

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КРАСНОАРМІЙСЬКИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ СУЧАСНИХ ЗНАНЬ
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ІНСТИТУТ ФІЛОСОФСЬКОЇ ОСВІТИ І НАУКИ НПУ
ІМ. М.П. ДРАГОМАНОВА**

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**всеукраїнської науково-практичної конференції
присвяченої 90-річчю**

**ДЕРЖАВНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ»**

ТОМ II

м. Красноармійськ, 16 грудня 2011р.

УДК 330.3+336+658
ББК 65.9 (4УКР)

Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону: Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції. - В 2-х томах. – Т.2. - Красноармійськ: КП ДонНТУ, 2011. - 363 с.

У збірнику опубліковано матеріали науково-практичної конференції з актуальних проблем економічного і соціального розвитку регіонів України.

Для науковців, викладачів вищих навчальних закладів, фахівців різних галузей економіки, представників органів місцевого самоврядування, державних службовців, студентів.

Редакційна колегія:

Ляшок Я.О. - к.т.н., доцент, директор КП ДонНТУ

Додонов Р.О. - д.ф.н., професор

Ковальов В.М. - д.е.н., професор

Лисенко С.М. - к.е.н., доцент

Черенков М.М. - д.ф.н., професор

Школяренко О.О. - к.е.н., доцент

Комп'ютерна верстка
та обкладинка:

Коробський Р.В., ст. викладач

**УДК 330.3+336+658
ББК 65.9 (4УКР)**

© Колектив авторів, 2011

ЗМІСТ

7. Економічні й організаційні аспекти розвитку підприємств, галузей і регіонів України	9
<i>Албіна С.І., Скрипка А.В., Скрипка В.М.</i>	
ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ В ГАЛУЗІ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	9
<i>Баранцева С.М., Доценко Ю.М.</i>	
КОНКУРЕНТНЕ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА	11
<i>Баранцева С.М., Костирева А.А., Федорець А.В.</i>	
ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО СУТНОСТІ РИЗИКУ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ	14
<i>Болотіна Г.О., Зубенко Ю.Д.</i>	
ПРОБЛЕМА ІНВЕСТУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДОНЕЦЬКОГО РЕГІОНУ	17
<i>Бурова Т.А., Бурова О.М.</i>	
МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ	19
<i>Вітер Т.О.</i>	
АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ ПІДПРИЄМСТВА	23
<i>Власова Н.О., Колчкова О.В.</i>	
СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ	25
<i>Вороніна А.В., Каіра Л.Г.</i>	
ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ	28
<i>Головчанська К.О., Фролова Л.В.</i>	
УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРИЗИ	32
<i>Горошкова Л.А.</i>	
ВПЛИВ ЦИКЛІЧНОСТІ КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА РІВЕНЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ УКРАЇНИ	34
<i>Григораши О. В., Плакида С. І.</i>	
РОЛЬ І МІСЦЕ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ В ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	37
<i>Гринів Л.В., Передерко В.П.</i>	
АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ	41
<i>Грушевський Р.Є.</i>	
ГЕНЕТИЧНІ АЛГОРИТМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА	44
<i>Жидок В.В.</i>	
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕБЛЕВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	47
<i>Зибарева О.В.</i>	
ІНДИКАТОРИ ТА НАСЛІДКИ ДЕВІАНТНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	50
<i>Іщенко Д.В., Школярєнко О.О.</i>	
РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ТА ВПЛИВ НА НЬОГО НОВОГО ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	53
<i>Карімов Г. І., Оніщенко Л. В.</i>	
РЕГУЛЮВАННЯ РІВНЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА	57
<i>Коробський Р.В., Рустамова Г.М.</i>	
ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАРКЕТИНГУ ТА КОНКУРЕНТОСПОСМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ	59

<i>Коробський Р.В., Татарикова Д.А.</i> ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ТА ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ	61
<i>Кушнір Т.Б.</i> СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК РОЗДРІБНОЇ МЕРЕЖІ ЯК СКЛАДОВОЇ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНУ	66
<i>Левик Л.І., Шепель Н.Г.</i> ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	69
<i>Лизунова О. М., Погромська І. В., Погромська О. В., Короткіна Л.А.</i> ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	71
<i>Лизунова О.М., Вискребець О.В., Коновалова А.О.</i> УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМАМИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	74
<i>Лизунова О.М., Лихацька О.В., Левченко Р.В.</i> ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МАРКЕТИНГУ НА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	77
<i>Лисенко С.М., Вискребець О.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА	80
<i>Лисенко С.М., Попов Ю.В., Сидоров А.А., Рязузов М.А.</i> СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ БРЕНДУ МІСТА ОЧИМА ЇГО МЕШКАНЦІВ	83
<i>Нагуляк М.Ю., Смірнов В.В.</i> АНАЛІЗ ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУБ'ЄКТІВ РИНКУ ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ УКРАЇНИ	91
<i>Новицька О.В., Лисенко С.М.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ НА ВП «ШАХТА«РОСІЯ» ДП «СЕЛІДІВВУГІЛЛЯ» ШЛЯХОМ ПОКРАЩЕННЯ СКЛАДУ ОБОРОТНИХ КОШТІВ	94
<i>Олійник О.М., Ловчикова Д.Ю.</i> ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ: СТАН ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ	97
<i>Онищенко К.О., Загуменна Ю.Є.</i> КРЕДИТУВАННЯ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	100
<i>Опанасюк Ю.А.</i> ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	102
<i>Пасерба М.І.</i> ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ РИЗИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТОРГІВЛІ	106
<i>Пашкевич М.С.</i> ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ОСНОВНИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В КОНТЕКСТІ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ POST-MINING	108
<i>Петрикїна О.В., Матвійчук В.І.</i> МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	112
<i>Присяжнюк О.В., Цветнова О.В.</i> АНТИМОНОПОЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО В УКРАЇНІ	116
<i>Рижой О.С.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ І ПЛАНУВАННЯ УПРАВЛІННЯ КАФЕ «МЛИНЦЕВА»	118
<i>Ромашко О.М.</i> ПРОБЛЕМИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ПОСТАЧАННЯ ГАЗУ В УКРАЇНІ	121
<i>Рябов С.А., Головка О.Ю.</i> ПРОБЛЕМИ ІСНУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	123
<i>Савченко О.Р.</i> ПОТРЕБИ ЗМІН В ОРГАНІЗАЦІЯХ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ	126

<i>Сенишин О. С., Дзюбенко Н. О.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ “МАРКЕТИНГОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ”	128
<i>Сенишин О. С., Васютик Н. М.</i> НЕОБХІДНІСТЬ ПРОГНОЗУВАННЯ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	131
<i>Сенишин О.С., Харковець Ю. П.</i> ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТЬ “ЗБУТ” ТА “ЗБУТОВА ДІЯЛЬНІСТЬ”	132
<i>Сиром'ятникова А.Г., Білоножко М.М.</i> ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО ЕФЕКТУ ЗАХОДІВ ОХОРОНИ ПРАЦІ НА БУДІВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ	134
<i>Скидоненко Н.В.</i> СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ СТВОРЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО СЕРЕДОВИЩА	137
<i>Скрипка В.М.</i> СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ВУГІЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО	141
<i>Смірнов П.К., Вороніна А.В.</i> ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО МАШИНОБУДУВАННЯ	144
<i>Соколенко С.І., Лисенко С.М.</i> ВПЛИВ НОВОГО ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА НА МАЛИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ	148
<i>Татарикова Д. А., Школяренко О.О.</i> ПОСТКРИЗОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІК УКРАЇНИ Й РОСІЇ	152
<i>Фролова Л. В., Кириєнко Д. М.</i> ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «ПОТЕНЦІАЛ ВИЖИВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА»	155
<i>Хижнякова Н.О.</i> ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОСТОРОВОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	158
<i>Холодок Є. І., Лисенко С. М.</i> ОЦІНКА РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ	162
<i>Хомин І.П.</i> ВИКОРИСТАННЯ АУТСОРСИНГУ, ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗМІЦНЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ ВІТЧИЗНЯНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ	165
<i>Худяк О.О., Сорочіна Л.В.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ШЛЯХОВЕ БУДІВНИЦТВО «АЛЬТКОМ»	168
<i>Шарко А.Р., Чопко Н.С.</i> УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ	171
<i>Шебанова О.О.</i> АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СПОЖИВЧИХ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ УКРАЇНИ	174
<i>Шилепницький П.І.</i> ХАРАКТЕРИСТИКА КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ	177
<i>Школяренко О.О.</i> СИСТЕМА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ - ОСНОВА РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	179
<i>Школяренко О.О., Рустамова Г.М.</i> РИНОК СПОЖИВЧИХ ТОВАРІВ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ І ВПЛИВ НА СТРУКТУРУ ЕКОНОМІКИ	182
<i>Штогрин О.П.</i> КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПРОДУКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	187
8. Бухгалтерський облік, аналіз і аудит як складові ефективного функціонування підприємств	189
<i>Боднар А.В., Боднар Т.В.</i> СИСТЕМА ПРОГНОЗУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	189

<i>Гетьманський В.О.</i>	
УДОСКОНАЛЕННЯ ВИМІРУ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НА ОСНОВІ ФАКТОРІВ ІТЕС	192
<i>Мурашко І.С.</i>	
ПРОБЛЕМА ВІДОБРАЖЕННЯ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ...	195
<i>Омельченко О.Є.</i>	
КРИТЕРІЙ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ІНТЕРВАЛУ ДИНАМІКИ РЕАЛЬНИХ ВИТРАТ	197
<i>Цветнова О.В.</i>	
КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ВУГЛЕВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ	204
9. Державне управління й місцеве самоврядування в Україні: реалії та перспективи	210
<i>Губарев В.В.</i>	
ПРІОРИТЕТИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ	210
<i>Гуменюк А.І.</i>	
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДЕРЖАНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЩОДО ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ	212
<i>Дмитрієва Н.С., Ведерніков М.Д.</i>	
СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	214
<i>Задорожний Д.Б.</i>	
УПРАВЛІННЯ КАР'ЄРОЮ ПЕРСОНАЛУ В ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ	217
<i>Лисенко С.М.</i>	
SWOT-АНАЛІЗ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ	219
<i>Рибалко Н.В.</i>	
ПРОБЛЕМИ НОРМОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ	226
<i>Смірнова В.О., Лисенко С.М.</i>	
ДЕРЖБЮДЖЕТ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	228
<i>Гамуга О. Б.</i>	
РОЗПОДІЛ НАЦІОНАЛЬНОГО ДОХОДУ В УКРАЇНІ	232
<i>Коніщева Н.Й., Власов В.О.</i>	
ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	235
<i>Лазарева О.В.</i>	
ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	238
<i>Черенков М.Н.</i>	
О СОРАЗМЕРНОСТИ ЛИЧНОСТИ И ЭКОНОМИКИ. СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЕ РЕФЛЕКСИИ	241
<i>Ястребцева А.В.</i>	
ЭТИКА ГЛОБАЛИЗАЦИИ: О ТОЛЕРАНТНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ	243
11. Формування професійної компетентності студентів в процесі навчання економічним дисциплінам	254
<i>Skalozub O.M.</i>	
IMPROVING STUDENTS' TRANSLATION AND INTERPRETING SKILLS	254
<i>В.В. Заїкіна</i>	
ПРОБЛЕМИ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ МАТЕМАТИЧНИХ І ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН	256
<i>Герусова О.Ю., Шинкаренко І.В.</i>	
МІСЦЕ ТРУДОВИХ ЦІННОСТЕЙ В СИСТЕМІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ПІДПРИЄМЦІВ І МОЛОДІ ...	260
<i>Данильчук О.М., Данильчук С.М., Москвінова В.В.</i>	
«VENI, VIDI, VICI» АБО ТРИ КРОКИ ДО КОМПЕТЕНТНОСТІ	263

<i>Данильчук О.М., Данильчук С.М., Ярощук Ю.Ю.</i> КОМПЕТЕНТНІСТЬ, ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ	266
<i>Данильчук О.М., Нагуляк М.Ю.</i> НЕОБХІДНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ТЕОРІЇ ЙМОВІРНОСТІ Й МАТЕМАТИЧНОЇ СТАТИСТИКИ	268
<i>Данильчук О.М., Сидоров А.А., Ласкіна Н.І.</i> ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ	271
<i>Коробський Р.В., Кострійчук К.В.</i> ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ НА ОСНОВІ РОЗВИТКУ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	274
<i>Марцева Л.А.</i> КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ КОНКУРЕНТОЗДАТНИХ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ	277
<i>Немцева Н.С.</i> КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	279
<i>Павлова В.А.</i> ПРО ПРАКТИЧНУ ПІДГОТОВКУ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ НАПРЯМІВ	283
<i>Рязанцева А., Моисеенко Л.Н.</i> БОЛОНСКИЙ ПРОЦЕСС В УКРАИНЕ И ПРИНЦИПЫ РАЗРАБОТКИ МОДЕЛИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ	286
<i>Самофалова Т.В., Олизько В., Шамишурова Т.</i> СТИПЕНДИЯ СТУДЕНТА: ПОТРЕБНОСТИ И ДОХОДЫ	290
<i>Шульженко В.В., Зубенко Ю.Д.</i> ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ УНІВЕРСИТЕТУ	293
<i>Якушев О.В., Романій С.М.</i> ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ПОКАЗНИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МЕНЕДЖЕРІВ-ЕКОНОМІСТІВ	296
12. Фундаментальні та прикладні дослідження в технічних науках і їх зв'язок із напрямками сучасної економічної теорії	299
<i>Антонюк М.О., Ганза А.І.</i> НАПРЯМКИ РЕСТРУКТРИЗАЦІЇ СИСТЕМИ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ	299
<i>В. И. Чернышев</i> ЭКСПЛУАТАЦИЯ МНОГОДВИГАТЕЛЬНЫХ ЭЛЕКТРОПРИВОДОВ ГОРНЫХ МАШИН С ПРИМЕНЕНИЕМ УСТРОЙСТВ ДИАГНОСТИРОВАНИЯ	301
<i>Вірич С.О., Бабенко М.О.</i> КВАЛІМЕТРІЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ КОРПУСНИХ ДЕТАЛЕЙ НА СТАДІЇ ПРОЕКТУВАННЯ	305
<i>Глушак О.В., Шведченко С.С., Свічкач Т.С., Вірич С.О.</i> ВПЛИВ ГІРНИЧИХ РОБІТ НА ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРИ	308
<i>Гого В.Б., Попов А.А.</i> ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ МЕРОПРИЯТИЙ ПО ОХРАНЕ ТРУДА В УГОЛЬНЫХ ШАХТАХ	310
<i>Горячева Т. В., Вірич С.О., Сабегатулін Р.Р.</i> ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБРОБКИ КОМПОЗИЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРЕСИВНИХ МЕТОДІВ	316
<i>Горячева Т.В. Бабенко М.О.</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ОБРОБКИ ІНСТРУМЕНТУ НАДТВЕРДИМИ МАТЕРІАЛАМИ	320

<i>Дика К.Ю., Немцев Е.М.</i> ПРИСТРІЙ ЗАХИСТУ І КОНТРОЛЮ ПРОВИСАННЯ СТРУНИ КАНАТУ ШАХТНОЇ ПІДЙОМНОЇ УСТАНОВКИ	322
<i>Калиниченко В.В., Димарчук О.І.</i> ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ ВИДОБУВНИХ ДІЛЬНИЦЬ	326
<i>Лисенко В.А.</i> НАДІЙНІСТЬ РОЗПОДІЛЬЧИХ ЕЛЕКТРИЧНИХ МЕРЕЖ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ	329
<i>Лопашов Є.М., Лаппо І.М.</i> ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕОРІЇ КВАЛІМЕТРИЧНИХ ВИМІРЮВАНЬ	332
<i>Шведченко С.С., Свічкарь Т.С., Глушак О.В., Вірич С.А.</i> ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ ПОВЫШЕНИЯ НАДЕЖНОСТИ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ОБОРУДОВАНИЯ	336
<i>Шведченко С.С., Свічкарь Т.С., Глушак О.В., Вірич С.О.</i> ПІДВИЩЕННЯ НАДІЙНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ НА ГІРНИЧОВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	339
<i>Шведченко С.С., Свічкарь Т.С., Глушак О.В., Вірич С.О.</i> ТЕХНИКО–ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ГОРНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ	340
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	343

7. Економічні й організаційні аспекти розвитку підприємств, галузей і регіонів України

Албіна С.І., Скрипка А.В., Скрипка В.М.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ В ГАЛУЗІ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Одним з найбільш актуальних завдань сучасного розвитку економіки України є створення умов ефективного і динамічного переходу до ринкових відносин. При цьому дуже важливою є реорганізація надмірної концентрації і монополізації виробництва, удосконалювання організаційних і структурних відносин, перегляд застарілих командних економічних зв'язків і методів керування. У цих умовах особливої гостроти набуває необхідність розвитку підприємницької активності, діяльності підприємств і організацій, спрямованих на споживача, і кінцевий результат – прибуток.

Практичне розв'язання проблем, пов'язаних з необхідністю забезпечення нормальної роботи підприємства, не тільки сьогодні, але й у перспективі, залежить від ступеня освоєння методології і методів стратегічного керування.

Поняття „стратегія” в галузі управління підприємством як соціально-економічною системою має на увазі довгостроковий комплексний план дій керівництва відповідним колективом, спрямований на досягнення місії організації.[1] Стратегія підприємств є основою стратегічного планування, за допомогою якої на підприємстві вирішує комплекс проблем, пов'язаних з цілеспрямованою переорієнтацією випуску продукції нової номенклатури і асортименту, впровадженням і використанням нових технологій, розвитком маркетингу, удосконалюванням структури керування підприємством, своєчасною та якісною підготовкою і перепідготовкою кадрів.

Термін „стратегічне управління” був введений у побут у 1960-1970рр. Найбільший внесок в розробку теорії стратегічного управління зроблений Ігорем Ансоффом (1965р.). У той час стратегія розглядалася як повністю систематизований процес, що вказує чітку послідовність кроків і активно використовує аналітичні інструменти і методи, що розглядають як „найкращий спосіб” розробку стратегії, використання якого гарантує успіх компанії.

Ринкова економіка України формує нові вимоги до підприємства і його працівників. Ці вимоги диктуються не тільки могутньою ринковою конкуренцією і високими стандартами якості товарів, що випускаються підприємством, але і необхідністю гнучкої реакції фірми на швидко мінливі ринкові і виробничі ситуації. Успіх підприємства багато в чому залежить від здатності менеджера керівника передбачати можливі ситуації на підприємстві і на цій основі змінювати структуру виробництва і керування; вводити у виробництво нові види продукції і правильно планувати їхні обсяги, інвестиції і прибуток для досягнення найбільшого ефекту.

Аналіз стратегічного управління підприємств різних країн показує, що на-

ціональні особливості значною мірою впливають на вибір стратегії фірмами тієї чи іншої країни.

Очевидно, окремі країни будуть досягати висот у тих галузях, де методи управління і способи організації, яким віддається перевага, добре погодяться з джерелами конкурентоспроможності. Наприклад, італійські фірми є світовими лідерами в ряді дрібних виробництв (освітлювальна апаратура, меблі, виробництво взуття, вовняних тканин, пакувального устаткування й ін.) Політика уряду часто відіграє велику роль, полегшуючи чи утруднюючи вихід фірм на світовий ринок. Наприклад, італійські фірми рідко досягають успіху і виходять на світовий рівень у тих галузях промисловості, у яких необхідні прямі іноземні капіталовкладення. І причина цього криється в урядових організаціях.

Фірми різних країн різко відрізняються за цілями, мотивацією працівників і керівників. Нації домагаються успіху в тих галузях промисловості, де ці цілі і мотивації збігаються з джерелами конкурентоспроможності. Мета підприємств багато в чому залежить від структури мотивації власників, характеру керування корпорацією на фондовому ринку. Крім того, роль власників акцій і власників облігацій у керуванні корпорацій носить у різних країнах різний характер.

На вибір стратегії і поведінки власників акцій значний вплив роблять національні пріоритети і престиж. Якщо галузь, у якій дане підприємство працює, стає національною гордістю чи здобуває загальнонаціональне значення, це часто служить поштовхом до нових успіхів підприємства.

Компанії, що піклуються про довгострокове процвітання, постійно вкладають кошти з навчання і розвиток своїх співробітників і просувають їх на основні посади.

Стратегічна проблематика сьогодення в Україні пов'язана не стільки з завоюванням нових ринків, скільки з загальною економічною кризою країни, критичним спадом виробництва. Інакше кажучи, мова йде про антикризове керування в умовах спаду виробництва і нестабільності економіки.

Тут стає актуальним і необхідним розглянути, те чого не вистачає фірмі для нормального функціонування і можливі дії.

Тому при постановці стратегічного керування в організації необхідно:

- по-перше, необхідно переконатися, що реальна перша особа організації дійсно хоче і готова займатися стратегічним управлінням;
- по-друге, треба створити відділ стратегічного розвитку.

У середній і навіть великій організації такий відділ може складатися з 5-8 провідних спеціалістів в галузі корпоративної стратегії.

В залежності від розміру організації чи від бажання керівника впроваджувати стратегічне управління замість відділу може бути створене щось більш грандіозне, наприклад, управління, департамент и навіть дирекція, а може - сектор чи група, радник чи помічник з стратегії.

Менеджер, що очолює підрозділ стратегічного розвитку, є ведучим стратегом організації в змісті своєї професійної посадової спеціалізації, а також через безпосередньо відповідальність за практичне здійснення і поточні результати відповідної діяльності.

У сучасній підприємницькій організації підрозділ стратегічного розвитку є своєрідним вінцем підсистеми стратегічного управління, а значить у певній мірі і всієї системи менеджменту в цілому.

Таким чином, стратегічна проблема сьогодні в Україні пов'язана не стільки з завоюванням нових ринків скільки з загальною економічною кризою країни критичним спадом виробництва. У цих тяжких умовах багато українських підприємств вважають, що розробки і впровадження стратегічного менеджменту в даний час передчасні. „Об'єктивність” такої думки дуже помилкова, а нездатність передбачити і непоінформованість про наявні методи і прийоми антикризового керування і планування при спаді виробництва, його нестабільності деяких керівників може привести до повного банкрутства підприємств. Тільки успішне оволодіння методами і підходами сучасного менеджменту з урахуванням ринку появи кризових ситуацій і його успішне впровадження дозволить підприємствам працювати стабільно і забезпечить їм перспективу росту.

Баранцева С.М., Доценко Ю.М.

КОНКУРЕНТНЕ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

У зв'язку з поглибленням євроінтеграційних процесів підвищуються вимоги до вітчизняних товаровиробників. В наш час, продукція українських виробників має низький рівень конкурентоспроможності, насамперед пов'язаний з високими витратами на її виробництво.

Таким чином, позицію підприємства на ринку визначають його конкурентні переваги, серед яких особливе місце займають більш низькі витрати на виготовлення продукції, що дозволяє підприємству знижувати ціни, нарощувати витрати на маркетингову діяльність тощо. Важливим джерелом забезпечення конкурентних переваг взагалі та низьких витрат виробництва зокрема є нововведення, інноваційні вдосконалення процесів виробництва продукції [7, с. 70].

Тому в сучасних умовах високої конкуренції актуальним для виробничого підприємства постає проблема вдосконалення механізму конкурентного управління його витратами.

Велику увагу вивченню теоретичних аспектів і впровадженню теоретичних навичок щодо управління витратами приділяли як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, серед яких: Ю. М. Великий, М. Г. Грещак, І. Є. Давидович, С. Ковтун, О. С. Коцюба, Ю. Б. Кравчук, А. М. Турило, Дж. Шанк і ін.

Мета даної роботи полягає у визначенні підходів до конкурентного управління витратами підприємства, враховуючи специфіку терміну «витрати».

Еволюція знань про витрати має багатовікову історію. В різні історичні періоди, починаючи з давніх часів і закінчуючи сучасністю, вивченню витрат приділяли важливе значення (рис.1). У сучасній економічній літературі існують різні трактування поняття «витрати». Розбіжності виникають у зв'язку з різними підходами до цієї категорії [4, с.6].

А. М. Турило [5, с. 9] та С. Ковтун [6, с. 8] визначають витрати, як вартісне вираження абсолютної величини застосовано-споживчих ресурсів у процесі виробничо-господарської діяльності підприємства.

І. Є. Давидович [2, с. 30] відносить витрати до компенсацій вартості товарів платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності. Ю. М. Великий [1, с. 8] відносить витрати до структури ресурсів, що не пов'язані із грошовими потоками й служать елементом формування собівартості. Ми погоджуємося з твердженнями вище перерахованих авторів, щодо можливих варіантів визначення даного терміну, але пропонуємо впровадження такого словосполучення стосовно витрат як «ресурс ресурсів». Це обґрунтовано тим, що витрати можна представити як свого роду ресурс, який забезпечує підґрунт необхідності використання традиційних економічних ресурсів.

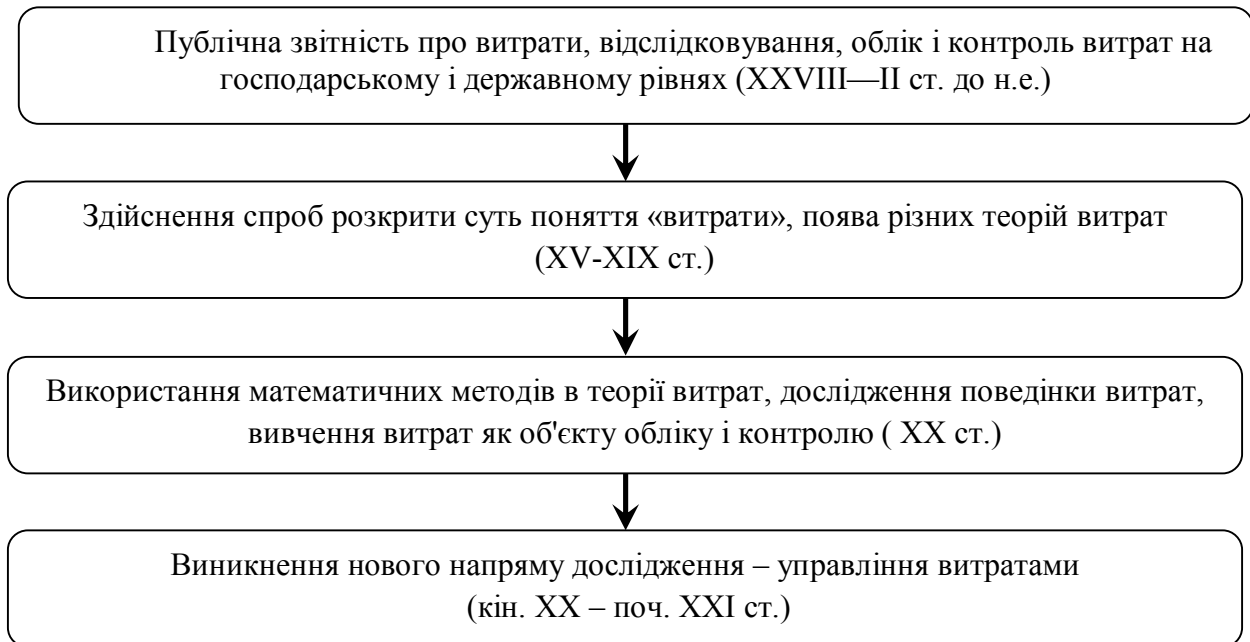

Рис. 1. Етапи розвитку знань про витрати [4, с.4]

Таким чином, результатом вивчення витрат різними фахівцями сучасності є виникнення синтетичної галузі знань – управління витратами, яка ґрунтується на теорії економіки підприємств, управлінського обліку, менеджменту, аналізу, бюджетування і контролінгу [4, с. 6]. Ось чому, з різних трактувань поняття «витрати» витікають й різні підходи до конкурентного управління витратами підприємства з виділенням його ключових конкурентних переваг.

Так, Ю. М. Великий [1 с. 90-91] визначає конкурентне управління витратами підприємства, як дії, спрямовані на пошук шляхів зниження обсягу витрат для управління конкурентними перевагами, й адекватне реагування на зміни в зовнішньому середовищі, що дають можливість підвищити рівень власного потенціалу й довести його до рівня, необхідного для досягнення цілей, а також можливим для успішного функціонування в довгостроковій пер-

спективі. Крім того, для забезпечення конкурентних переваг у конкурентній боротьбі необхідне виготовлення продукції й послуг на основі набору правил соціального поведіння.

Дж. Шанк [3 с. 69] стверджує, що «аналіз ланцюга цінностей – ключовий інструмент в управлінні витратами». Роль аналізу витрат може сильно змінюватися в залежності від того, який шлях конкурентної боротьби вибирає підприємство. Кожний вид економічної діяльності має унікальні джерела отримання конкурентних переваг. Як тільки фірма визначила ланцюг цінностей і виділила чинники витрат зміни для кожного виду економічної діяльності, створюючого цінність, вона може отримати перевагу в конкурентній боротьбі двома шляхами:

- 1) Управляючи чинниками зміни витрат краще, ніж конкуренти;
- 2) Перебудовуючи ланцюг цінностей.

Також, Дж. Шанк, стверджує, що підприємство може вибрати диференціацію чи низьку собівартість для досягнення переваг у конкуренції. Проте, дані дії збільшують ступень невизначеності в оточенні підприємства подібно з тим, з яким стикається підприємство, що нарощує частку ринку.

Ю. В. Чемерис [7, 70-73] бачить у забезпеченні довгострокових конкурентних переваг на засадах вдосконалення управління витратами виробництва вдосконалення систем обліку та контролю виробничих витрат на вітчизняних підприємствах.

Проаналізувавши різні підходи конкурентного управління витратами, враховуючи специфіку терміну «витрати», можна стверджувати, що воно має тісний прямопропорційний зв'язок з особистими компетенціями підприємців (як вони визначають «витрати») та з конкурентними перевагами підприємства. Розвиваючи які, ми сприяємо вдосконаленню конкурентного управління витратами, а отже і розвитку підприємства. Що робить конкурентне управління витратами – пріоритетним та необхідним для кожного самосвідомого та амбіційного підприємця.

Література

1. Великий Ю. М., Прохорова В. В., Сабліна Н. В. Управління витратами підприємства: Монографія. – Х.:ВД «ІНЖЕК», 2009. – 192 с.
2. Давидович І. Є. Управління витратами: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 320 с.
3. Джон К. Шанк, Виджей Говиндараджан. Стратегическое управление затратами / Пер. с англ. СПб.: ЗАО «Бизнес Микро», 1999, 228 с.
4. Н. С. Андрющенко стаття «СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ВИТРАТ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ» // Актуальні проблеми економіки. – 2007. - №5. – 234 с.
5. Турило А. М., Кравчук Ю. Б. Управління витратами підприємства: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 120 с.
6. Ковтун С., Ткачук Н. Управління затратами. – Х.: Фактор, 2007. – 272 с.

7. Ю. В. Чемерис стаття «Забезпечення довгосрокових конкурентних переваг на засадах вдосконалення управління витратами виробництва» // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип. 1 (68) / Наук. ред. І. К. Бондар. – К., 2007. – 159 с.

Баранцева С.М., Костирева А.А., Федорець А.В.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО СУТНОСТІ РИЗИКУ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Тема визначення сутності ризику актуальна і у наш час, адже з ризиком ми стикаємося кожного дня, коли приймаємо будь-яке рішення. Визначенням поняття ризику займалися такі вчені, як О.Л.Устенко, Л.Н.Тэпман, В.Н.Вяткин, И.В.Вяткин, Ю.Ю.Катеринославський, К.Г.Балабанов, Л.Линдсей, Л.Т.Ащепков, М.Х.Мескон, М.Альберт, Ф.Хедоури, П.І.Верченко, Г.І.Великоіваненко, Н.В.Демчук та ін. Кожен з них у своїх роботах надає своє особисте поняття терміну, але, дослідивши думки деяких економістів, що займалися цим питанням, можна визначити певні сходження у визначенні ризику як економічної категорії.

Метою даної статті є виявлення сутності ризику на основі аналізу існуючих підходів до визначення цієї категорії.

Однозначне трактування сутності категорії «ризик» відсутнє, оскільки це складне явище, що має багатоаспектні, а інколи протилежні реальні основи. В економічній літературі відомі численні спроби сформулювати теоретичні визначення поняття ризику.

Вперше наукове поняття «ризик» наприкінці XVIII ст. сформулював німецький математик Йоганн Ніколаус Тетенс у своїй роботі «Вступ до розрахунку життєвої ренти і право на її отримання» (1786 р.).

Натепер у світі існує кілька наукових шкіл, які вносять значний доробок у теорію ризику.

Представники німецької школи, спираючись на розроблену американськими математиками Дж. фон Нейманом і О. Моргенштерном теорію корисності і використовуючи теорію розпливчастих множин, досягли значних результатів стосовно оцінки ризику з використанням теорії нечітких множин.

Американські економісти-теоретики Вільям Меклінг та Майкл Дженсен - представники сучасного неінституціоналізму вдаються до теорії ризику, розглядаючи розподіл прав контролю між нейтральними, схильними і несхильними до ризику індивідами. Професор Йельського університету (США) Кеннет Френч вивчає проблематику практичної оцінки очікуваної вартості дохідності цінних паперів, вартості капіталу, питання дивідендної політики і структури капіталу.

Значним внеском у становлення сучасної теорії ризику стала книга угорських економістів Т. Бачкаї, Д. Месен і Д. Мико «Господарський ризик і методи його вимірювання» (1979), у якій вперше за багато років було зроблено спробу розглянути питання ризику у соціалістичній економіці.

Вчені української (київської) школи (В. Михалевич, Ю. Єрмолаєв, О. Ястремський, В. Вітлінський та їх учні) роблять суттєвий внесок як у методологічні питання щодо теорії ризику та невизначеності, так і стосовно його інструментарію.

Відомі досягнення вчених московської (М. Моїсеєв, Ю. Гермеєр), Новосибірської, естонської шкіл економічного ризику (ризикології) Дослідження дали змогу вирішити повні проблеми ризикології.

Проте стрімкий розвиток наукових знань, еволюція економічних відносин, розроблення нових інформаційних джерел і методів оцінки економічних явищ зумовлюють надзвичайну важливість подальшої розбудови теорії ризикології як у методологічному, концептуальному аспектах, так і стосовно комплексу механізмів, методичних підходів, інструментарію для адекватного розв'язку практичних проблем.

Таким, чином однозначне трактування сутності категорії «ризик» відсутнє, оскільки це складне явище, що має багатоаспектні, а інколи протилежні реальні основи: філологи визначають ризик як можливість чогось небажаного (наприклад, втрата), економісти — як можливість відхилення фактичного результату від запланованого, статистики уточнюють: ймовірність настання визначеної небажаної події (табл.1).

Таблиця 1 – Підходи до визначення ризику

Визначення ризику	Автор	Джерело
вероятность (угрозу) потери лицом или организацией части своих ресурсов, недополучения доходов или появление дополнительных расходов в результате осуществления определенной производственной и финансовой политики	Киселева И. А.	[3, 8]
это проявление фундаментального свойства природы: индетерминизма, неполной определенности	Вишняков Я.Д.	[4, 19]
это возможность непредвиденного наступления неблагоприятных последствий	Богоявленский С. Б.	[2, 20]
это действие хозяйственного субъекта которое осуществляется в условиях выбора и в ожидании на благоприятный результат, если существует вероятность неблагоприятного результата и ухудшения экономических свойств объекта его предпринимательской деятельности	Кондрашихин А.Б. Пепа Т. В.	[6, 22]
это всепроникающий феномен, то, что присуще все рыночным субъектам.	Устенко О.Л.	[7, 14]

Проаналізувавши дані визначень поняття «ризик», можна стверджувати, що усі вчені пов'язують з небезпекою, можливістю, ймовірністю наступу певної події, а окрема група вчених пов'язують ще і з метою кожного окремого індивіда, для якого виконання події є метою.

Необхідно відмітити, що найбільш повним є визначення Оліфірова А.В і

Бабкіна Д.О. [5], які розглядають ризик як об'єктивно-суб'єктивну категорію, пов'язану з подоланням невизначеності, випадковості і конфліктності в ситуації неминучого вибору, що відображає ступінь досягнення очікуваного результату. У цьому визначенні присутні такі складові частини:

- «об'єктивно-суб'єктивна категорія» - характеризує приналежність до ризику об'єктивних обставин, не залежних від господарської діяльності людини, а також суб'єкта, відповідального за даний ризик або його аналізуючого та оцінюючого;

- «невизначеність», «випадковість» - умови, які примушують людину ризикувати, оскільки невизначеність – це ситуація, коли повністю або частково відсутня інформація про можливі стани системи і зовнішнього середовища; випадковість – проявлення результату перетину незалежних процесів або подій;

- «неминучий вибір» - головна умова виникнення ризику, оскільки ризикувати людина може тільки при необхідності зробити вибір.

Таким чином, на основі досліджених наукових робіт вчених-економістів можемо зробити висновок про те, що під ризиком слід розуміти небезпеку втрати ресурсів чи недоодержання доходів внаслідок виникнення несприятливих ситуацій, пов'язану з невизначеністю, об'єктивністю обставин та випадковістю і виникаючу внаслідок господарської діяльності людини в умовах неминучого вибору.

Література

1. Байдина О.С., Ббайдин Е.В. Финансовые риски: природа и взаимосвязь //Деньги и кредит. Ежемесячный теоретический научно-практический журнал. М., 2010, №7.
2. Богоявленский С. Б. Управление риском в социально-экономических системах: Учебное пособие. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2010. – 144с.
3. Киселева И. А. Моделирование рискованных ситуаций: Учебно-практическое пособие/ Евразийский открытый институт. – М.: МЭСИ, 2007. – 102с.
4. Общая теория риска: учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений/ Я. Д. Вишняков, Н.Н. Радаев. – 2-е издание, испр. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 368с.
5. Олифинов А.В. Управление собственным риском предприятия / А. В. Олифинов, Д.А. Бабкин; Мин- во образ. и науки Украины, Донец. нац. ун-т экономики и торговли им. М. Туган –Барановского. – Донецк.: [ДонНУЭТ], 2008. – 162 с.
6. Теория и практика предпринимательского риска: Учеб. пособие – К: Центр учебной литературы, 2009 –224 с.
7. Устенко О. Л. Теория экономического риска: Монография. – К.: МАУП, 2007. – 164 с.

ПРОБЛЕМА ІНВЕСТУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДОНЕЦЬКОГО РЕГІОНУ

Проблеми, що виникли сьогодні в економіці України, є результатом її нищівного реформування, невчасне вирішення яких може привести до непередбачуваних наслідків. Серед низки проблем, що виникають і загострюються саме в період ринкових перетворень в Україні, дуже важливою та актуальною є проблема соціального розвитку населення.

Інвестиції в людський капітал на сучасному етапі розвитку економіки набувають все більшого і більшого значення. Інвестування розвитку людського капіталу стає визначальним чинником національної конкурентоспроможності на сучасному етапі глобалізації та євроінтеграції. Від достатнього обсягу інвестицій в людський капітал залежить, чи зможе Україна скористатися з тих позитивів глобалізації та європейської інтеграції, які розширюють спектр можливостей для самореалізації індивіда та сприяють підвищенню продуктивності його праці, насамперед – у сфері інтелектуального виробництва. Крім того, інвестиції в людський капітал необхідно розглядати в контексті економічної та соціальної безпеки.

Отже, інвестиціями вважаються ті економічні ресурси, які направлені на збільшення реального капіталу суспільства, тобто на розширення чи модернізацію виробничого апарату. Це може бути пов'язано з придбанням нових машин, будинків, транспортних засобів, а також з будівництвом доріг, мостів та інших інженерних споруд. Сюди також треба включити витрати на освіту, наукові дослідження та підготовку кадрів. Ці витрати представляють собою інвестиції в «людський капітал», які на сучасному розвитку економіки набувають все більшого і більшого значення, тому що на сам кінець результатом людської діяльності виступають і будинки, і споруди, і машини, і устаткування, і найголовніше, основний фактор сучасного економічного розвитку – інтелектуальний продукт, який визначає економічне положення країни в світовій ієрархії держав. [1]

З поглибленням економічних та соціальних перетворень на порядку денному дедалі більшою мірою постають питання регіональної політики нашої держави. Проблеми соціально-економічного розвитку регіонів загострюються настільки швидко, що подальше затягування з їхнім вирішенням ставить під загрозу темпи економічного зростання та соціальну стабільність у державі. Розвиток – це багатоаспектний процес, що містить глибокі зміни в технічній, економічній, соціальній і політичній сферах. Для Донецької області в останній час найбільш гостро постає проблема саме соціального розвитку. Дана проблема не може бути вирішеною без залучення спеціальних економічних ресурсів, а саме – інвестицій.

Незважаючи на те, що Донецька область займає 2-е місце в Україні за рівнем заробітної плати та 1-е за рівнем пенсій, за комплексним показником людського розвитку область займає одне з останніх місць у державі. [3] Проведене

дослідження соціального розвитку Донецького регіону показало, що:

- протягом 2007-2011 років Донецький регіон за розміром наявного доходу на одну особу серед інших регіонів посів друге місце;
- основним джерелом доходів населення є заробітна платня;
- у Донецькому регіоні спостерігається найвищий рівень заборгованості заробітної платні;
- низький рівень захищеності умов праці.

Слабкі інвестиційні позиції окремих регіонів не дають змогу розширювати виробництво, відповідно не розвивається соціальна сфера. Регіони стають утриманцями щодо держави і не мають економічних стимулів розвивати свій господарський комплекс. Підвищення інвестиційної активності в країні безпосередньо пов'язане з гарантіями, які надає держава суб'єктам інвестиційної діяльності, і захистом інвестицій.

Отже, для реалізації довгострокової інвестиційної стратегії соціально-економічного розвитку України потрібно нарощування інвестиційних ресурсів, поліпшення структури інвестиційних джерел і оптимізація напрямів їх використання, відповідно до пріоритетів економічного зростання. Тому, залучення інвестиційних ресурсів для розвитку - одне з найголовніших завдань як на державному, так на регіональному і місцевому рівнях.

Незважаючи на прийняті законодавчі акти, нормативно-правовій базі, що регламентує процеси інвестиційної діяльності, не вистачає системності. Головним її недоліком є відсутність законодавчих актів, які б чітко прописували роль центральних та місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування у процесі залучення інвестицій. Такі повноваження є розмитими і визначаються у різних законодавчих актах, що зменшує ефективність їх виконання.

Сьогодні серед провідних інвесторів в Україні – російські, хоча наша країна для російського бізнесу є високоризиковою сферою вкладень. Це пов'язано з тим, що в Україні відсутня політична передбачуваність і економічна стабільність, відповідна інфраструктура для інвестицій.

Для створення сприятливого клімату в регіонах потрібно формування «прозорого» регіонального інвестиційного ринку; поєднання інвестицій з інноваціями завдяки вибору найбільш прогресивних проектів; раціональне розміщення інвестиційних проектів з урахуванням економічних та соціальних інтересів усіх його учасників.

Для того, щоб реально оцінити потенційні можливості регіону і запропонувати шляхи підвищення інвестиційної привабливості, потрібен моніторинг проблем, які стримують позитивний розвиток. Стратегічними завданнями створення конкурентного середовища, яке б сприяло припливу інвестицій, можуть стати:

- акумуляція коштів населення у рамках систем соціального та пенсійного страхування та їх спрямування на довгострокове кредитування інвестиційної діяльності; посилення інвестиційної активності населення та забезпечення гарантованого захисту їхніх заощаджень;

– розширення бази інвестиційних ресурсів, що спрямовуватимуться в інноваційну сферу, через механізми податкової, митної та регулятивної політики;
Таким чином, для поліпшення інвестиційного клімату в області потрібно:

- продовжити формування інвестиційного пакету, до якого входила б і соціально побутова інфраструктура;
- з метою сприяння реалізації інвестиційних проєктів поєднувати інтелектуальний та підприємницький потенціал регіону;
- для оприлюднення інвестиційної привабливості окремих територій області розробити рейтинг їхньої інвестиційної привабливості.

Отже, для сталого розвитку регіону, пріоритетними напрямками розробки інвестиційної стратегії повинні бути: формування регіональної інноваційно-інвестиційної інфраструктури; активізація міжнародного та міжрегіонального співробітництва з метою посилення його економічної складової; посилення конкурентних переваг регіону; неперервне навчання та просвіта; створення сприятливого бізнес середовища; пошук перспективних партнерських регіонів і сфер взаємних інтересів; маркетинг території тощо.

Література

1. Мамалуй О.О. Основи економічної теорії: Підручник, - К, - 2006 р. //Перша українська електронна бібліотека підручників – Режим доступу: <http://pidruchniki.com.ua/10650913>
2. Чистов С.М., Никифоров А.Є., Куценко Т.Ф. Державне регулювання економіки: Навчальний посібник, - К.: КНЕУ, - 2004 – ст. 440;
3. <http://www.lcci.com.ua/opennews.php?id=10>
4. <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Бурова Т.А., Бурова О.М.

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Маркетингова діяльність стає однією з найважливіших складових виробничо-господарської діяльності переробних підприємств. Ефективність маркетингової діяльності може визначатися на макрорівні усього аграрного сектору економіки (задоволення потреб населення країни у якісних продуктах харчування), на мезорівні (рівень обласного і районних АПК) та на макрорівні (рівень окремих підприємств). На останньому рівні ефективність визначається через сумарну результативність окремих підсистем і елементів системи маркетингу: аналітично-дослідницької, планової, збутової, комунікаційної та ін. Метою статті є аналіз комплексної оцінки маркетингової діяльності.

У світовій і вітчизняній практиці існує багато підходів до вирішення цієї проблеми. Оцінюються як напрями діяльності в цілому, так і окремі елементи комплексу маркетингу і їх складові: технології реалізації функцій, товарна та

асортиментна політика, ціноутворення, досягнута фінансова стійкість підприємства та тенденції зростання обсягів виробництва і продаж. При цьому підприємство розглядається як в статистиці, так і в динаміці - впродовж певного інтервалу часу. В останньому випадку розглядаються такі показники як співвідношення витрат і прибутків, взаємозв'язок цих параметрів з витратами на маркетинг і собівартістю продукції, асортимент і якість товарів, частка ринку якою володіє підприємство. Окремо знаходяться показники окупності витрат на інвестований капітал, норма прибутку на інвестований капітал на ринковому сегменті та інші.

Ефективність маркетингової діяльності розглядається багатьма науковцями, кожен з яких пропонує свій підхід до розробки даної методики, але не існує загальноприйнятого методу її визначення. Так, ряд вчених вважають, що ефективність маркетингової політики стосовно конкретного підприємства або галузі складається з результатів вдосконалення виробничо-збутової діяльності по наступних основних напрямках: оптимальне використання потенціалу ринку, в тому числі для нових продуктів; підвищення вірогідності прогнозних оцінок; знаходження сегмента ринку даного товару, підвищення точності аналізу ринку та ін. Ми вважаємо, що дати однозначну комплексну кількісну оцінку по визначених напрямках є проблематичним. Більшість практиків схиляються до думки, що ефект маркетингової діяльності полягає в прирості обсягів продажів і прибутків та пропонують оцінювати ефективність маркетингової діяльності як ефективність витрат на маркетинг. При цьому за допомогою економіко-статистичних методів досліджується залежність між витратами на маркетинг і результатом - обсягом продаж або прибутком. На наш погляд, на кінцеві результати діяльності підприємства крім маркетингу впливають й інші складові потенціалу підприємства - менеджмент, кадри, виробничі можливості, фінанси, а тому така оцінка є спрощеною й надто не точною. Аналіз публікацій на тему маркетингового потенціалу (МП) дозволив виявити наступні тенденції: а) маркетинговий потенціал є частиною загального потенціалу підприємства; б) до основних ресурсів потенціалу належать фінансові, матеріальні і технічні ресурси. Усі інші ресурси (інформаційні, інноваційні, часові) недооцінюються; в) маркетингові ресурси ідентифікуються з ресурсами підприємства, що не повній мірі відповідає дійсності; г) відсутність спрямованості маркетингового потенціалу на зростання конкурентоспроможності підприємства.

Аналіз визначення категорії "маркетинговий потенціал" дозволяє запропонувати його наступне визначення: маркетинговий потенціал - це сукупний потенціал маркетингових ресурсів і зусиль підприємства, ефективно використання якого забезпечує досягнення економічних і соціальних цілей підприємства. Вважаємо, що основними структурними елементами маркетингового потенціалу підприємства є маркетингові ресурси і маркетингові зусилля. Маркетингові ресурси - це частина ресурсів підприємства, які спрямовані на забезпечення його ефективної маркетингової діяльності, а маркетингові зусилля - це комплекс маркетингових заходів, які спрямовані на досягнення підприємством конкурентних переваг і визначають спроможність підприємства збільшувати свою ринкову частку завдяки використанню маркетингу.

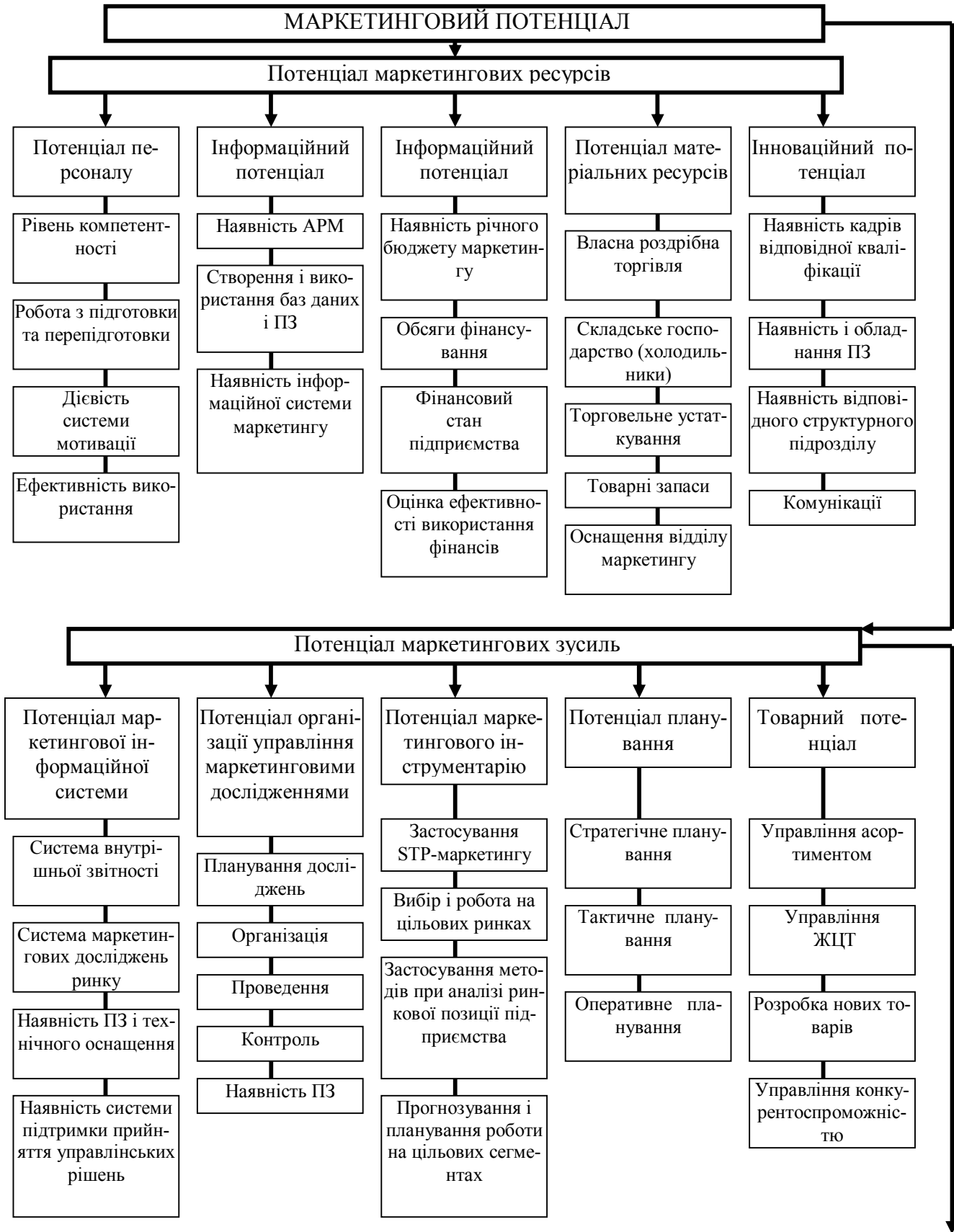
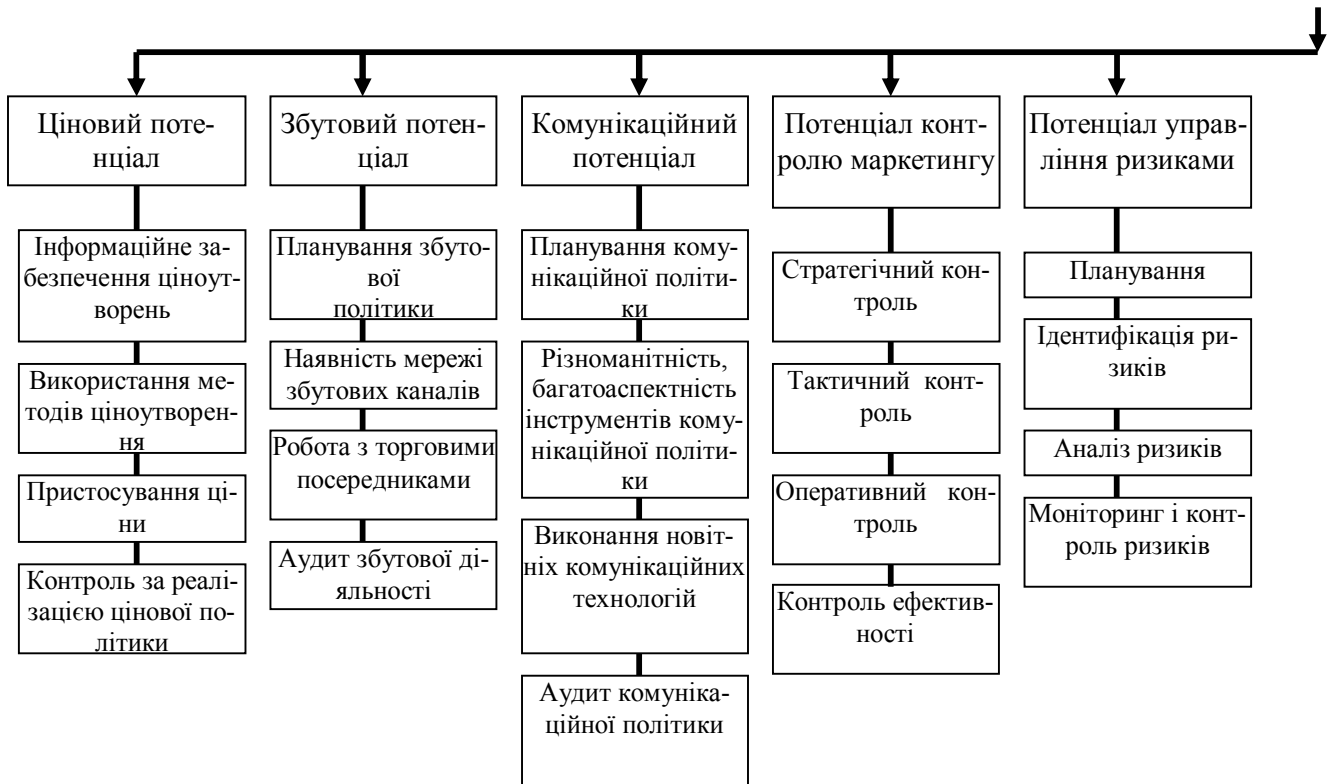

Рис. 1. Структура потенціалу маркетингу

Продовження рис. 1

Графічне зображення структури потенціалу маркетингу і визначення його складових подано на рис. 1. Використання цієї методики можливе (має сенс) у тому випадку, коли порівнюються декілька підприємств одного профілю або динаміка використання потенціалу підприємства за ряд років. Критичний аналіз існуючих підходів щодо визначення сутності маркетингу дозволили сформулювати власне бачення сутності маркетингового потенціалу.

Вважаємо, що маркетинговий потенціал повинен найбільш детально враховувати фінансові можливості підприємства, оцінювати елементи макро - та мікросередовища, кваліфікацію персоналу, динаміку та стан розвитку ринку, ефективність використання маркетингового інструментарію підприємства тощо. Важливим елементом процесу управління маркетинговим потенціалом є його стратегічний аналіз, з якого починається стратегічне планування підприємства. Маркетинговий стратегічний аналіз зменшує невизначеність при прийнятті стратегічних рішень, дозволяє виявити зміни зовнішнього середовища та гнучко до них пристосуватися, вчасно виявити ринкові загрози та запобігти їхньому негативному впливу на маркетингову стратегічну діяльність фірми, допомагає визначити сильні та слабкі ознаки фірми та її конкурентні переваги.

Основні етапи стратегічного аналізу маркетингового потенціалу підприємства визначаються як послідовність етапів: 1) визначення чинників зовнішнього і внутрішнього ринкового середовища, які впливають на маркетинговий потенціал; 2) оцінка чинників маркетингового зовнішнього середовища; 3) оцінка маркетингових ресурсів підприємства; 4) прогнозування впливу факторів маркетингового середовища на маркетинговий потенціал; 5) розроблення

маркетингових стратегій підприємства на цільових ринках з максимально ефективним використанням маркетингового потенціалу. У структурі маркетингового стратегічного аналізу виділяємо дві складові - зовнішній та внутрішній аналіз. Результати моніторингу маркетингового середовища дозволяють передбачити зміни в ринковому середовищі та своєчасно розробити стратегію, спрямовану на утримання або набуття підприємством конкурентних переваг. Прийняття маркетингових рішень має базуватися на формуванні ринкових стратегій, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Таким чином, дослідження показали, що повнота використання маркетингового потенціалу через уточнення його сутності дає можливість підприємству підвищити ефективність використання його ресурсів, задля досягнення корпоративних цілей та зміцнення ринкових позицій.

Вітер Т.О.

АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто та досліджено різні аспекти діяльності підприємства щодо задоволення своїх інформаційних потреб. Визначено структуру інформаційних потреб, основні способи їхнього задоволення, критерії оцінки якості інформації. Розроблено оптимізаційні моделі, які описують стратегічні рішення підприємства у відповідній галузі.

Ключові слова: інформація, підприємство, інформаційні потреби, якість інформації.

Постановка проблеми. Становлення інформаційної економіки поступово змінює індустріальну епоху розвитку суспільства і висуває нові вимоги до функціонування підприємства. Орієнтири масового виробництва замінюються глибоким аналізом нових способів виробництва й організації бізнесу та перспектив розвитку ринку. Збільшується залежність підприємства від чинників зовнішнього середовища, росте складність внутрішньої системи підприємства через багатогранність виробничого й управлінського процесів. Така складна система функціонування підприємства визначає високий ступінь його залежності від інформації, яка стає провідним чинником виробництва.

Найважливіша роль інформації – усунення невизначеності. Інформація дозволяє впорядкувати господарські процеси й узгоджувати їх із навколишнім середовищем і внутрішніми потребами підприємства. Усуваючи або знижуючи невизначеність, інформація визначає стратегію фірми й способи досягнення поставлених цілей.

Метою дослідження є аналіз різних аспектів діяльності підприємства щодо задоволення інформаційних потреб, критеріїв оцінки якості інформації, розробка оптимізаційних моделей отримання необхідної для діяльності підприємства інформації.

Основні результати дослідження. Інформаційна потреба – це потреба в ін-

формації, що виникає, коли мета, яка постає перед споживачем, не може бути досягнута без певного управлінського впливу, тобто без інформаційного втручання ззовні [1]. Підприємство потребує інформації не тільки на етапі досягнення поставлених цілей, але й на етапі визначення мети. Інформаційні потреби є наслідком необхідності орієнтування господарюючого суб'єкта в навколишньому середовищі.

Способом задоволення інформаційних потреб є придбання інформації. Зміст поняття «інформація» залежить від конкретної практичної сфери використання, оскільки дана категорія набуває певних особливостей, властивих саме цій галузі застосування [4]. Найчастіше під інформацією як в економіці, так в інших науках розуміють рівень зниження невизначеності або негативної ентропії. Це визначення є фундаментальним і досить загальним, однак вимагає певного економічного наповнення для подальшого застосування в межах економічного дослідження. У даному випадку під інформацією розуміється ресурс, який є результатом інтелектуальної діяльності людини або групи людей, що має змістовний характер (містить відомості про що-небудь) і служить інструментом зниження невизначеності у прийнятті управлінських рішень.

Дане визначення підкреслює управлінську роль інформації, оскільки інформація є інструментом управлінської діяльності. Вона дозволяє управління сформулювати певне уявлення про внутрішній стан підприємства та про зовнішнє середовище. На основі цього приймається управлінське рішення. У виробничо – організаційному процесі інформація наявна на всіх етапах функціонування підприємства, охоплює всі елементи його структури й визначає взаємодію цих елементів.

Інформаційним потребам різних структурних елементів притаманні певні риси. Залежно від функцій, які інформація виконує, і структурних елементів, потреби яких вона задовольняє, інформація може бути представлена у вигляді певного типологічного дерева. Типологізація інформації у функціональному розрізі дозволяє докладніше розкрити поняття інформації й інформаційних потреб підприємства, а також здійснити аналіз інформаційних потреб зі структурної точки зору.

Оскільки підприємство задовольняє інформаційні потреби в межах своєї поточної діяльності, воно нашоується на обмеження, насамперед фінансові. Виявлення фінансових обмежень – другий етап аналізу інформаційних потреб. Як правило, керівники не закладають у бюджет видатки на інформацію, тому що цей напрям витрат не увійшов в офіційні статті видатків підприємства. Більшість підприємств задовольняє інформаційні потреби за «залишковим» принципом, тому що усвідомлення керівниками важливості задоволення інформаційних потреб і якісного підходу до оцінки отриманої інформації немає.

Якість інформації в даному завданні відіграє важливу роль. Визначається якість здатності даної інформації задовольняти відповідну інформаційну потребу. Якість інформації залежить від джерела її одержання. Основи джерела інформації представлені нижче:

- власні працівники

- органи державної статистики
- профільні підприємства (фірми, заклади) - ТВ, радіо
- інтернет - зовнішня реклама
- юридичні компанії - довідкові служби

Кожне з джерел інформації характеризується власним рівнем якості для даного конкретного споживача [2]. Основними параметрами якості інформації є такі:

- достовірність – міра наближення інформації до першоджерела, точність передачі
- об'єктивність – міра відображення інформаційної реальності
- порядок – кількість ланок між першоджерелом і кінцевим користувачем
- повнота – відображення вичерпного характеру відповідності отримання даних цілям збору

Зазначені характеристики є важливими для споживання. Як відзначає А.Шастіко [3], інформація є певним благом, тобто її цінність стає відомою в найкращому випадку тільки після її використання. Цей феномен отримав назву інформаційного парадоксу. Одним із способів оцінки вирішення інформації є оцінка її постачальниками. У цьому випадку можуть розглядатися такі параметри оцінки, як попередній досвід роботи з постачальниками, рекомендації колег і знайомих, гарантії, тривалість роботи постачальника на ринку, компетентність у даному питанні.

Висновки. Шляхом вирішення зазначеної задачі визначається оптимальна структура інформаційних потреб. У результаті відбувається задоволення саме тих потреб, які були оцінені як найбільш актуальні. Таким чином, забезпечується найкраще використання фінансових, трудових і технічних можливостей підприємства. Дана методика дозволяє управляти найбільш складним у плані оцінки й найбільш важливим у роботі підприємства виробничим ресурсом, тому що успіху в конкурентній боротьбі домагалися саме той, хто розуміє важливість інформації й уміло її виконує.

Література

1. Иванов Е.Ю. Информ. как категория эконом. теории //www.econ.asu.ru.
2. Мороз О., Саенко Ю. Час інтелекту: сукупний укр.розум.- Львів: Панорама, 2002.
3. Шастико А. Неполные контракты: проблемы определен. и моделиров // Вопросы эконом.- 2001.-№6.- с.133-138.
4. Эконом. энциклопедия /Гл.ред. Л.И.Абалкин.- М.:Эконом, 1999

Власова Н.О., Колчкова О.В.

СТРАТЕГІЇ РОЗИТКУ ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Розширення мережної організації економіки, яка інтенсивно розвивається останніми роками саме в торговельній галузі, характеризується проникненням торговельних мереж в усі регіони, а як свідчать проведені дослідження дифере-

нціація регіонів за рівнем соціально-економічного стану не зменшується, що, по-перше, потребує різних моделей мережної торгівлі для кожного регіону та, по друге, розробки відповідних стратегій їх розвитку та проникнення в інші регіони. Системний підхід до розуміння підприємства, його складність, різноспрямованість дій обумовлюють неоднозначність стратегічних напрямів діяльності. У зв'язку з цим у економічній літературі розглядається значне коло різноманітних стратегій, які групують за тими чи іншими ознаками. Головна – базова стратегія, яка визначає місію фірми, диференціюється на стратегії за напрямками діяльності, рівнями управління, функціями підприємства й ін.

Значний інтерес представляє виокремлення стратегічних напрямів та відповідних їм груп стратегій, що запропоновано М. І. Кругловим [3, с. 505-507]. Він виділяє стратегії діяльності; стратегії задоволення потреб; стратегії росту; стратегії науково-технічного розвитку; маркетингові стратегії або стратегії конверсії діяльності; стратегії конкуренції на товарних ринках; стратегії конкуренції та кооперації під час створення нової продукції та технології. Розглядаючи ці напрями, можна дійти до висновку, що стратегія розвитку торговельних мереж у регіонах являє собою композицію конкретних взаємопов'язаних стратегій. Перш за все, це маркетингові стратегії щодо розширення та проникнення на нові територіальні ринки, які базуються на основних базових стратегіях та стратегіях росту потенціалу фірм. У свою чергу маркетингові стратегії впливають на конкретні стратегії конкуренції на товарних ринках («силова», нішева, пристосувальна, піонерська) й ін. Тобто стратегії просування торговельних мереж на нові регіональні ринки являють собою конкурентно-маркетингові стратегії їх просторового розвитку.

Обґрунтування стратегій розвитку торговельних мереж у регіонах складається з декількох обов'язкових етапів

По-перше, це врахування місії та основних базових стратегічних цілей розвитку торговельної мережі та відповідних їм базових стратегій. Місія роздрібно-торговельного підприємства визначається типом бізнесу, роллю, яку він відводить собі на споживчому ринку, системою відносин із покупцями, конкурентами, постачальниками, персоналом та іншими контрагентами. Так, в основі базових стратегій підприємств роздрібно-торгівлі знаходяться наступні цілі: обсяг продажів (зростання, стабільність, завоювання частки ринку), прибуток (обсяг, прибуток на інвестований капітал, та операційна ефективність), задоволеність громадськості (акціонерів, споживачів) та формування іміджу [2, с 162].

Саме забезпечення зростання обсягів продажів та підвищення частки ринку штовхає підприємства роздрібно-торгівлі до виходу на нові територіальні ринки, тому що локальність існуючих, уже скорених ринків обмежує реалізацію цієї мети. Але це не знижує значення й інших першочергових цілей підприємства, які можуть також реалізуватися на нових регіональних ринках.

По-друге, це проведення стратегічного аналізу та постійний моніторинг зовнішнього середовища, а саме, визначення стану, перспектив соціально-економічного розвитку потенціалу регіонів та роздрібно-торгівлі, в які можна

проникнення торговельних мереж.

По-третє, для успішного виходу торговельних мереж на нові регіональні ринки необхідно обґрунтовано обрати конкурентно-маркетингову стратегію, за допомогою якої вони можуть конкурувати та ефективно функціонувати на даній території. Найбільш розповсюдженими є наступні стратегії [1, с. 21; 4, с. 55-56]:

1) цінове лідерство, що базується на більшій ефективності торговельних мереж за рахунок ефекту масштабу, і яке припускає продаж еквівалентних за якістю товарів за ціною більш низькою ніж у конкурентів. Стратегія лідерства у низьких витратах передбачає виключення посередників із ланцюга поставок, зниження закупівельних цін, зменшення власних доходів мережі. Виробники, як правило, йдуть на поступки торговельним компаніям, враховуючи можливості своїх майбутніх продажів. Ця стратегія забезпечує базову стратегію, яка спрямована на зростання обсягів продажів та частки ринку;

2) стратегія диференціації, метою якої є формування уявлення споживачів про унікальність, особливі якісні характеристики товарів та послуг торговельної компанії, що відрізняють їх від аналогічних продуктів конкуруючих фірм. Це дозволяє встановлювати більш високі ціни, що за умови зростання обсягів продаж, забезпечує відповідний прибуток. Тобто цей стратегічний підхід відповідає загальній меті забезпечення необхідного рівня прибутку;

3) стратегія фокусування або стратегія концентрації на визначених сегментах ринку, яка передбачає використання попередніх маркетингових стратегій, але тільки в межах цільового сегмента регіонального ринку. Вона закріплює за торговельними фірмами відповідні конкурентні переваги та забезпечує рівень прибутку вищий за середньо галузевий. Ця стратегія дає можливість торговельному підприємству сформувавши відповідний імідж та отримати необхідний прибуток;

4) гібридна (змішана, комбінована) стратегія, яка поєднує стратегію цінового лідерства, стратегію диференціації та стратегію фокусування. Ефективне використання цієї стратегії може забезпечити торговельній фірмі міцне положення на регіональному ринку.

Три останні типи стратегій тісно пов'язані із сформованим іміджем та позиціонуванням торговельної фірми. Розглядаючи ці види стратегій відмітимо наступне, що на перших етапах виходу на регіональні ринки найбільш прийнятною є перша стратегія, але, по мірі того як мережні компанії завоюють регіони, вони поступово можуть переходити від стратегії лідерства за цінами до стратегії диференціації. Це буде сприяти підвищенню якості торговельної послуги, розширенню асортименту, зміцненню зв'язків із споживачами та поліпшенню іміджу торговельних мереж.

Четвертий етап, пов'язаний з вибором заходів щодо реалізації обраної стратегії. Це, в першу чергу, визначення форм проникнення торговельних мереж на нові регіональні ринки. Існує декілька підходів у цьому напрямі:

1. Самостійне проникнення, коли ланцюг будується з нуля або розвивається шляхом органічного зростання незначного початкового капіталу. Це тривалий та достатньо ризиковий напрям просування у нові регіони.

2. Придбання, яке забезпечує швидке проникнення, але з визначеними витратами, коли фірми, що доступні для покупки, можуть мати значні фінансові проблеми.

3. Франчайзинг, який усуває більшу частину ризиків та робить ставку на капітал, особливо там, де концепція роздрібної торгівлі може бути легко «експортована». Система роздрібної торгівлі, що побудована на франчайзингу, має багато переваг як для власників торгової марки, так і для покупця франшизи.

4. Сумісне підприємство, яке скорочує час, витрати та ризики проникнення за рахунок роботи з партнером, який вже ознайомлений із ринком та пристосувався до умов конкретного регіону.

5. Оренда цілого або частини торгового приміщення – значно більш безпечний, з точки зору витрат та ризику, підхід для вивчення нових ринків. Оренда у межах існуючого та відомого торговельного підприємства (торговельного центру) дозволяє отримати потік постійних покупців, знизити витрати на використання загального обладнання та рекламу, мати позитивний імідж.

6. Злиття – це об'єднання роздрібних фірм, які мають різних власників.

На п'ятому етапі слід визначитися з найбільш прийнятними для конкретного регіону форматами торговельної мережі та можливими місцями їх розташування.

Підсумовуючи розглянуті етапи розробки та реалізації стратегії розвитку торговельних мереж на нових регіональних ринках, слід підкреслити, що їх обґрунтування не можливе без врахування регіональних факторів.

Література

1. Бакунов О. О. Обґрунтування пріоритетів стратегічного розвитку роздрібних торговельних мереж / О. О. Бакунов, В. А. Распопова // Європейський вектор економічного розвитку : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ : ДУЕП. – 2010. – Вип. 2(9). – С. 19 – 30.
2. Берман Б. Розничная торговля: стратегический поход / Б. Берман, Джоэл Р. Аванс. – [8-е издание: пер. с англ.]. – М. : Вильямс, 2003. – 1184 с.
3. Круглов М. И. Стратегическое управление компанией / М. И. Круглов. – М. : Русская Деловая Литература, 1998. – 768 с.
4. Федько В. П. Маркетинговая составляющая регионального развития розничной торговли / В. П. Федько, И. А. Дудакова // Внешнеторговое консультирование // Российский внешнеэкономический вестник. – 2009. – №5. – С. 55–64.

Вороніна А.В., Каіра Л.Г.

ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ

Планування в умовах ринку набуває нового значення, воно покликано забезпечити процес виробництва конкурентноздатної продукції за умови оптимального використання всіх ресурсів, тобто забезпечити гнучкий розвиток

підприємства. Важливою умовою підвищення конкурентоздатності продукції є використання інноваційних технологій, що особливо важливо для наукомістких галузей виробництва. Певний резерв закладений також у застосуванні нових схем управління виробництвом, у використанні нових маркетингових методів для просування продукції на ринок і в інших напрямках. Однак у кожному разі, основним інструментом управління є планування діяльності підприємства. Планування пов'язане з усвідомленим вибором перспектив і координованих рішень, від чого залежать ритмічність виробництва, можливості його розширення, одержання прибутку й стійке фінансове становище.

Для підтримки планування на належному рівні необхідно пам'ятати про нього вже при формуванні місії, цілей, стратегії діяльності. Фрагментарність використання планування на вітчизняних підприємствах, тобто його реалізація відносно тільки деяких об'єктів планування й напрямків діяльності, не забезпечує необхідну рівновагу між виробництвом і споживанням, пропозицією товарів і послуг і попитом на них, що в цілому не сприяє ефективному використанню обмежених ресурсів і збалансованому функціонуванню підприємства. Рішення цієї проблеми вимагає переосмислення сутності й місця планування в діяльності підприємства.

В ідеальному випадку сучасне планування повинне сполучати позитивний досвід попередньої системи господарювання й той новий, що диктується умовами, що змінилися.

Навіть зараз, коли Україна підключена до світового інформаційного простору, а кількість кваліфікованих фахівців зросла, система планування на вітчизняних підприємствах не позбавлена недоліків:

- форми більшості планово-економічних документів незручні для фінансового аналізу;
 - процес планування затягнутий за часом, що робить його непридатним для прийняття оперативних управлінських рішень;
 - планові дані значно відрізняються від фактичних даних;
 - процес планування за традицією починається з виробництва, а не з вивчення потреби ринку в конкретному продукті;
 - при плануванні переважає витратний метод ціноутворення, без обліку попиту на продукцію, виходячи з повної собівартості й нормативу рентабельності;
 - калькуляція собівартості розраховується на одиницю зробленої продукції, а не на одиницю реалізованої продукції;
 - відсутній розподіл витрат на змінні й постійні, при плануванні й аналізі не використовується поняття маржинального прибутку;
 - не виробляється аналіз беззбитковості продажів;
 - економічне планування найчастіше не завершується фінансовими параметрами й тому найчастіше не дозволяє визначити потребу у фінансових ресурсах.
- Ці дані свідчать насамперед про невисоку якість планування на промислових підприємствах. Недооцінка планування, що спостерігається в останні роки, здебільшого обумовлена неправильними підходами до цього інструмента управління, які використовувалися в умовах адміністративної системи госпо-

дарювання й скомпрометували саму ідею планування. Помилкові принципи, які домінували в централізованому плануванні, стали одним з основних факторів низької ефективності народного господарства в цілому й окремих суб'єктах господарювання зокрема. З іншого боку, як свідчить досвід економічно розвинених країн і вітчизняна практика, відсутність планів або прорахунки в їхньому складанні стали істотним фактором, що може обумовити фінансову кризу на підприємстві.

Організація планування на більшості підприємств зв'язана з багатьма труднощами, обумовленими, з одного боку, відсутністю відповідної системи інформаційного забезпечення й невмінням працівників різних структурних підрозділів підготувати відповідні дані для їхнього використання в процесі планування, а з іншого боку - недооцінка переваг планування керівництвом підприємства і його підрозділів.

Як показує практика високоефективних підприємств, застосування планування створює наступні важливі переваги:

- забезпечує виявлення резервів на всіх напрямках діяльності;
- забезпечує підготовку до використання майбутніх сприятливих умов;
- попереджає про можливі проблеми;
- стимулює менеджерів до реалізації своїх рішень у подальшій роботі;
- поліпшує координацію дій на фірмі;
- створює передумови для підвищення освітньої підготовки менеджерів;
- збільшує можливості в забезпеченні фірми необхідною інформацією;
- сприяє більше раціональному використанню ресурсів;
- підвищує ефективність контролю й ін. [1, с.24-25]

Основними методами та засобами управління якістю продукції є способи впливу апарату управління на елементи виробничого процесу з метою забезпечення досягнення і підтримки планованого стану і рівня якості продукції. Серед них основними доцільно виділити наступні:

1) економічні методи, які забезпечують створення економічних умов, спонукаючих трудові колективи підприємств, конструкторських, технологічних і інших структурних підрозділів вивчати запити споживачів, створювати, виготовляти та обслуговувати продукцію, що задовольняє ці потреби і запити. До числа економічних методів відносяться правила ціноутворення, умови кредитування, економічні санкції за недотримання вимог стандартів і технічних умов, правила відшкодування економічного збитку споживачу за реалізацію йому неякісної продукції;

2) методи матеріального стимулювання, які передбачають, з одного боку, заохочення працівників за створення і виготовлення високоякісної продукції (створення систем преміювання за високу якість, встановлення надбавок до заробітної платні), а з іншого — стягнення за заподіяний збиток від її неякісності;

3) організаційно-розпорядчі методи, здійснювані за допомогою обов'язкових для виконання директив, наказів, вказівок керівників. До числа організаційно-розпорядчих методів управління якістю продукції відносяться також вимоги нормативної документації,

4) виховні методи, які роблять вплив на свідомість і настрої учасників виробничого процесу, спонукаючи їх до високоякісної праці і чіткого виконання спеціальних функцій управління якістю продукції. До їх числа відносяться: моральне заохочення за високу якість продукції, виховання гордості за честь заводської марки.

Вибір методів управління якістю продукції і пошук їх найефективнішого поєднання є одним з найбільш творчих моментів в роботі систем управління, оскільки вони здійснюють прямий вплив на людей, які беруть участь в процесі створення і виготовлення продукції, тобто на мобілізацію людського чинника.

Виробництво продукції більш високої якості в порівнянні із замінюваною доцільно супроводити й підвищенням ефективності виробництва за рахунок зниження витрат.

Системне управління якістю на підприємстві потребує значних обсягів об'єктивної інформації стратегічного та оперативного характеру. В зв'язку з цим в складі забезпечуючих підсистем системи якості необхідно виконувати функції, які пов'язані з інформаційним забезпеченням.

При системному підході до побудови та функціонування інформаційної підсистеми управління якістю на промисловому підприємстві інформацію варто представляти в максимально наближеному до машино-орієнтованого виду. Такий підхід передбачає обмін інформацією з прямих і зворотних каналів зв'язку як всередині системи управління, так і між кожною з цих підсистем і систем більш високих рівнів управління. Це передбачає, що в автоматизованому (або автоматичному) режимі доступ до інформації без участі управлінських кадрів повинен обмежуватися [2, с.102-103].

Зважаючи на те, що на конкурентоспроможність продукції впливає низка чинників, таких як управлінські чинники, які формуються на стадії планування, організації, процесів створення та інших стадій життєвого циклу продукції, при оцінці стану управління цим показником слід враховувати:

- технічні показники, що стосуються безпосередньо продукції;
- систему формування та методичного закріплення усього комплексу показників;
- дотримання стандартів та вимог виробництва;
- особистий склад учасників, що безпосередньо займаються управлінням;
- методи і принципи управління.

Це завдання лежить на всіх рівнях управлінської системи, тому надзвичайно важливо, щоб на всіх рівнях забезпечувалась відповідність кожного процесу прийнятним вимогам, відбувалося своєчасне впровадження, дотримання та контроль над цими вимогами, а у разі відхилень чи порушень вказаного порядку негайно застосовувалися б санкції до винних. Ці вимоги є обов'язковими для підприємства, що має намір ефективно працювати в сучасному ринковому середовищі.

Література

1. Папазова Т.Ю. Влияние качества планирования на эффективность деятельности предприятия// Економіка, фінанси, право. - 2006.-№1.- с.24-25
2. Замовець Г.О. Підходи до вдосконалення системи управління якістю продукції машинобудівного підприємства//Вісник економічної науки України.- 206.- №2. – с. 102-105.

Головчанська К.О., Фролова Л.В.

УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРИЗИ

Фінансова криза здійснює свій негативний вплив на економіки всіх країн світу. Економіка України, внаслідок високого ступеня відкритості, також болісно відчуває на собі її вплив. Протистояти цим негативним тенденціям повинні перш за все промислові підприємства, активізуючи свій потенціал.

У кризові періоди розвитку для підприємства найбільшу небезпеку представляє руйнування його потенціалу (скорочення виробничих потужностей, науково-технічної бази і так далі). У існуючих умовах господарювання підприємство не здатне забезпечити відтворення свого потенціалу. При цьому стає складніше навіть знаходити ресурси для виробництва. Два основні джерела покриття витрат основних фондів, це амортизаційні відрахування і позикові кошти, стають недоступними в умовах кризи.

Сьогодні більшість українських підприємств, працюючи в економічно нестабільному середовищі, зазнають спаду виробництва і зниження виробничих потужностей. Причин депресивного розвитку багато. Це і неефективна політика управління, і стан економіки в цілому. Кризова ситуація, що склалася, не дозволяє більшості підприємств накопичувати засоби для нарощування виробничих потужностей і проведення модернізації, а саме ці чинники є основними для розвитку потенціалу підприємства.

Дослідженню причин виникнення економічної кризи та її наслідків присвячені публікації таких українських вчених як В. Юрчишин, О. Пасхавер, І. Бураковский, В. Лановий тощо. Однак, акцентуючи увагу на фінансовому аспекті проблеми, здебільшого недостатньо уваги приділяється впливу кризових явищ на управління потенціалом окремих галузей економіки України.

Тому, актуальним залишається питання виявлення основних напрямів та механізмів управління потенціалом підприємств в умовах фінансової кризи.

Основний зміст поняття «потенціал підприємства» полягає в інтегральному відображенні (оцінці) поточних і майбутніх можливостей економічної системи трансформувати вхідні ресурси за допомогою притаманних їй персоналу підприємницьких здібностей в економічні блага, максимально задовольняючи в такий спосіб корпоративні та суспільні інтереси [2]. Те, на скільки ефективно буде використано потенціал підприємства залежить від низки внутрішніх та зовнішніх чинників. Одним з найбільш негативних є вплив на потенційні

можливості щодо розвитку підприємства такого фактора, як фінансова криза.

Сьогодні вплив кризи 56% українських підприємств відчують у зменшенні споживчих витрат населення (зниженні продажів та попиту), 53% - у затримці платежів та 46% - у недоступності кредитних ресурсів. Серед основних проблем, що роблять значний негативний вплив на українські підприємства в умовах фінансової кризи є девальвація національної валюти та темпи інфляції [3]. Підтвердженням негативного впливу фінансової кризи на оптимальне використання потенціалу підприємствами України є дані Державного комітету статистики України [4] про скорочення обсягів виробництва продукції промислових підприємств (табл. 1).

Як свідчать дані таблиці 1, в період фінансової кризи 2008-2009 рр. українські підприємства під дією супутніх з кризою зовнішніх та внутрішніх факторів не в повному обсязі використовували свій потенціал щодо оптимальних обсягів виробництва продукції. В 2010 р. спостерігається відновлення докризових обсягів виробництва продукції, але це не було прибутковим для підприємств.

Таблиця 1

Темпи приросту обсягів випуску продукції підприємствами
України за 2007-2010 рр.

Назва показника	2007	2008	2009	2010
	Темп приросту, у % до попереднього року			
Виробництво промислової продукції, в тому числі:				
- підприємствами добувної промисловості;	110,2	96,9	78,1	110,2
- підприємствами переробної промисловості;	102,7	97,6	89,3	103,7
- підприємствами легкої промисловості;	111,7	96,8	73,4	113
- підприємствами хімічної та нафтохімічної промисловості;	100,4	96,6	4,1	106,7
- підприємствами машинобудування.	106,2	93,8	76,8	120,2
	128,6	91,4	54,9	132,9

Відповідно до динаміки збитково працюючих підприємств, відновлення докризових обсягів виробництва продукції в 2010 р. не призвело до значного росту прибутковості і 44,7% підприємств України продовжує працювати збитково [4].

Беручи до уваги вищевказані дані, можна стверджувати про те, що і на даний час українські підприємства піддаються негативному впливу кризових явищ, тому першочерговим завданням для кожного підприємства є розробка інструментів активізації ефективного управління потенціалом. Можна запропонувати наступні інструменти:

1. Оптимізація витрат: докладна ревізія витрат; скорочення невиробничих витрат (у першу чергу адміністративних); скорочення додаткових витрат на

оплату праці; впровадження політики енергозбереження.

2. Мобілізація внутрішніх ресурсів: зменшення дебіторської заборгованості; оптимізація величини виробничих запасів; стимулювання збуту.

3. Підтримка елементів потенціалу відтворення: виділення пріоритетних для підприємства продуктів та напрямків діяльності, за якими підприємство має найбільш стійкі ринкові позиції; проведення лояльної політики по відношенню до ключових працівників з метою збереження кадрового потенціалу; доведення до логічного завершення проектів, що безпосередньо впливають на життєдіяльність підприємства.

Таким чином, на даному етапі розвитку української економіки для підвищення результативності використання потенціалу підприємствами основну увагу слід приділяти системі заходів ефективного розвитку промислових підприємств. Однією з підсистем таких заходів є вихід підприємства з кризи з подальшим сталим розвитком у довгостроковій перспективі через те, що в сучасних умовах практика стратегічної діяльності підприємств зводиться в основному до вирішення поточних проблем, зокрема розв'язання проблем на операційному рівні, не орієнтуючись на стратегічні завдання.

Література

1. А. Гальчинський: Нинішня фінансова криза – початок кінця. Далі – новий початок? // «Дзеркало тижня». – 2010. – № 39. – С. 7.
2. Должанський І.З. Управління потенціалом підприємства : навч. посібник / І.З. Должанський, О.Т. Загорна, О.О. Удалих та ін.- К: Центр навчальної літератури, 2010. -362 с.
3. Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка [Текст]: Навч. Посібник. – Вид. 2-ге, без змін. К.: КНЕУ, 2009. – 316 с.
4. www.epravda.com.ua.

Горошкова Л.А.

ВПЛИВ ЦИКЛІЧНОСТІ КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА РІВЕНЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ УКРАЇНИ

Актуальність досліджень зумовлена тим, що в сучасних умовах питання економічної безпеки набувають особливого значення насамперед для країн, економіка яких знаходиться у стадії трансформації. Кризові явища, які носять циклічний характер, спричиняють реальну загрозу економічній безпеці і національній економіці, і її провідним галузям. Аналіз причин таких явищ дає можливість визначення вірогідності з певним ступенем достовірності настання кризи. Основним завданням роботи був аналіз впливу світової фінансово-економічної кризи 2008 – 2009 років на показники національної економіки та її провідної галузі – чорної металургії з метою визначення вірогідності можливого настання наступної кризи, її наслідків для галузі та можливих механізмів

пом'якшення негативного впливу.

Останню світову кризу (найнижча точка циклу) вважають фінансово-економічною. Вона проявилась у вересні – жовтні 2008 року у формі суттєвого погіршення основних економічних показників більшості розвинутих країн світу. У 2009 році спостерігалась глобальна рецесія. Перші ознаки кризи виникли у 2007 році, коли на світових фондових ринках вперше відбулося падіння індексів провідних банків і фінансових компаній. У 2008 році відбулося також падіння фондових ринків світу.

Серед факторів виникнення кризи, на сьогодні виділяються наступні: дисбаланс міжнародної торгівлі та руху капіталу; знецінення долара США впродовж 2002 – 2008 років, втрата довіри до нього як до резервної валюти, з наступним виникненням кризових явищ в економіці США; “перегрів” кредитного ринку внаслідок іпотечної кризи; підвищення світових цін на сировинні ресурси (у т.ч. на нафту); циклічний розвиток економічних процесів [5]. Наслідком світової кризи стала економічна криза в Україні у 2008 – 2009 роках. Серед факторів її виникнення виділяють: світову фінансову кризу; збільшення від'ємного зовнішньоторговельного сальдо та зовнішнього боргу; політичну кризу; кризу споживчого кредитування [3,4].

Металургійна галузь забезпечує 27% ВВП країни та приносить близько 40% валютних надходжень. Тому цілком закономірно, що падіння обсягів виробництва у чорній металургії України призвело до поглиблення кризових явищ в економіці України: зменшились обсяги валютних надходжень у країну; скоротилась обсяг інвестицій; знизилась обсяги виробництва у галузях, пов'язаних з металургійною; підвищився рівень безробіття; знизилась доходи населення і т. ін.

Криза призвела до наступних негативних тенденцій у розвитку чорної металургії: зросла і без того суттєва частка експорту низькотехнологічної продукції (напівфабрикатів); зросла експортна орієнтація галузі, що підвищило ризикованість її розвитку; була призупинена інвестиційна діяльність в галузі і, як наслідок – зупинена модернізація виробничих фондів; погіршився фінансовий стан підприємств.

На рис. 1 наведені залежності темпів зростання показників чорної металургії України та забезпечуючих її галузей – коксохімічної та залізорудної впродовж 1991 – 2010 років. Як бачимо, ці показники змінюються циклічно. Максимуми зростання були досягнуті у 1992, 1995, 1997, 1999, 2002, 2004 та 2007 роках; мінімуми – у 1994, 1996, 1998, 2001, 2003, 2005, 2009 роках.

Періодичність підйомів та спадів складає 2–4 роки, тому був зроблений висновок про наявність малих циклів у розвитку галузей. Тривалість останнього циклу (між двома мінімумами), за нашими даними, склала 4 роки.

В роботі [1] нами була досліджена багатофакторна економіко-математична модель, яка дозволила описати та, у подальшому, прогнозувати розвиток чорної металургії України на середньо- та довгострокову перспективу.

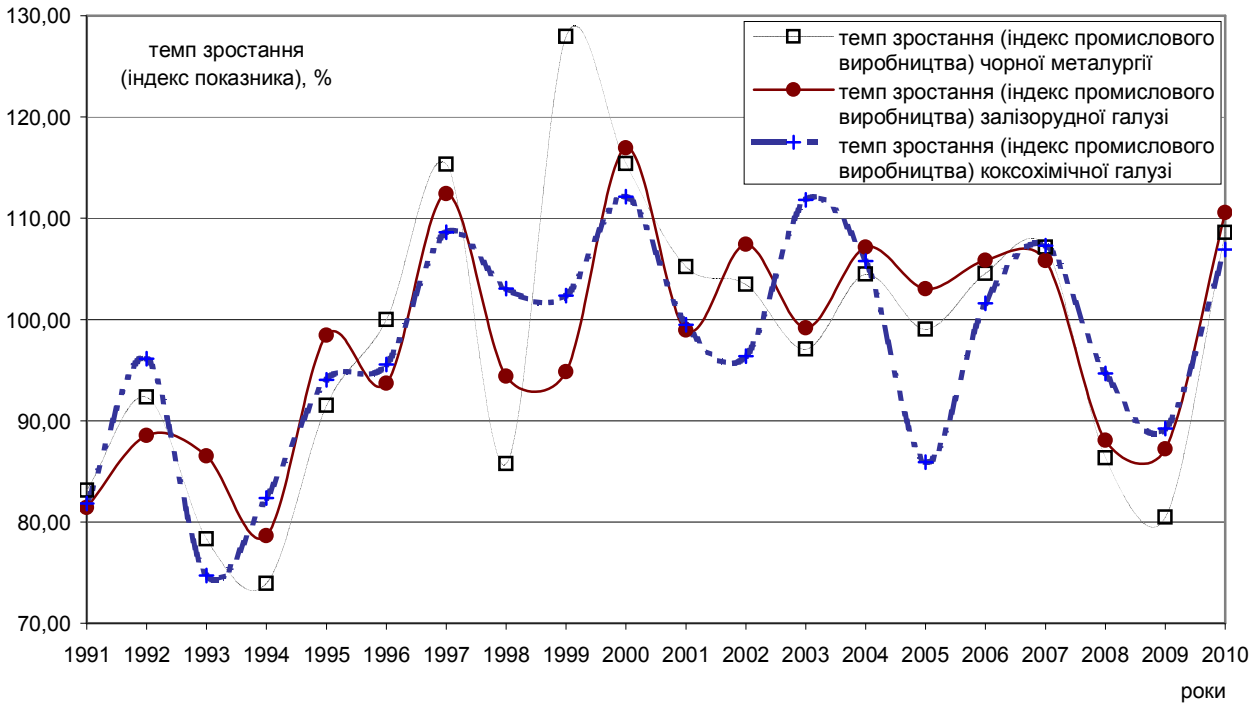

Рис. 1. Темпи зростання (індекси промислового виробництва) чорної металургії, залізорудної та коксохімічної галузей України у 1991 – 2010 роках

Запропонована модель дозволила визначити, що тривалість циклу розвитку чорної металургії та пов'язаних з нею галузей складає 2–4 роки, що узгоджується із статистичними даними розвитку галузей [6]. Виходячи з моделі, наступну кризу, на наш погляд, вірогідно очікувати у 2013 році. Зробимо наступні зауваження щодо перспектив розробки заходів, що можуть сприяти підвищенню рівня економічної безпеки чорної металургії України та забезпечуючих її галузях. По-перше, в історії світового ринку металопродукції не спостерігалось тривалих і різких спадів виробництва, як це спостерігається в інших галузях реального сектора. Спади виробництва у металургії, як правило не носили катастрофічний характер. Так в період кризи, у 2007 – 2008 рр. існувало перевищення попиту над внутрішньою пропозицією і, як наслідок скасування імпортного мита, в таких країнах, як В'єтнам, Іран, Ізраїль, Пакистан, Об'єднані Арабські Емірати, Катар та ін. Тобто ринки Азії та Північної Африки і зараз є цілком доступними для України.

По-друге, у Європі наявні суттєві потужності передільної металургії, що активно споживає напівфабрикати і вітчизняні підприємства можуть їх експортувати. Так, безумовно, це не найкращий варіант розвитку вітчизняної металургійної галузі, але як антикризовий захід – цілком прийнятний.

По-третє, доцільним є використання можливостей державної підтримки провідної галузі національної економіки. Позитивний досвід державного втручання, проаналізований нами у роботі [2], свідчить, що таким чином можна послабити дію кризи та відтермінувати її настання. Серед інших заходів слід звернути увагу на наступні: можливість впровадження прискореної амортизації основних фондів 3-ї групи, що дозволить їх оновлювати; зменшення або тимча-

сове звільнення від сплати мита та ПДВ на устаткування і комплектуючі для металургійної галузі, що не виготовляється в Україні; оптимізація відносин з державними монополіями (мораторій на підвищення тарифів, оптимізація розрахунків і т ін.); підтримка інвестиційних проектів шляхом отримання кредитних ліній у державних банках; використання протекціоністських заходів (проведення антидемпінгових розслідувань, введення симетричних тарифних бар'єрів); підвищення ефективності програм страхування експорту.

По-четверте, важливим є стимулювання внутрішнього попиту на металопродукцію. Основними споживачами металу в Україні є будівельна галузь, житлово-комунальне господарство, газотранспортна система, залізничний транспорт і т ін., тому доцільно створити сприятливі умови для розвитку цих галузей.

Література

1. Горошкова Л.А. Моделирование цикличности развития черной металлургии и обеспечивающих отраслей в условиях трансформации экономики / Л.А.Горошкова // Экономический бюллетень Научно-исследовательского института Министерства экономики Республики Беларусь. – 2011. - №4.
2. Горошкова Л.А. Економічна циклічність розвитку металургійної та забезпечуючи галузей / Л.А.Горошкова // Економічний вісник університету. Економічний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім.Г.Сковороди. – 2011. – Випуск 17/2.
3. Демчук Н.І. Циклічність та негативні наслідки фінансово–економічної кризи в Україні / Н.І.Демчук // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1iid=102>
4. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи / Я.А. Жаліло, О.С. Бабанін, Я.В. Белінська та ін. / за заг. ред. Я.А. Жаліла. — К.: НІСД, 2009. – 142 с.
5. Розгортання фінансово–економічної кризи в Україні у 2009 році: негативні наслідки та засоби їх пом'якшення: науково–аналітична доповідь / за ред. В.М. Гейця. – К.: Ін-т екон. та прогнозув.; ін-т демографії та соц. дослідж. НАН України, 2009. – 106 с.
6. <http://www.ukrstat.ua>.

Григораш О. В., Плакида С. І.

РОЛЬ І МІСЦЕ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ В ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасна система господарювання обумовлює зміну форм і методів управління економікою підприємства, вимагає нових підходів до визначення ефективності його діяльності. Важливим аспектом ефективного функціонування суб'єкта господарської діяльності є діагностика його діяльності, яка зумовлює перспективи розвитку підприємства та зміцнює його конкурентних позицій на

ринку. За твердженням науковців та провідних економістів, саме діагностика ефективності стає ключовим чинником формування стратегії діяльності для досягнення кращих результатів.

Метою дослідження є вивчення і оцінка сутності, ролі економічної діагностики в підвищенні ефективності управління діяльністю підприємства, місця економічної діагностики в системі управління діяльністю підприємства, а також проблем економічної діагностики.

Проблемам теорії, методології і практичним питанням діагностики ефективності діяльності підприємств присвячено велику кількість наукових праць закордонних і вітчизняних економістів: О.І. Амоша, Дж. Блэка, А. Бравермана, С.Г. Дзюби, П.В. Журавльова, Дж.М. Іванцевича, В.М. Колпакова, А.А. Лобанова, В.Д. Пагрушева, Ф.Ю. Поклонського, М.Г. Рака, Д.С. Синка, Г.М. Скударя, А.А. Томпсона, С.В. Шекшня та ін. Слід відмітити розбіжність і неоднозначність у думках дослідників даного питання і як наслідок появу численної кількості підходів [3].

Таким чином, більш детальне вивчення наукових положень щодо діагностики дозволяє краще розглянути теоретичні аспекти та зробити практичні висновки.

Рис. 1. Схема процесу оцінювання ефективності діяльності підприємства

Термін „діагностика" (від грец. *diagnostikos* – спроможний розпізнавати) дослівно перекладається з давньогрецької як розпізнавання стану об'єкта за другорядними ознаками. Інший можливий переклад цього терміна - вивчення стану об'єкта, у тому числі й економічного. Існують різні підходи до визначення сутності діагностики. Слід зазначити, що поняття «діагностика» раніше, в економічному значенні, вживалося здебільшого як синонім дослідження, вивчення чинників впливу на підприємницьку діяльність. Сьогодні під діагностикою слід розуміти процес оцінки (на основі комплексу методичних прийомів) стану об'єкта, предмета, явища чи процесу управління, що дає змогу виявити в них слабкі ланки та «вузькі місця» [1, с. 5].

Схематично процес оцінювання ефективності діяльності підприємства представлено на рис. 1.

Економічна діагностика займає важливе місце в системі управління діяльністю підприємства, яке в авторському баченні наведено на рис. 2, оскільки являє собою ефективний інструмент для інформаційно-аналітичного забезпечення управління діяльністю підприємства. Результати діагностики складають основу для прийняття управлінських рішень, при цьому вони можуть бути використані як для стратегічних, так і для тактичних цілей.

Також важливим є оцінка ролі економічної діагностики в підвищенні ефективності управління діяльністю підприємства, яку наведено на рис. 3. Роль економічної діагностики полягає в інформаційно-аналітичному забезпеченні процесу прийняття і реалізації управлінського рішення на підприємстві. Від того наскільки достовірна і повна інформація формується в процесі економічної діагностики, залежить якість прийнятого рішення, а надалі і підвищення ефективності діяльності підприємства [2, с. 11].

Рис. 2. Місце економічної діагностики в системі управління діяльністю підприємства

У сучасних ринкових умовах запорукою успіху підприємства є прогнозоване позитивне співвідношення між ризиками діяльності та очікуваними доходами. Таким чином, виходячи з наведеного вище, до найактуальніших проблем економічної діагностики в підвищенні ефективності управління діяльністю підприємства, які потребують подальшого дослідження та удосконалення, необхідно віднести:

- систематизацію існуючих показників ефективності функціонування підприємства;
- розширення системи показників, в контексті дослідження чинників, що впливають на ефективність функціонування підприємства ;

- розподіл показників на рівні управління (виявлення можливих тактичних і стратегічних рішень, які приймають на підприємстві);
- застосування ефективної системи експертної оцінки, що виконує основні функції оцінки, контролю та моніторингу ефективності функціонування підприємства [4].

Рис. 3 Роль економічної діагностики в підвищенні ефективності управління діяльністю підприємства

Отже, використання діагностики для оцінювання ефективності діяльності підприємств особливо актуальне для перспектив діяльності кожного підприємства, тому що якісно проведена діагностика створює необхідне аналітичне підґрунтя для формування умов ефективного управління діяльністю підприємства, визначення переліку раціональних заходів щодо підвищення прибутковості.

Література

1. Коротков Е. М. Антикризисное управление: Підручник / Коротков Е. М. та др. М.: ІНФРА-М, 2001. - 432 с.
2. Фролова Л. В. Економічна діагностика діяльності підприємств: методичний та практичний інструментарій: Навч. посіб. / Л. В. Фролова, О. О. Никитенко, С. О. Єрмак, Л. В. Івкова. – Донецьк: ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2007. – 158 с.
3. Гречан А. П., Радіонова Н. Й. Діагностика ефективності діяльності підприємства [Електроний ресурс]. – Електроні текстові дані (82 Кб). – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VSUNU/2011_10_1/Grechina.pdf>.

4. Івасів Г. Р. Діагностика ефективності функціонування торговельного підприємства [Електроний ресурс]. – Електроні текстові дані (97 Кб). – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlitu/19_1/94_lwasiw_19_1.pdf>.

Гринів Л.В., Передерко В.П.

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Вступ. Належний рівень розвитку готельного господарства сприяє поживленню усіх суспільно-економічних контактів та зв'язків, посилює економічний потенціал, піднімає рейтинг держави, окремих її регіонів у світовому співтоваристві. Готелі можна вважати найважливішим елементом інфраструктури туристичного бізнесу, а туризм – основним з напрямків реалізації готельних послуг. Враховуючи географічне розташування Івано-Франківської області, підвищення ефективності туристичної галузі є пріоритетним напрямком розвитку економіки області, а готельний бізнес – невід'ємною частиною туристичної індустрії.

Постановка завдання. Територіальне поєднання природних, рекреаційних і бальнеологічних ресурсів Карпат дозволяє в перспективі сформувати рекреаційно-туристичні суперсистеми, кожна з яких може базуватись на місцевих природних умовах та лікувальних ресурсах, тобто саме туристична галузь має всі передумови стати стратегічною галуззю розвитку краю. Однак для ефективного її використання, створення потужного туристичного господарства необхідно забезпечити високий рівень управління готельним потенціалом туристичної галузі та провести адекватну його оцінку. Саме необхідність покращення управління конкурентним потенціалом готельного господарства туристичної галузі регіону підтверджує актуальність теми дослідження і першочерговість вирішення цієї проблеми.

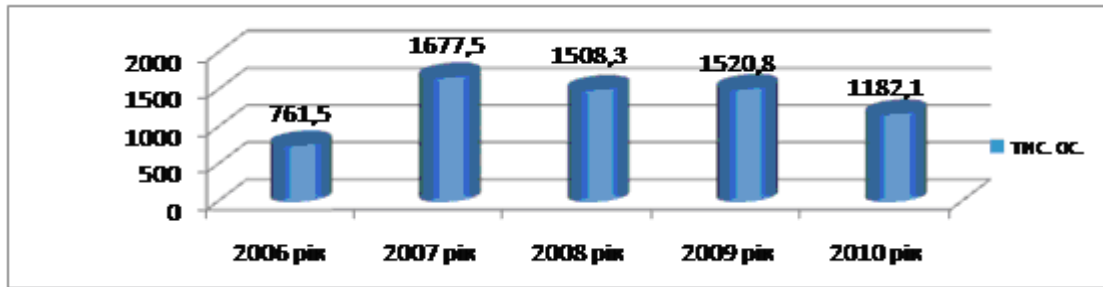
Результати дослідження. Потенціал галузі – реальна чи ймовірна здатність підприємств виконати цілеспрямовану роботу та забезпечити можливості досягнення поставлених цілей.

Оцінка потенціалу галузі регіону – це пошук сукупності характеристик, показників і властивостей, що дозволяють у достатній мірі описати галузь регіону та оцінити його можливості по забезпеченню задоволення відповідних суспільних, соціальних та економічних потреб населення регіону та держави в цілому на перспективу. З метою формування збалансованого, здатного до самозростання потенціалу галузі необхідно здійснювати постійний пошук, відбір і опрацювання найбільш привабливих ідей розвитку як за окремими напрямками діяльності, так і в цілому з урахуванням інтересів населення і взаємодіючих сторін [4, с. 245].

Останнім часом спостерігається суттєве поживлення розвитку туризму в цілому та готельного господарства в Івано-Франківській області зокрема [1].

Івано-Франківщина продовжує залишатись перспективним регіоном для розвитку туризму. У 2010 році, як і у попередніх роках, найбільше приїжджих зупинялось у готелях міст Івано-Франківська – 31,5 тис. осіб, Яремче – 36,8 тис., Коломиї – 3,5 тис. та Калуша – 1,2 тис. осіб [2, с. 41].

Загальна динаміка відвідуваності
Івано-Франківської області (2006 – 2010 рр.)

Показники роботи туристичної галузі
Івано-Франківської області (2006 – 2010 рр.)

Підприємства, заклади, екскурсанти	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
	туристів (тис. осіб)	туристів (тис. осіб)	туристів (тис. осіб)	туристів (тис. осіб)	туристів (тис. осіб)
Ліцензовані туристичні підприємства	325,1	53,3	595,0	511,4	53,3
Готелі	68,3	80,7	66,4	65,4	80,7
Санаторно-курортні заклади	46,1	35,1	52,6	42,5	35,1
Дитячі оздоровчі заклади	95,6	88,3	96,3	70,2	83,6
Самодіяльні туристи	194,4	192,9	130,0	189,6	192,9
Екскурсанти	32,0	736,5	568,0	641,7	736,5
Всього	761,5	1186,8	1508,30	1520,80	1182,10

У діяльності готельних господарств важливим елементом є кількість прийнятих іноземних туристів, які залишають в області валютні кошти і водночас стимулюють розвиток тих галузей, що беруть участь у їх обслуговуванні. У порівнянні з 2009 роком, у 2010 р. збільшилась частка іноземних громадян, які скористалися послугами підприємств готельного господарства області з 10,5% до 11,8%. У 2010 р. всього послугами готелів скористалось 9,5 тис. громадян інших країн, з яких менше половини (38,0%) зупинялось в готелях м. Івано-Франківська. Зростання кількості іноземних громадян припадає на м. Яремче і становить на 46% більше проти 2009 року [2, с. 39]. Готельне господарство є однією з основних складових туристської індустрії України. У 2004 р. в Україні нараховувалось 1308 готельних підприємств на 949,1 тис. місць. У 2010 році на території області функціонувало 38 підприємств готельного господарства (юридичних осіб), в тому числі 27 готелів, 1 молодіжна база, 1 мотель та 9 інших місць для короткотермінового проживання. Загальна їх кількість протягом року

збільшилась на одну одиницю. Якщо проаналізувати цей показник за останнє десятиліття, то спостерігається поступове збільшення кількості готельних підприємств із 32 у 2001 році до 38 у 2010 році, що на 18% більше. Серед областей, що межують з Івано-Франківською, найбільша кількість готелів є у Львівській, найменша – у Чернівецькій.

Відповідно до функціональної структури підприємств готельного господарства найбільш поширені в області серед закладів розміщення є саме готелі (71,1%). Значна частина закладів розміщення в області належить приватним особам, які займаються готельним бізнесом.

Сьогодні додаткові послуги набувають все більшого значення для формування ринкової привабливості готельного господарства. Передумовою розвитку готельного сервісу є створення всіх необхідних умов для проживання і відпочинку приїжджих та забезпечення високого рівня їх обслуговування. Останній здебільшого визначається технічним оснащенням, складом номерів, наявністю підрозділів сфери послуг та обсягами запропонованих послуг.

Більшість готелів області мають у своєму складі такі об'єкти сервісу як ресторани, кафе та бари. У 2010 р. найбільше закладів харчування діяли при готелях міст Івано-Франківська та Яремче – по 8 одиниць, або більше третини від загальної кількості усіх ресторанів, кафе та барів, які діють у складі готелів. Недостатньо готельні господарства забезпечені стоянками для автомобілів. Із 38 підприємств готельного типу тільки половина можуть запропонувати своїм відвідувачам послуги паркінгу. У 2009–2010 рр. найбільша кількість автостоянок діяла при готелях міста Яремче – 11, або 61% від загальної кількості автостоянок розташованих при готелях. Крім того, в готелях та інших місцях короткотермінового проживання можна скористатися послугами саун, пралень, яких на кінець 2010 року нараховувалось відповідно по 11 та 12 одиниць. Найбільша їх кількість знаходиться на підприємствах готельного типу міст Яремче (5 саун, 4 пральні), Івано-Франківська (2 сауни та 4 пральні) та Богородчанського району (2 сауни). Три заклади торгівлі діяли при готелях м. Івано-Франківська, м. Яремче та у Галицькому районі [3, с. 6].

Загальна сума доходів готелів та інших місць для короткотермінового проживання у 2010 році склала 70,2 млн. грн., що на 2,2 млн. грн., або 3% (у фактичних цінах) менше, ніж попередньому [2, с. 57]. У 2010 році за результатами діяльності підприємства отримали збиток у розмірі 1,8 млн. грн.

Висновок. Проведений аналіз дозволяє з упевненістю стверджувати про потужний конкурентний потенціал готельного господарства Івано-Франківщини. Однак, в той самий час, бачимо, що рівень використання цього потенціалу є незадовільний. А це ще раз підтверджує факт необхідності удосконалення системи управління конкурентним потенціалом туристичної галузі регіону, що, в першу чергу, передбачає детальну і адекватну його оцінку. На сьогодні у цій галузі існує ще багато невирішених проблем, зокрема, таких як недостатній рівень інвестицій і капіталовкладень, відсутність категорійності у більшості готелів, невисокий рівень надання основних та додаткових послуг. Для покращення розвитку туристичної індустрії в цілому і готельного госпо-

дарства області зокрема, необхідно активізувати роботу щодо залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій, підвищувати ефективність кадрової підготовки фахівців готельного сервісу та супутніх послуг, рекламно-інформаційної діяльності.

Література

1. Головне управління з питань туризму. євроінтеграції, зовнішніх зв'язків та інвестицій Івано-Франківської обласної державної адміністрації. – Режим доступу: <http://frtt.if.gov.ua/>.
2. Готельне господарство Івано-Франківської області за 2001–2010 роки. Статистичний збірник / Під ред. О. Б. Цури. – Івано-Франківськ, 2011. – 74 с.
3. Готельне господарство Івано-Франківської області у 2009 році. Економічна доповідь. – Івано-Франківськ, 2010. – 14 с.
4. Портер М. Конкуренція: Учебник / М. Портер; под ред. Я. В. Заблоцкого и др.; пер. с англ. О. Л. Пелявского и др. – М.: Вильямс, 2005. – 603 с.

Грушевський Р.Є.

ГЕНЕТИЧНІ АЛГОРИТМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Інтенсивність змін чинників зовнішнього середовища, коливання кон'юнктури сегментів фінансового ринку, зміни державної фінансової політики, що призводять до підвищення ризиків і загроз фінансової діяльності, вимагають адаптивної коригування параметрів фінансових стратегій підприємств, які неможливо отримати лише на підставі традиційних методів які використовуються в системах фінансового управління. Відсутність фінансової стратегії, адаптованої до можливих змін чинників зовнішнього середовища, може привести до того, що фінансова діяльність стає незбалансованою, використання ресурсів окремих функціональних підрозділів підприємства носить різноспрямований характер, що призводить до виникнення протиріччя і зниження ефективності діяльності підприємства в цілому. Для адаптивного коригування параметрів фінансової стратегії, що припускає оптимізацію стратегічних нормативів фінансової діяльності підприємства, пропонується використовувати методи генетичних алгоритмів і нейронних мереж.

Генетичні алгоритми як процедури пошуку, засновані на механізмах природного відбору і спадковості. У них використовується еволюційний принцип виживання найбільш пристосованих суб'єктів. У порівнянні з традиційними методами оптимізації, генетичні алгоритми мають низку особливостей, що приводять у результаті до їх переваг над іншими оптимізаційними технологіями. Такими властивостями є: застосування ймовірнісних, а не детермінованих правил вибору або рандомізація операцій; використання тільки цільової функції, а не її похідних; кодування параметрів задачі; здійснення

пошуку рішення виходячи не з єдиної точки, а з їх деякої популяції; ефективні в пошуку глобальних мінімумів адаптивних рельєфів нейронних мереж, так як в них досліджуються значні області допустимих значень параметрів нейронних мереж. Ефективне використання генетичних алгоритмів для розв'язання задач визначення стратегічних нормативів фінансової діяльності підприємства, зокрема, побудови адекватних цільових функцій пристосованості, стає можливим із залученням методів нейронних мереж. В цілому нейронну мережу представляють як високопаралельну динамічну систему з топологією направленої графу, яка може отримувати інформацію за допомогою її реакції на вихідний стан. Методи нейронних мереж мають наступні особливості, що у своїй сукупності створює значну перевагу в порівнянні з традиційними методами побудови функцій пристосованості: гнучкість навчання - здатність коригувати свої характеристики, закладені в алгоритмі налаштування параметрів мережі на підставі обробки навчальних множин; властивість очищення даних та узагальнення: з закінченням процесу навчання мережа є нечутливою до незначних змін вхідних сигналів; стійкість до збоїв - збереження певних властивостей мережі при частковому руйнуванні окремих складових мережі. З урахуванням вищевикладеного пропонується методика оптимізації стратегічних нормативів фінансової діяльності підприємства, яка заснована на методах генетичних алгоритмів і нейронних мереж, і включає наступні блоки (рис. 1): Блок 1. Формування матриці переходів передбачає аналіз схильності міграції підприємства з одного діагностичного класу до іншого і здійснюється на основі сформованих карт поточних і прогнозних станів фінансового середовища підприємств. Вибір типу фінансової стратегії проводиться на основі трикомпонентного показника стратегічної фінансової ситуації.

Блок 2. Здійснюється побудова моделі нейронної мережі для оцінки ймовірності покрокового переходу підприємства в діагностичні класи залежно від поточної і стратегічної цільової фінансової позиції. Результат роботи цієї моделі є базисним для побудови функцій пристосованості в моделі оптимізації значень стратегічних нормативів фінансової діяльності.

Блок 3. В даному блоці формуються діапазони обмежень для стратегічних нормативів фінансової діяльності. Це завдання виконується на основі аналізу індивідуальних фіксованих ефектів в моделях панельних даних. Аналіз фіксованих ефектів дозволяє виділити підприємства, які застосовують найбільш ефективні фінансові стратегії. Тому врахування параметрів їх діяльності дозволяє визначити можливі діапазони «маневрування». При формуванні системи обмежень враховується поточна і прогнозна стратегічна фінансова позиція, а також вибраний тип фінансової стратегії.

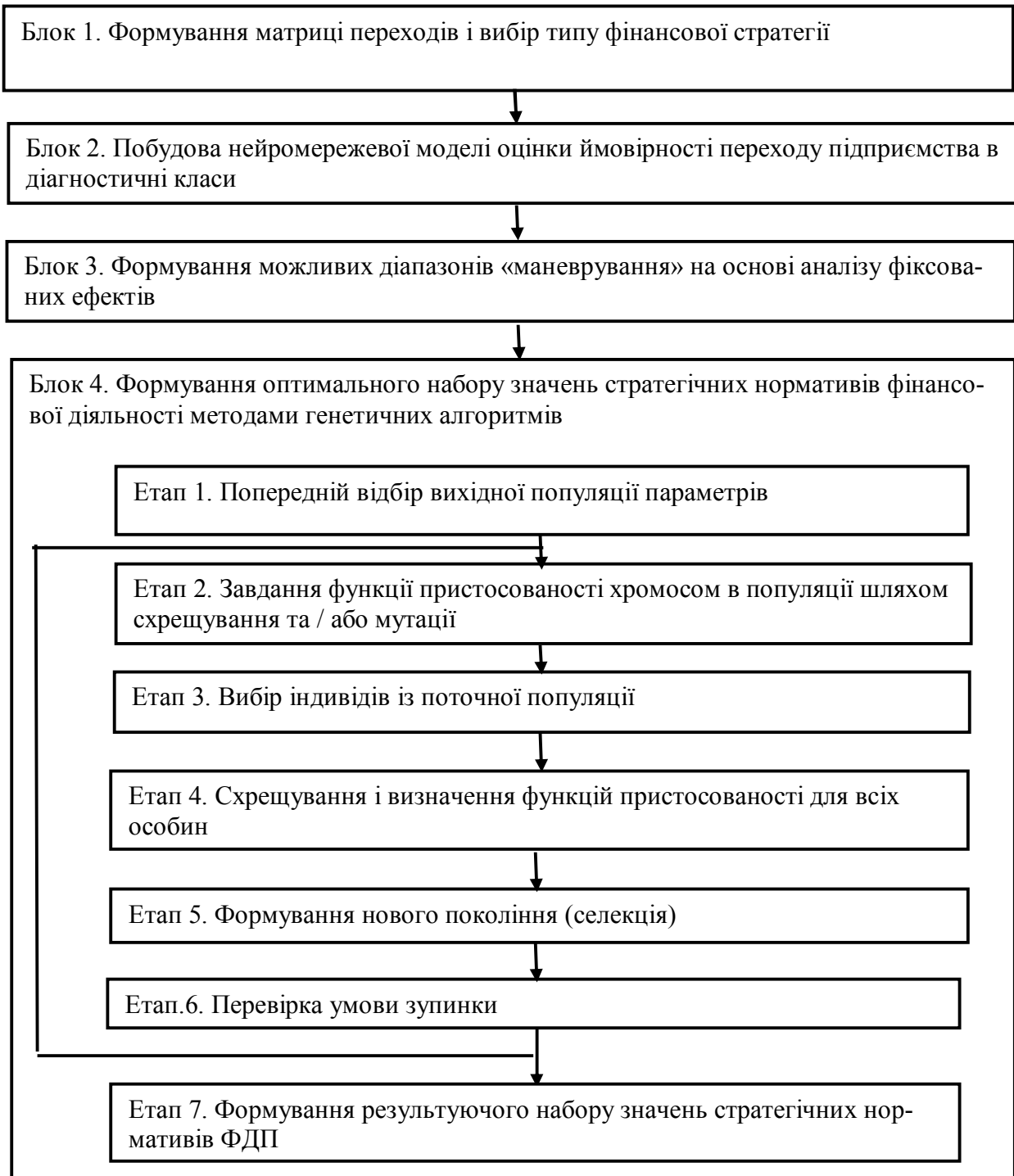

Рис. 1. Схема взаємозв'язку блоків методики оптимізації стратегічних нормативів фінансової діяльності підприємства

Блок 4 припускає знаходження оптимального набору значень стратегічних нормативів фінансової діяльності методами генетичних алгоритмів.

Таким чином, наведена вище методика дозволяє сформувати систему оптимальних значень цільових стратегічних нормативів фінансової діяльності.

Жидок В.В.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕБЛЕВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Меблева промисловість, яка виробляє товари народного споживання, займає особливе місце серед деревопереробних галузей промисловості України. Потреба в меблях, залежно від умов життя і економічного стану населення, зменшується або збільшується, але не зникає ніколи. Продукція галузі залишається затребуваною, виробництво меблів найбільш близьке до конкурентоздатного рівня в порівнянні з іншими товарами народного споживання тривалого користування.

Після вибуху фінансово-економічної кризи меблева промисловість України опинилася в дуже скрутному становищі, в основі якого лежать не лише загальноекономічні, але і галузеві чинники. Відсутність на підприємствах сучасного устаткування і новітніх технологій, ефективних матеріалів, фурнітури, комплектуючих і інших компонентів, що багато в чому визначають зовнішній вигляд і споживчі властивості меблів, не дозволяють більшості з них забезпечити випуск конкурентоздатних вітчизняних меблів.

Криза економіки України загалом (зростання безробіття, скорочення доходів населення, скорочення бюджету країни) зумовила споживчу кризу (відмова від купівлі товарів тривалого користування на користь товарів щоденного попиту). Наступила «психологічна» криза – інстинктивне бажання економити, а не витратити кошти, плани купівлі меблів переносяться на невизначений термін. Обмеження споживчих кредитів теж негативно позначилося на купівельній спроможності населення.

Розглядаючи вітчизняний ринок меблів необхідно сказати, що до кризи він демонстрував перманентний зріст: в 2005 році об'єм вироблених меблів в грошовому вираженні збільшився на 19%, в 2006-му – на 24%, в 2007-му – на 18%. Падіння меблевого ринку відбувається дуже стрімко. В порівнянні з 2007 роком ринок понизив обороти майже удвічі і скоротився до рівня 4 млрд.грн. Починаючи з кінця літа 2009 року ситуація почала потроху стабілізуватися з тим, щоб до березня 2010 року почати повільно (не так нестримно, як в період 2002-2008г), але упевнено покращуватися. За перше півріччя 2011 року спостерігається позитивна динаміка – приріст виробництва склав 19%.

Економічна ситуація, що ускладнилася після вибуху фінансово-економічної кризи, внесла свої корективи: багато виробників знизили темпи виробництва, відмовилися від реклами, тобто від головного двигуна будь-якого ринку. Руйнівним для ринку меблів став різкий спад обсягів будівництва житла та зростання інфляції. Також зупинився розвиток ринку в технологічному й маркетинговому аспектах. Під скорочення потрапили кращі фахівці галузі, маркетологи, що формували нові продукти. Отже, створена до 2008 року меблева інфраструктура виявилася збитковою в середньому на 35-40%.

Аналіз розвитку меблевої промисловості свідчить, що основними факто-

рами зростання виробництва в цій галузі є збільшення випуску конкурентоспроможної продукції, а також збільшення попиту на неї. Для зміцнення своєї позиції на ринку меблеві компанії вибирають різні шляхи: прагнуть розширитися і поліпшити виробництво або ж зменшують норму прибутку і знижують ціни.

Але на сьогодні існує ряд факторів, які стримують розвиток вітчизняного меблевого ринку. Передусім, це розмитий ціновий сегмент. Коли ринок тільки починав створюватись, і компанії могли вільно розвиватися, практично не відчуваючи конкуренції, виробники почали робити ставки на так званий "середній клас" як найбільш платоспроможний сегмент населення, що купує меблі середньоцінового рівня. Зараз же, навпаки, основна конкуренція розгортається саме в цьому сегменті, тобто компаніям доводиться шукати альтернативні шляхи, щоб уникнути різкого зниження власних продажів. Друга складність – невідповідність пропонованого продукту потребам покупців. Багато фірм вимушені орієнтуватися на свої технологічні можливості, які не дозволяють впроваджувати новинки з Європи і виводити на ринок принципово нові конкурентоздатні продукти. Ще одне обмеження – дефіцит конструкторських розробок, інноваційних дизайнерських ідей, відсутність національної дизайнерської школи, и як наслідок – відсутність фахівців-професіоналів.

Зараз підприємства поступово адаптуються до нинішньої економічної ситуації більше уваги приділяють здійсненню технологічних перетворень, встановленню взаємовигідних зв'язків, оновленню асортименту продукції, матеріально-технічної бази, зміцненню своїх позицій на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Для створення позитивних передумов для випуску вітчизняними виробниками більш якісної продукції з порівняно невисокою вартістю та виходу на міжнародний ринок меблів необхідна підтримка на державному рівні. На даний момент розробляються питання по стабілізації меблевого ринку України, а саме:

- створення механізму, що стимулюватиме інвестування коштів у перспективні вітчизняні наукові дослідження;
- впровадження стратегічних напрямів щодо подальшого використання вітчизняного обладнання, фурнітури та матеріалів для нівелювання залежності від імпорتنих товарів;
- встановлення високих ставок імпортного мита;
- скасування ПДВ на ввіз сировини та обладнання, які не виробляються в Україні;
- видача пільгових кредитів для експортно-орієнтованих компаній під 5-7% річних;
- повна або часткова компенсація вітчизняним компаніям участі у закордонних виставках;
- зменшення кількості перевірок контролюючими органами.

Для подолання наслідків фінансово-економічної кризи виробниками меблів необхідно виділити чотири напрями: стимулювання попиту, нарощування продажів, налагодження співпраці з девелоперами у рамках проектів "квартири під ключ", підвищення частки експорту.

Стимулювання попиту досягається різними шляхами. Зі збільшенням впровадження житла в експлуатацію, початком кредитування, ростом сукупного валового продукту, відкладеного майже на два роки попиту на товари тривалого користування, попит на товари для дому плавно зростатиме, але переміститься в нижній ціновий сегмент. Велика частина населення купуватиме меблі за низькими цінами з дешевих комплектуючих. Багато представників «середнього класу», що планували замовити вбудовані меблі у фірмових салонах, переорієнтувалися на «гаражників», ціни у яких іноді удвічі нижчі, ніж у салонах, а якість не гірша. Відповідно, оптимальним меблевим бізнесом є перехід на продаж недорогих товарів вітчизняного виробника, у першу чергу, імпортозамісних.

Збільшення продажів стимулює реклама, як головний двигун будь-якого ринку. На ринку меблів залишаться виробники та оператори, які приділяють багато уваги маркетингу, тобто зросте роль досліджень, аналізу, творчого підходу. Нарощуванню продажів також сприяє участь в конкурсах і тендерах. Конкурси в кризовий період – непогана можливість підтримати виробництво. Існує безліч бюджетних організацій, які регулярно відчувають потребу в нових меблях. Третій спосіб, скоріше, поки теоретичний: налагодження співпраці з девелоперами у рамках проектів "квартири під ключ" широко поширений в Європі (нерухомість продається з виконаним ремонтом і завезеними меблями). Починати співпрацю з будівельними організаціями необхідно на стадії зведення об'єктів, а коли вже будівля введена в експлуатацію – цей варіант не спрацює. На практиці подібні проекти можуть з'являтися в Україні у кращому разі років через десять.

Вітчизняні виробники в основному спрямовані на внутрішній ринок (на експорт йдуть близько 12% меблів). Необхідно приділяти більше уваги роботі з іноземними ритейлерами та збільшувати долю присутності українських виробників меблів на зовнішніх ринках. Українські компанії у своїх іноземних конкурентів виграють за рахунок нижчих цін (що зумовлені низьким курсом гривні, а також дешевою вартістю української сировини і робочої сили), а цей чинник є важливим для іноземного покупця, адже й досі багато країн світу не подолали наслідки фінансово-економічної кризи.

В цілому, прогноз вітчизняного меблевого ринку на 2012 рік виглядає оптимістично. Активно розвиватимуться великі компанії, що мають доступ до безперервного імпорту фурнітури і комплектуючих. Сформований налагоджений попит буде рости пропорційно темпу відновлення будівельного ринку, тому передбачується що до кінця року він збільшиться до 35-40%. Розширення меблевого бізнесу в маленьких містах буде можливим завдяки розвитку транспортної логістики, доступності інтернету. Дослідження свідчать, що коло споживачів українських меблів буде розширюватись, оскільки, у січні цього року порівняно з відповідним періодом 2010 року, попит збільшився на 50,2% до \$22млн.551тис. Оновлення та розширення товарного асортименту, збереження старих та налагоджених нових господарських зв'язків, врахування актуальних тенденцій меблевої моди та дизайну – невід'ємні елементи подальшого розвитку меблевого ринку України.

Література

1. Аналіз підсумків роботи деревооброблювальної та меблевої промисловості за 2007-2011рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.industry.kmu.ua/>.
2. Білоус С. Аналіз стану ринку меблів в Україні, підсумки попередніх років і прогноз на майбутнє / Сергій Білоус // Меблеві технології. – 2010. – №1. – С. 55-57.
3. Кійко О. Деревооброблювальна галузь мовою цифр [Електронний ресурс] / Орест Кійко // Деревообробник. – 2011. – №9. – Режим доступу до газети: <http://www.derevo.com.ua/>.
4. Офіційний сайт Української асоціації меблевиків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uafm.com.ua/>.

Зибарева О.В.

ІНДИКАТОРИ ТА НАСЛІДКИ ДЕВІАНТНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Актуальність проблеми дослідження девіантної соціалізації економіки регіонів України зумовлена потребами збереження людського потенціалу країни та формування умов для його подальшого розвитку.

Девіантна соціалізація економіки трактується нами як соціально небезпечне відхилення соціалізації від перебігу такого процесу, який вважається нормальним чи соціально прийнятним. Тобто, мається на увазі такий спосіб здійснення виробничої діяльності, така організація виробництва та такі виробничі відносини, які базуються на деструктивній, відносно цивілізаційних завдань розвитку суспільства, культурі та суперечать морально-цивілізаційним цінностям.

Таблиця 1

Динаміка середньомісячної заробітної плати по регіонах у 2000-2010 роках (в розрахунку на одного штатного працівника, грн.)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Україна	230	311	376	462	590	806	1041	1351	1806	1906	2239
Автономна Республіка Крим	225	301	358	433	543	730	952	1220	1609	1707	1991
Вінницька	159	215	265	334	435	597	793	1028	1404	1511	1782
Волинська	150	201	253	319	412	591	773	1013	1380	1427	1692
Дніпропетровська	273	370	438	526	667	913	1139	1455	1876	1963	2369
Донецька	292	383	452	550	712	962	1202	1535	2015	2116	2549
Житомирська	164	220	268	334	434	602	793	1033	1404	1493	1785
Закарпатська	172	238	295	379	479	665	868	1091	1453	1562	1846
Запорізька	289	379	445	541	671	860	1091	1394	1812	1843	2187
Івано-Франківська	188	259	318	402	510	718	923	1180	1543	1627	1927
Київська	241	317	378	470	592	811	1058	1362	1852	1987	2295
Кіровоградська	170	231	282	353	455	624	819	1054	1428	1537	1815

Луганська	232	320	393	474	596	805	1022	1323	1769	1873	2271
Львівська	196	272	339	419	523	713	923	1183	1570	1667	1941
Миколаївська	227	327	398	470	565	744	955	1202	1621	1806	2122
Одеська	236	306	379	454	566	768	966	1226	1633	1787	2046
Полтавська	220	292	354	437	560	758	961	1243	1661	1733	2102
Рівненська	173	245	312	390	506	685	888	1133	1523	1614	1960
Сумська	194	259	307	379	473	663	857	1098	1472	1593	1866
Тернопільська	135	190	237	304	388	553	727	943	1313	1412	1659
Харківська	230	310	370	455	569	759	974	1251	1679	1804	2060
Херсонська	173	233	289	356	451	625	800	1017	1375	1482	1733
Хмельницька	156	211	258	323	419	584	792	1045	1429	1521	1786
Черкаська	175	229	276	350	465	642	846	1085	1459	1532	1835
Чернівецька	157	218	271	344	441	621	819	1051	1402	1523	1772
Чернігівська	177	235	277	342	438	602	790	1016	1370	1465	1711
м.Київ	405	549	643	761	967	1314	1729	2300	3074	3161	3431
м.Севастополь	251	325	391	486	594	803	1005	1302	1726	1882	2167

Джерело: [1]

Оскільки, соціалізація залежить від суб'єктивного світу окремих індивідів і формується через суспільний менталітет та суспільний інтелект найрізноманітніших верств населення на конкретній території і у певний відтинок часу, то очевидно, що девіантна соціалізація економіки є відмінною в розрізі регіональних суспільних систем, хоча й має певні спільні ознаки. Така відмінність в значній мірі зумовлюється розвитком соціального самовизначення (усвідомлення людиною, групою людей, працівниками тощо своєї соціальної сутності, свого місця в суспільстві), яке є своєрідним віддзеркаленням особливостей розвитку регіональних суспільних систем і головною умовою орієнтації в соціальній реальності. В свою чергу значні регіональні відмінності в Україні щодо демографічного розвитку, рівня, умов та якості життя, екологічного стану, ринку праці, соціального середовища тощо обумовлюють формування соціальних ризиків у державі та її регіонах, становлять небезпеку існування для людини та суспільства. Зокрема, це ризики безробіття, бідності, безпритульності, соціальної дезінтеграції, соціального відторгнення, руйнування соціальних цінностей; тінізації відносин у всіх сферах економіки; корупції тощо. В свою чергу, ці ризики є відображенням процесів саме девіантної соціалізації. Сказане ще раз засвідчує про важливість дослідження девіантної соціалізації економіки як в Україні загалом, так і в її регіонах зокрема.

Адже достатньо проаналізувати рівень заробітної плати в розрізі регіонів (табл.1), та порівняти її з величиною споживчого кошика та платою за комунальні послуги, щоб зрозуміти, що населення змушене ставати на шлях девіантної соціалізації. Як видно з табл. 1, середньомісячна зарплата по Україні становила

за 2010 рік 2239 грн., що еквівалентно сумі 223 євро за курсом НБУ. Порівнюючи середньомісячну зарплату по Україні з аналогічним показником країн Європейського Союзу (табл. 2), слід зауважити, що низька заробітна плата в Україні робить вітчизняний ринок праці непривабливим порівняно з ринками країн Євросоюзу. Заробітна плата в Україні у 20,5 разів нижче від шведського рівня, у 18,9 разів - від німецького, у 3,2 рази - від польського показника тощо.

Таблиця 2

Середньомісячна зарплата в країнах Європи (євро)

Країна	Середньомісячна зарплата
Швеція	4570
Данія	4400
Німеччина	4215
Франція	3890
Великобританія	3820
Італія	3040
Іспанія	2275
Греція	1665
Португалія	1300
Польща	715
Чехія	625
Угорщина	580
Естонія	485
Литва	435
Латвія	390
Румунія	240

Джерело: [2]

Населення намагається підсвідомо вберегти себе від наростаючих девіантних збочень в протіканні процесів соціалізації. Цим в певній мірі пояснюються пошуки кращого життя за межами України, що обумовило величезні масштаби зовнішньої міграції.

Загострення соціальних ризиків на фоні невизначеності в системі державного та регіонального управління соціальними ризиками та процесами девіантної соціалізації економіки в кінцевому рахунку може призвести до соціального вибуху в суспільстві. За результатами рейтингу, складеного газетою The Wall Street Journal, Україна посідає 22 сходинку з 85 країн, в яких можливі спалахи революційних настроїв [3]. Рейтинг країн, де можливі протести населення, складений на основі трьох критеріїв – соціальна несправедливість, схильність до революцій та частка витрат на їжу та ліки з загальних витрат в родині. Критерій соціальна несправедливість базувався на даних щодо індексу коруптивності Transparency International, індексі розвитку людського потенціалу ООН, а коефіцієнт Джині, що вимірює дисперсію багатства в суспільстві. Критерій схильність до революцій включає три складових – середній вік населення, рівень безробіття в країні, ВВП на душу населення.

Наведених прикладів достатньо, щоб зрозуміти важливість розробки на-

прямків нейтралізації наслідків та попередження розгортання девіантної соціалізації економіки в Україні та в її регіонах.

Література

1. Динаміка середньомісячної заробітної плати по регіонах у 1995-2010 роках – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/gdn/prc_rik/prc_rik_u/dszpR_u2005.html
2. Средняя зарплата в Европе– [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://inet-business.at.ua/blog/srednjaja_zarplata_v_evrope/2010-07-10-196
3. Introducing the Revolting Index The Wall Street journal – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://blogs.wsj.com/source/2011/02/25/introducing-the-revolting-index/?KEYWORDS=Ukraine>

Іщенко Д.В., Школярєнко О.О.

РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДЬОГО БІЗНЕСУ ТА ВПЛИВ НА НЬОГО НОВОГО ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

В уявленні людей ще досі малий бізнес представляється у виді роздрібних торговців. На початку 90-х років так і було, але це звичайний процес накопичення первинного капіталу. В результаті діяльності хтось припинив своє існування, хтось закріпився та почав освоювати інші сфери діяльності. Таким чином за останні 10 років структура малого бізнесу кардинально змінилась. Зараз доля малого та середнього бізнесу у сфері торгівлі зменшується, оскільки малих підприємців витісняють сіті великих центрів роздрібної торгівлі. Разом з цим зростає доля малого бізнесу в сфері послуг, будівництві та виробництві (як правило, підрядних роботах).

Розвиток малого та середнього бізнесу в країні є одною з головних умов здорового розвитку економіки та соціальної сфери. Це дійсно так, оскільки завдяки підприємствам малого та середнього бізнесу створюються нові робочі місця, що підвищують загальний добробут населення, зменшують соціальну напруженість, стимулюють інноваційний розвиток в країні. Крім того достатньо розвинутий малий та середній бізнес є передумовою розвитку демократії в країні, оскільки добробут населення достатній, щоб протистояти маніпулюванню з боку зацікавлених осіб. Так як з отриманням незалежності Україна стала на шлях демократичної держави, то головним завданням уряду є стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу. Як приклад можна привести країни Європи, які славляться своєю демократичністю, а саме Німеччину, де до малого та середнього бізнесу відносяться 99,7 % (дев'яносто дев'ять відсотків) всіх суб'єктів господарювання. В Україні даний показник значно нижчий, однак кількість підприємців відповідає середньоєвропейському рівню (приблизно шість на тисячу українців). Проте в Україні, за даними Держкомстату, вне-

сок малого та середнього бізнесу в ВВП України складає до 16%, а в Європі цей показник дорівнює 60-70%. Тобто потенціал для розвитку дуже великий.[3][9]

В міжнародному рейтингу Doing Business 2010 року Україна за показниками складності ведення бізнесу посідає 142-е місце із загальом 183 країн. Україна впритул наблизилася до Гондурасу, який протягом року зі 136-го посунувся на 141-е місце. Ці дані парадоксальні, адже насправді Україна має інтелектуальний потенціал як для створення досконалої системи регулювання підприємницької діяльності, так і безпосередньо для організації й ведення бізнесу – талановитих підприємців не бракує.[6]

В сучасному законодавстві України розмежування між малим та середнім бізнесом є неявним. Так законом визначається, що підприємства можуть бути віднесені до малих, середніх або великих підприємств залежно від кількості працюючих та обсягу валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг). Звідси до малого підприємництва відносять підприємства, середньооблікова чисельність працюючих яких за звітний (фінансовий) рік не перевищує п'ятдесяти осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує сімдесяти мільйонів гривень. До великого підприємництва відносять підприємства, середньооблікова чисельність працюючих яких за звітний (фінансовий) рік перевищує двісті п'ятдесят осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за рік перевищує суму сто мільйонів гривень. Усі інші підприємства визнаються середніми.[1]

В Європі лінійкою для визначення великого, середнього чи дрібного бізнесу визначає загальноприйнята в Європейському союзі шкала. Згідно їй, великий бізнес – це більше як 250 задіяних осіб. Найдрібніші, це де задіяні від 1 до 9 осіб, малі від 10 до 19 осіб, середні - підприємства з кількістю працюючих від 20 до 249 осіб. Найбільше в Німеччині підприємств, де працює від 10 до 19 осіб - приблизно 35 %.

З набуттям Україною незалежності та переходу до ринкової економіки, в економіці країни почали відбуватись різноманітні процеси, які були вкрай новими та незвичними. Перші підприємці 1990-х років починали свою роботу в умовах великого ризику, коли не можна було бути впевненим в завтрашньому дні, коли, щоб розпочати свою справу, необхідно було займати гроші у родичів, друзів та знайомих, продавати свої квартири. Єдине, що спонукало тоді людей до підприємництва так це складні умови життя на той час такі як: нерегулярна зарплата, яка часто виплачувалася товарами, відправка в примусовому порядку в безкоштовні відпустки, скорочення штату на підприємствах. З боку держави в той час не було ніякої підтримки, навпаки – на підприємців лягав великий податковий тягар. Ще більше ускладнювало ситуацію підприємців те, що мало хто з них мав юридичну або фінансову освіту. Однак не зважаючи на всі труднощі, які переслідували підприємців малого бізнесу в той час, не зважаючи на те, що держава ніяк не підтримувала їх діяльність, вони створювали джерело доходу для себе і сім'ї, а при вдалому функціонуванні і робочі місця.

Після підписання указу президента №727 від 3 липня 1998 року "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності" замість кількох платежів

вводився єдиний платіж і спрощував систему звітності. Це зробило стосунки між державою та платником податків більш ясними і зрозумілими. Коли цей документ набрав чинності законослухняний суб'єкт підприємницької діяльності для численних фіскальних служб був недосяжним. З'явилася перспектива розвивати бізнес, створюючи при цьому робочі місця. Були сформовані всі передумови для зародження середнього класу, який в цивілізованих країнах перебуває в авангарді будь-яких економічних перетворень.[4]

За одинадцять років існування спрощеної системи оподаткування кількість платників єдиного податку збільшилася майже у 14 разів - з 95 тисяч осіб до 1,3 мільйона осіб, а надходження до бюджету від його сплати зросли у 32 рази - з 127 мільйонів гривень у 1999 році до 4,1 мільярда гривень у 2009 році. При цьому «спрощенці» створили понад 1,2 мільйона робочих місць.[10]

Проте в 2010 році проект нового податкового кодексу України привернув до себе велику увагу з боку підприємців малого бізнесу. Вони були обурені змінами, які пропонуються в ньому. Головним недоліком було те, що новий податковий кодекс зводив нанівець всі переваги спрощеної системи оподаткування та наближав її до загальної системи оподаткування. Фактично запропоновано збільшити кількість податків та зборів для підприємців, що працюють за спрощеною системою, а також звужити рамки застосування спрощеної системи. Насправді відбувається підміна ідеології спрощеної системи: залишається лише назва, а процедура сплати податків та звітування суттєво ускладнюється. Так недоліком вважається обмеження допустимого доходу підприємців (від 200 до 2000 грн. на день) та ставка податку 10% від доходу. Аргументом є те, що це буде стримувати розвиток малого бізнесу, оскільки відсутній стимул для того, щоб прикладати більше зусиль для отримання більшого доходу.[7]

Крім того ускладнює роботу малих підприємств, платників єдиного податку, той факт, що вони не можуть співпрацювати з юридичними особами, які працюють на загальній системі оподаткування. Це стає не вигідно, оскільки в такому разі вони повинні відмовитись від сплати єдиного податку та перейти на загальну систему оподаткування.[5]

Наразі ж в податковий кодекс вносяться зміни щодо спрощеної системи оподаткування. Так Верховною Радою України було прийнято проект закону № 8521 від 16.10.2011 про внесення змін до Податкового кодексу України і деякі інші законодавчі акти України (про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва). Основними змінами є підвищення граничного рівня доходу до 3млн. грн. для фізичних осіб і до 5 млн. грн. для юридичних.[8]

І хоча для підприємств малого бізнесу, які вже закріпились на ринку, нововведення не викликають великих проблем, а в деяких випадках навпаки, то для малих підприємців, доходи яких невеликі, податковий тиск збільшується. Підприємство не гарантує щоденний дохід і якщо за певний місяць підприємцю вдається непогано заробити, то в інший може статися так, що йому може ледве-ледве вистачити на життя. В податковому кодексі така ситуація не обговорюється, а це значить, що в будь-якій ситуації підприємець повинен сплатити єдиний

податок та внесок в до пенсійного фонду. Звідки в брати гроші в разі невдачі – не зрозуміло.

Зараз малий та середній бізнес в Україні розвивається не завдяки, а незважаючи на діюче законодавство. Тому законодавство потрібно вдосконалювати, щоб забезпечити належний розвиток. Новий податковий кодекс – це крок уперед до реформ у податковій системі, хоч він дуже далекий від досконалості. Наразі ж залишається багато проблем крім податкової системи, зокрема започаткування малого бізнесу, оскільки існує дуже багато перепон.

Література

1. Податковий кодекс України
2. Закон України «про державну підтримку малого підприємництва»
3. Андріян Фітьо Малий та середній бізнес. Невеличкий лік без для можновладців // <http://vgolos.com.ua/blog/253.html?page=1>
4. Владислав Кривобоков «Спроценка»: Бої без правил // <http://www.epravda.com.ua/publications/2011/09/21/298849/>
5. Данил Гетманцев Юрист: В Налоговом кодексе-2011 стал виден правовой перегиб в сторону государства // <http://delo.ua/businessman/jurist-v-nalogovom-kodekse-2011-stal-viden-pravovoj-peregib-v-st-165649/>
6. Оксана Колесова: «Малий бізнес врятує Україну» // <http://www.viche.info/journal/1929/>
7. Податковий кодекс: знищення спрощеної системи оподаткування мінімум на 5 років // http://www.vlasnasprava.info/ua/business_az/how_to_grow/taxation.html?_m=publications&t=rec&id=299
8. РБК-Украина ВР затвердила спрощення оподаткування малого бізнесу // <http://www.rbc.ua/ukr/top/show/vr-utverdila-uproshchenie-nalogooblozheniya-malogo-biznesa-20102011122000>
9. Татьяна Яблоновская, Наталья Задерей Дело за средним и малым // <http://www.expert.ua/articles/16/0/3076/>
10. Юрій Сорока Останні дні малого бізнесу в Україні // <http://www.epravda.com.ua/publications/2010/07/15/241731/>

РЕГУЛЮВАННЯ РІВНЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА

Оцінка рівня ефективності роботи підприємства стискається з низкою суперечностей, серед яких досить вагомою є проблема поєднання економічної та соціальної ефективності. Суть полягає в тому, що досягнення вищих фінансово-економічних результатів діяльності, з одного боку, створює передумови покращення соціальних показників розвитку, а з іншого, вони не дають змогу збільшити соціальну ефективність функціонування підприємства.

Тому, доцільним є визначення критеріїв щодо оцінки ефективності, формування інтегрального показника соціально-економічної ефективності, за допомогою якого можливо визначити сукупну результативність діяльності промислового підприємства. Прийнявши за базові склад, структуру та критерії до інтегрального показника соціально-економічної активності підприємства обгрунтовані Іваніловим О. С. [1], було розраховано його значення для базового підприємства.

В таблиці 1 наведено показники, що характеризують соціальну та економічну складові інтегрального показника соціально-економічної активності підприємства та отримані значення інтегрального показника, розраховані абсолютне та відносне відхилення поточних значень від аналогічних показників минулого року.

З таблиці 1 видно, що протягом року показник зростає майже на 6%, до того ж обидва значення свідчать про достатньо високий рівень соціально-економічної ефективності підприємства.

Для визначення впливу зміни кожного з факторів на величину інтегрального показника застосовуємо метод ланцюгових підстановок. Результати розрахунків наведено в таблиці 2.

Таблиця 1 - Показники соціально-економічної діяльності підприємства

Показник	Початок року	Кінець року	Відхилення	
			(+,-)	%
Фондовіддача	2,551	3,202	0,651	25,52
Темп росту продуктивності праці	0,71	0,73	0,02	2,82
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	3,22	4,07	0,85	26,40
Рентабельність основної діяльності	19,0	17,9	-1,1	-5,79
Темп росту фонду оплати праці	0,91	0,94	0,03	3,30
Коефіцієнт плинності кадрів	5,9	7,2	1,3	22,03
Коефіцієнт змінюваності кадрів	9,3	12,7	3,4	36,56
Інтегральний показник соціально-економічної ефективності	5,83	6,17	0,34	5,83

Таблиця 2 - Розрахунок впливу зміни показників соціально-економічної діяльності підприємства на значення інтегрального показника

Фактори	Відхилення фактору (+,-)	Значення показника	Відхилення	
			(+,-)	%
Фондовіддача	0,651	5,914	0,085	1,452
Темп росту продуктивності праці	0,02	5,918	0,004	0,062
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	0,85	5,986	0,068	1,166
Рентабельність основної діяльності	-1,1	5,777	-0,209	-3,585
Темп росту фонду оплати праці	0,03	5,784	0,008	0,129
Коефіцієнт плинності кадрів	1,3	5,901	0,117	2,007
Коефіцієнт змінюваності кадрів	3,4	6,173	0,272	4,666

З таблиці 2 видно що суттєво на зростання інтегрального показника вплинуло зростання наступних показників: фондівіддачі, коефіцієнту оборотності оборотних коштів, коефіцієнту плинності кадрів, коефіцієнту змінюваності кадрів. З першого погляду, вибірка показників зрозуміла, бо саме ці показники суттєво зросли протягом періоду. Але з точки зору економіки, не зрозумілий взаємозв'язок між зростанням інтегрального показника та ростом коефіцієнтів плинності та змінюваності кадрів. В той же час, незначна зміна показника рентабельності діяльності підприємства (-5,79%) призвела до досить суттєвої зміни (-3,585%) інтегрального показника. Таким чином, для оцінки регулюючого впливу більш придатною є інформація про вплив зміни на один відсоток фактора на загальне значення інтегрального показника, або відсоток зміни кожного фактора для досягнення зростання загального значення інтегрального показника на один відсоток (див. таблицю 3).

Таблиця 3 - Оцінка регулюючого впливу

Фактори	Зміна значення показника при збільшенні фактора на один відсоток, %	Зміна фактора для збільшення значення показника на один відсоток, %
Фондовіддача	0,06	17,58
Темп росту продуктивності праці	0,02	45,61
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	0,04	22,63
Рентабельність основної діяльності	0,62	1,61
Темп росту фонду оплати праці	0,04	25,62
Коефіцієнт плинності кадрів	0,09	10,98
Коефіцієнт змінюваності кадрів	0,13	7,84

Як видно з таблиці 3, максимальний вплив на значення інтегрального показника соціально-економічної активності підприємства створює зміна рентабельності діяльності підприємства.

Таким чином, маючи кількісне відображення впливу основних показників соціальної та економічної діяльності підприємства на рівень соціально-

економічної ефективності, який відображено у вигляді значення інтегрального показника соціально-економічної активності, керівництво підприємства має змогу управляти її рівнем та планувати заходи щодо її зміни.

Література

1. Іванілов О.С. Оцінка результатів діяльності будівельного підприємства на основі визначення інтегрального показника соціально-економічної активності / Іванілов О.С., Перетяцько А.Ю., Алексєєва Г.В // Вісник економіки транспорту і промисловості. Збірник науково-практичних статей Української державної академії залізничного транспорту. – 2011. – №34. – С. 288–291.

Коробський Р.В., Рустамова Г.М.

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАРКЕТИНГУ ТА КОНКУРЕНТОСПОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Метою статті є теоретичне узагальнення і розвиток підходів до формування соціально-відповідального маркетингу, обґрунтування ролі державного регулювання темпів та ефективності його становлення, конкурентноспроможність виробленої продукції. Прояви корпоративної соціальної відповідальності окремими компаніями промислово розвинених країн почали поширюватися кілька десятиліть назад і дістали теоретичне узагальнення у працях багатьох відомих вчених. Найбільшу увагу заслуговує концепція соціально-відповідального маркетингу, запропонована 1997 року Ф. Котлером, що знайшла підтримку Ж.-Ж. Ламбена і багатьох інших відомих закордонних і вітчизняних вчених.[1]

“Концепція соціально-відповідального маркетингу проголошує завданням організації встановлення потреб, бажань і інтересів цільових ринків та їхнє задоволення більш ефективними і продуктивними, ніж у конкурентів, способами, що зберігають або підвищують добробут як споживачів, так і суспільства загалом”[2]. При цьому підкреслено, що ”маркетологи повинні знаходити баланс між найбільш суперечливими критеріями: прибутком компанії, задоволенням потреб споживачів і суспільними інтересами”.

Пізніше Ф.Котлер і К.Л. Келлер запропонували концепцію холістичного (цілісного) маркетингу, що включає маркетинг взаємин, соціально-відповідальний маркетинг, інтегрований і внутрішній види маркетингу.

Більш обґрунтовано до аналізу становлення соціально-відповідального маркетингу підійшли Ж.-Ж. Ламбен, Р. Рейденбах і П.Робін, вказавши, що поліпшення маркетингового обігу компаній зумовлені потужною протидією руху на захист прав споживачів і охорону навколишнього середовища[1]. Цим, по суті, визнається і важлива роль державного регулювання економіки.

Р.Рейденбах і П.Робін висунули на підтвердження 5 стадій становлення соціально-відповідального маркетингу:

- аморальна поведінка;
- законослухняна поведінка;
- чуйна поведінка;
- початкова етична поведінка;
- розвинена етична поведінка.

Однак Р. Рейденбах і П. Робін не аналізують вплив якості державного регулювання економіки і його соціальних спрямованості на темпи і якість формування соціально-відповідального маркетингу.

Приватне підприємництво можна образно порівняти з вогнем. Як відомо, благом є тільки якісно і відповідально керований вогонь, а некерований вогонь — це пожежа, що приносить величезні нещастя. Так і слабко контрольоване державою приватне підприємництво в гонитві за прибутком не зупиняється навіть перед важкими злочинами проти своїх же співгромадян.

Найважливішою функцією органів державного управління є, з одного боку, створення сприятливих умов для виробництва вітчизняними виробникам и конкурентоспроможною продукції, а з іншого — ведення ефективного контролю і за провадження високої відповідальності за виробництво неякісної продукції, порушення прав споживачів з метою стимулювання розвитку соціально-відповідального маркетингу.

Ефективне державне регулювання припускає:

- 1) наявність ретельно розроблених законів і нормативних актів, що забезпечують пріоритетну орієнтацію підприємництва на недопущення випуску і реалізації продукції і надання послуг, небезпечних для моралі, здоров'я, життя і майна споживачів, навколишнього середовища і суспільства загалом;
- 2) розробку ефективних механізмів їхньої реалізації;
- 3) поділ влади і бізнесу;
- 4) викорінювання корупції.

Серед економістів ведеться суперечка щодо фінансової кризи, що почалася в 2007 році в США, - це криза системне або типове циклічне явище. Криза переконливо вісвітлила істотні недоліки капіталістичної соціально-економічної системи. Їх не вдається перебороти ні на сонові концепції англійського економіста Джона Мейнарда Кейнса, заснованої на розширенні ролі держави в економіці, ні на неоліберальній концепції Л. Мізесса, А. Шварца, А. Мюллера-Армака та інших, що проповідують саморегулювання ринкової економіки за дуже обмеженої участі держави в економічних процесах.

Рецепти неолібералізму використовувались МВФ для надання допомоги країнам, що переживали економічний спад, але часто не тільки не давали позитивного результату, а навіть погіршували ситуацію. Особливо чітко це виявилось вже під час кризи 1998 року. Крах американської фінансово-кредитної системи в 2009 році, що протягом 20 років, розвивалась на принципах саморегуляції, остаточно підірвав довіру до цієї концепції. Це призвело до різ-

кого скорочення кількості прихильників неолібералізму як серед учених-економістів, так і серед державних діячів.

Наприклад, ухвалені рішення трьох останніх самітів держав “великої двадцятки” передбачають ряд заходів щодо посилення регулювання як у масштабах окремих країн, так і міжнародних фінансових інститутів. В умовах різкого спаду доходів у сільгоспвиробників Франції і ін. країн ЄС, страйків і масових маніфестацій фермерів, міністри сільського господарства 20-ти країн ЄС висловлюються за введення регулювання цін на сільськогосподарські продукти, крім надання разової допомоги сільгоспвиробникам. Так, доходи сільськогосподарських виробників у Франції у 2008 році знизились на 20%, а в 2009 — 18,7%. З'ясувалось, що регулювання цін вільним ринком загрожує банкрутством виробникам сільськогосподарської продукції.[3]

На жаль, подібні дослідження в Україні відсутні, але можна припустити, що стан виробника не кращий за французький. Наслідки фінансово-економічної кризи і шляхи виходу з неї розглядали в працях В. М. Гейца, В. Мау, М. Єршова, М. Юсіма і інших відомих економістів.[4;5]

Недоліки капіталізму певною мірою можна знизити за рахунок пошуку раціональних масштабів, підвищення ефективності і соціальної спрямованості державного регулювання економіки. Країни, що цілеспрямовано вирішували і продовжують вирішувати це дуже складне завдання, швидше і з меншими втратами вийшли зі світової фінансово-економічної кризи.

Література

1. Ламбен Жан-Жак. Менеджмент, ориентированный на рынок / Жан-Жак Ламбен; [пер.с англ.под ред.В.Б.Колчанова]. - СПб.:Питер,2004 — 800с.
2. Котлер Ф. Маркетинг — менеджмент / Ф. Котлер, К.Л. Келлер. - [12-е изд.] - СПб.: Питер, 2008. - 816 с.
3. Некіпелов О. Ризики грошово-кредитної політики та сучасні фінансові кризи // Економіка України. - 2009. - №2. с.24-30.
4. Грищенко В.О. Програма загальнодержавних антикризових заходів / Грищенко В.О., Кизим М.О., Іванов Ю.Б. - Х.: ВД “Інжек”, 2009. - 36с.
5. Мау В. Драма 2008 года: от экономического чуда к экономическому кризису / В.Мау // Вопросы экономики. - 2009. - №2. - с.4-23.

Коробський Р.В., Татарикова Д.А.

ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ТА ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ

У сучасних умовах науково-технічного і соціального прогресу поняття "природокористування" стає дуже містким і не завжди однозначно трактується,

постійно супроводжується численними ускладненнями і узагальненнями. Таке становище не відповідає вимогам конкретизації власне природних об'єктів, а тим більше - ідентифікації господарювання на землі, економічної збалансованості. Це, зокрема, зазначено в Основних засадах державної екологічної політики України на період до 2020 р., якими визнано необхідність "забезпечення збалансованості екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільного розвитку держави". Існує визначення, що природокористування — це сукупність усіх форм використання природного ресурсного потенціалу і заходів щодо його збереження. Проте воно не є достатнім, бо об'єктивно зумовлений процес залучення людиною природних ресурсів до виробничої діяльності потребує конкретизації об'єктів, їх вимірювання, екологічних та економічних показників.

В аграрному секторі економіки таким природним об'єктом є земля, її ділянки, які характеризуються певною природною продуктивністю і постійно потребують відновлення їх родючості та охорони. Продукція в аграрному секторі економіки виробляється в результаті поєднання 3-х принципово відмінних факторів: природна продуктивність землі (природний ресурс) + променева енергія Сонця (природний ресурс) + людська праця (антропогенний ресурс). Таким чином, саме земля, її ділянки є природним об'єктом загальнодержавного значення, нарівні з територіальними та внутрішніми морськими водами тощо. Проте у Законі України "Про охорону навколишнього природного середовища" як природні ресурси визначено також "лісові ресурси державного значення", що змінює як сам об'єкт природокористування, так і стратегічні напрями формування агро-екоосистем, принципи економічних відносин між власником природних ресурсів і землекористувачами.

Питанням економіки землекористування в сільському та лісовому господарстві займалися наступні сучасні науковці: П.І. Гайдуцький, Д.С.Добряк, В.Я. Месель-Веселяков, Л.Я. Новаковський, П.Т. Саблук, А.М.Третяк та В.В. Юрчишин.

Тенденція, що склалася протягом останнього періоду "реформування" господарювання в лісовому господарстві, спрямована на штучне відокремлення лісівництва від аграрного виробництва, формування "лісокористування" замість "землекористування", є екологічно та економічно не виправданою. Це підтверджує походження значення слів з частиною "агро" від грецького *agros* — поле, що є свідченням здійснення економічної діяльності на оброблюваних землях. Це положення є дуже важливим для економічно виваженого визначення складових частин природних ресурсів у галузях аграрного сектору, зокрема в лісових господарствах. За інформаційною базою, у складі земель, вкритих лісовою рослинністю (ВЛР), в Україні більше 50% лісонасаджень створено штучним шляхом, крім того, у межах земель лісогосподарського призначення сільськогосподарських угідь є болота, водні території та ін., що показує безпосередню участь і відповідальність людини за формування лісових біогеоценозів і агро-екологічних систем. Тому відсутність у складі нормативно-правових актів визначення землекористування з метою здійснення лісівництва, зокрема програмного формування агро-екоосистем у межах земель лісогосподарського призначення, є не-

виправданою. Це необхідно для інтенсифікації вирощування та використання лісонасаджень, доведення їх до максимально можливого рівня виконання ними свого цільового призначення, реалізації їх потенціалу в енергії і тривалості зростання [3, с.45].

Головною продукцією лісівництва є деревина. Тому отримання її з одиниці виміру площі є найважливішим економічним показником землекористування суб'єктів даного господарювання.

Другим природним ресурсом (фактором) в аграрному секторі економіки є променева енергія Сонця, яка вимірюється показником фізіологічно активної радіації (ФАР). Ухилення суб'єкта господарювання лісівництва від плати за деревину в стані росту завдає екологічних збитків — від неповного використання зазначеної фізіологічно активної радіації, бо воно супроводжується зниженням повноти лісонасаджень нижче критичної. Адже ФАР у встановлених одиницях виміру (ккал/см²), будучи природним ресурсом, є продуктивною силою як у сільсько-, так і в лісогосподарському виробництві. Ефективність її використання повністю залежить від мистецтва господарювання і регіональної економічної політики власника природних ресурсів. Вона може коливатися від "0" до "100%". У лісівництві при зменшенні повноти лісонасаджень нижче від оптимально визначеної за лісівничими нормами (0,9-90% покриття земельної площі проекціями крони дерев) також знижується коефіцієнт продуктивного використання ФАР, а це - економічні втрати.

Третій фактор у складі виробництва продукції - людська праця. Вона є об'єктивно необхідною умовою залучення природних ресурсів у галузі землекористування з метою виробництва як сільсько-, так і лісогосподарської продукції. Але дія цього фактора є соціальним поняттям [6, с.27].

Винятково важливе екологічне та економічне положення про кардинальну підміну землі як об'єкта природних ресурсів лісовими ресурсами, на жаль, не були враховані у Законі України "Про охорону навколишнього природного середовища". Унаслідок цього не тільки економічні результати використання земель сільсько-, а також лісогосподарського призначення, але й екологічні виміри відповідних агроєкосистем на всіх рівнях наукового, господарського і державного управління належним чином у державній статистичній звітності та в наукових дослідженнях до цього часу не висвітлюються й не оцінюються.

У достатній мірі не реалізовано також одне з найзначущіших положень Земельного кодексу України [1, с.9]: "Використання землі в Україні є платним. Об'єктом плати заземлює земельна ділянка" (ст. 206), а також Закону України "Про плату за землю": "Розмір земельного податку не залежить від результатів господарської діяльності власників землі та землекористувачів". Шляхом численних підприємницьких ініціатив, в обхід фундаментальних економічних норм, було введено, навіть усупереч зазначеним законам, ускладнені механізми обчислення податків і зборів у вигляді плати за земельні ресурси, у тому числі збору "як складової плати за спеціальне використання лісових ресурсів". У такий спосіб положення про плату за землю застосовується для отримання коштів за реалізацію головної продукції лісівництва — деревини у стані росту, що змі-

нює зміст оподаткування землі й завдає значних збитків національній економіці.

У межах парадигми економіки природокористування власника природних ресурсів має цікавити порівняння доходів з видатками на фінансування відповідних заходів та забезпечення екологічної рівноваги у межах встановленого землекористування. Цього можна досягти шляхом порівняння видатків з доходами за Законом України «Про Державний бюджет України». Наприклад, за Законом України "Про Державний бюджет України на 2011 рік". Державному агентству лісових ресурсів визначено розмір видатків у сумі 650635,2 тис. грн., що становить 0,2% від загального обсягу видатків державного бюджету. Порівняння з питомою часткою доходів бюджету 0,03% свідчить про суттєві негаразди у фінансуванні галузі, використанні моделей і механізмів вирішення численних проблем лісівництва, а також в аналізі та контролі економіки природокористування, тобто користування земельними ресурсами. У системі економіки природокористування є очевидною відсутність програмного зв'язку між доходною частиною державного бюджету і видатковою частиною за відомчими класифікаціями. Таке становище створює умови для привласнення рентного доходу, який можна одержати від землі як фактора сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, залежно від її якості та місця.

Висновки.

- Поняття "природокористування" в умовах формування ідентифікованої економічної відповідальності суб'єктів господарювання за результати виробничої діяльності потребує конкретизації природних об'єктів (факторів), а також висвітлення стану природної продуктивності та ефективності її реального використання.

- Об'єктами природних ресурсів в аграрному секторі економіки є земля і показники фізіологічно активної радіації, які слід визнати природними ресурсами державного значення і встановити державний контроль за раціональністю і повнотою їх використання.

- Необхідність удосконалення і спрощення обліку, оцінки та контролю стану природних ресурсів та їх використання має бути усвідомлена, насамперед, органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування як власниками природних ресурсів, а також перманентно здійснюватись і відображатися в інформаційній звітності та для громадського обговорення.

- Питання формування і розвитку агроєкосистем в Україні, незважаючи на незаперечну домінанту в складі земельних ресурсів сільсько- та лісогосподарського призначення виключно продуктивних (сільськогосподарські угіддя + лісові землі), що становлять понад 73% від загальної площі суші, ще не набули належного теоретичного і практичного забезпечення.

- Структура агроєкосистем визначається станом головних природних факторів (земля і ФАР) на момент обліку та цілеспрямованою діяльністю людини для найбільш повного використання продуктивності природних ресурсів і забезпечення динамічної врівноваженості довкілля за екологічними вимірами, а в межах об'єктів природоохоронного призначення — охорони біологічного різноманіття.

Пропозиції.

З урахуванням сказаного щодо екології та економіки природокористування, а також необхідності сталого розвитку агроєкосистем в Україні доцільно:

1. внести ряд змін до земельного, природоохоронного та податкового законодавства, маючи на увазі, що об'єктами природних ресурсів в аграрному секторі економіки є земля та фізіологічно активна радіація;

2. запропонувати таке визначення терміна "агроєкосистема": "Постійно змінювана система агроценопопуляцій культивованих рослин (деревних, чагарникових, трав'яних та ін.) у межах земель сільськогосподарського призначення (сільськогосподарські землі) та лісогосподарського призначення (ліси та інші площі, вкриті лісом) під впливом природних і антропогенних факторів на оброблюваних або в інший спосіб окультурених ґрунтах";

3. визнати, що головною продукцією лісівництва є вирощена деревина, загальні й питомі показники обсягів виробництва (вирощування) якої є результатом мистецтва господарювання, повноти використання природної продуктивності земельних ресурсів, а також оптимального освоєння місцевого рівня фізіологічно активної сонячної радіації;

4. установити, що користування другорядними та супутніми лісівництву ресурсами, надання послуг з мисливства і рекреації, формування захисних та природних функцій є невід'ємним від ведення лісового господарства, формується у функціональній залежності від накопичення в лісонасадженнях головної його продукції — деревини й не залежить від їх походження, змінюючись за біологічними законами лісівництва і формування біогеоценозів.

Отже, питання природокористування у сфері українського лісівництва за умов ринкової економіки, формування стійких агроєкосистем, поряд з формуванням ринку лісових матеріалів комерційного призначення, має розглядатися, насамперед, як користування земельними угіддями, тобто природним ресурсом. Саме в цьому напрямі необхідно удосконалювати чинні нормативно-правові акти, зазначені вище. Тільки таким шляхом можна досягти перетворення науки, наукових досліджень у лісівництві у безпосередню продуктивну силу, забезпечити підвищення питомих обсягів вилучення деревини в 2—3 рази, тобто до рівня сусідніх зарубіжних країн. Досягнення щорічних питомих обсягів одержання деревини нарівні з останніми мають стати одним з найвагоміших інтегральних показників екологічної рівноваги та економіки природокористування.

Література

1. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року: станом на 14.12.2004 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2005, N 3-4, 103 с.
2. Вівчаренко О. Проблеми гарантій охорони права власності на землю в Україні // Право України. —2007. —№12. — С. 17
3. Каракаш І. Право поділеної власності на природні ресурси у законодавстві України // Право України. —2009. —№3. — С. 27

4. Сафранов Т.А. Екологічні основи природокористування: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - Львів: "Новий Світ-2000", 2010. - 248 с.
5. Актуальні проблеми правового регулювання земельних відносин в сучасних умовах: Автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.06 / М.В. Шульга; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2007. — 37 с.
6. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України. / За ред. В.В.Медведчука. – К.: Юрінком Інтер, 2008. –656 с.

Кушнір Т.Б.

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК РОЗДРІБНОЇ МЕРЕЖІ ЯК СКЛАДОВОЇ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНУ

Роздрібна мережа займає провідне місце в торговельній інфраструктурі кожного регіону і виконує, крім економічної, значну соціальну функцію, має велике значення для забезпечення добробуту населення. Наявність розвинутої роздрібної мережі є одним з основних факторів забезпечення гнучкого реагування на сигнали потреб та регіональний споживчий попит. Від її стану багато в чому залежить рівень торговельного обслуговування населення. Для того, щоб створити в Україні цивілізований сектор роздрібної торгівлі, необхідно визначити основні зміни, що можуть мати місце в перспективі, обґрунтувати шляхи стабілізації необхідно періодично проводити моніторинг розвитку суб'єктів даної сфери. При цьому врахування негативних моментів, вирішення нагальних проблем посткризового періоду, з урахуванням регіональних особливостей її розвитку, дозволить виключити помилки в подальшому формуванні безпосередньо мережі роздрібної торгівлі, та взагалі урахувати цей досвід під час творення національної торговельної інфраструктури регіону.

Дослідженню інфраструктури загалом та її окремих складових провідними економістами надається велика увага. Такі вчені як І. Бутирська, П. Беленький, О. Васильєв, Н. Внукова, Т. Злупко, І. Тараканова, Т. Тіщенко, І. Федорова, В. Федько, Н. Федько та багато інших займалися проблемами формування інфраструктури взагалі, забезпеченості нею економіки регіонів. Діяльності суб'єктів торговельної інфраструктури присвячені наукові праці І. Балабанової, А. Мазаракі, В. Апопія, І. Бланка, Н. Власової, Л. Лігоненко, Н. Ушакової, А. Садекова, Л. Омелянович, В. Марцина.

У роботах цих авторів розкрито суть інфраструктури товарного ринку, особливості діяльності її складових, торгівлі загалом та її структурних елементів, особливості розвитку торговельних підприємств, а також чинники, умови, ефективність їх діяльності та багато інших питань. Однак більшість досліджень розглядають окремо інфраструктуру та торговельну її складову зокрема в загальнонаціональному масштабі, і меншою мірою акцентують увагу на проблемах торговельної інфраструктури регіонів та розвитку роздрібної торгівлі як провідної складової.

Метою цього дослідження є вивчення відмінностей регіональної роздрібної

мережі у складі торговельної інфраструктури регіону.

Відмінності регіональної роздрібної торгівлі в Україні обумовлені історико-культурними традиціями окремих регіонів, кількістю населення та його структурою, рівнем реальних доходів тощо, які в сукупності впливають на показник розміру роздрібного товарообороту на одну особу. Так, як правило, найбільша частка роздрібного товарообороту припадає на більш економічно розвинені та щільно населені регіони, що й зумовлює в них більшу інтенсивність конкуренції [4, с. 45].

В Україні найбільше значення частки роздрібного товарообігу припадає на столичний регіон. Проте таке велике значення роздрібного товарообігу для м. Києва містить у собі «столичну» складову: частина торговельних підприємств мають розвинену торговельну мережу по всій країні, а головний офіс – у столиці, крім того торгівля високоцінними товарами індивідуального споживання також значною мірою сконцентрована у столиці. Таким чином, відбувається перебільшення товарообігу по м. Києву, хоча реалізація та використання значної частини товарів відбувається за межами столиці [2, с. 63].

За даними 2010 р. розподіл роздрібного товарообігу за областями був наступним: Донецька, Дніпропетровська, Харківська, Одеська, Львівська області на які сукупно припадає 36,33 %.

Наявність цих областей у регіонах впливає на загальну динаміку їх насиченості. З'ясовано, що за розміром роздрібного товарообороту на одну особу за тенденцією до зменшення розташовано Південний, Східний і Центральний регіони. За насиченістю найбільша концентрація спостерігається в Західному регіоні – біля 180 м²/1000 осіб, який займає перше місце серед місць країни. В Харкові даний показник склав 87 м²/1000 осіб. Найменш насиченими виявились північні міста – Сумі (53 м²/1000 осіб) и Чернігів (59 м²/1000 осіб), а також Львів (62 м²/1000 осіб).

Взагалі найбільш насиченим є Західний регіон України, де середній показник складає 98 м²/1000 осіб. Це один з найменших за кількістю населення у містах та загальним обсягом торговельної площі регіон. Самим малим є Центральний регіон, забезпеченість якого є найнижчою – 86 м²/1000 осіб. Для порівняння у розвинених країнах відповідний показник становить 350-550 м²/1000 осіб.

Географію регіонального розміщення роздрібної торгівлі здебільшого визначає географія розселення, яка обумовлена ступенем освоєння територій, розбіжностями між величиною поселень та густотою їх мережі, надійністю транспортно-економічних зв'язків між ними. Більш великим системам розселення відповідають більш потужніші роздрібні мережі, що впливає на рівень торговельного обслуговування населення.

У столиці та великих містах простежується активізація роздрібного бізнесу, вхід на ринок нових рітейлерів, розширення позицій уже існуючих, що сприяє формуванню конкурентного ринку. Слід відмітити, що «..у містах конкуренція між торговими підприємствами знижується від центру до периферії. При цьому конкуренція серед магазинів у центрі міста надзвичайно сильна... Разом

з тим у «спальних» районах попит досить великий, а інфраструктура формується з нуля, і, отже, сила конкуренції буде зменшуватися від центру до окраїн...» [3, с. 26].

В сільській місцевості спостерігається протилежна ситуація – монополізація ринку. Проблема розвитку торгівлі й організації торговельного обслуговування людей в малих сільських поселеннях характеризується суперечностями: з одного боку, потребує збільшення таких поселень в інтересах ефективної організації соціальної інфраструктури, з іншого – є об'єктивна потреба їх існування для більш раціонального та повного використання природних і трудових ресурсів. Для вирішення цієї проблеми потрібно створити локальні системи торговельного обслуговування в малих сільських поселеннях [1, с. 111].

Таким чином, чітко простежуються особливості організації роздрібної мережі, пов'язані з регіональною та територіальною специфікою. До того ж вивчення проблем розвитку роздрібної торгівлі як складової сучасної торговельної інфраструктури має низку переваг. Такі дослідження у сукупності з ретельним вивченням характерних особливостей і закономірностей у розвитку інших суб'єктів торговельної інфраструктури (збутового сектору – дилерів, дистриб'юторів, збутових кооператорів, представників посередницької діяльності – брокерів, трейдерів, консигнаторів, комерційних агентів, сфери оптової реалізації – оптові бази, ринки, аукціони, заготівельні бази) сприяють максимізації задоволення потреб населення в товарах і торгових послугах, зростанню доступності товарів покупцям, скороченню витрат часу на купівлю, підвищенню культури обслуговування покупців. Це, у свою чергу, дозволяє враховувати специфіку функціонування елементів торговельної інфраструктури в розробці нових методологічних основ її організації на регіональному рівні, виявити шляхи спрямування регіональної роздрібної мережі у цивілізоване русло, створити цивілізовану інфраструктуру товарного ринку, зміцнювати економіку регіонів, сприяє покращенню життя і підвищенню добробуту населення, що є одним з ключових моментів подальшого позитивного соціально-економічного розвитку регіонів, а відповідно і держави взагалі.

Література

1. Асаулюк С.Л. Сутність та методика економічної оцінки розвитку підприємств роздрібної торгівлі [Текст] / С.Л. Асаулюк. – Науковий вісник НЛТУ України, Вип. 19.11. – 2009. – С. 107-113.
2. Васильєв, О.В. Методологія і практика інфраструктурного забезпечення функціонування і розвитку регіонів України [Текст] : монографія / О.В. Васильєв. – Харків: ХНАМГ, 2007. – 341 с.
3. Соколов, В. Виявлення можливостей розвитку роздрібних торгових мереж за допомогою формування конкурентного середовища [Текст] / Соколов // Схід. – 2003. – №5 (55). – С. 24 – 30.

4. Чорна, М.В. Управління конкурентоспроможністю підприємств роздрібною торгівлі: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій [Текст] : монографія / М.В. Чорна. – Харків : ХДУХТ, 2010. – 426 с.

Левик А.І., Шепель Н.Г.

ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У всі часи ефективність економіки в визначальній ступені залежить від ефективності роботи її структурних ланок, перш за все низових – підприємств, фірм і т.п. Остання ж, в першу чергу, визначається ефективністю використання ресурсів, що знаходяться в їх розпорядженні – матеріальних, фінансових, трудових та ін.. У цьому зв'язку надзвичайно важливим є визначення міри використання ресурсів, що є основою аналізу ефективності економіки підприємства та розрахунку конкурентоспроможності його продукції.

Істотним недоліком існуючої системи показників оцінки ефективності використання ресурсів і алгоритмів їх визначення є принцип, згідно якому рентабельність і фондівіддача кожного окремо взятого виду вкладених ресурсів оцінюються, таким чином, неначебто ці засоби використовувалися окремо, а решта засобів — не брали участь у виробничому циклі і утворенні виручки від реалізації і прибутку. Результати ж господарської діяльності підприємства складаються під дією і в результаті використання всіх засобів та ресурсів підприємства в сукупності і одночасно. І кожний вид засобів і ресурсів має при цьому свою певну пайову участь в отриманні виручки від реалізації, прибутку підприємства, загальної вартості спожитих ресурсів [1, с.22].

Тобто існуючі показники не можуть використовуватися в якості регуляторів економічних процесів на підприємствах. Необхідним стає визначення раціонального співвідношення величини витрат задіяних ресурсів та комплексний підхід до оцінки рівня ресурсоемності.

Проблемі управління ефективністю виробничих підприємств присвячено велика кількість праць науковців, які перебувають у постійному пошуку нових методів і способів забезпечення ефективної роботи підприємства кожної галузі [5]. Нові підходи до визначення рівня та управління ефективністю виробництва, на нашу думку, мають бути цілеспрямовані на доповнення переліку показників економічного управління шляхом удосконалення підходів до нормування і регулювання витрат ресурсів. Нормування має використовуватися як метод організаційно-стабілізуючого впливу, який передбачає встановлення нормативів як орієнтирів діяльності [4].

Взаємодіючи між собою, елементи продуктивних сил перебувають у єдності, кількісній та якісній функціональній залежності. Обмеженість, взаємозамінність, переплетіння і мобільність – це основні риси економічних ресурсів. Але саме ця обставина не врахована в діючих на теперішній час нормах і нормативах. Це спонукає до пошуку інтегрованої або сукупної норми витрат ресурсів, яка б забезпечувала підприємству його ефективну роботу, підвищення дієвості і

ефективності рішень в виборі необхідних ресурсів. Норми та нормативи в ринкових умовах повинні бути гнучкими і в процесі затвердження, і в використанні; їх величина повинна враховувати ступень ризику та інфляції; мати інтегральний характер, тобто враховувати використання всіх ресурсів з урахуванням їх питомої ваги у створенні продукту; призначенням норм повинно бути наукове обґрунтування стратегічних бізнес-планів, поточних планів та управлінських рішень. Їх система дозволить забезпечити комплексну оцінку виробництва і надасть можливість переорієнтувати ресурсне планування на цільове.

Крім вищевказаного, зі змінами, що відбуваються на ринку, змінюється і характер виробничих відносин, де основним об'єктом стають процеси в цілому, а не їх окремі частини. Тому планування й управління діяльністю має починатися з визначення ефективності процесу [2, с. 27]. Цього можна досягти, якщо паралельно з нормами витрат на виробничі ресурси підприємств будуть створюватися і обґрунтовуватися відносні або вартісні норми та нормативи ефективності протікання окремих процесів.

Вирішуючи питання підвищення ефективності діяльності виробничих підприємств, вітчизняні науковці наголошують і на значний дефіцит ґрунтових досліджень і практично орієнтованих наукових розробок щодо формування оптимальної структури капіталу за цільовим її напрямом по критеріальній відповідності потребам конкретного підприємства. Розробка і впровадження ефективних методів доведення структури капіталу підприємств до її оптимального рівня і впровадження в повсякденну практику доли б можливість підвищити їх прибутковість і фінансову стійкість [3, с. 165].

Суть проблеми підвищення економічної ефективності виробництва полягає в тому, що вона є складною економічною категорією і виявляється через результативність як форма вираження мети виробництва і залежить від внутрішніх можливостей ефективно використовувати всі наявні в його розпорядженні ресурси.

Література

1. Булгакова Л.Н. Исследование и доработка существующей системы экономических показателей / Л.Н. Булгакова // Управление финансами предприятия. - 2001. - №6. - С.22
2. Костюк А. Економічна ефективність виробництва та способи її підвищення / А.Костюк // Персонал / Журнал інтелектуальної еліти. – 2010. - № 3-4.- С.22 – 27.
3. Семенов Г.А. Оптимізація структури капіталу підприємства / Г.А.Семенов, А.В. Пелешко // Держава та регіони: Серія: Економіка та підприємництво. - 2010. - №4. – С. 164 – 170.
4. Хміль Ф.І. Основи менеджменту: підруч. / Ф.І. Хміль. – К.: Академвидав, 2003. – 608с.
5. Якубовський В. От эффективных систем менеджмента к бизнес-эффективности предприятия / В.Якубовський, В. Цопа // Генеральный Директор. – 2008. – квітень. – С. 48 – 54.

*Лизунова О. М., Погромська І. В.,
Погромська О. В., Короткіна Л.А.*

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Актуальність теми. Досягнення економічної безпеки, отримання максимального прибутку, вивчення перспектив розвитку є основним завданням діяльності будь – якого підприємства. Вирішення поставлених задач неможливе без ефективної роботи служби маркетингу. На сьогодні всі успішні підприємства в своїй структурі мають відділи, які відповідають за постійний збір, накопичення і аналіз інформації про конкурентів й потенційних партнерів, за оцінку ринків, політику ціноутворення, за розробку прогнозів та вивчення ймовірних ризиків. [6]

Метою даної статті є обґрунтування важливості проведення маркетингових досліджень в підвищенні ефективності роботи підприємства.

У більшості суб'єктів господарювання відсутні знання та вміння щодо змісту маркетингових досліджень, їх організації. Володіння основами організації та проведення маркетингових досліджень, їх принципами й методами дуже важливе для суб'єктів господарювання, оскільки впливає на формування розуміння важливості науково обґрунтованої роботи підприємства, підвищення ефективності діяльності. Здійснення маркетингових досліджень на підприємстві призводить до ефективного управління діяльністю в умовах конкуренції, забезпечення прибутковості і конкурентоспроможності. [4,с.135]

Теоретичні і практичні аспекти маркетингових досліджень у своїх наукових працях досліджували такі відомі зарубіжні вчені як: Анн Х., Ансофф І., Ассель Г., Вонг В., Діксон П., Бендіна Н. В., Портер М., Пітер Р. Діксон, Дихтль Е., Еванс Дж. Р., Котлер Ф., Кретов І. І., Ламбен Ж. – Ж., Черчілль Г. А. та ін. Серед вітчизняних досліджень особливе місце посідають праці таких науковців як: Баскакова М. Ю., Мороз Л. А., Войчак А. В., Голубков Е. П., Кредісов А. І., Ілляшенко С. М., Старостіної А. О., Федорченко А. В., Павленко А. Ф., Рогов Г. К., Парсяк В.Н., Чухрай Н. І., Яковець Ю. В. та ін.

Згідно з Міжнародним кодексом ЄСОМАР маркетингові дослідження – це системне збирання і об'єктивний запис, класифікація, аналіз і узагальнення даних щодо поведінки, потреб, відносин, вражень, мотивацій і т.д. окремих осіб і організацій в контексті їхньої економічної, політичної, суспільної і побутової діяльності. [5, с. 35]

На думку Котлера Ф., «маркетингові дослідження це систематичне визначення кола даних, необхідних у зв'язку з маркетинговою ситуацією, що постає перед фірмою, їх збір, аналіз і звіт про результати».

Сучасний американський фахівець з маркетингових досліджень Г. А.Черчілль пропонує таке визначення: «Маркетингові дослідження є функцією, що пов'язує організацію зі споживачами через інформацію. Інформація викори-

стовується для виявлення і визначення можливостей і проблем маркетингу; розробки, уточнення, оцінки і контролю виконання маркетингових заходів; удосконалення розуміння маркетингу як процесу».

Сутність граничних поглядів на значення маркетингових досліджень в Україні зводиться до таких альтернатив: маркетингові дослідження – центральне завдання системи маркетингу, що має вирішальний вплив на подальшу діяльність установи, оскільки ці дослідження дають інформацію для подальших дій та рішень підприємства (теоретичний погляд); маркетингові дослідження – «дорога розкіш» для підприємства, додаткові зайві витрати, які в кінцевому результаті покладаються на споживача продукції, що робить її менш конкурентоспроможною (практичний погляд). [3, с. 125 – 128]

Проведення маркетингових досліджень має особливий економічний сенс. Обґрунтувати це просто. Візьмемо 1000 кращих компаній (найприбутковіших, лідерів своїх ринків, з найдорожчими брендами, з прекрасним іміджем і т. п.), хоч світових, хоч американських, хоч українських. Мабуть серед них віднайдеться 50 або, імовірно, навіть 100 таких, в яких маркетингові дослідження не проводяться зовсім або їм (і їх результатами) не приділяється відповідної уваги, проте ці компанії цілком успішні. Але 900 – 950 компаній з тисячі «кращих» регулярно проводять маркетингові дослідження. Саме відмінне знання своїх ринків і споживачів є в таких компаніях одним із головних джерел успіху.

Маркетингові дослідження забезпечують до 80% ринкового успіху, однак не самі по собі, а за умови, що рішення, які визначають управлінську діяльність, здійснюються на їх основі. Найбільші компанії, які проводять маркетингові дослідження відображені в табл.1.1

Таблиця 1.1 –

Компанії, які проводять маркетингові дослідження [7]

Назва компанії	Країна	Продаж у 2010 р. в млн. доларів США
The Nielsen Company	США	4220,0
IMS Health	США	2192,6
Taylor Nelson Sofres	Велика Британія	2137,2
GfK Group	Німеччина	1603,0
Kantar Group	Велика Британія	1551,4
Ipsos	Франція	1270,3
Synovate	Велика Британія	867,0
Information Resources	США	702,0
Westat	США	467,8
Arbitron	США	352,1

Маркетингові дослідження підприємства проводять, як правило, для визначення рівня власної конкурентоспроможності. [5, с. 63]

У маркетингових дослідженнях виділяють 2 типи даних: первинні та вторинні. Первинні дані – інформація, зібрана дослідником спеціально для вирішення да-

ної конкретної проблеми (тобто збір саме цих даних мається на увазі при проведенні маркетингового дослідження). Вторинні дані – інформація, зібрана коли – небудь для будь – яких цілей, не пов'язаних з поточним завданням, тобто це ті дані, які вже були зібрані раніше, і які можна частково використовувати і для дозволу що стоїть зараз завдання. Доступ до цієї інформації отримати порівняно легко і швидко, така інформація коштує недорого, але зазвичай ці дані вже застаріли, неповні і в ряді випадків ненадійні. Джерела вторинної інформації – це скарги і пропозиції споживачів, засоби масової інформації, що випускаються різними організаціями бюлетені, публікації дослідницьких і консалтингових фірм, статистичні збірники; маса цінної інформації знаходиться в мережі Internet – тематичні та галузеві сайти, сайти конкуруючих компаній і т.д. [2]

Організація маркетингових досліджень на підприємствах дотепер не набула достатнього методичного опрацювання. Одним з важливих аспектів підвищення ефективності маркетингових досліджень є організація їх інформаційного забезпечення, за якої потрібно визначити коло необхідних даних, методи та організацію їх збору, орієнтуючись на максимізацію корисного ефекту за певних обмежень на обсяг можливих витрат. У контексті вирішення цієї проблеми постає питання вартості інформації, яке можна розв'язати лише враховуючи рівень розвитку організаційної структури маркетингових досліджень на підприємстві, ступінь розвитку комунікаційних каналів, за допомогою яких накопичується інформація, матеріальні та інтелектуальні можливості підприємства щодо організації певних методів і форм збору та обробки інформації. [1, с. 118 – 119]

Висновки: маркетингові дослідження є особливою складовою підвищення ефективності діяльності підприємства, вони потрібні для прийняття правильних управлінських рішень.

Без маркетингових досліджень підприємство не може правильно та достовірно спрогнозувати своє положення на ринку, зорієнтуватися в складній ринковій ситуації, а також передбачити подальший свій розвиток, тому маркетингові дослідження відіграють важливе значення в підвищенні ефективності діяльності роботи підприємства.

Маркетингові дослідження дають змогу: правильно оцінити позицію компанії; отримати достовірну інформацію для прийняття поточних та стратегічних рішень на підприємстві; визначити конкурентну позицію продукції та підприємства в цілому; виявити інтереси, бажання та потреби споживачів, конкурентів та інших суб'єктів ринку; обирати ефективні способи і методи просування продукції на ринку та вдосконалювати комунікаційну політику; розробити та здійснити програму маркетингу.

Саме у цьому полягає значення маркетингових досліджень в підвищенні ефективності діяльності роботи підприємства.

Література

1. Близнюк С. В. Маркетинг в Україні: проблеми становлення та розвитку. – 2 – ге вид., випр. і доп. – К.:ІВЦ «Видавництво «Політехніка»», 2009. – 400 с.
2. Борисенко Т. Е., Баринов С. Б. Решающий фактор успеха в бизнесе — эффективное применение маркетинговых исследований [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.marketing-ua.com/articles.php?articleId=2549>
3. Важинський Ф. А., Колодійчук А. В. Маркетингові дослідження в системі управління конкурентоспроможністю підприємств // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.1 – С. 125 – 130 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlntu/19_1/125_Wazhynski_19_1.pdf
4. Нянько В. М. Сутність, значення та місце маркетингових досліджень у системі маркетингу машинобудівних підприємств // Сталий розвиток економіки Всеукраїнський науково – виробничий журнал. - 2010 - №1 – С. 135 – 139 [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2010_1/135.pdf
5. Павленко А. Ф., Войчак А. В. Маркетинг: Підручник. – К.: КНЕУ, 2003. – 246 с.
6. Погребняк Л. Маркетингові дослідження як основа вибору виробничої орієнтації [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ae/2009_3-4/pdf/09plxpos.pdf
7. Інтернет – ресурс Маркетинг [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Маркетинг#>

Лизунова О.М., Вискребець О.В., Коновалова А.О.

УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМАМИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Однією із самих актуальних проблем підприємств України сьогодні є нестача оборотних коштів та незадовільна структура капіталу. Це означає, що зміцнення їх фінансового стану є одним з найважливіших завдань, від вирішення якого залежить ефективність функціонування підприємства у цілому. Своєчасна розробка та впровадження системи заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану дозволить підприємствам посилити платоспроможність, прибутковість, фінансовий та майновий потенціал. Метою статті є розробка практичних рекомендацій щодо напрямів покращення фінансового стану сучасних підприємств України.

Вивченню методології оцінки фінансового стану підприємств і елементам, що забезпечують фінансову стійкість, платоспроможність, ділову активність і надійність підприємства, присвячені наукові дослідження В.М. Івахненко, В.І. Іващенко, М.А. Болюх, В.М. Ячменевої, Т.Г. Бень, С.Б. Довбня, М.Д. Білик та ін. Незважаючи на відмінності в підходах до визначення фінансового стану підприємств і способам його оцінки, можна стверджувати, що це одна з найважли-

віших характеристик підприємства, стабільність його діяльності, що забезпечується з позиції довгострокової перспективи.

Відомі дослідження говорять, що фінансовий стан – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика діяльності підприємства в певному періоді, що відображає ступінь забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, раціональності їх розміщення, забезпеченості власними оборотними коштами для своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями та здійснення ефективної господарської діяльності в майбутньому [6].

В.М. Івахненко дає визначення: «Фінансовий стан – це результат фінансово-виробничої діяльності. Він характеризується розміром засобів підприємства, їх розміщенням і джерелами». А на думку І.М. Бойчика, «фінансовий стан – це спроможність підприємства вести господарську діяльність на основі своєчасного погашення усіх видів заборгованості, раціональної структури капіталу і господарських засобів».

Головною передумовою стійкого фінансового стану підприємства є ритмічний випуск і реалізація високоякісної продукції. Зазвичай, чим вищі показники обсягу виробництва і реалізації продукції, робіт, послуг і нижча їх собівартість, тим вища прибутковість підприємства, що позитивно впливає на його фінансовий стан. Зниження собівартості продукції дозволяє підприємствам бути конкурентоспроможними на ринку збуту. Тому підприємства, які мають всі можливості до ефективного розвитку своєї діяльності активно збільшують ці показники. Проте стрімке розширення обсягів виробництва продукції часто призводить до того, що грошові кошти на розрахунковому рахунку потребують свого поповнення.

Недостатня кількість високоліквідних коштів призводить до того, що підприємства не можуть розрахуватися з контрагентами, тобто втрачають платоспроможність, що в свою чергу знижує їх конкурентоспроможність. Це означає, що лише збільшення коефіцієнту абсолютної ліквідності дозволить підприємствам оформляти довгострокові позики в банку для фінансування поточної діяльності. Збільшення грошових коштів можна забезпечити за рахунок реалізації зайвих виробничих і невиробничих фондів, здачі їх в оренду, виробництва і розробки нових видів продукції, продажу деяких застарілих основних фондів.

Покращенню фінансового стану підприємств сприятиме зменшення питомої ваги постійних витрат у собівартості продукції. Скорочення витрат – дієвий інструмент стабілізації фінансового стану підприємства, оскільки сприяє підвищенню рентабельності продажів і надходженню коштів. У рамках цього потрібно використовувати нормування всіх статей витрат, контроль виконання встановлених нормативів та контроль всіх видів альтернативних витрат (таких як використання Інтернету, телефонного зв'язку, оргтехніки в особистих цілях і інші витрати, яких можна уникнути).

Другим важливим фактором, який впливає на реальну вартість, а отже і на необхідну загальну кількість всіх високоліквідних оборотних коштів для діяльності виробництва, є темпи інфляції грошей [6, с. 3]. Фінансово-економічна криза 2008 року в Україні, а саме проблеми інфляції, неможливості забезпечен-

ня належного рівня банківського кредитування негативно вплинули на розвиток підприємств. Не всі підприємства були спроможні самостійно відтворювати та підтримувати необхідний для їх господарської діяльності рівень високоліквідних оборотних коштів. За таких умов лише економічна інтеграція підприємств забезпечує стабільний розвиток певної галузі національного господарства.

Фінансовий стан підприємства визначається раціональним розміщенням основних і оборотних засобів (власних і позикових). Проте досвід підприємств України вказує на те, що доволі часто значна частина майна характеризується тривалим терміном використання і відповідно тривалим періодом окупності. При цьому сума поточних зобов'язань перевищує величину поточних активів. Крім того, у складі дебіторської заборгованості є сумнівна заборгованість, а зростання позикового капіталу відбувається за рахунок короткострокових кредитів банку. Залучення позикових коштів у такому випадку вже не є доцільним. Це означає, що прискорення оборотності оборотних коштів є одним з важливих завдань підприємств.

Вирішення цього завдання потребує забезпечення економії матеріальних ресурсів – збільшення виходу кінцевої продукції з незмінної кількості сировини і матеріалів, яке залежить від технічного оснащення виробництва, рівня майстерності працівників та організації матеріально-технічного забезпечення, кількості норм витрат і запасів матеріальних ресурсів. Пошук резервів економії матеріальних ресурсів передбачає розробку виробничо-технічних й організаційно-економічних заходів.

Актуальним питанням для підприємств України залишається проблема управління дебіторською заборгованістю. Сьогодні існують різні методи управління дебіторською заборгованістю, такі як надання знижок за дострокової оплати, факторинг, овердрафт, облік векселів, розширення кола споживачів, здійснення контролю за станом рахунків з покупцями.

Факторинг (від англ. Factoring – посередник) – фінансова комісійна операція, при якій клієнт передає дебіторську заборгованість факторинговій компанії з метою миттєвого отримання більшої частини платежу, гарантії повного погашення заборгованості, зниження витрат стосовно ведення рахунків. Як правило клієнт є постачальником, який віддає факторинговій компанії право на отримання платежу за товари або послуги. Факторингова компанія відразу виплачує клієнту від 70% до 90% потрібних йому грошей у виді кредиту, а залишок (за вирахуванням оплати за факторингові послуги) перераховують після стягнення всього боргу. За офіційними даними [10] мінімальна ставка за надання послуги факторингу на 24 грудня 2010 року складала 12,25% річних. Сьогодні в Україні факторингове фінансування готові надавати п'ять банків: Укрексімбанк, Райффайзен Банк Аваль, Укрсоцбанк, ОТП Банк, Сведбанк.

Важливим напрямом покращення фінансового стану підприємства є прогнозування. Оперування різночасними даними та інформацією про можливі зміни фінансового стану дають змогу керівництву активно впливати на формування показників господарської і фінансової діяльності.

Висновки. Напрямами покращення фінансового стану підприємства:

- зниження собівартості продукції дозволить підприємству бути конкурентоспроможним на ринку збуту, що можливе за рахунок впровадження нової техніки, технологій, більш раціонального використання матеріальних і трудових ресурсів, зменшення питомої ваги постійних витрат в собівартості продукції.

- збільшення грошових коштів на розрахунковому рахунку підприємства збільшить коефіцієнт абсолютної ліквідності і дозволить підприємству оформляти довго і короткострокові позики в банку для фінансування поточної діяльності. Збільшення грошових коштів можна забезпечити за рахунок реалізації зайвих виробничих і невиробничих фондів, здачі їх в оренду, виробництво і розробка нових видів продукції, продаж деяких застарілих основних фондів.

Вирішення поставлених у статті завдань дозволить вдосконалити оцінку фінансового стану підприємств та покращити його показники.

Література

1. Бутенко О.І. Деякі особливості овердрафтного кредитування / О.І. Бутенко // Українська наука в мережі Інтернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/ken-butenko-oideyaki-osoblivosti-overdraftnogo-kredituvannya/>
2. Євдокімов Ф.І. До проблеми оцінки ефективності інтеграції промислових підприємств / Ф.І. Євдокімов, Н.В. Розумна // Економіка промисловості. – 2007. – № 1 (36). – С. 139–145.
3. Лановик Б.Д. Економічна історія: Курс лекцій. – 6-те вид., стер. / Б.Д. Лановик, – К.: Вікар, 2006. – 405 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
4. Лук'яненко Д.Г. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності: Навч. посіб. / Д.Г. Лук'яненко. – К.: КНЕУ, 2005. – 204 с.
5. Осадчук Н.В. Удосконалення управління високоліквідними оборотними коштами підприємств хлібопекарської промисловості: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.01 / Н.В. Осадчук; НАН України. Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. – Одеса, 2005.– 20с.
6. Федулова Л.І. Інституційні особливості сучасної корпорації / Л.І. Федулова // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. – 2006. – Вип. 103-2. – С. 130-136.

Лизунова О.М., Лихацька О.В., Левченко Р.В.

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МАРКЕТИНГУ НА УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

З розвитком ринкової економіки України виникає необхідність появи нового підходу до управління виробництвом та збутом продукції підприємства. Таким підходом, що забезпечує досконаліші способи виробничої і комерційної діяльності, здійснення їх на якісно новому рівні, визнано принципи маркетингового управління підприємством. Використання маркетингу на підприємстві забезпечує задоволення потреб ринку, прискорення товароруку і збільшення прибутковості виробництва. Тому проблеми впровадження маркетингу є актуальним для українських підприємств.

Метою даної роботи є аналіз проблем впровадження маркетингу на українських підприємствах та запропонування методів і шляхів подолання цих проблем.

Сучасні визначення маркетингу містять, як правило, досить широкий діапазон функцій:

1. Маркетинг являє собою процес планування і втілення задуму, ціноутворення, просування і реалізацію ідей, товарів і послуг за допомогою обміну, який задовольняє цілі окремих осіб і організацій.

2. Маркетинг - це передбачення, управління і задоволення попиту на товари, послуги, організації, людей, території та ідеї за допомогою обміну.

3. Маркетинг - здійснювана великими компаніями система заходів щодо вивчення ринку і активного впливу на споживчий попит з метою розширення збуту вироблених ними товарів.

4. Маркетинг - підприємницька діяльність, пов'язана з напрямку потоку товарів і послуг від виробника до споживача.

5. Маркетинг - виявлення, прогнозування та задоволення споживчого попиту з прибутком для фірми (організації).

6. Маркетинг - процес узгодження можливостей компанії і запитів споживача [4, с. 11].

Отже, маркетинг - це теорія і практика прийняття управлінських рішень відносно продуктово-ринкової стратегії організації на основі дослідження факторів зовнішнього маркетингового середовища з метою якомога повнішого задоволення потреб споживачів і реалізації інтересів виробника.

Розглядати маркетинг необхідно як діяльність, що визначає стратегію і тактику підприємства в умовах конкуренції. Ключовим завданням будь-якого підприємства на сучасному етапі стає орієнтація на споживача. Однак, в сучасних умовах впровадження маркетингу на підприємства стикається з проблемами.

Однією з проблем впровадження маркетингу є подолання психологічного бар'єру у менеджерів і фахівців щодо необхідності використання маркетингу не лише в умовах фінансової скрути підприємства, а й в умовах стабільності і процвітання. На сучасному етапі розвитку маркетинг розглядають як шлях підвищення ефективності системи, якою управляють. Крім того, використання маркетингу забезпечує орієнтацію підприємств на максимальне задоволення потреб, переорієнтацію від потреб виробництва до потреб ринку на довгострокову перспективу [2, с.15].

Існує також проблема організації маркетингу та його правового забезпечення. На підприємствах розв'язання проблеми створення служби маркетингу передбачає як організацію її роботи, так і розробку положення про цю службу, визначення її статусу, функціональних обов'язків робітників. При цьому слід враховувати, що ця служба має стати мозковим центром, який координує діяльність усіх підрозділів підприємства. На основі результатів маркетингових досліджень виробляються рекомендації для визначення подальшої стратегії і тактики роботи організації.

Також до проблеми впровадження маркетингу слід віднести проблему кад-

рового забезпечення. Працівники підприємств не мають достатньої підготовки в галузі теорії і практичного використання маркетингу. Маркетинг як дисципліну викладають у ВНЗ досить нещодавно, тому не існує однозначної напрацьованої практики маркетингового управління, окремий маркетолог працює виключно покладаючись на власну вправність і професіоналізм. Шляхом вирішення цієї проблеми є створення відповідних курсів підготовки та перепідготовки спеціалістів з маркетингу. Теоретичні основи маркетингової діяльності стають доступними для вивчення і знаходяться у відкритому доступі.

Ще однією перешкодою існування маркетингу на підприємствах є відсутність спеціалізованої інформації. Це зумовлено тим, що функціонування підприємств в умовах ринкової економіки потребує того, що будь-яке управлінське рішення повинно базуватися на аналізі ринкової ситуації. Управлінське рішення має бути науково містким, обґрунтованим та мати спрогнозовану ймовірну реакцію ринку на прийняття цього рішення або на маркетингових хід. Прийняття управлінських рішень неможливе без отримання якісної інформації про стан ринку, зовнішнє середовище. Вирішенням такої проблеми є впровадження в управлінський процес автоматизованих систем управління (АСУ). АСУ - система, що ґрунтується на комплексному використанні технічних, математичних, інформаційних та організаційних засобів для управління господарськими процесами та прийняття рішень. Це комп'ютери, сучасні системи обробки даних, інформаційні бази управління тощо. [5, с.127].

Вирішення вищенаведених проблем впровадження маркетингу на українські підприємства буде сприяти:

- поетапному становленню організаційної структури служб маркетингу на підприємствах;
- розробці науково-методичного забезпечення практичного використання маркетингу;
- підготовці та перепідготовці висококваліфікованих керівників і фахівців нового типу, що володіють сучасною методологією ринкової діяльності;
- забезпеченню підготовки фахівців-маркетологів;
- розробці та виданню навчально-методичних матеріалів;
- впровадженню автоматизованих систем управління інформацією.

Розв'язання перелічених проблем сприятиме не лише орієнтації підприємств на потреби ринку, а й зробить гнучкішим їх реагування на зміни і сприятиме вчасній адаптації до них.

Література

1. Близнюк, С.В. Маркетинг в Україні: проблеми становлення та розвитку. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: ІВЦ “Видавництво “Політехніка””, 2009. – 400 с.
2. Длигач А. Маркетинг в Україні: Тенденції розвитку маркетингу в Україні. – 2010. - № 9. – С. 13-16.
3. Кошкалда І.В. Маркетингові дослідження: Навч. посібник/Харківський національний аграрний ун-т ім. В.В.Докучаєва. - Х., 2010. - 158 с.

4. Парсяк В.И., Маркетинг: від теорії до практики: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. — К.: Наукова думка, 2007. - 256с.
5. Хоменко, П.Г. Сучасні тенденції розвитку маркетингу// Актуальні проблеми економіки. — 2009. —№12(102). —С.123-133.

Лисенко С.М., Вискребець О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ РОСЛИНИЦТВА

Актуальність теми. Розвиток ринкових відносин в Україні зумовив зростання потреби в обліковій інформації, необхідній для управління підприємством. Враховуючи тенденції розвитку міжнародної економіки, процеси глобалізації, вступ України до Світової організації торгівлі та економічної інтеграції до Європейського співтовариства, важливою передумовою досягнення Україною високого рівня розвитку є конкурентоспроможна сільськогосподарська продукція.

Організація та управління процесами економії витрат відіграє важливу роль в створенні конкурентоспроможності бізнесу. Постійний розвиток управлінського обліку пов'язаний з необхідністю впливу на механізм управління сільським господарством, яке повинно перебувати в стані постійного удосконалення.

Управління витратами на сільськогосподарських підприємствах є важливим засобом побудови системи обліку витрат, з урахуванням стратегічних та тактичних цілей і вимог керівництва. Це складний процес, що передбачає не тільки зважену класифікацію, а й систематичний моніторинг фактичних витрат та їх поведінки під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, прийняття рішень щодо поліпшення структури собівартості продукції, ціноутворення [1,с.95].

Значний внесок у дослідження питань методології обліку витрат та калькулювання собівартості продукції рослинництва зробили такі вітчизняні вчені, як: Ф.Бутинець, В.Палий, М.Чумаченко, Л.Хорунжий, О.Юрківський, В.Моссаковський, М.Дем'яненко, В.Лінник, П.Хомин, В.Дерій, О.Радченко та інші. В їх наукових працях висвітлюються найбільш актуальні та проблемні питання щодо організації витрат рослинництва.

Нажаль більшість досліджень, що проводилися останніми роками у галузі управлінського обліку, були присвячені загальним положенням щодо методики ведення обліку і не торкається особливостей побудови обліку на сільськогосподарських підприємствах.

В умовах обмеженості ресурсів і досягнення планової ефективності виникає потреба постійного порівняння понесених витрат і отриманих результатів. Ця проблема посилюється під впливом інфляції, коли дані про виробничі витрати необхідно повсякденно порівнювати з майбутніми витратами, що значною мірою залежить від впливу зовнішнього середовища. Можливість усунення або передбачення впливу багатьох негативних внутрішніх і зовнішніх факторів з'являється завдяки раціонально організованому обліку витрат на виробництво.

Продукція рослинництва знаходиться у тісному зв'язку з кількісними та якісними характеристиками витрачених ресурсів. Дослідження таких взаємозалежностей є досить трудомістким процесом. Присутня постійна ймовірність витрат як на етапі виробництва, так і на стадії продажу [2,с.38].

Облік витрат та калькулювання собівартості продукції в рослинництві ведеться за єдиними з іншими галузями народного господарства принципами, однак, як основна галузь сільськогосподарського виробництва, має свої специфічні особливості: сезонний характер, залежність від природних факторів, спеціалізація тощо. Якщо виробництво спеціалізоване на одній групі культур, то облік витрат доцільно вести в цілому для господарства. У випадку кількох напрямів діяльності, де є окремі види товарної продукції, варто вести деталізований облік за центрами витрат щодо кожного об'єкта обліку з окремого виду продукції.

Калькулювання собівартості одиниці продукції (робіт, послуг) здійснюється для визначення ефективності запланованих і фактично здійснених агротехнічних, технологічних, організаційних і економічних заходів, спрямованих на розвиток виробництва [3,с.791]. При цьому постійні загальновиробничі витрати включаються до складу виробничої собівартості продукції в повному обсязі лише у разі, коли фактичний обсяг виробництва дорівнює або перевищує нормальну потужність. Якщо потужний обсяг виробництва нижчий від очікуваного середнього рівня виробництва, то до складу виробничої собівартості продукції включається лише частина постійних загальновиробничих витрат. Решта витрат, які називаються нерозподіленими, визнаються витратами звітного періоду.

У рослинництві виробничі витрати групують окремо по рільництву, овочівництву, луківництву, вирощуванню трави на сіно, садівництву з виділенням витрат на врожай поточного року і на врожай майбутніх років. Через те, що в рослинництві використовується частина власної готової продукції для наступного виробництва, то проявляються елементи напівфабрикатного варіанту обліку. Продукція власного виробництва (зерно на посів, картопля на посадку) використовується для одержання нової продукції в наступному році, що обумовлює розмежування витрат по різних звітних періодах і дозволяє показувати їх у вигляді звичайних матеріальних витрат.

Значну частину основних витрат, що стосуються вирощування сільськогосподарських культур, протягом року неможливо віднести на той чи інший об'єкт калькулювання. Наприклад, витрати здійснюються з початку осінніх польових робіт і закінчується у році, коли отримано врожай, тобто витрати можуть бути понесені в одному звітному періоді, а вихід продукції - у наступному, причому значна частка включених до собівартості продукції витрат припадає на кінець звітного періоду. Відповідно норматив витрат у розрахунку на одиницю продукції може бути проконтрольований лише у кінці оприбуткування продукції [3,с.790].

Сезонний характер виробництва продукції рослинництва диктує необхідність паралельно з прямими враховувати ще й непрямі витрати. З метою оперативної інформації для управління останні доцільно щомісяця відносити на

об'єкти обліку по встановлених нормативах, що дозволяє більш чітко орієнтуватися при прийнятті управлінських рішень. Додавання непрямих витрат логічно здійснювати в системі управлінського обліку. Це дозволить орієнтуватися у розмірах прямих і непрямих витрат на вирощування сільськогосподарських культур відразу після збирання урожаю, а не в кінці року. Переважна більшість адміністративних витрат пов'язана з процесом виробництва, тому в сільському господарстві такі витрати логічно відносити на собівартість продукції. В них взагалі не може йти мова про наявність окремої групи витрат, які називаються адміністративними. Лише крупні багатогалузеві сільськогосподарські підприємства, які мають переробні промислові підрозділи, можуть виділяти адміністративні витрати. Це обґрунтовується тим, що собівартість має бути реальною, включати прямі і непрямі витрати, що забезпечують виробництво. Інакше вона не може ефективно використовуватися при прийнятті управлінських рішень, що негативно впливає на економіку підприємства.

Вивчення складу статей витрат рослинництва показало, що в різних підприємствах він не однаковий. Дослідження підтверджують, що недоцільно централізовано встановлювати назви статей, по яких ведеться облік. Підприємству має надаватися право самостійно вирішувати питання про обґрунтування складу статей витрат.

Таким чином, можна виділити особливості обліку витрат та калькулювання собівартості продукції рослинництва:

1. Облік витрат виробництва в рослинництві побудовано таким чином, щоб мати змогу щомісячно узагальнювати витрати на окремі види робіт за культурами або однорідними групами, а по завершенні року обчислювати фактичну собівартість зібраної продукції. Така структура обліку вможливіє контроль за відповідністю витрат обсягові робіт, якості й термінам їх виконання й досягненні урожайності.

2. Собівартість зерна, кормів і продукції інших культур встановлюють лише після збирання врожаю, зазвичай наприкінці року, на відміну від продукції промислових підприємств, яку здебільшого калькулюють щомісячно.

3. Продукцію оприбутковують і списують впродовж року за плановою собівартістю, коригують за фактичної собівартості лише після складання звітних калькуляцій по завершенні року. Корми й насіння з урожаю поточного року також списують на витрати за плановою собівартістю із подальшим коригуванням за фактичною собівартістю.

4. У звітних балансах залишки продукції розподіляють за окремими статтями залежно від її призначення: корми, насіння, посадковий матеріал, товарна частина для реалізації.

Отже, рослинництво має свої особливості накопичення та аналізу витрат в залежності від розміру, організаційних особливостей конкретного підприємства.

Література

1. Юрківський О.Й. Роль управлінського обліку в підвищенні ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств// Економіка АПК. - 2004. -№1.-с.93-95.
2. Моссаковський В. Про управлінський облік // Бухгалтерський облік і аудит. -2006.№10.-с.37-44.
3. Хомяк Р.Л., Лемішевський В.І. Бухгалтерський облік в Україні. Навч. Посібник.- 6-те вид., доп. і перероб. - Львів: Національний університет «Львівська політехніка»(Інформаційно - видавничий центр «ІНТЕЛЕКТ+» Інституту післядипломної освіти), «Інтелект - Захід», 2007. - 1200с.

Лисенко С.М., Попов Ю.В., Сидоров А.А., Рязузов М.А.

СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ БРЕНДУ МІСТА ОЧИМА ЙОГО МЕШКАНЦІВ

Глобалізаційні процеси в сучасному світі призводять до більшої відкритості суспільства та економіки України новим можливостям, але потребують адекватної відповіді на певні виклики. Наближення Євро-2012 стимулювало розвиток таких нових для нас процесів, як презентація країни та окремих її регіонів з метою підвищення привабливості їх для туристів та потенційних інвесторів. У державах з розвинутою економікою подібні дії мають успіх уже більше 40 років. Ще у 70-х р.р. Джек Траут указував на необхідність створення бренду не тільки товарів, послуг та корпорацій, але і цілих країн.

Для нас досвід західних країн та дослідження західних маркетологів є цінним, але ставитися до нього слід з урахуванням національних особливостей та останніх тенденцій розвитку операційного маркетингу та маркетингу відносин. На наш погляд, сьогодні слід говорити про зміну філософії, принципів та мети розвитку міст. Ще декілька десятиліть назад домінував принцип «виробництво заради виробництва», що призводило до утворення монокультурних міст. Сьогодні це є однією з найвагоміших проблем соціально-економічного розвитку територіальних утворень і потребує переорієнтувати увагу на інші принципи, згідно з якими місто розглядається як комфортне і здорове середовище для життя його мешканців, місце сприятливого ведення підприємницької діяльності, стабільного розвитку тощо [1]. У цьому зв'язку особливого значення набуває стратегічне бачення майбутнього міста, в тому числі стратегічне бачення бренду міста. Таким чином, територіальний брендинг має стати комплексом можливостей і гарантій реалізації інтересів різних цільових аудиторій, які зацікавлені в ефективному використанні конкурентних переваг даного територіального утворення для безпеки, розвитку, бізнесу, навчання, відпочинку тощо.

У територіальному маркетингу прийнято виділяти такі цільові аудиторії, на які спрямована дія бренду міста: 1) мешканці міста; 2) відвідувачі; 3) бізнес і промисловість; 4) зовнішні ринки – представники інших територій [2]. Чітке формулювання цілей територіального маркетингу і брендингу та визначення суб'єктно-об'єктних відносин приводить до висновку про те, що мешканці те-

риторії є одночасно і «споживачами території» (об'єктами територіального маркетингу), і його суб'єктами, а розвиток людського потенціалу мешканців міста має стати метою діяльності органів місцевого самоврядування.

З огляду на сказане, інтерес представляє думка самих мешканців про сучасний стан і майбутнє свого міста. Кафедрою економіки і менеджменту КІ ДонНТУ за сприяння студентів було проведено опитування мешканців міста Красноармійськ Донецької області. При розробці комплексу запитань для опитування ми намагалися врахувати особливості власне міського способу життя:

- висока щільність населення, що, наприклад, диктує доцільність активної роботи із зовнішньою рекламою й особливі форми та канали розподілу, збуту товарів, оптової й роздрібною торгівлі, розвитку муніципального споживацького ринку;

- зосередження в містах транспортної та ділової інфраструктури, що ставить специфічні завдання перед маркетингом послуг із транспорту, зв'язку, туризму тощо;

- розміщення в містах як місцевих, так і вищих органів влади, що веде до поєднання муніципальних і столичних функцій, посилює «знаковість», символічність і значущість іміджевих проблем вивчення міста як провідної ланки маркетингу території вищого рівня організації й управління;

- насиченість інформаційного й освітнього середовища міста, що надає особливі можливості маркетинговим комунікаціям, науковим розробкам, навчанню маркетингу й ставить високі вимоги до цих сфер діяльності;

- концентрована забезпеченість сучасними міськими вигодами (особливу роль може відіграти маркетинг житлово-комунальних послуг, а також нерухомості);

- висока (відносно сільських районів) вартість життя та землі, особливо у великих містах;

- поганий екологічний стан у більшості міст [1].

В опитуванні взяли участь чотири цільові групи мешканців: 1) учні старшої школи – як представники майбутнього нашого міста; 2) студенти – як представники майбутньої інтелектуальної та професійної еліти міста; 3) люди віком 23 – 30 років – як специфічна категорія мешканців, яка здебільшого починає свою професійну діяльність та може бути охарактеризована як молоді сім'ї; 4) люди віком 30-55 років – як найчисленніша та працездатна частина населення; 5) пенсіонери – категорія городян, до життєвого досвіду яких ми маємо прислухатися та забезпечувати задоволення їхніх потреб.

Відповідаючи на запитання «В якому місті Ви хотіли б жити?», в середньому більше 27,5 відсотків респондентів охарактеризували його як чисте та 25 відсотків – як перспективне (див. рис.1). При цьому відкритість перспективи і можливість розвитку на перше місце поставили 70 відсотків студентів. На наш погляд, отримані результати дозволяють рекомендувати розробникам бренду врахувати у візуальному та вербальному образах міста спрямованість на молодь і розвиток.

Конкретизація відповідей дозволяє зрозуміти, що під перспективою більшість опитаних розуміють розвинутість виробничої сфери, наявність робочих

місць і можливість робити кар'єру, а також створення центрів розвитку для дітей і молоді.

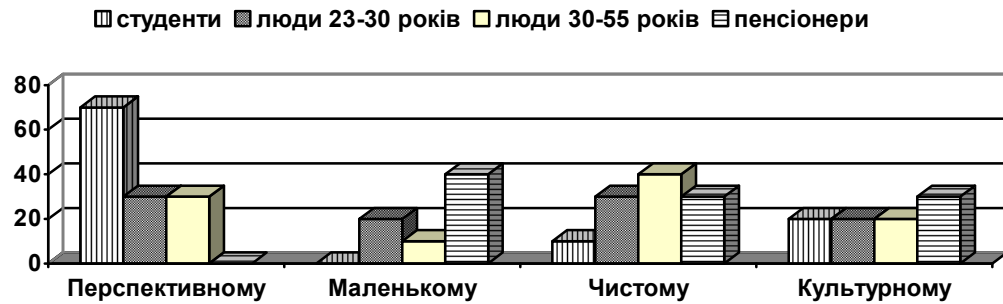

Рис.1 "В якому місті Ви хотіли б жити?"

Таким чином, бренд міста має бути спрямованим також на підприємницький сектор з метою залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій. Тут слід урахувати той факт, що майже третина опитаних з усіх цільових груп пріоритет віддала чистоті міста, яка інтерпретується респондентами здебільшого як сприятливі екологічні умови, благоустрій вулиць, озеленення міста. Поєднуючи ці дві відповіді, можна стверджувати, що мешканці очікують від органів самоврядування не тільки сприяння в залученні інвестиційних ресурсів на території міста, але й реальної відповідальності власників підприємств за створення і підтримку нормального санітарно-екологічного стану міста. Те, що більше 20 відсотків респондентів усіх груп вказали на бажання жити в культурному місті, підтверджує, зокрема, і те, що елементом загальної культури є чистота, яку підтримують самі мешканці. Оцінюючи фактичний стан вулиць, 87,5 відсотків опитаних назвали його незадовільним, вказуючи на невідремонтованість шляхів, недостатню кількість урн, низький рівень культури населення. Таким чином, мешканці міста досить критично ставляться до власних зусиль щодо підтримання чистоти. Тут ми бачимо завдання не тільки для маркетингу інфраструктури, але й для зміни ставлення до підтримки чистоти самими мешканцями, що може стати нашою конкурентною перевагою.

Для створення позитивного іміджу міста, спрямованого на відвідувачів, респондентам було запропоновано декілька запитань, які стосуються примітних місць, подій, явищ. На запитання «Чим Ви пишаєтеся у нашому місті?» в середньому 34 відсотка респондентів назвали вугільну галузь. При цьому учні шкіл та їхні батьки давали цю відповідь у 40 відсотках випадків. Найменше пишуться вугільними підприємствами молоді люди, які, ймовірно, націлені на інші види діяльності. На наш погляд, нечисленні вугільні підприємства на території міста та району і в подальшому будуть відігравати провідну роль для розвитку нашої території, але важливим є також те, що серед молоді спостерігається бажання розширити поле для діяльності, а отже диверсифікувати ризики, пов'язані з моноспеціалізацією Красноармійського регіону, що є слабкою стороною нашого економічного і соціального розвитку.

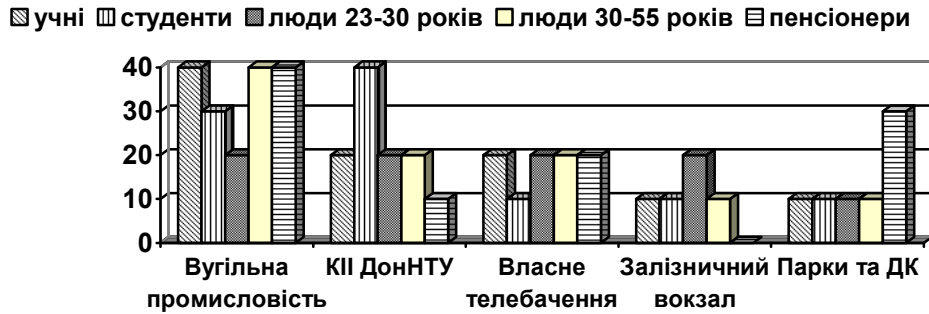

Рис.2 "Чим Ви пишаєтеся в нашому місті?"

На другому місці серед предметів гордості мешканців міста стоїть вищий навчальний заклад. Він є регіональним професійним навчальним, науковим і методичним центром і, безумовно, є перевагою Красноармійська, яка допомагає йому конкурувати з іншими містами. Саме ця перевага, на наш погляд, може надати певної своєрідності бренду міста.

Розвиток інфраструктури та комунікацій є важливими для мешканців міста і становлять предмет їхньої гордості. Ми вбачаємо в цьому можливості та конкурентні переваги Красноармійська також для відвідувачів міста та інвесторів, оскільки як людину зустрічають за вбранням, так і місто сприймають за місцями прибуття в нього і масових відвідувань (вокзалами, парками, театрами тощо). Крім того, розвинуте залізничне сполучення з більшістю пунктів України є аргументом на користь інвестицій. Власне телебачення не тільки об'єднує мешканців міста як головний канал комунікації, але й створює інформаційні умови для більш широкої презентації та створення сприятливого бренду міста.

Наступне запитання було поставлено з метою виявлення негативних факторів, які заважають закріпленню бажаного іміджу міста (рис. 3)

Найбільший відсоток (32%) дала відповідь «Відсутність перспективи». Цей результат корелює з баченням майбутнього мешканцями та можливостями професійного та особистісного розвитку, що є дуже важливим в очах респондентів. Негативний образ міста створюється також через незадовільний стан багатьох доріг. На це вказали 28 відсотків опитаних. Бездомних та алкоголізм назвали серед того, за що соромно мешканцям міста, по 20 відсотків учасників опитування. Звичайно, ці проблеми пов'язані між собою і їхнє вирішення потребує зусиль усієї громади. Серед інших відповідей, які, на наш погляд, потребують уваги місцевої влади, респонденти називали відсутність архітектурного стилю та невпорядкованість міських окраїн, засміченість цих територій. Як бачимо, перелічені фактори, що сприяють закріпленню негативного іміджу міста, можуть бути подолані не тільки за рахунок організаційної та економічної діяльності міських комунальних служб з благоустрою та інших структур, але й завдяки зміні ставлення самих мешканців до свого міста як до нашого спільного дому, піклуватися про який маємо всі разом.

■ учні ■ студенти ■ люди 23-30 років ■ люди 30-55 років ■ пенсіонери

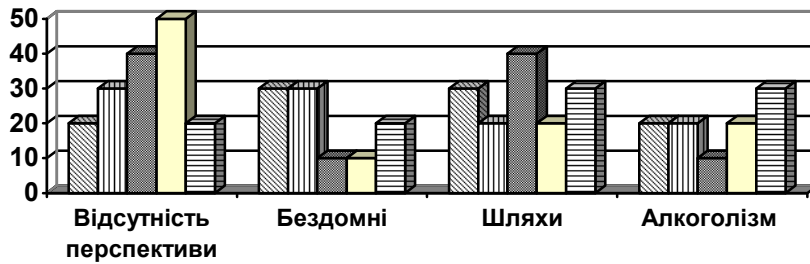

Рис.3 "За що соромно в нашому місті?"

І тут йдеться не тільки про створення бренду міста, але й про більш глибокі речі, що визначають внутрішні мотиви поведінки та цільові установки мешканців, починаючи від першої особи, що керує містом, і закінчуючи пересічним городянином.

Для з'ясування питання про те, які місця в місті його мешканці вважають привабливими для туристів та інших відвідувачів було поставлено запитання про можливий маршрут екскурсії містом. Одночасно, відповіді респондентів (без поділу на цільові групи) дають уявлення про те, наскільки в Красноармійську «розвинута» ця сфера діяльності (див. рис.4). Масові місця відпочинку самих городян (парки, сквери, центральна площа міста) включила б до свого маршруту значна частка опитаних – 36 відсотків. Але залишається відкритим питання про те, наскільки цей маршрут є привабливим для туристів. Що в ньому є унікальним та цікавим з погляду зовнішнього відвідувача? Разом із тим потенціал туристичної привабливості міста слід нарощувати й імпульс розробці та реалізації ідей у цьому напрямку може нам дати Євро-2012.

Слід також враховувати і зворотній бік даної проблеми, який було запропоновано респондентам у вигляді запитання «Куди б ви відговорили йти в нашому місті?» (рис. 5). Найбільш неприглядна картина для туристів, на думку учасників опитування, вимальовується у віддалених районах міста: загалом на цей фактор указало 33 відсотка респондентів (віддалені райони, селища Шевченко та динасового заводу). Отриманий результат підтвердив позиції мешканців про існуючий значний розрив між благоустроєм та розвитком інфраструктури центру міста та окраїн. Зрозумілим є ставлення мешканців до нічних клубів та ігрових автоматів. Міська влада таким чином отримала від мешканців оцінку своїх дій стосовно регулювання діяльності подібних закладів. Насторожує те, що 14 відсотків респондентів указали на серйозну проблему браку якісних закладів громадського харчування, без чого неможливо говорити про туристичну привабливість міста. Порівнюючи дані з рис. 4 та рис. 5, зазначимо, що опитані городяни, які вважають цей аспект важливим, позитивно оцінили тільки роботу піцерії на мікрорайоні «Шахтарський» (7%), а негатив в обслуговуванні клієнтів кафе міста бачать удвічі більше мешканців (14%).

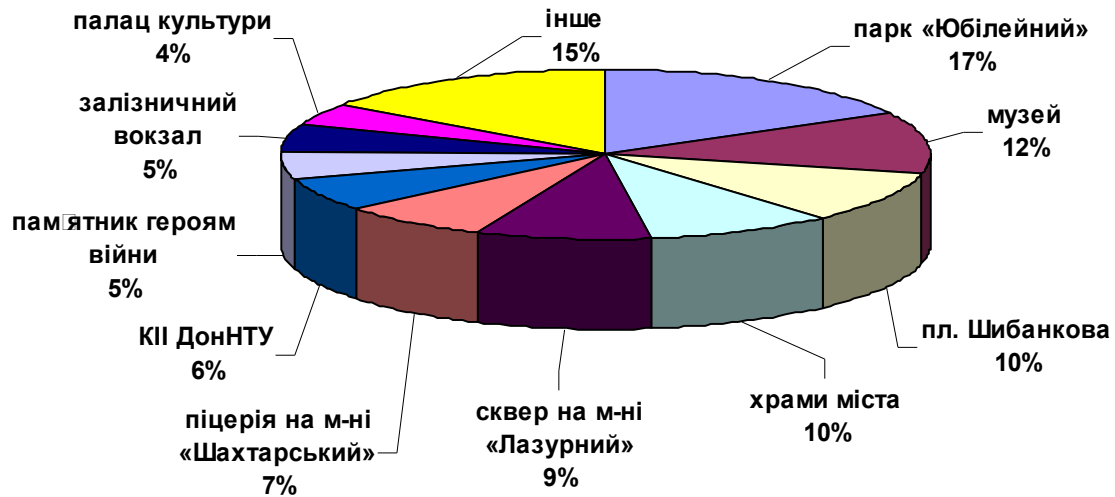

Рис. 4 Маршрут екскурсії містом

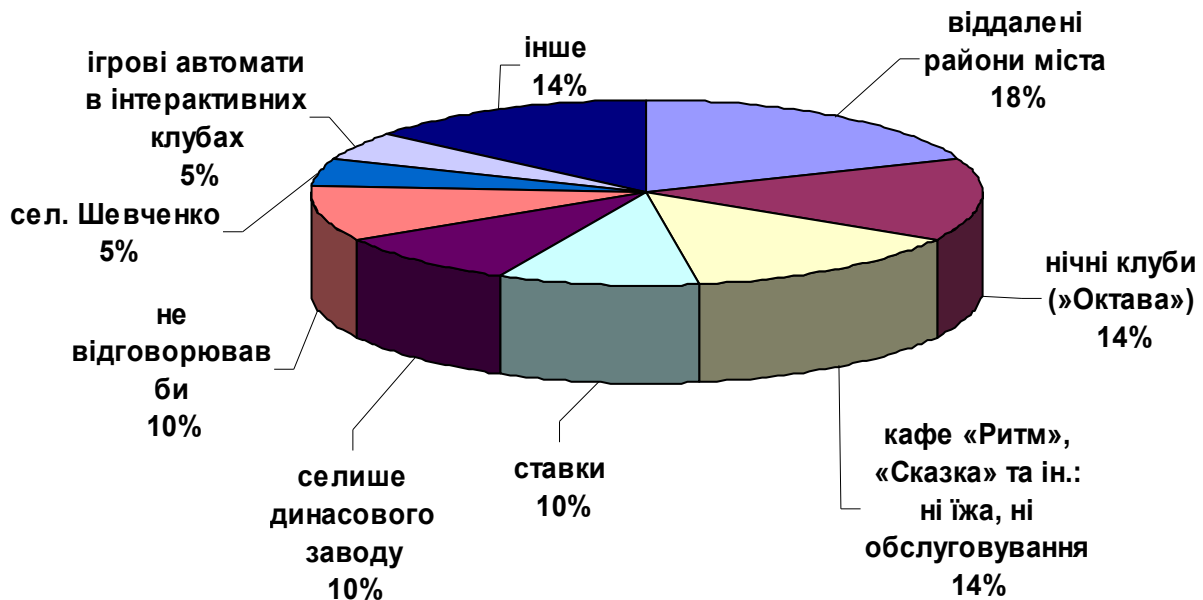

Рис. 5 Відвідувати які місця Ви відговорили б?

Для створення образу міста та віддзеркалення його в суспільній думці як бренду доцільно використовувати метод асоціацій, які виникають під час згадування міста в масовій або індивідуальній свідомості. З цією метою учасникам опитування були запропоновані допоміжні питання, пов'язані з певними асоціаціями як результатом власних знань і досвіду респондентів. Їм було запропоновано порівняти місто з людиною та вказати на найвідмітніші її характеристики. Результати показали широке різноманіття образів, серед яких є як позитивні, так і негативні. Серед 33 асоціативних характеристик людини, які запропонували респонденти, 12 виявилися негативними. Навіть з урахуванням суб'єктивного характеру сприйняття конкретної людини внаслідок певних психологічних факторів, той факт, що близько третини опитаних емоційно сприймають власне місто негативно, говорить про необхідність формування загально-

го позитивного ставлення до власного міста. Якщо ми самі (мешканці) будемо сприймати його в чорних тонах, то як ще ми змусимо інших ставитися до нашого міста прихильно та зацікавлено?

Найбільш згадуваними виявилися такі характеристики людини, як цілеспрямований, молодий, гостинний (табл.1). На наш погляд, саме ці образи слід використовувати у процесі розробки бренду міста.

Таблиця 1

Найбільш згадувані характеристики при порівнянні міста з людиною

Позитивна характеристика людини, з якою асоціюється місто	% відповідей	Негативна характеристика людини, з якою асоціюється місто	% відповідей
Цілеспрямований	6,7	Забутий, покинутий, нікому не потрібний	6,7
Молодий	6,7	Хворий, поранений	5
Гостинний	6,7	Такий, що старіє	4,3
Акуратний	5	Зневірений	1,7
Готовий надати допомогу	5	Неохайний	1,7
Такий, що розвивається	5	Неповноцінний	1,7
Красивий	5	Агресивний	1,7

Таблиця 2

Найбільш згадувані характеристики при порівнянні міста з твариною

Позитивна характеристика людини, з якою асоціюється місто	% відповідей	Негативна характеристика людини, з якою асоціюється місто	% відповідей
Собака – відданий надійний сильний друг, компаньйон, захисник	16,7	Маленьке покинуте кошеня – беззахисне та агресивне	16,7
Кінь – працьовитий, витривалий, сильний, благородний	8,3	Дворовий собака з реп'яками на холці, які ще вичісувати та вичісувати або сумний безпритульний собака	12,5
Шиншила – маленька, як наше місто, цінна хутром як місто людьми	4,2	Кріт – сліпий, щоб не бачити власного брудного життя під землею	8,3

Аналіз відповідей респондентів на завдання навести асоціації з тваринами, показав, що негативних асоціацій більше, ніж позитивних (табл.2). Найбільш згадуваними в обох сенсах є собаки – майже 30% опитаних порівняли місто з цією твариною, з них 57% висловилися позитивно (як про відданого, надійного друга), решта – умовно негативно (як про дворового собаку з реп'яками на холці, які ще вичісувати та вичісувати або як про сумного безпритульного собаку). З нашого погляду, заслуговує на увагу порівняння з конем. Цей образ є однозначно позитивним і може бути використаним при створенні бренду міста. Не менш важливим для оцінки самосприйняття міста його мешканцями є негативні образи. Завданням і органів місцевої влади, і представників громадянського суспільства є трансформація негативного сприйняття як самими городянами, так і зовнішніми відвідувачами та інвесторами і створення сприятливого іміджу міста.

Насамкінець ми просили учасників опитування сформулювати слоган, який би відбивав мету розвитку міста, а також містив можливості для потенційних «покупців території». Маємо надію, що ідеї, які висловили респонденти, стануть у нагоді при розробці бренду міста (надається мовою оригіналу):

- Красноармійськ – маленьке місто з великими можливостями
- З красноармійським потенціалом більше можливостей
- Красноармійськ – місто, що створене для тебе
- Красноармійськ: різноманіття вітаємо
- Терпение, уверенность, настойчивость, желание – главное вовремя
- Город-герой!!! Город шахтеров!!! Город, созданный для людей.
- Светлый прекрасный город донбасский ...
- Мы живем в Красноармейске – с нами не сравнится Поднебесной

Наше місто – наш дім. Дане опитування було проведене з метою надання методологічної та інформаційної підтримки міській раді Красноармійська, яка є одним з учасників пілотного проекту «Сприяння місцевому економічному розвитку п'яти промислових міст Донецької області» з ініціативи Донецької облдержадміністрації за підтримки Німецького товариства міжнародного співробітництва GTZ. Сподіваємося, що результати опитування мешканців міста допоможуть у важливій справі зі створення його бренду.

Література

1. Панкрухин А.П. Маркетинг города, муниципального образования / А.П. Панкрухин. – "Рекламодатель: теория и практика", - № 1. - 2002.
2. Маркетинг мест. Привлечение инвестиций, предприятий, жителей и туристов в города, коммуны, регионы и страны Европы / Ф. Котлер, К. Асплунд, И. Рейн, Д. Хайдер. – СПб.: Стокгольмская школа экономики, 2005. – 376 с.

Нагуляк М.Ю., Смірнов В.В.

АНАЛІЗ ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУБ'ЄКТІВ РИНКУ ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ УКРАЇНИ

Існуючі економічні проблеми в теплоенергетичному комплексі України, такі, як знос основних фондів, відсутність необхідного фінансування теплоенергетики, доповнюються застарілою системою розрахунку цін на теплову енергію.

На сьогоднішній день всі суб'єкти ринку теплової енергії України використовують для розрахунку систему одно ставокних тарифів. З метою оптимізації роботи теплоенергетичних мереж необхідним є комплексний розгляд питань удосконалення економічного механізму формування тарифів на ринку теплової енергії, з огляду на фактори зовнішнього середовища й внутрішній потенціал розвитку підприємств теплопостачання.

Рішенням проблем теплоенергетики України останнім часом приділяється особлива увага в роботах Байдарова І.В., Бахметова З.А., Ковриго Ю.М., Маркіна А.Д., Мовчан А.П., Мисак В.Ф., Пайзанського Л.Д., Саф'янец С.М.

На сьогоднішній день рішення проблем теплоенергетичного комплексу України залежить від формування економічних відносин у галузі, а саме від стимулювання структури тарифів на теплову енергію, які можуть забезпечити як раціональне її використання споживачами, так і доход підприємств теплопостачання. Ці питання поки недостатньо висвітлено в науково-методичній літературі, оскільки нормативні документи прийняті зовсім недавно, а правила функціонування ринків теплової енергії ще не сформовані.

Метою даної роботи є обґрунтування необхідності зміни тарифного регулювання теплової енергії, аналіз механізму формування тарифів у процесі переходу теплоенергетичного комплексу України на ринкову модель функціонування. На сьогоднішній день підвищенню надійності і якості теплопостачання споживачів перешкоджають економічні, організаційні й технічні проблеми.

Основними з них є:
економічні:

1. при формуванні тарифів на теплоенергію використовується витратний метод;

2. через необґрунтований ріст тарифів з'являються додаткові заборгованості населення;

3. інвестиції на модернізацію устаткування недостатні;

4. відсутність мотивації (особливо економічними механізмами), що стимулює підвищення якості теплопостачання й тепло ефективності;

організаційні:

5. недосконалість державного контролю ефективності використання теплової енергії;

6. недоліки в регулюванні відносин між виробниками й споживачами тепла в розрахунковій сфері;

7. відсутність механізму контролю над використанням устаткування з низьким КПД;
технічні:

8. фізичний й моральний знос устаткування й, як наслідок, наднормативні втрати тепла в мережах [1].

Для вирішення даних проблем варто розробити ряд заходів організаційно-економічного характеру. Представимо деякі з них:

1. Перехід на автономне по квартирне опалення (для індивідуальних користувачів). При забезпеченні централізованою системою тепlopостачання потреба в локальних квартирних системах може виникнути або при значних витратах на приєднання до теплових мереж, або при високих тарифах.

2. Перехід до якісно нових методів регулювання тарифних відносин між виробником і споживачем теплоенергії при централізованій системі тепlopостачання.

Зони	Часові зони	Тарифний коефіцієнт
День	з 7.00 – до 23.00	1,8
Ніч	з 23.00– до 7.00	0,35

Таблиця 1 - Визначення тарифних коефіцієнтів залежно від зон споживання

	Січень, лютий, листопад, грудень	Березень, квітень, вересень, жовтень	Травень – серпень	Тарифний коефіцієнт
Пік навантаження	с 8-00 до 10-00 с 17-00 до 21-00	с 8-00 до 10-00 с 18-00 до 22-00	с 8-00 до 11-00 с 20-00 до 23-00	1,8
На пів пік	с 6-00 до 8-00 с 10-00 до 17-00 с 21-00 до 23-00	с 6-00 до 8-00 с 10-00 до 18-00 с 22-00 до 23-00	с 7-00 до 8-00 с 11-00 до 20-00 с 23-00 до 24-00	1,02
Ніч	с 6-00 до 8-00	с 23-00 до 6-00	с 0-00 до 7-00	0,25

Аналіз літератури показує, що на сучасному етапі розвитку системи централізованого тепlopостачання доцільно приймати багато ставок тарифів, що прийнятно тільки для тих споживачів (промислових підприємств або локальних користувачів), у яких є прилади обліку теплової енергії й гарячої води. Проаналізувавши досвід інших країн у визначенні багато ставок тарифів, можна виділити такі варіанти обліку теплоенергії:

1. Однотарифний - при загальному лічильнику на обігрів й інше споживання підприємства, тарифний коефіцієнт 1,0.

2. На дві зони - при наявності окремого лічильника, встановленого безпосередньо на опалювальне устаткування.

Ставки тарифів, диференційованих по періодах часу, визначаються шляхом множення величини роздрібного тарифу на тарифний коефіцієнт для відповід-

ного періоду часу.

3. На три зони - при наявності загального багатотарифного лічильника на обігрів й інше споживання підприємством.

В Україні для визначення тарифного коефіцієнта, диференційованого за часом доби, може бути прийнятна методика Росії [2].

Ключовими завданнями тарифного регулювання обліку теплової енергії є: установлення балансу між попитом та пропозицією на ринку теплової енергії, підвищення ефективності заходів з економії теплоенергії, стимулювання широкого впровадження альтернативних джерел енергії.

Також багато ставок тарифи регулюють розподіл теплових навантажень на графіку добового споживання. Ці тарифи стимулюють користувачів до споживання теплової енергії в нічний час і розвантаженню денних піків.

Проаналізувавши систему двоставочного обліку теплової енергії, можна зробити висновок, що розрахунок тарифних ставок на теплову енергію, диференційованих за двома зонами доби, необхідно здійснювати за наступною формулою:

$$T_{cp}Q = T_n Q_n + T_{дн} Q_{дн} \quad (1)$$

де T_{cp} - затверджений для даного споживача одноставковий тариф або середній тариф для споживача, що оплачує теплову енергію по одноставковому тарифі; грн/Гкал;

Q - сумарне споживання підприємством теплоенергії за розрахунковий період, Гкал;

$T_{дн}$, T_n - тарифні ставки за теплову енергію в денний і нічний періоди доби, грн/Гкал;

$Q_{дн}$, Q_n - споживання теплової енергії в денній і нічній зонах графіка навантаження; при цьому чисельні значення споживання по зонах можуть задаватися як в абсолютних одиницях, Гкал, так й у відсотках від сумарного споживання Q .

Таким чином, формування економічних умов функціонування системи тепlopостачання істотно відстає від темпів економічних перетворень у країні. Сьогодні необхідний цілий комплекс заходів для рішення насущних проблем теплоенергетики. Одним з таких заходів є введення тарифного регулювання ринку теплової енергії. Це дозволить захистити права споживачів від необґрунтовано високих цін і буде стимулювати всіх учасників ринку теплової енергії до раціонального використання енергоресурсів.

Література

1. О формировании тарифа на тепловую энергию ТЭЦ на основе эксергетического метода [Електронний ресурс] / Г. Ж. Диукеев, В. Д. Охай // Алмаатинський інститут енергетики и связи. – Режим доступа : http://www.rosteplo.ru/Tech_stat/stat_shablon.php?id=378.

2. Постановление Правительства Российской Федерации от 23 мая 2006 г. № 306 г. Москва. «Об утверждении Правил установления и определения нормативов потребления коммунальных услуг». – М. : «РГ» – Федеральный выпуск №4080 от 31 мая 2006 г.

Новицька О.В., Лисенко С.М.

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ НА ВП «ШАХТА«РОСІЯ» ДП «СЕЛИДІВВУГІЛЛЯ» ШЛЯХОМ ПОКРАЩЕННЯ СКЛАДУ ОБОРОТНИХ КОШТІВ

В сучасних умовах світової економічної кризи, щоб забезпечувати стабільну та безперервну роботу, підприємства повинні, передусім, вміти реально оцінювати фінансовий стан, вміти вчасно виявляти проблеми і труднощі, які виникають у фінансовому стані підприємства, щоб вчасно їх уникнути. Комплексний фінансовий аналіз, що проводиться на вугільних підприємствах, необхідний для забезпечення конкурентоспроможності, ефективного функціонування і планомірного розвитку у діючій галузевій системі. Саме тому питання вивчення та аналізу фінансового стану є досить актуальним для галузей добувної промисловості України.

Метою даної роботи є розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення фінансового стану на ВП «Шахта «Росія» ДП Селидіввугілля» на основі узагальнення теоретичних положень. Об'єктом дослідження є система фінансових відносин на ВП «Шахта «Росія» ДП «Селидіввугілля». Предметом дослідження виступає процес удосконалення фінансового стану на ВП «Шахта «Росія» ДП «Селидіввугілля».

Питаннями в області комплексного фінансово-економічного аналізу та аналізу фінансової звітності займалися вітчизняні вчені: Поддєрьогін М.Д. [1], Ковальов В.В., Гіляровський Л.Т., Нікіфорова Н.А., Савицька Г.В., Зимін Н.Є. Істотний внесок в дослідження в області фінансово-економічного аналізу внесли зарубіжні вчені: Томасу П. Карлін, Альберту Р. Макмін, А. Вінакор, Р. Сміт, К. Л. Мервін. Аналіз фінансових показників на відокремленому підрозділі «Шахта «Росія» державного підприємства «Селидіввугілля» був проведений за період 2009-2010 рр. (див. табл. 1,2).

Зниження коефіцієнта оборотності запасів свідчить про підвищення матеріальних запасів на складах. Зниження оборотності дебіторської заборгованості на ш. «Росія» свідчить про зростання числа неплатоспроможних клієнтів. Основною причиною зниження показника оборотності кредиторської заборгованості на ш. «Росія» є взаємні неплатежі, що підтвердив порівняльний аналіз кредиторської та дебіторської заборгованості, проведений на даному підприємстві.

Отже, узагальнивши аналіз результатів діяльності шахти «Росія», пропонується розробити напрямки щодо удосконалення фінансового стану на даному підприємстві шляхом прискорення оборотності оборотних коштів. Покращення складу оборотних коштів пропонується провести за такими напрямками: 1) зменшення запасів та готової продукції на складах на підприємстві; 2) змен-

шення дебіторської заборгованості; 3) зменшення кредиторської заборгованості. Перший захід – прискорення оборотності запасів на складах, для цього на ш. «Росія» пропонується: 1) детальне планування закупівлі необхідної сировини; 2) удосконалювання прогнозування попиту; 3) швидка доставка сировини. Розрахункові дані зведемо у таблицю. (див. табл. 3).

Таблиця 1. Показники фінансового стану на ВП «Шахта «Росія» ДП «Селидіввугілля»

№ п/п	Показник	2009р.		2010р.	
		На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року
Показники платоспроможності					
1.	Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	0,25	0,29	0,29	0,29
2.	Коефіцієнт фінансування	3,01	2,5	2,5	2,4
3.	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,6	0,9	0,9	1,29
4.	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,6	0,97	0,97	1,13
Показники ліквідності					
1.	Коефіцієнт покриття	1,5	1,9	1,9	2,3
2.	Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,54	1,8	1,8	2,2
3.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0001	0,00003	0,00003	0,00008

Проведений аналіз показників платоспроможності на ш. «Росія» виявив нестачу власного капіталу та підвищення зобов'язань. Показники ліквідності показали неспроможність підприємства до швидкого погашення зобов'язань.

Таблиця 2. Фінансові результати на ВП «Шахта «Росія» ДП «Селидіввугілля»

№ п/п	Показник	2009р.	2010р.
		Показники ділової активності	
1.	Коефіцієнт оборотності активів	0,41	0,21
2.	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,95	0,97
3.	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,96	0,37
4.	Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	9,5	4,14
5.	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,4	0,70
Показники рентабельності			
1.	Коефіцієнт рентабельності активів	0,08	0,03
2.	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,29	0,11
3.	Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,20	0,17

Таблиця 3. Показники оборотних коштів на ш. «Росія» за 2010р.

№ п/п	Складові оборотних коштів	2010р., тис. грн.	
		На початок року	На кінець року
1.	Запаси	12802	20311
2.	Дебіторська заборгованість	305609	334317
3.	Кредиторська заборгованість	140185	102986
4.	Чистий дохід від реалізації продукції	117 755	
5.	Матеріальні витрати	36 397	
6.	Інші операційні витрати	32 200	

На основі запропонованих методів прискорення оборотності запасів доці-

льно було б зменшити запаси на 20 %:

$$K_{об.з} = \frac{MB + IB}{\bar{3}}$$

Другий захід – зменшення рахунків дебіторів. Автор пропонує на ш. «Росія» використати схему, яка широко розповсюджена в економічно розвинутих країнах: "2/10 повна 30", яка передбачає, що: 1) покупець одержує двопрцентну знижку у випадку оплати отриманого товару протягом десяти днів із початку періоду кредитування; 2) покупець оплачує повну вартість товару, якщо оплата відбувається в період з 11 по 30 день кредитного періоду; 3) у випадку несплати протягом місяця покупець буде змушений додатково оплатити штраф, величина якого може варіювати в залежності від моменту оплати:

$$K_{обДЗ} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{середня вартість дебіторської заборгованості}}$$

Завдяки вище переліченим методам впливу та запропонованої схеми розрахунку з дебіторами пропонується збільшити запланований випуск продукції на 10 % від поточного розміру, та знизити дебіторську заборгованість на 35 %. Третій захід - зменшення короткострокових зобов'язань. Здійснення цього заходу передбачає: 1) наявність базового запасу коштів для виконання поточних розрахунків; 2) необхідність певних коштів для покриття непередбачених витрат; 3) наявність визначеної величини вільних коштів для забезпечення можливого чи прогнозованого розширення діяльності. Ці кошти можуть бути отримані від продажу непотрібних запасів та готової продукції на складі.

$$K_{обКЗ} = \frac{\text{чистий дохід від реалізації продукції}}{\text{середня вартість кредиторської заборгованості}}$$

На основі запропонованих вище заходів доцільно було б зменшити запаси на 20 %. Термін оборотності оборотних коштів розраховується як [2]:

$$\frac{\text{ТЕРМІН ОБОРОТНОСТІ ОБОРОТНИХ КОШТІВ}}{\text{ОБОРОТНОСТІ ЗАПАСІВ}} = \frac{\text{ТЕРМІН}}{\text{ОБОРОТНОСТІ}} + \frac{\text{ТЕРМІН ОБОРОТНОСТІ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ}}{\text{ОБОРОТНОСТІ}} - \frac{\text{ТЕРМІН ОБОРОТНОСТІ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ}}{\text{ОБОРОТНОСТІ}}$$

Термін оборотності запасів, дебіторської та кредиторської та заборгованості розраховується за формулою: $T_{об} = \frac{360}{K_{об}}$. (див. табл. 4).

Таблиця 4

Розрахунок показників оборотності оборотних коштів на ш. «Росія» за 2010р.

Складові оборотних коштів	Коефіцієнт оборотності за 2010 р ($K_{об(факт)}$), об/рік	Коефіцієнт оборотності за прогнозний рік. ($K_{об(прогн)}$), об/рік	Термін оборотності за 2010 р. ($T_{об(факт)}$), дн.	Термін оборотності за прогнозний рік ($T_{об(прогн)}$), дн.	Відхилення терміну оборотності	
					+/-, дн.	%
Запаси	4,14	4,61	87	78	-9	-11
Дебіторська заборгованість	0,37	0,47	972	765	-207	-27
Кредиторська заборгованість	0,97	1,04	371	346	-25	-7

Отже, виконання запропонованих вище методів приводить до зменшення терміну оборотності усіх показників.

$$K_{об(ок)факт} = 87 + 972 - 371 = 688 \text{ дн.}$$

$$K_{об(ок)прогн.} = 78 + 9765 - 346 = 497 \text{ дн.}$$

Отже, запропонована у даній роботі оптимізація складу оборотних коштів приведе до зменшення оборотності оборотних коштів на 191 день, що дозволить збільшити чистий дохід від реалізації продукції на 12259 тис.грн.

Література

1. Фінанси підприємств: Підручник/А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д Буряк та ін.; - 6-е вид., перероб. Та доповн.. – К.: КНЕУ, 2006. – 552 с.
2. Фінансово-експлуатаційні потреби // Аввакумова С.М., 2009. – Режим доступу:http://www.asmir.ru/u/b/b1.htm#_Тoc118625508.

Олійник О.М., Ловчикова Д.Ю.

ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ: СТАН ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ

Сучасні глобалізаційні та водночас інтеграційні процеси піднесли економічну важливість туризму на якісно новий рівень та для багатьох країн світу зробили цю сферу однією з важливіших у економіці. Проблеми економіки туризму

досліджувались українськими та зарубіжними науковцями, такими як В.Ф. Ки-фяк, О.О. Бейдик, Л.П. Дядечко тощо.

Запорізька область входить в першу десятку провідних областей за обсягами реалізованих послуг і кількістю ліцензіатів, що працюють на території України. Динаміка основних показників туристичної діяльності в межах області є типовою для України. На території області зосереджено значний туристичний потенціал, професійне і обґрунтоване використання якого створить умови для підвищення ефективності сфери туризму як в межах області, так і країни в цілому, особливо в умовах нестабільності економічного та політичного середовища. Необхідність дослідження туристичного потенціалу Запорізької області, його постійного вдосконалення визначена в якості одного з пріоритетних стратегічних напрямків розвитку області на рівні з такими завданнями, як: створення в Запорізькій області екологічно чистого для проживання регіону; забезпечення інвестиційної привабливості території області з високотехнологічними індустріальним та аграрним комплексами [4].

В Стратегії регіонального розвитку Запорізької області на період до 2015 року визначено необхідність створення із Запорізької області історико-культурного та курортно-туристичного центру національного та міжнародного значення. Основою даного процесу повинні стати: історико-культурний потенціал регіону, який формують близько 8031 пам'яток історії, археології та монументального мистецтва. До Державного реєстру національного культурного надбання України внесено 18 пам'яток області, в тому числі вісім пам'яток археології, чотири пам'ятки історії, три заповідники; рекреаційний потенціал, що складається з 310 територій і об'єктів природно-заповідного фонду; соціальний потенціал, що складається з дев'яти обласних осередків, значну частину з яких займають козацькі громадські організації, орієнтовані на розвиток історичних, патріотичних, духовних та культурних традицій козацтва.

З метою розвитку туристичного потенціалу Запорізької області на державному рівні визначено пріоритетні напрямки розвитку рекреаційної сфери, провідне місце серед яких займають: модернізація діючих туристичних об'єктів та курортно-рекреаційних закладів, стимулювання розвитку перспективних тематичних напрямків туризму, освоєння нових рекреаційно-курортних зон та територій, які мають туристичний потенціал, розширення номенклатури курортно-рекреаційних послуг за рахунок екзотичного туризму і різних видів медичних послуг, підвищення якості та асортименту туристичних послуг, створення високоякісної рекламної кампанії регіонального туристичного продукту на внутрішньому та міжнародному ринках.

Запорізький регіон, володіючи великим туристичним потенціалом, в даний час має порівняно нерозвинену туристичну інфраструктуру, що не дозволяє істотно збільшити розвиток як вітчизняного, так і іноземного туризму. Матеріальна база туризму потребує реконструкції, інвестицій, потрібне істотне розширення мережі туристичних об'єктів та послуг. Також необхідне врахування поліетнічності складу населення, поєднання курортного та рекреаційно-туристичного напрямку з традиційними мистецькими проектами регіону, яскра-

вими здобутками у збереженні та розвитку промислів і ремесел, використання тяжіння широких кіл громадськості до о. Хортиця як осередку державності та господарських традицій.

В умовах інформатизації суспільства, розширення меж доступу населення України до глобальних інформаційних систем, досить важливим є використання сучасних інноваційних способів просування туристичних послуг підприємств області. В даному напрямку досить активно реалізують свою діяльність суб'єкти сфери туризму Автономної Республіки Крим, Івано-Франківської, Львівської областей. Запорізька область досить довгий час не мала власного порталу в мережі Інтернет, що значно стримувало можливості поширення інформації про наявний туристичний потенціал області на регіональному, національному і міжнародному рівнях.

Останнім часом в даному напрямку здійснено досить активні кроки. Так наприклад, в мережі Інтернет створено окремих інформаційний сайт Запорізького обласного туристично-інформаційного центру (<http://www.zotic.zp.ua>), який було відкрито в 2008 р. відповідно до рішення Управління культури і туризму обласної державної адміністрації та за підтримки Запорізької обласної ради при обласному краєзнавчому музеї [3]. Уваги заслуговують також спеціалізовані сайти про відпочинок на Азовському морі (<http://www.azov.zp.ua/>, <http://kurortazova.net/>), де систематизована основна інформація про курорти, які розміщені на узбережжі, а також офіційний сайт смт. Кирилівка (<http://www.kirillovka.com.ua/>), де узагальнена інформація про основні туристичні об'єкти, заклади відпочинку та дозвілля.

Таким чином, для активізації туристичної діяльності в Запорізькій області необхідна розбудова туристичної інфраструктури, підвищення якості її функціонування. Для цього необхідні, перш за все: протекціоністська політика держави в сфері туризму та у сфері фінансування розбудови інфраструктурних об'єктів; підтримка в належному стані існуючих рекреаційних та об'єктів історико-культурної спадщини; сприятливий інвестиційний клімат у регіоні. Що дасть змогу збільшити туристичні потоки, а отже збільшити надходження до державного і місцевого бюджетів; підвищити прибутковість підприємств, що безпосередньо надають послуги з туризму або є посередниками між їх виробниками та споживачами; підвищити рівень доходності підприємств, установ, що належать до туристичного бізнесу.

Література

1. Антоненко І.Я. Проблеми та перспективи залучення інвестицій в туристичну сферу в рамках європейської інтеграції України / І.Я. Антоненко, А.Г. Охріменко // Фондовий ринок. – 2010. – № 16. – С. 28-32.
2. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу / Л.П. Дядечко. – К. : Центр навч. літ-ри, 2007. – 224 с.
3. Офіційний сайт Запорізького обласного туристично-інформаційного центру // Режим доступу : <http://www.zotic.zp.ua/about.html>

4. Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2015 року [Електронний ресурс] / Запорізька обласна державна адміністрація. – Запоріжжя : ЗОДА, 2007. – Режим доступу : <http://www.zoda.gov.ua/article/1123/strategiya-regionalnogo-rozvitku-zaporizkoji-oblasti-na-period-do-2015-roku.html>

Онищенко К.О., Загуменна Ю.Є.

КРЕДИТУВАННЯ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Підприємство – це відокремлена і економічно самостійна ланка виробничої сфери народного господарства, що спеціалізується на виготовленні продукції, виконанні робіт і наданні послуг. Головне завдання підприємства полягає в задоволенні потреб ринку в його продукції або послугах з метою одержання прибутку. Для успішного функціонування у сучасних умовах підприємства не можуть використовувати виключно власні ресурси, тому невід’ємним компонентом фінансового розвитку є прогнозування вихідних грошових потоків у зв’язку із залученням коштів із зовнішніх джерел.

Оскільки наслідки світової економічної кризи до цього часу в повній мірі не ліквідовано, вільних фінансових ресурсів немає ні у самих підприємств, ні у кредиторів. Так як будівельний комплекс відноситься до системоутворюючих видів економічної діяльності, а його розвиток є індикатором виходу економіки з кризи, важливу роль у розширенні фінансових можливостей підприємств будівельної галузі може відіграти держава шляхом застосування податкового кредиту. Для активізації розвитку системоутворюючих видів економічної діяльності, до яких відноситься будівництво, держава може і повинна використовувати механізми, які б сприяли розширенню їх фінансових можливостей. Таким механізмом може стати інвестиційний податковий кредит [1]. Під інвестиційним податковим кредитом розуміють відстрочення сплати податку на прибуток, що надається суб’єкту підприємницької діяльності на визначений строк з метою збільшення його фінансових ресурсів для здійснення інноваційних програм з подальшою компенсацією відстрочених сум у вигляді додаткових надходжень податку через загальне зростання прибутку, що буде отриманий згідно з чинним законодавством унаслідок реалізації інноваційних програм. Економічну основу податкового інвестиційного кредиту становлять кошти, які підприємство сплачує у вигляді податку на прибуток. Тому він багато в чому подібний до такої форми фінансової підтримки підприємства, як пільгове оподаткування прибутку. Але пільги мають більш широку палітру застосування.

В Україні проектом Податкового кодексу, а саме ст. 5.13 проекту Закону України «Податок на прибуток підприємств» передбачено застосування інвестиційно-інноваційного податкового кредиту [4]. Він

надається на період виконання інвестиційного (інноваційного) проекту (програми), але не більше, ніж на три роки, шляхом відстрочення податкових

зобов'язань із податку, нарахованих із прибутку від діяльності

суб'єкта господарювання в межах виконання інвестиційного (інноваційного) проекту (програми) в загальному порядку, встановленому цим розділом. Проценти за користування зазначеним кредитом нараховуються на суму відстроченого податкового зобов'язання з цього податку у розмірі 50 відсотків облікової ставки Національного банку України, розрахованої за кожний день користування кредитом, та сплачуються щомісяця.

Уведення інвестиційного податкового кредиту має певні переваги порівняно з іншими формами кредиту. Так, при звичайному банківському кредитуванні використовуються вільні кредитні ресурси, яких, як відомо, хронічно не вистачає. Крім того, банківський кредит надається на умовах сплати досить значних відсотків, що робить інвестиції для підприємства економічно обтяжливими. З іншого боку, в разі зниження відсотків зникає зацікавленість банків у наданні кредитних ресурсів, тим паче що кредитування інвестиційних проектів передбачає досить тривалий термін повернення кредиту, тобто кредитування інвестиційних проектів зв'язує "швидкі гроші" банків.

Запровадження інвестиційного податкового кредиту не вимагає додаткових кредитних ресурсів, бо в ньому використовується ресурсний потенціал самого підприємства у вигляді прибутку, а саме: тієї частини, яка повинна відраховуватися до бюджету у вигляді податку на прибуток. Тому введення інвестиційного податкового кредиту заохочуватиме підприємства в підвищенні ефективності своєї роботи та отриманні прибутку [2].

На нашу думку, у будівництві механізм інвестиційного податкового кредиту необхідно застосовувати у тих випадках, коли підприємство може отримати від цього навіть незначне збільшення прибутку. Основним принципом кредитування є повернення отриманої суми коштів. Обсяги повернення кредиту залежать від приросту прибутку підприємства порівняно з базовим роком. Особливістю будівництва є те, що будівельний проект може бути розрахований на термін, який перевищує один рік. При

цьому втрати бюджету від застосування кредиту повинні компенсуватись майбутніми податковими платежами (з врахуванням інфляції), які можна визначити через використання механізму податкового мультиплікатора.

Загальновідомо, що сума податку, що підлягає сплаті до бюджету, визначається сумою доходу (прибутку), генерованого підприємством. Приріст доходу підприємства та податку з прибутку, який підлягає сплаті до бюджету у році, наступному після зменшення суми податку та спрямування її на фінансування будівництва, повинен відбуватись з врахуванням мультиплікативного ефекту [3].

Базові мультиплікативні моделі дають можливість визначити мультиплікатор податку з прибутку:

$$m = P_m/P_t \quad (1)$$

де m – мультиплікатор податку з прибутку;

P_m – податок, що підлягає сплаті у році, наступному після використання

суми податку з прибутку;

P_t – податок з прибутку, який використано у якості інвестиційного податкового кредиту.

Модель надходжень до бюджету суми податку з прибутку з врахуванням мультиплікативного множника матиме вигляд:

$$V = m * i * P_t \quad (2)$$

де i – темп інфляції.

Відповідно сума майбутнього прибутку становитиме:

$$V_m = V = m * i * P_t / C_p \quad (3)$$

Контроль за дотриманням умов надання, використання і компенсації інвестиційного податкового кредиту покладено на галузеві міністерства (відомства) та державні податкові інспекції за місцем знаходження підприємств-позичальників.

Література

1. Демянюк О. Б. Податкові важелі стимулювання інноваційної діяльності / О. Б. Демянюк // Інноваційна економіка. – 2010. – № 2. – №. С. 241 – 245.
2. Затонацька Т. Г. Економіко-правові аспекти бюджетного інвестування в інноваційній сфері / Т. Г. Затонацька // Фінанси України. – 2007. – Випуск 4 (137). – С. 36–43.
3. Податок з прибутку: досвід розвинутих країн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.masters.donntu.edu.ua/2002/fem/chalaya/libr/...
4. Проект податкового кодексу України. Розділ III. Податок на прибуток підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua Проект Податкового кодексу.

Опанасюк Ю.А.

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

В наш час кожна господарююча одиниця намагається залучити інвестиції для отримання прибутку, будь то маленьке підприємство, регіон чи країна в цілому. Створення сприятливого інвестиційного клімату окремого регіону підвищує конкурентоспроможність країни в цілому. Питання формування привабливого клімату для діяльності інвесторів є актуальним для всіх рівнів місцевої влади.

В науковій літературі існує декілька визначень поняття “інвестиційна привабливість”. Наведемо деякі з них:

1) інвестиційна привабливість – надійне і своєчасне досягнення цілей інвестора на основі економічних результатів діяльності виробництва, у яке здійснюються інвестиції. Інвестиційна привабливість визначається комплексом різ-

номанітних чинників, перелік і вплив яких можуть розрізнятися і змінюватися залежно як від складу інвесторів, що переслідують різні цілі, так і від виробничо-технічних особливостей виробництва, що інвестується [1];

2) інвестиційна привабливість – становище регіону в той чи інший момент часу, тенденції його розвитку, що відображаються в інвестиційній активності [2];

3) інвестиційна привабливість – відповідність регіону основним цілям інвесторів, що полягають у прибутковості, безризиковості і ліквідності інвестицій [3];

4) інвестиційна привабливість регіонів — інтегральна характеристика окремих регіонів країни з позиції інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей залучення інвестиційних ресурсів та інших факторів, які істотно впливають на формування дохідності інвестицій та інвестиційних ризиків та ін. [4].

Оцінювання і прогнозування інвестиційної привабливості регіонів здійснюються у такій самій послідовності, що й дослідження інвестиційної привабливості підприємств. Однак показники оцінювання і чинники прогнозування тут дещо інші. Оцінювання інвестиційної привабливості територій набуло досить значного поширення у світовій практиці. Так, у США регулярно публікуються індекси, що характеризують рейтинг штатів за різними критеріями і мають різну спрямованість: політичну, економічну, екологічну. Ряд відомих наукових центрів та інвестиційних компаній періодично публікують рангований за ступенем інвестиційної привабливості перелік країн з метою орієнтації потенційних інвесторів.

Назріла потреба в оцінюванні інвестиційної привабливості регіонів України, яке може здійснюватися за такими узагальненими показниками:

- рівень загальноекономічного розвитку регіону;
- рівень розвитку інвестиційної інфраструктури регіону;
- демографічна характеристика регіону;
- рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури регіону;
- рівень криміногенних, екологічних та інших ризиків.

При оцінюванні рівня загальноекономічного розвитку регіону вивчають потенційну потребу в обсягах інвестування, можливість формування інвестиційних ресурсів за рахунок власних джерел, сукупну місткість регіонального ринку.

При оцінюванні рівня розвитку інвестиційної інфраструктури регіону вивчають можливості швидкої реалізації інвестиційних проектів

При оцінюванні демографічної характеристики регіону вивчають потенційний обсяг попиту населення на споживчі товари та послуги, а також можливість залучення кваліфікованої робочої сили у виробництва, що інвестуються.

При оцінюванні рівня розвитку ринкових відносин і комерційної структури регіону вивчають відношення місцевих органів самоврядування до розвитку ринкових форм і створення відповідного підприємницького клімату.

При оцінюванні рівнів криміногенних, екологічних та інших ризиків вивчають ступінь безпеки інвестиційної (а потім виробничої) діяльності в регіоні. Інтегральний показник оцінки інвестиційної привабливості регіонів країни при

прийнятті інвестиційних рішень розраховують як суму добутоків рангового значення кожного синтезованого показника на його значимість (у відсотках). За значенням розрахованого інтегрального показника визначають конкретне місце регіону щодо інвестиційної привабливості у загальному складі регіонів країни.

Автором за аналітичними показниками було розраховано інвестиційну привабливість всіх регіонів України за методикою, наведеною вище. Отримані результати представлені в таблиці 1.

На основі отриманих результатів оцінювання всі регіони країни за рівнем інвестиційної привабливості (тобто ефективності здійснення інвестиції) можна згрупувати в кілька груп, зокрема:

перша група - регіони пріоритетної інвестиційної привабливості - ефективність в регіоні на 35—40 відсотків вища, ніж по країні в цілому;

друга група - регіони досить високої інвестиційної привабливості - ефективність на 15—20 відсотків вища, ніж по країні в цілому;

третья група - регіони середньої інвестиційної привабливості - ефективність на рівні показника по країні;

четверта група - регіони низької інвестиційної привабливості - ефективність на 20—30 відсотків нижча, ніж по країні в цілому.

Нами регіони України було згруповані наступним чином (табл. 2)

Таблиця 1 – Ранжування регіонів України за інвестиційною привабливістю

1. Хмельницька область.	79732,50
2. Житомирська область.	65023,90
3. Сумська область.	52360,53
4. Тернопільська область.	46744,80
5. Кіровоградська область.	44775,57
6. Одеська область.	31291,38
7. Миколаївська область.	24910,30
8. Черкаська область.	8421,83
9. Донецька область.	7545,93
10. Вінницька область.	6950,68
11. Харківська область.	4457,39
12. Херсонська область.	3722,57
13. Полтавська область.	3578,24
14. Львівська область.	3487,77
15. Дніпропетровська область.	2692,02
16. Закарпатська область.	2365,60
17. Луганська область.	2229,21
18. Чернігівська область.	1888,78
19. Чернівецька область.	1875,44
20. Київська область.	1832,30
21. Запорізька область.	1758,39
22. Рівненська область.	1378,54
23. Волинська область.	1345,20
24. Івано-Франківська область.	1240,19

Групування регіонів за інвестиційною привабливістю	Області
Регіони пріоритетної інвестиційної привабливості	Хмельницька, Житомирська, Сумська, Тернопільська, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська
Регіони досить високої інвестиційної привабливості	Донецька, Вінницька, Харківська.
Регіони середньої інвестиційної привабливості	Херсонська, Полтавська, Львівська, Дніпропетровська, Закарпатська.
Регіони низької інвестиційної привабливості	Луганська, Чернігівська, Чернівецька, Київська, Запорізька, Рівненська, Волинська, Івано-Франківська.

Література

1. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика /Д.М. Стеченко. – К.: Вікар, 2002. – 374 с.
2. Асаул А. Систематизация факторов, характеризующих инвестиционную привлекательность регионов./ А. Асаул // Регіональна економіка. – 2004. – № 2. – С. 53-62.
3. Методика розрахунку інтегральних регіональних індексів економічного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uazakon.com/documents/date_1a/pg_ibcnog/index.htm.
4. Страховий та інвестиційний менеджмент [Електронний ресурс] / Федоренко В.Г., Захожай В.Б., Чувардинський В.Г. та ін. – К.: МАУП, 2002. – 344 с. – Режим досупу: <http://fingal.com.ua/content/view/1167/87/>.
5. Петкова Л. Муніципальні інвестиції та кредити./ Л. Петкова, В. Проскурін. – Київ, 2006. – 158 с.
6. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств і організацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1036.155.0>
7. Петраев А.В. Факторы инвестиционной привлекательности. Методика оценки инвестиционной привлекательности региона (отрасли, предприятия) [Електронний ресурс] / А.В. Петраев. – Режим доступу: http://scholar.google.com/scholar_host?q=info:_AnsH32I54wJ:scholar.google.com/&output=viewport&pg=217.
8. Семина Л.А. Инвестиционная привлекательность: теоретический аспект. [Електронний ресурс] / Л.А. Семина // Вестник Челябинского государственного университета. – 2010. – № 14 (195). Экономика. Вып. 27. – С. 17-19. – Режим доступу: <http://www.lib.csu.ru/vch/195/002.pdf>.
9. Сидоренко І.В. Теоретико-методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіону//Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія "Економічні науки" - Збірник наукових праць - №44 – 2010.

Пасерба М.І.

ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ РИЗИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТОРГІВЛІ

Загальновідомо, що управління та ризик слід розглядати як взаємопов'язані структурні елементи соціально-економічної системи будь-якого рівня. Так, наявність ризиків у господарській діяльності підприємства вимагає застосування адекватних методів управління, спрямованих на підвищення стійкості підприємства. Поряд з цим, управління слід розглядати в ролі можливого генератора ризику, оскільки управлінські рішення можуть спиратись на ризику як чиннику отримання додаткового прибутку. Відомо, що вищі шанси на успіх завжди мають ті управлінці, яким притаманні здатність приймати і реалізовувати неординарні рішення, гнучкість при зміні стратегії та тактики поведінки на ринку, вміння використовувати широкий спектр практичних методів та прийомів управління ризиком.

В таких умовах особливого значення набуває застосування системного підходу до управління ризиками торговельного підприємства. На нашу думку, ризик-менеджмент торговельного підприємства слід розглядати як інтегровану систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з ідентифікацією, оцінкою та регулюванням ризиків, оптимізацією соціально-ризикових відносин, які у своїй сукупності впливають на соціально-економічний розвиток підприємства, створюють умови для досягнення стратегічних цілей підприємства і забезпечують його стійкий інтенсивний розвиток і конкурентоспроможність на ринку [2, с.129-137].

Базуючись на оцінці світового та вітчизняного досвіду, а також сучасних концепцій управління ризику сформуємо низку принципів, які є визначальними при побудові системи управління ризиками торговельного підприємства (рис. 1.). Зазначимо, що система управління ризиками індивідуальна для кожного підприємства, оскільки залежить від виду підприємства, характеру діяльності, рівня розвитку і структури соціально-економічного потенціалу, ефективності його використання, стилю керівництва, кваліфікації кадрів, виробничої дисципліни, специфіки контрагентів і конкурентів, обраної стратегії, ризикованості діяльності тощо. Окрім того додамо, що система управління ризиками торговельного підприємства є відносно самостійною та відокремленою від інших систем управління підприємством (системи управління персоналом, системи управління фінансами та ін).

Разом з тим додамо, що система управління ризиками є багаторівневою і покликана забезпечити оптимізацію сукупного ризику підприємства в цілому, шляхом організації ефективного ризик-менеджменту і результативного внутрішньокорпоративного управління ризиками. При цьому, комплексність в управлінні ризиками полягає у одночасному функціонуванні системи управління ризиками на стратегічному та оперативному рівнях.

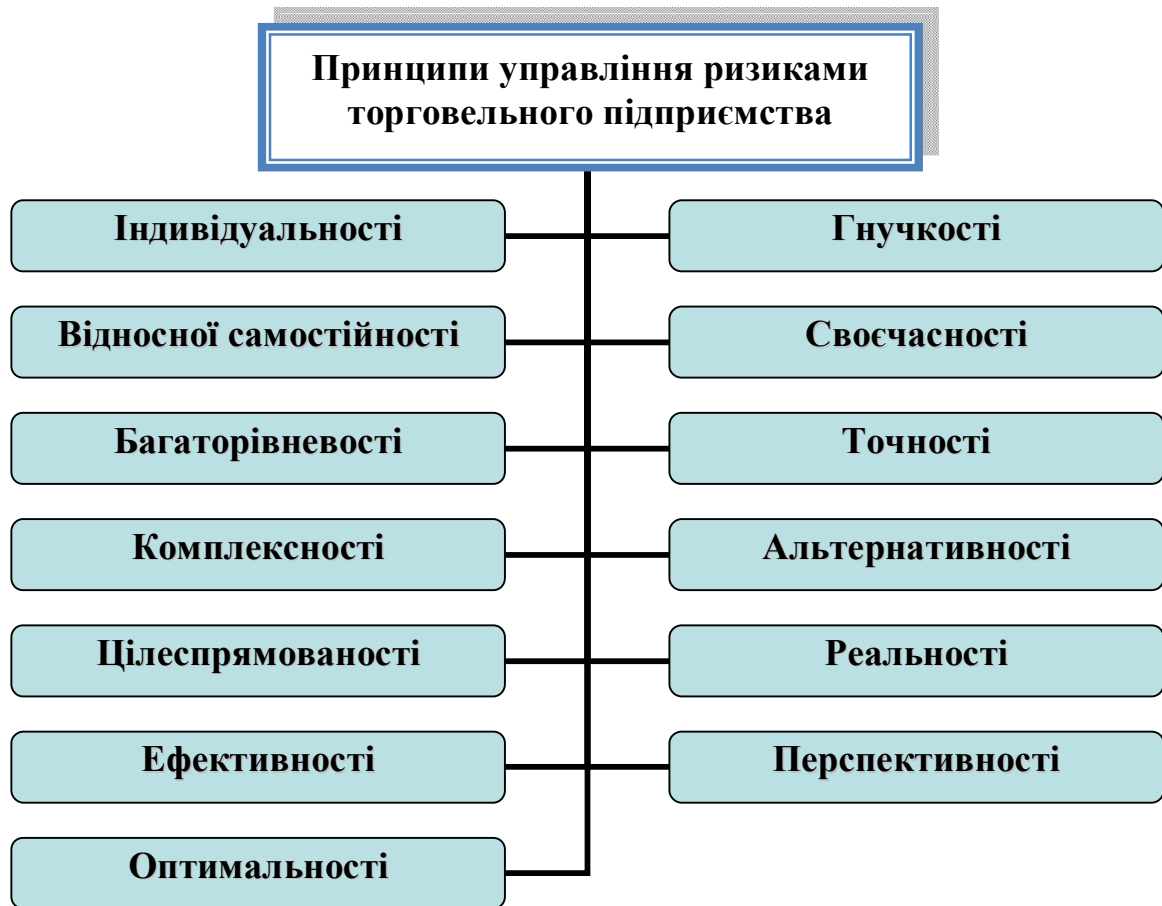

Рис.1. Принципи управління ризиками торговельного підприємства

Зауважимо, що в світлі формування комплексної системи управління ризиками підприємства особливого значення набуває реалізація принципу цілеспрямованості, оскільки обумовлює вибір стратегії управління ризиками з огляду на цілі господарської діяльності підприємства. Ґрунтуючись на постулатах економічної теорії можна стверджувати, що ціллю управління ризиками фінансової чи господарської діяльності є їх уникнення або зменшення. Саме тому, ефективність розглядається як «властивість певного процесу; відносний ефект, результативність процесу, операції, проекту, що визначається як відношення результату до затрат, які зумовили його одержання» [4]. З огляду на те, що управління будь-яким ризиком фінансово-економічної діяльності підприємства може здійснюватись різними альтернативними методами та заходами, важливо обрати один з них (чи декілька), які будуть найбільш ефективно і точно регулювати вплив кожного конкретного ризику. Тому система управління ризиками підприємства повинна ґрунтуватись на принципах альтернативності (володіти широким спектром методів, інструментів, важелів, заходів впливу на різні види ризиків), оптимальності (вибір найкращого з них), точності (реалізація управлінських рішень точно до розроблених інструкцій, правил, методик), гнучкості (гнучке реагування менеджменту на наслідки впливу ризиків на діяльність підприємства та його підрозділів).

І, наостанок додамо, що важливим питанням менеджменту ризиків є їх оцінювання на предмет сили впливу на господарську діяльність конкретного підприємства і прийняття рішення про доцільність їх регулювання, реальність отримання очікуваного ефекту від реалізації управлінського впливу, а також визначення точного моменту (проміжку) часу застосування методів управління. Зазначене актуалізує роль принципів реальності та своєчасності в управлінні ризиками підприємства [1, с.147-149].

Таким чином, формування системи управління ризиком підприємства на запропонованих принципах дозволяє всесторонньо охопити сфери прояву ризиків та сформувати механізми управління ними відповідно до обраної стратегії розвитку підприємства.

Література

1. Безгінова Л. І. Формування оптимальної структури капіталу в підприємствах роздрібно́ї торгівлі : дис. канд. екон. наук : 08.07.05 / Безгінова Любов Іванівна. – Харків, 2004. – 235 с.
2. Бакунов О.О., Сергєєва О.В. Управління економічною стійкістю торговельного підприємства: концептуальний підхід // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського : науковий журнал. – 2009.- №3. – С.129-137.
3. Грюнинг Х., Брайович Бранатович С. Система оценки корпоративного управления и управления финансовым риском / пер. с англ. Д.е.н. К.Р.Тагирбекова. – М.: Вест Мир, 2003. – 204с.
4. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Ефективність>.

Пашкевич М.С.

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ОСНОВНИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В КОНТЕКСТІ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ POST-MINING

Проблема post-mining (перекл. – пост-гірництво) широко відома у країнах з розвинутою гірничодобувною галуззю. Після закінчення терміну роботи шахти виникають значні проблеми, які полягають у необхідності стимулювання економіки моноструктурних депресивних регіонів, впровадження соціально пом'якшувальних заходів у зв'язку з масовим звільненням гірників, відновлення екологічного балансу. Тому обґрунтування механізмів комплексного вирішення означеної проблеми є надзвичайно актуальним науково-практичним завданням.

Темі реабілітації гірничих територій після закінчення гірничих робіт присвячено чимало наукових праць. Здебільшого вони стосуються екологічних та технологічних аспектів. Розглядаються питання формування спеціальної регіональної та соціальної політики для таких регіонів. Однак, у існую-

чих працях не приділено достатньої уваги перспективам вирішення проблеми post-mining на основі механізму створення на порушених гірничими виробками землях спеціальних індустріальних парків.

Таким чином, дослідження, результати якого висвітлено у даній роботі, має на меті обґрунтування ефективності функціонування індустріальних парків для вирішення проблем депресивних шахтарських регіонів України. Для цього було вирішено завдання вивчення існуючих концептуальних засад створення індустріальних парків та проаналізовано їх вплив на економіку, соціологію та екологію депресивного регіону в контексті вирішення проблеми post-mining.

Для реалізації концепції post-mining на депресивних вугледобувних територіях ефективним може виявитися організаційно-правовий механізм створення індустріальних парків, законопроект про які готується до прийняття [1]. Слід відзначити, що пілотний проект створення індустріального парку вже готується до реалізації на території промислової площадки ВАТ АК «Свема» в місті Шостка Сумської області.

Порівняння умов функціонування індустріальних парків та наукових парків, закон про які вже існує в Україні з 2009 р. [2], показує, що індустріальні парки більшою мірою відповідають потребам реабілітації порушених гірничими роботами регіонів.

Організаційно-правові механізми наукового парку, мета створення якого полягає в інтенсифікації процесів виробництва інноваційної продукції, торкається вирішення лише певної частини проблем та завдань post-mining, а саме тих, що пов'язані з економічними та правовими засадами передачі інноваційних інженерних технологій від наукової установи-розробника до інвестора з дотриманням економічних інтересів кожної сторони.

У свою чергу, положення про функціонування індустріального парку охоплюють економічну, екологічну та соціальну складові розвитку території, включаючи процеси реалізації інновацій, що прямо відповідає комплексу ідей post-mining. На відміну від наукових парків, індустріальні парки являють собою певну земельну ділянку з облаштованою інфраструктурою, на якій розміщено підприємства промислового виробництва, іншої господарчої та науково-дослідної діяльності. Тобто індустріальний парк має об'єктивний зв'язок з певною територією. Така концепція має надзвичайно велике значення для розвитку вугледобувних депресивних регіонів. При відкритті у перспективі ринку землі в Україні, можна передбачити, що промислові землі ліквідованих гірничих підприємств, фізично та екологічно порушені, з загрозою підтоплення та газових вибухів, матимуть не найвищу оціночну та ринкову вартість. Це означає вірогідність того, що ці землі залишаться у державній та комунальній власності та потребуватимуть, як і раніше, значних фінансових видатків бюджету. В умовах обмеженого державного фінансування комплексна соціально-економічно-екологічна відбудова шахтарських регіонів може затягнутися на значний термін, у той час, коли створення індустріального парку вже сьогодні передбачає відновлення базової інфраструктури водо-, тепло-,

газопостачання тощо за кошти інвестора. Таким чином, соціально-економічний та екологічний ефект від впровадження комплексу існуючих інженерних інноваційних технологій, на основі яких ліквідована шахта може трансформуватися у рентабельне підприємство, тільки підсилюється за рахунок сприятливих економічних умов, які пропонує індустріальний парк. Два потужні фактори – технології та державна підтримка – можуть виступити каталізатором швидкого перетворення відсталого депресивної вугледобувної території у інвестиційно привабливу.

Варто зауважити, що серед державних преференцій, які передбачено керуючій компанії індустріального парку, є відшкодування відсоткової ставки за кредитами для виконання робіт з будівництва доріг і потужностей з водопостачання, водовідведення, каналізації та очистки води, з впровадження передових енерго- і ресурсозберігаючих технологій, переробки побутових та виробничих відходів. Тоді існуючі інженерні *post-mining* технології виробництва надміцних будівельних матеріалів, використання альтернативних джерел енергії, сепарації відходів, бізнес-проект зі створення водоочисного комплексу прямо відповідають зазначеним державним пріоритетам підтримки діяльності індустріального парку.

Можливе будівництво агрокомплексу на базі закритої шахти у рамках діяльності індустріального парку також набуває економічних пільг, оскільки вилучення у такому разі землі сільськогосподарського призначення звільняється від відшкодування відповідних втрат. Важливим економічним стимулюванням для впровадження інноваційних технологій у межах індустріального парку є можливість застосування додаткової норми прискореної амортизації нових будівель, споруд, передавальних пристроїв, машин та обладнання. Ця преференція означає можливість швидкими темпами відшкодувати вартість перелічених об'єктів, що не завжди є законним для звичайних підприємств.

При цьому достатньо великі амортизаційні відрахування збільшуватимуть витрати індустріального парку, але зменшуватимуть прибуток і, разом з цим, податок на нього. Учасники індустріального парку, що уклали договір з керуючою компанією звільняються від сплати митних зборів з імпорту нового високотехнологічного обладнання, яке не виробляється в Україні та ввозиться для виробничої діяльності на території індустріального парку; одержують через посередництво керуючої компанії всі дозволи органів державної влади та місцевого самоврядування на будівництво об'єктів виробничого призначення та інших споруд, необхідних для здійснення господарчої діяльності; звільняються від сплати внесків на спорудження об'єктів інженерної і соціальної інфраструктури у населених пунктах.

Таким чином, механізм індустріальних парків може сприяти розв'язанню проблем *post-mining* у наступних напрямках. Пільгові умови стимулюватимуть утворення нових підприємств та розвиток підприємницької ініціативи, що підвищить рентабельність та економічну стійкість регіону. Для індустріального парку, як господарчої одиниці, наявний шахтний майновий комплекс (підземний та наземний) і бізнес-проекти його використання, є суттєвим під-

грунтам для ефективного старту. За попередніми оцінками це може вплинути на зменшення обсягу необхідних інвестицій та скорочення терміну між підготовкою та початком роботи парку. Економічне відновлення означатиме створення нових робочих місць та підвищення заробітної плати, тобто пом'якшення соціальної напруги та вирішення питання безробіття. Буде забезпечено раціональне та ефективне використання земель гірничої промисловості у ринкових умовах, що передбачає їх рекультивацію, озеленення та налагодження побутової інфраструктури згідно європейських екологічних стандартів. Функціонування «зелених» містечок індустріальних парків також передбачатиме активне впровадження технологій космічного геоінформаційного моніторингу стану геосистеми та моніторингу стану здоров'я населення. Це може бути здійснено за рахунок видатків місцевого бюджету, надходження до якого повинні збільшитися через загальне зростання економіки території. У свою чергу, для ефективного управління інноваціями та налагодження безперебійного процесу їх впровадження для вирішення проблем post-mining механізми індустріального парку можуть бути суміщені з механізмами наукового парку. Якщо науковий парк виступить структурним підрозділом індустріального парку, то його діяльність підпадатиме під державні преференції, які отримує компанія, керуюча індустріальним парком. Якщо науковий парк є учасником індустріального парку, то на нього розповсюджуватимуться преференції, передбачені для всіх учасників.

Враховуючи зазначене вище, слід наголосити на доцільності підсилення державної підтримки для тих індустріальних парків, діяльність яких спрямована на вирішення проблем вугледобувних депресивних регіонів. Неодноразово експерти у галузі реструктуризації вугільної галузі та ліквідації вугільних підприємств наголошували на необхідності утворення єдиного координаційного центру з проблем post-mining. Незалежно від того державним або приватним буде такий центр, він може виступити керуючою організацією відповідного індустріального парку на промислових землях гірничих регіонів.

Література

1. Проект Закону України «Про індустріальні парки» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=40173
2. Закон України «Про наукові парки» від 25.06.2009 № 1563-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1563-17>

Петрикiна О.В., Матвiйчук В.І.

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Підприємства вступають у фінансові відносини для отримання прибутку, завдяки формуванню та використанню фінансових ресурсів. Оптимальна структура та ефективне використання яких є умовою успішного функціонування будь-якого підприємства.

Формування фінансових ресурсів з різних джерел дає можливість підприємству своєчасно інвестувати кошти в нове виробництво, забезпечувати у разі необхідності розширення і технічне переозброєння діючого, фінансувати наукові дослідження, розробки та їх впровадження. Ресурси підприємства є необхідною умовою функціонування підприємства та здійснення процесу розширеного відтворення на всіх його стадіях і у всіх формах. В економічній літературі існує багато визначень фінансових ресурсів підприємств. Проаналізувавши деякі, можна зробити висновок, що фінансові ресурси - це сукупність власних грошових доходів і надходжень, призначених для виконання фінансових зобов'язань підприємства, фінансування поточних витрат і витрат, пов'язаних з розширенням виробництва. Якщо показати відповідність фінансових ресурсів балансу підприємства, то ними є всі активи підприємства: необоротні, оборотні.

Джерелами формування ресурсів є власні та залучені кошти. До власних належать: статутний фонд, амортизаційні відрахування, валовий дохід та прибуток, тобто всі грошові кошти на рахунках та у касі, які належать підприємству. До залучених - отримані кредити, пайові та інші внески, кошти, мобілізовані на фінансовому ринку (рис. 1).

Не менш важливим джерелом поповнення власних фінансових ресурсів є амортизація. Однак, у сучасних умовах господарювання вона втратила реальну можливість впливати на підвищення результатів господарської діяльності підприємницьких структур, через відсутність чіткої амортизаційної політики в державі, яка не сприяє накопиченню достатніх коштів для повного відтворення основних виробничих фондів. Амортизація відображає лише ступінь зносу основних фондів. Кошти амортизаційного фонду, за цільовим призначенням, використовуються лише підприємствами державної форми власності.

Підприємства недержавних форм власності здійснюють відтворення основних засобів за рахунок прибутку, що залишається в їх розпорядженні після сплати обов'язкових платежів.

Усе це змушує підприємства виявляти ініціативу та винахідливість, нести відповідальність за формування фінансових ресурсів, бо саме від величини фінансових ресурсів залежать темпи зростання виробництва та соціально-економічний розвиток підприємства. Наявність фінансових ресурсів, їх ефективне використання визначають фінансове благополуччя підприємства: платоспроможність, ліквідність, фінансову стійкість.

На формування та використання фінансових ресурсів підприємств вплива-

ють різноманітні чинники, які по відношенню до суб'єктів підприємницької діяльності доцільно поділяти на внутрішні (несистематичні) – пов'язані безпосередньо з діяльністю окремого підприємства та зовнішні (систематичні) – не пов'язані з діяльністю окремого підприємства.

До внутрішніх чинників можна віднести:

- рівень досконалості фінансової структури підприємства (деталізація фінансових завдань);
- якість організації управління фінансовими ресурсами;
- налагодження роботи з посередницькими організаціями, забезпечення зв'язку збутової стратегії із виробничою;
- позиціонування, вибір сегментів ринку згідно виробничих можливостей;
- аналіз існуючого ринку продукції;
- якість фінансового, управлінського та податкового обліку;
- здійснення цінової політики виходячи із затрат на виробництво, пошук шляхів їх зниження, аналіз цін конкурентів;
- загальна оцінка ефективності функціонування виробництва та узгодження його із фінансовим планом підприємства;
- визначення критеріїв відповідності кваліфікації персоналу займаним посадам згідно організаційної структури, делегування повноважень, визначення межі відповідальності.

До зовнішніх чинників слід відносити:

- інфляцію;
- зміну ціни на ресурси;
- зміну політичного курсу влади;
- зміну правового поля;
- стан розвитку фінансового ринку;
- стан економіки в цілому.

Усі вище перераховані чинники мають вплив на формування та використання фінансових ресурсів через регулювання структури та потужності різноманітних фінансових джерел. Так зменшення собівартості за умов стабільності інших факторів виробництва та реалізації продукції приведе до збільшення прибутку організації і, як наслідок, до збільшення обсягу її фінансових ресурсів.

У процесі формування фінансових ресурсів підприємств важливу роль відіграє їх збалансованість і визначення оптимальної структури їхніх джерел. Їх структура постійно змінюється під впливом різноманітних факторів, а саме зростання питомої ваги коштів залучених із зовнішніх джерел, і в першу чергу, частки кредиторської заборгованості, яка спричиняє систему неплатежів та приводить до зниження інвестиційних можливостей підприємницьких структур. Загалом, слід уникати як неконтрольованої кредиторської заборгованості, що призводить до погіршення платоспроможності підприємств, так і надлишкових власних фінансових ресурсів, що можуть сповільнювати виробничий розвиток через надмірне резервування накопичень і відволікання їх із виробничого процесу.

Рисунок 1 - Формування та види фінансових ресурсів підприємства. [2, с.135]

Встановлення оптимального співвідношення фінансових ресурсів впливає на вирішення питання підвищення ринкової вартості підприємства і залежить від показників - чистої рентабельності власних коштів та норми розподілу прибутку на дивіденди.

Усе вище назначене дає підстави стверджувати, що формування управління та регулювання фінансовими ресурсами - складна справа, яка потребує від усіх служб та керівників підприємств здійснення складних і трудомістких розрахунків, прийняття управлінських рішень щодо здійснення перетворень та оптимізації діяльності підприємства.

Отже, удосконалення управління фінансовими ресурсами підприємств слід розглядати як один із головних чинників підвищення ефективності будь-якої виробничо-господарської діяльності. Від цього залежить поліпшення позиції підприємства в конкурентній боротьбі, його стабільне функціонування та динамічний розвиток.

Література

1. Марченко А. Аналіз джерел формування фінансових ресурсів // Фінанси України. – 2002. - №9. – С. 102-108
2. Стецюк П.А Економічна суть фінансових ресурсів// Фінанси України. – 2007р - №1. – с.129-144
3. Хрущ Н. /Аналіз та оцінка рівня прибутковості фінансових ресурсів підприємства.// Економіст.- 2007.- №7.- с. 28-31.
4. Гринькова В. М., Коюда В. О. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання – Прес, 2004. – 424 с. – (Вища освіта XXI століття).

Присяжнюк О.В., Цветнова О.В.

АНТИМОНОПОЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО В УКРАЇНІ

Як відомо, монополія – це окремі наймогутніші підприємства або об'єднання декількох підприємств, які виробляють переважну кількість певної продукції, завдяки чому впливають на процес ціноутворення і привласнюють високі (монопольні) прибутки. [1,с.183]

Монополії проникають у всі сфери суспільного відтворення: виробництво, обмін, розподіл і споживання. Перш за все монополізується сфера обігу. На цій основі виникли найпростіші форми монополістичних об'єднань – картелі, синдикати, при яких учасники домовляються про ціну, ринки збуту (картель) або збувають продукцію через загальну збутову контору (синдикат). Монополізм проявляється у виробничій сфері при організації таких форм монополістичних об'єднань, як трести. Оскільки монополії стримують конкуренцію, в усіх державах проводиться антимонопольна політика (комплекс заходів, розроблених і впроваджених у багатьох країнах світу, які спрямовані на обмеження діяльності монополій, а також створення антимонопольного законодавства). [1,с.185] Уперше такі закони були прийняті наприкінці ХІХ- на початку ХХ століття в США, Канаді, Австралії, бо монополізація в цих країнах відбувалася найінтенсивніше.

У країнах з розвиненими ринковими системами держава протиставляє монополізму весь свій економічний і політичний потенціал, знаходить дієві заходи та механізми демонтажу небезпечних для економіки монополістичних структур. Багато в чому з цієї причини великі корпорації часто бажають утриматися від монополістичної поведінки. Це відбувається тому, що утворене за участю керівництва держави економіко-політичне середовище заохочує конкуренцію, а не монополізм.

Антимонопольна політика держави завжди спирається на антимонопольне законодавство – воно включає в себе пакет законів, спрямованих на досягнення успішного функціонування ринку і регулювання конкуренції між фірмами та підприємствами. [1, с.183].

В перші роки існування незалежної України було прийнято ряд фундаментальних законів, серед яких одними з найважливіших були Закони України «Про захист економічної конкуренції» та «Про обмеження монополізму та недопущення недоброякісної конкуренції у підприємницькій діяльності».

Закон «Про захист економічної конкуренції» було прийнято у 2001р. Він визначає правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму у господарській діяльності і спрямований на забезпечення ефективного функціонування економіки України на основі розвитку конкурентних відносин. Він може застосовуватись до відносин, які впливають або можуть впливати на розвиток і функціонування конкурентного середовища в Україні та сприяти демонополізації національної економіки та підприємства. [2,с.9]

В результаті поступового формування законодавчої бази антимонопольні

вимоги були відтворені більш ніж у 60 законах України і 600 нормативно-правових актах. У даний час правове регулювання антимонопольної діяльності, демонополізації економіки та захист економічної конкуренції здійснюються за допомогою норм, установлених Конституцією України та Господарським кодексом України, законами України «Про антимонопольний комітет України», «Про захист від недобросовісної конкуренції», іншими нормативно-правовими актами і документами, прийнятих відповідно до цих законів.

Для реалізації антимонопольного законодавства в листопаді 1993р. в Україні було створено Антимонопольний комітет. Головними напрямками його діяльності є робота щодо захисту конкуренції, проведення демонополізації та створення конкурентного середовища.

Антимонопольний комітет та 27 його територіальних відділень, розміщених в кожній області та містах Києві та Севастополі, складають систему органів антимонопольного комітету. В складі комітету працюють також державні уповноважені – це державні службовці вищих рангів, які призначаються на посаду Верховною Радою України за поданням голови комітету строком на 7 років. Голова комітету та її заступники одночасно є державними уповноваженими.

До компетенції антимонопольного комітету України відносяться такі питання: контроль за дотриманням антимонопольного законодавства при створенні, реорганізації, ліквідації господарських суб'єктів; при перетворенні органів управління в об'єднання підприємств; придбанні часток (акцій, паїв), активів господарських товариств та підприємств; при здійсненні господарської діяльності підприємцями та при реалізації повноважень центральних та місцевих органів державної виконавчої влади, місцевого і регіонального самоврядування щодо підприємців; розгляд справ про порушення антимонопольного законодавства та прийняття рішень за результатами розгляду в межах своїх повноважень та ін. дії. Виявлення та припинення порушень – одна з найважливіших функцій державних органів, що захищають конкуренцію. Описи дій, які вважаються порушенням антимонопольного законодавства містяться в статтях 4,5,6 Закону України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності»

Розглянемо декілька видів порушень:

1. Зловживання монопольним становищем на ринку. Виникає через дії монопольного утворення, яке маючи суттєву владу на товарному ринку, використовує її для своєї користі і тим самим наносить шкоду іншим учасникам ринку.

2. Обмеження або припинення виробництва – вилучення з обороту товарів, що призвели або можуть призвести до створення або підтримки дефіциту на ринку чи встановлення монопольних цін.

3. Часткова або повна відмова від реалізації чи закупівлі товару при відсутності альтернативних джерел постачання або збуту, що призвели або можуть призвести до створення або підтримки дефіциту на ринку чи встановлення монопольних цін.

Тому, щоб збільшити ефективність антимонопольного законодавства потрібно спочатку приділити більше уваги формуванню антимонопольного комі-

тету, створити за участю держави економіко-політичне середовище, яке буде заохочувати конкуренцію та щорічно перевіряти звіти антимонопольного комітету по кожному підприємству.

Для недопущення монополізації окремих підприємств можуть бути застосовані наступні дії: реорганізація та ліквідація суб'єктів господарювання, придбання їх активів, часток господарських товариств, утворення об'єднань, якщо антимонопольний комітет не дає згоди на концентрацію.

Література

1. Адавшева С. Домінування на ринку довідкових правових систем: досвід економічного аналізу/ С.Адавшева, П.Крючкова, А.Шаститко// Питання економіки.- М.,2007.-115с.
2. Семенова Л.М. Антимонопольне і конкурентне право:Курс лекцій.- К: Видавництво Європейського університету фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу, 1999.-136с.

Рижой О.С.

ОРГАНІЗАЦІЯ І ПЛАНУВАННЯ УПРАВЛІННЯ КАФЕ «МЛИНЦЕВА»

Кафе «Млинцева» створюється з метою швидкого та якісного обслуговування відвідувачів, з максимальною увагою до нього і пропозицією найбільш якісних виробів, млинці нічим не відрізняються від домашнього приготування. В даний час змінився темп життя і багато господинь все рідше і рідше мають можливість і час для приготування по справжньому смачних апетитних, ароматних млинців з різноманітною начинкою.

Багато хто з нас згадують з легким смутком в душі млинці, які готували для нас наші бабусі і мами. Кафе дає можливість повернути колишні спогади з чашкою гарячого чаю чи склянкою молока і чудовими, як у бабусі, млинцями.

Наш асортимент спочатку буде не особливо широкий, однак це ні в якому разі негативно не позначиться на якості виробу. Всі страви готуються тільки з натуральних продуктів.

У будні дні основними відвідувачами нашого кафе будуть студенти, школярі, працівники різних організацій. У вихідні та святкові дні наше кафе прекрасно підходить для відпочинку всією сім'єю. Затишний інтер'єр, привітний персонал і дуже смачні млинці створять прекрасну, незабутню атмосферу, і вам захочеться ще не раз відвідати нашу «Млинцеву».

Також у нашому кафе ви зможете відзначити пам'ятні вам і вашим друзям і знайомим дати і свята. У зв'язку з тим, що в даний час існує величезна кількість конкурентів у сфері обслуговування, пильну увагу слід звернути на місцерозташування майбутнього кафе «Млинцева».

Місце розташування: м. Красноармійськ, м-н «Лазурний», неподалік від 1,2 дому. Передбачається взяти в оренду приміщення розміром 72 кв.м. договір оренди передбачає виконання капітального ремонту приміщення, зовнішнього

ремонту будівлі і річну орендну плату в розмірі 145 152 тис. грн.

Договір укладається строком на 5 років.

Підприємство зареєстроване як товариство з обмеженою відповідальністю зі статутним капіталом 70 тис. грн.

РАЗОМ амортизаційні відрахування за рік складуть: 9000 грн.

Кафе «Млинцева» планує надавати такі види послуг:

- 1) випічка і реалізація млинців і оладок.
- 2) надання послуги «товари в дорогу»
- 3) асортимент кафе будуть включені гарячі, холодні закуски, перші, другі страви, карта вин буде надана в повному обсязі.
- 4) проведення свят, банкетів, ювілеїв.

Планується також надання сервісних послуг: замовлення через Інтернет, по телефону, доставка товарів додому та в офіси.

У «Млинцевій» буде зручний режим роботи, побудований таким чином, що вже з 8 години ранку ви зможете поласувати нашими млинцями і випити чашечку - іншу гарячої кави або чаю.

Історія свідчить, що маркетинг є одним з важливих умов на шляху фірми до успіху. Тому при оцінці бізнес-плану величезна увага буде приділена цього розділу. Якщо не визначена реальна потреба в товарах або послугах, то ніякий талант, ніякі капітали не допоможуть фірмі домогтися успіху в даній області.

Головною метою проектного підприємства є проникнення на ринок і наступне розширення ринкової частки.

На даний момент ми ставимо перед собою наступні основні цілі:

- 1) Максимально можливий прибуток
- 2) Забезпечення і добробут робітників
- 3) Положення на ринку
- 4) Максимальна продуктивність
- 5) Розробка, виробництво продукту і оновлення технологій
- 6) Впровадження додаткових виробничих одиниць

Все це має сприяти швидкому зростанню підприємства.

Запланований добовий обсяг випуску:

Млинці по-царськи:

Припустимо, що середній обсяг продажу на добу буде 20 порцій, кількість млинців в порції 2 штуки, тоді в добу вироблятимемо 40 млинців цього виду.

Одна порція коштує 6 грн. (Одна порція - два млинця).

Українські млинці:

Середній обсяг продажу млинців цього виду буде 60 порцій, тобто обсяг випуску млинців цього виду на добу становитиме 120 штук.

Одна порція коштує 6,30 грн. (Одна порція - два млинця).

Російські млинці:

Середній обсяг продажів складе 80 порцій, отже, в добу ми будемо виробляти 160 штук млинців цього виду.

Одна порція коштує 6 грн. (Одна порція - два млинця).

Будь-яка діяльність у сфері бізнесу пов'язана з ризиком. Ситуації, коли ри-

зик відсутній, у підприємницькій діяльності трапляються як виняток. Об'єктивна наявність ризику пояснюється тим, що всі ринкові суб'єкти господарювання діють за умов повної або часткової невизначеності, бо залежать від багатьох змінних, дію яких часто неможливо передбачити, зокрема: невизначеність цілей за багатоваріантного вибору; неточність оцінок тенденцій розвитку внутрішнього й зовнішнього середовища чи дії конкурентів; відсутність вичерпної інформації при складанні бізнес-плану тощо.

Щоб заручитись підтримкою інвесторів у бізнес-плані, необхідно не тільки показати потенційні вигоди вкладання коштів у даний підприємницький проект, але також вказати на труднощі, що на них може натрапити бізнес і які загрожуватимуть його існуванню. Ось чому в бізнес-плані необхідно досить детально висвітлити проблеми, пов'язані з ризиками, їх оцінкою та мінімізацією впливу на результати діяльності.

Розділ бізнес-плану «Оцінка ризиків» повинен дати відповідь принаймні на два запитання: по-перше, чи керівництво фірми достатньо глибоко розуміє й ураховує ризики, зв'язані з даним бізнесом; по-друге, чи воно може розробити відповідний план дій за умов невизначеності, конфліктності, браку повної інформації. Отже, в даному розділі бізнес-плану передовсім необхідно продемонструвати здатність бізнесмена заздалегідь передбачати можливі види ризиків, визначати джерела їх виникнення та можливі заходи для мінімізації їх негативного впливу. Існують різні тлумачення сутності ризику. Це зумовлено тим, що ризик притаманний усім ринковим суб'єктам, супроводжує всі етапи їх діяльності, має безліч причин виникнення і форм вияву. Ризик пов'язаний з можливістю настання певної несприятливої події, яка зумовлює ймовірність (загрозу) втрати підприємцем (інвестором) своїх ресурсів чи доходів або появу додаткових витрат. У бізнесі існує чимало різних обставин, які можуть призвести до істотних утрат. Досвід підприємництва засвідчує, що врахування якомога більшої кількості ймовірно несприятливих для даного бізнесу подій, дає змогу реально управляти ризиком.

Перелік можливих видів ризиків досить великий: від стихійного лиха до помилок самого підприємця. Існує значна кількість різноманітних класифікацій видів ризиків. Залежно від певних ознак ризику класифікують за сферою походження, причинами виникнення, масштабами впливу, можливістю прогнозування, відповідністю допустимим нормативам, ступенем системності тощо. Для підприємницької діяльності характерним є виокремлення таких основних видів ризиків: виробничі, пов'язані з можливістю невиконання фірмою своїх зобов'язань за контрактами; фінансові (кредитні), пов'язані з можливістю порушення фірмою своїх зобов'язань перед інвесторами; інвестиційні, пов'язані з можливим знеціненням інвестиційно-фінансового портфелю, який складається як із власних, так і зі залучених цінних паперів; ринкові, пов'язані з можливим коливанням процентних ставок, курсів валют.

Висновок: в цілому можна сказати, що даний проект має інвестиційну привабливість, так як передбачається що рік від року кафе буде розширюватися, відкривати філії, збільшувати асортимент, вводити нові послуги, а отже збіль-

шаться і обсяги продажів і зросте прибуток, що є головним для інвестора. Даний проект гарний тим, що на відміну від конкурентів кафе «Млинцева» пропонує низькі ціни на свою продукцію, висока якість і оригінальне меню, а також використовує високотехнологічне обладнання, яке дозволяє прискорити процес приготування млинців, що багато в чому економить час зайнятих покупців. Цей проект є ще й вигідним, тому що обсяг витрат даної фірми не великий і сума результатів за проектом значно більше, ніж сума вкладених коштів.

Література

1. Абчук В.А. Менеджмент: Учеб. пособие для студ. вузов. - 2-е изд. - СПб: Издательство Михайлова В.А., 2004. - 463 с.
2. Бодди Д., Пэйтон Р. Основы менеджмента: пер. с англ. /Под ред. Ю.Н. Каптуревского. - СПб: Издательство "Питер", 1999. - 816 с.
3. Василенко В.О., Ткаченко Т.І. Стратегічне управління: Навч. посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2003. - 396 с.
4. Веснин В.Р. Менеджмент: Учебник для студ.вузов. - М.: Элит-2000, 2003. - 546 с.
5. Виханский О.С., Наумов А.И. Менеджмент: Учебник. - 3-е изд. - М.: Гардарики, 2002. - 528 с.
6. Виханский О.С. Стратегическое управление: Учебник. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Гардарики, 2003. - 296 с.
7. Володькина М.В. Стратегический менеджмент: Учеб. пособие. - 2-е изд., испр. - К.: Знання, 2004. - 449 с.
8. Гапоненко А.Л., Панкрухин А.П. Стратегическое управление: Учебник. - М.: Омега-Л, 2004. - 466 с.

Ромашко О.М.

ПРОБЛЕМИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ПОСТАЧАННЯ ГАЗУ В УКРАЇНІ

За прогнозами британської компанії British Petroleum, в глобальному масштабі до 2030 року обсяги споживання та видобування природного газу будуть зростати швидшими темпами порівняно з іншими видобувними енергоресурсами, але їх ріст сповільниться порівняно з історичними трендами в міру розширення ринкової бази і посилення вимог щодо підвищення ефективності в енергоспоживанні [2].

Стабільне забезпечення енергоносіями стає можливим лише в умовах формування повноцінного цивілізованого ринку енергетичних ресурсів, невід'ємною складовою якого є ринок газу. Ринок газу в Україні характеризується стабільністю обсягів видобутку природного газу [3], обмеженістю та вичерпністю ресурсів викопних видів палива, виснаженістю родовищ, які експлуатуються, відсутністю інвестування коштів в розробку нових родовищ, незначними обсягами капіталовкладень, що направляються у розвиток внутрішнього видобутку, високим рівнем енергомісткості економіки, постійним зростанням цін на нафту, а значить і на природний газ, складним фінансовим становищем галузі, низькою

платоспроможністю населення, поступовим зниженням рівня споживання газу протягом 2004-2010 років [3], суттєвим ускладненням відносин України з Росією у газовій сфері. Ці явища зумовлюють актуальність дослідження ринку газу, а саме необхідність: виявлення особливостей і недоліків його формування, аналіз стану та прогноз попиту, пропозиції, конкуренції, кон'юнктури, цін, рівня споживання та ефективності функціонування газовидобувного комплексу.

Ринок газу представляє собою сукупність економічних відносин, за допомогою яких здійснюються видобуток, розподіл, обмін і споживання газу з метою задоволення суспільних потреб і отримання доходу всіма суб'єктами ринку. Ринок газу доцільно розглядати як спеціалізований товарний ринок, який водночас має універсальний характер, оскільки газ, будучи найбільш вживаним енергоресурсом, впливає на стан інших ринків товарів та послуг.

Україна володіє значними доведеними запасами та потенційними ресурсами природного газу. Потенційні ресурси природного газу складають 5,4 трлн.куб.м. [3]. За даними британської British Petroleum, підтвержені запаси блакитного палива в Україні - 900 мільярдів кубометрів, що становить 0,5% світових об'ємів. Цього, за розрахунками компанії, вистачить на 50 років [6]. Забезпеченість власним видобутим газом від споживаного у 2010 році становила близько 35%. Загалом останні 10 років близько 75% потреб вітчизняної економіки у природному газі забезпечується за рахунок імпортованого газу (від ВАТ "Газпром") [3].

Відповідно до міжнародних критеріїв імпорт енергоресурсів вважається надійним, якщо постачання здійснюється мінімум з трьох джерел. Якщо ця умова не виконується, то можливі негативні наслідки [4]:

- введення квот на постачання енергоресурсів або монопольне підвищення цін на них при погіршенні відносин з державою-постачальником;
- ускладнення розвитку рівноправних двосторонніх відносин;
- скорочення обсягів постачання енергоресурсів, що зумовлене скороченням їх видобутку на території держави-постачальника (що вже відбувається в Росії);
- перебої в постачанні енергоресурсів внаслідок виникнення великих аварій при їх видобутку та транспортуванні (наприклад, надзвичайні ситуації природного або техногенного характеру, диверсія, старіння трубопроводних мереж);
- перебої в постачанні енергоресурсів внаслідок політичної нестабільності чи збройних заворушень на території держав-постачальників та держав-транзитерів.

При цьому, відповідно до міжнародних критеріїв енергетичної безпеки, постачання енергоресурсів з одного джерела не повинно перевищувати для країни 25% [1].

Критичний рівень залежності України від монопольного імпорту природного газу та значний рівень його споживання в країні, обумовлюють незадовільний стан її енергетичної безпеки. Тому для його покращення, а відповідно і зниження рівня енергетичної залежності від одного постачальника, доцільно розглянути шляхи альтернативного надходження газу у країну та джерела аль-

тернативних видів енергоносіїв, тобто диверсифікувати шляхи та джерела постачання газу.

Диверсифікація джерел і шляхів постачання природного газу як фактор покращення стану енергетичної безпеки має на меті [5, с.10]:

1. зниження наслідків виникнення аварій при видобуванні та транспортуванні природного газу;
2. розвиток конкурентних відносин між країнами-постачальниками за рахунок формування газового ринку;
3. зниження політичного впливу країн-постачальників, які забезпечують значні обсяги природного газу та/або країн-транзитерів.

Література

1. Волович О. Перспективи диверсифікації джерел постачання енергоносіїв в Україну // Національний інститут стратегічних досліджень // www.niss.gov.ua.
2. BP: прогноз розвитку мирової ВР: прогноз розвитку мирової енергетики до 2030 г. енергетики до 2030 г. [Електронний ресурс]. - Режим доступу із http://www.bp.com/liveassets/bp_internet/russia/bp_russia_russian.
3. НАК «Нафтогаз» України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу із <http://www.naftogaz.com>
4. Саприкін В. Про «Концепцію державної енергетичної політики України на період до 2020 року» // Дзеркало тижня. – 24.02–02.03.2001.– №8(332).
5. Центр Разумкова. Диверсифікація джерел постачання природного газу в Євразії // Національна безпека і оборона. – 2009. – №6. – с. 10-25.
6. BP Statistical Review of World Energy. [Електронний ресурс]. - Режим доступу із <http://www.bp.com>

Рябов С.А., Головка О.Ю.

ПРОБЛЕМИ ІСНУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

З перших років незалежності України про малий бізнес завжди говорили з великою пошаною. За приклад наводилися США і розвинені країни Європи, у валовому продукті яких частка невеликих компаній становила понад 50%.

Актуальність даної теми визначена в першу чергу об'єктивно важливою роллю малого підприємництва у сучасній соціально орієнтованій ринковій економіці, перехід до якої є головним вектором реформ в Україні.

Як сказано в кожному підручнику з економіки, малий бізнес має цілу низку переваг порівняно з великим. Перш за все - це необхідний структурний елемент ринкової економіки, до якої так хотіла наблизитися наша країна. Завдяки своїм розмірам невеликі компанії володіють більшою мобільністю, гнучкістю, вирішують питання зайнятості, не вимагають великого первинного капіталу і т.д. [1] Головна проблема малих підприємств — недостатня ресурсна база як

матеріально-технічна, так і фінансова. Практично йдеться про створення широкого нового сектора народного господарства майже на порожньому місці. Протягом десятиліть такого сектора у нас у скільки-небудь істотному ступені не було. Це, зокрема, означало і відсутність підготовлених підприємців. У основної маси населення, що жила "від получки до получки", не могло утворитися резерву засобів, потрібних для започаткування власної справи.

Ці засоби слід зараз відшукати. Ясно, що гранично напружений державний бюджет їхнім джерелом стати не може. Залишається сподіватися на кредитні ресурси. Але й вони незначні і до того ж украй важко реалізовані при постійній інфляції, що посилюється.

Положення навряд чи може серйозно змінитися в позитивний бік, якщо не перейти, нарешті, від слів до справи в суспільній підтримці конструктивного малого бізнесу. На істотне зростання наявних для цього матеріально-технічних і фінансових ресурсів, принаймні найближчим часом, немає підстав розраховувати. Але набагато краще застосувати ці ресурси можна. Для цього потрібно ретельно вивірена, послідовно проведена в життя система селекції, що дозволяє давати відчутні пріоритети тим, хто більш корисний суспільству. У цілому на сьогодні це означає перевагу сфери виробництва над сферою обертання при детальній диференціації самого виробництва, при чому не застиглої разом і назавжди, а дуже динамічної на основі грамотного вивчення суспільного попиту, зрушень, що відбуваються в ньому, і тенденцій, що намічаються. [2]

Відповідно до такої вихідної настанови слід конструювати механізми пільгового кредитування, оподатковування, різного роду преференцій, включаючи і пов'язані із зовнішньоекономічною діяльністю. Справа в тому, щоб забезпечити краще задоволення потреб народу при створенні умов для послідовного розгортання підприємництва.

Наступна проблема — це та законодавча база, на яку зараз може спиратися малий бізнес. Можна назвати чимало правових документів, які так чи інакше регулюють мале підприємництво, але трудність у тому, що, по-перше, немає зведеної єдиної законодавчої основи сьогоденної діяльності українських малих підприємств; по-друге, наявні розрізнені документи, постанови перетворюються в життя далеко не цілком. Проблема правової основи малого підприємництва в остаточному підсумку буде переконливо вирішена тоді, коли вдасться позбутися правового нігілізму. Це, звичайно, ніяк не виключає необхідності спеціальних законодавчих заходів регулювання малого бізнесу. [4]

Зараз мале підприємництво знаходиться в умовах, дуже віддалених від тих, що повинні бути властиві ринковим відносинам. Навпаки, відчувається тенденція до того, щоб усе більше "засовувати" його в старі рамки планово-адміністративної системи з її навряд чи не всебічним плануванням і жорсткою регламентацією за допомогою лімітів, фондів і т. п.

Немає системи проведення глибокого аналізу діяльності малих підприємств. Немає належного обліку результатів їхньої роботи, практично відсутня звітність за тими показниками, що надають право малим підприємствам скористатися пільгами щодо оподатковування.

Матеріально-технічне забезпечення малих підприємств здійснюється в недостатньому обсязі і несвоєчасно. Машин, устаткування, приладів, призначених для малих підприємств і враховуючої їх специфіки, не має. Обмежено доступ малих підприємств до високих технологій, тому що їхня купівля потребує значних одноразових фінансових витрат.

Ще одна важлива проблема — кадри. Часто говорять, що підприємцем треба народитися. Проти цього важко заперечити, але не можна не рахуватися з тим, що і їм потрібно набути значного обсягу знань: адже навчають же, скажемо, "уроджених" музикантів, учених, спортсменів. Немає підстави вважати, що до підприємців потрібно підходити з іншою міркою. Тим часом із навчанням кадрів для бізнесу справа складається далеко не кращим чином.

Коло непростих проблем пов'язано із соціальним захистом підприємницької діяльності. Відомо, що на основі розподілу суспільних фондів система соціальних гарантій і соціального забезпечення, що раніше діяла, в умовах нинішнього перехідного періоду виявилася практично підірваною. Потрібно будувати цю систему заново по відношенню до всього суспільства, а стосовно підприємців — новому соціальному прошарку — тим більше. Зниження прибутків населення привело до значного погіршення структури споживання. Прибутки спрямовуються в основному на придбання товарів першої необхідності, насамперед продуктів харчування й оплати комунальних послуг. Те саме стосується і малого підприємництва. Якщо раніше воно мало певне накопичення, то після першого етапу реформи було змушене працювати в основному на споживання. Виробляти продукцію з тривалим виробничим циклом, включаючи і наукомістку, стало навіть не те що неефективно, а просто руйнівно. Почалися серйозні негативні структурні зміни в малому бізнесі. Якщо процеси, що нині відбуваються, продовжуватимуться і не натраплять на протидію у вигляді соціальних гарантій малому підприємству, саме його існування під сумнівом. [3]

Передбачаються доручення ряду міністерств і відомств щодо внесення змін і розробки відповідних положень у сфері фінансування і кредитування, науково-технічного розвитку, матеріально-технічного забезпечення і збуту продукції, підготовки кадрів, зовнішньоекономічної діяльності, а також установа додаткових податкових пільг для суб'єктів малого підприємництва. Відповідно до постанов затверджено комплекс першочергових заходів для розвитку малого підприємництва в Україні: нормативно-правове забезпечення, фінансово-кредитне забезпечення, інформаційно-технічне забезпечення, зовнішньоекономічна діяльність, організаційна, кадрова, консультаційне забезпечення. [4]

На Міністерство економіки України покладено розробку основ політики державної підтримки малого підприємництва, а також координації центральних органів виконавчої влади і формування інфраструктури малого підприємництва.

Як показує досвід, малий бізнес створює умови для підвищення зацікавленості кожного робітника в кінцевих результатах праці. Таким чином основні причини гальмування розвитку малого підприємництва в Україні:

— неопрацьованість законодавства як з питань розвитку малого підприємництва, так і підприємництва в цілому;

- високі податки, що змушує деяких суб'єктів малого та середнього підприємництва йти в тіньову економіку;
- недостатня державна фінансова-кредитна і майнова підтримка малих підприємств;
- відсутність дійового механізму реалізації державної політики щодо підтримки малого бізнесу;
- недосконалість системи обліку та статистичної звітності малих підприємств;
- обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення;
- недосконалість системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для підприємницької діяльності;
- відсутність стимулів для інвестицій;
- психологічне неприйняття позитивної ролі підприємців у ринкових перетвореннях серед окремих верств населення.

Основними напрямками дальшого розвитку малого підприємництва в Україні у найближчій перспективі я бачу: формування належної законодавчої бази, сприятливої для розвитку малого бізнесу; вдосконалення фінансово-кредитної підтримки; забезпечення матеріально-технічних та інноваційних умов розвитку малих підприємств; інформаційне та кадрове забезпечення бізнесу; стимулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва. Вирішення існуючих проблем розвитку малого підприємництва в Україні, створення відповідного середовища потребують докорінної перебудови державної політики щодо сприяння цьому сектору економіки. Зокрема, йдеться про створення відповідної правової бази розвитку малого підприємництва, фінансово-кредитну та матеріально-технічну підтримку, науково-методичне, інформаційно-консультативне та кадрове забезпечення малого підприємництва.

Література

1. Варналії З.С. 4-те вид., "Мале підприємництво: основи теорії і практики". - К.: Т-во "Знання", КОО, 2008.
2. Гетьман О.О. Економіка підприємства: Навч. посібник/ О.О.Гетьман, В.М.Шаповал.- К.: ЦНЛ, 2006
3. "Государственный комитет статистики Украины" <http://ukrstat.gov.ua/>
4. "Офіційний сайт Верховної Ради України" <http://zakon1.rada.gov.ua>

Савченко О.Р.

ПОТРЕБИ ЗМІН В ОРГАНІЗАЦІЯХ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ

Сучасні атрибути вітчизняного ринку – це нестабільність, мінливість, невизначеність та ризикованість. Саме такий характер мають абсолютно усі сфери суспільного життя – економічна, соціальна, політична, технологічна, екологічна та ін. Кожній із сфер властиві численні фактори, що змушують вітчизняних під-

приємців, керівників організацій реагувати на них та вживати відповідних адекватних заходів. Навіть для стабільно-функціонуючої організації ймовірно виштовхування її з поля ринку. Тому, незалежно від параметрів бізнесу, сфери господарювання та поточного стану, кожна бізнес-система зобов'язана перманентно відслідковувати проблеми ринку, адекватно їх оцінювати та вживати відповідних заходів, що сприятимуть формуванню адаптаційного «організму» організації. Із загостренням зазначених проблем сьогодні більшість вітчизняних теоретиків менеджменту та практиків бізнесу зважають на проблему ефективного управління змінами. Поряд з цим закордонними науковцями ще в 90-х роках ХХ ст. була зосереджена значна увага на проблемах якісного ситуативного підходу до змін. Серед відомих науковців та практиків, які зробили вагомий внесок у теоретичний розвиток даної проблеми, є Альберт Елліс, Девід Колб, Джон Стоукс, Едгар Шайн, Енді Холдер, Естер Кемерон, Майерс-Бріггс, Мак-Грегор, Майк Грін, Майрі Камерон, Пол Еванс, Скотт Пек, Такман та ін. Цими вченими широко апробовані дослідження індивідуальних, командних, організаційних змін, управління змінами, зміни корпоративної культури та зміни на базі інформаційних технологій тощо.

Зважаючи на тривалу замкнутість радянської системи, можна пояснити той факт, що вітчизняна наука значною мірою відстала від розробок та апробацій світового досвіду, які випередили її щонайменше на роки 40-50.

Виходячи з цього, метою сучасних розробок мають стати наукові дослідження з питань належного вивчення зовнішнього середовища та розробок адаптаційних механізмів організацій, методів якісного управління змінами в них. Так, Стадник В.В. та Йохна М.А. [5, с. 259] стверджують, що стійка позитивна динаміка розвитку організацій забезпечується їх здатністю своєчасно та гнучко реагувати на зміни в середовищі господарювання, нарощуючи свою присутність у тих сферах, де вони мають конкурентні переваги, і згортаючи бізнес у мало-перспективних сферах діяльності. Високі адаптивні властивості повинні бути притаманні всім суб'єктам ринку.

Шморгун Л.Г. [6, с. 47] зазначає, що намагаючись відповідати вимогам сучасного глобального середовища і запитам споживачів, дедалі більше організацій сьогодні переходять до нових методів і форм управління, які передбачають їх організаційні зміни.

Беседін М.О. та Нагаєв В.М. [1, с. 275] стверджують, що зміни – це питання, що стосується всіх організацій. Вони ж доводять, що зміни всередині організації звичайно відбуваються як реакція на зміни в зовнішньому середовищі.

Зміна, головним чином, стосується системи управління, структури цієї системи, зокрема структури інформаційних процесів і процесів регулювання, прийняття стратегічних і оперативних рішень, направлених на забезпечення ефективного функціонування або, в гіршому випадку, на забезпечення економічної стабільності підприємства [3].

Діденко В.М. [2, с. 555] трактує, що зміни – це сукупність змін в організації, що зумовлюють здійснення нововведень та можуть відбуватись у таких напрямках: оцінка і зміна цілей організації; зміна структури, тобто розподілу пов-

новажень, відповідальності, поділу на відділи, служби, підрозділи, комітети тощо; зміна техніки, технологічних процесів, конструкцій виробів; модифікація (зміна) можливостей або поведінки працівників (підготовка до спілкування, переміщення посадових осіб, підвищення кваліфікації, формування груп, оцінка роботи і т.ін.); зміна в управлінні виробничо-господарською діяльністю.

Отже зміни — це процес проведення нововведень в організації, вони можуть стосуватися практично будь-якого аспекту організації. Метою змін є підвищення конкурентоспроможності підприємства та ефективності його діяльності. Для того, щоб зміни були успішними, ними потрібно управляти. За підходом, запропонованим Білозубенко В.С. [4, с. 249], управління змінами – це сукупність методів щодо планування, організації і контролю за змінами у сфері стратегії, виробничих процесів, структури управління і культури корпорації.

Разом з тим зазначимо, що ефективне управління змінами передбачає високопрофесійну роботу керівників організації, які шляхом переконання, заохочення та керуючого впливу на підлеглих спроможні забезпечити узгоджений системний механізм організаційних змін, що мають на меті підвищити адаптивну спроможність та конкурентоспроможність організації.

Розробка ситуативних шляхів управління змінами є завданням подальших досліджень з даної проблеми.

Література

1. Бєсєдін М.О., Нагаєв В.М. Основи менеджменту : оцінно-ситуаційний підхід (модульний варіант) : Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 496 с.
2. Діденко В.М. Менеджмент: Підручник. – К.: Кондор, 2008. – 584 с.
3. Методи організаційних змін у регулюванні економічних процесів 2005 года : Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.02.03 / К. Крупа; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. — Л., 2005. — 41 с. — укр.
4. Міжнародний менеджмент. Навчальний посібник / Білозубенко В.С., Озаріна О.В., Семенов А.А.; за редакцією професора О.Б. Чернеги. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 592 с.
5. Стадник В.В., Йохна М.А. Менеджмент: Підручник. Вид. 2-ге, вип., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 472 с.
6. Шморгун Л.Г. Менеджмент організацій : навч. посіб. / Л.Г. Шморгун. – К. : Знання, 2010. – 452 с.

Сенишин О. С., Дзюбенко Н. О.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ “МАРКЕТИНГОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ”

Принципово новим підходом до забезпечення успішності управління ринковою діяльністю підприємств є концепція маркетингового управління або маркетингового менеджменту. Природа виникнення маркетингового управління в господарській діяльності організацій пов'язана з його використанням в якості основного засобу досягнення ринкових цілей підприємства.

Зауважимо, що у другій половині ХХ ст. точилася дискусія про місце маркетингу в суспільстві. З одного боку, таке поняття варто було б розглядати як самостійне явище, а з іншого, лише як одну з функцій менеджменту поряд із плануванням, організуванням, мотивацією і т.п. З часів кризи надвиробництва постало питання встановлення динамічної рівноваги між попитом і пропозицією шляхом регулювання ринку, захисту виробників, споживачів; розвитку колективної власності та ін. З впровадженням технологій масового виробництва виникла потреба заміни надвиробництва швидкою реалізацією, і, згодом, визнання маркетингового напряму управління, як реального шляху до отримання комерційного успіху. З цього часу у науковій літературі починають з'являтися терміни “маркетинговий менеджмент”, “маркетингове управління” і тотожні з цими поняттями словосполучення.

Відомий учений-маркетолог Ф. Котлер у своїй книзі “Маркетинг менеджмент” дає визначення терміну “маркетинговий менеджмент” як процес планування й реалізації концепцій ціноутворення, просування і розподілу ідей, товарів і послуг, спрямований на здійснення обмінів, які задовольняють як індивідуальні, так і організаційні цілі [3, с. 129].

З іншого боку, американська маркетингова школа розглядає “маркетинговий менеджмент” як мистецтво і науку вибору цільових ринків, збереження і залучення нових споживачів за допомогою створення, постачання і здійснення комунікацій із приводу значимих для них цінностей.

У вітчизняній літературі термін “marketing management” ототожнюється з маркетинговим управлінням і розуміється як управління всією діяльністю компанії на принципах маркетингу, коли маркетинг стає філософією управління на основі якої всі підрозділи підприємства планують і оцінюють свою діяльність. Відповідно до наукових поглядів П. Дойля, маркетинговий менеджмент – це діяльність по виявленню цільових ринків, вивченню потреб споживачів, розробці товарів, встановленню ціни на них, визначенню способів просування і розподілу з метою здійснення обміну для задоволення потреб зацікавлених осіб. За таким визначенням учений ототожнював маркетингове управління із знаходженням потрібного сегменту покупців, напруженою прибутковою роботою з ними.

Щоб показати роль маркетингового менеджменту в діяльності у діяльності будь-якої організації, такі західні фахівці як Й. Уілсон, Е. Чанга, часто проводять аналогію з будовою людського тіла: “Якщо дослідження й розробки уявити людським мозком, технологічне виробництво – хребтом, а збут – тілом людини, то тоді маркетинг і маркетинговий менеджмент можна порівняти з вітамінами або гормонами, які проходять через усі ці ділянки, впливаючи на них і живлячи їх енергією” [2, с. 78].

Цікавою на наш погляд є точка зору, виражена проф. Л. В. Балабановою, яка трактує маркетинговий менеджмент як управління усіма функціями, всіма структурними підрозділами підприємства на основі маркетингу [1, с. 10]. При чому, маркетинг і менеджмент не суперечать один одному. Якщо менеджмент встановлює цілі, формує ресурси з подальшою оцінкою результатів, то марке-

тинг, у свою чергу є засобом досягнення визначених цілей, а маркетинговий менеджмент – складовою системи управління в цілому. З такої точки зору концепція маркетингового менеджменту передбачає орієнтацію на потреби ринку; стратегічний підхід і націленість на довгостроковий комерційний успіх; ситуаційне управління, своєчасну адаптацію до зовнішнього середовища; завоювання ведучих позицій на ринку і забезпечення конкурентних переваг; стратегію активного впливу на покупців та інше.

Дуже цікавою і актуальною є думка ученого-маркетолога Я. Гордона, який зазначає, що в умовах маркетингу партнерських відносин маркетинговий менеджмент зміщується з управлінням попиту і рентабельністю товару до співробітництва з покупцями та управління прибутковістю покупців, а маркетологи як менеджери вже не є стратегічними аналітиками та створювачами системи комунікацій, а перетворюються в операторів всього процесу та несуть відповідальність за оцінку партнерських відносин.

Отже, маркетингове управління – це процес планування, організації, мотивації та контролю у всіх структурних підрозділах підприємства, що ґрунтується на філософії маркетингу і забезпечує максимальну прибутковість організації шляхом задоволення потреб покупців.

Література

1. Балабанова Л. В. Маркетинговий менеджмент: Навч. посібник. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2002. – 290 с.
2. Ілляшенко С. М. Маркетинг для магістрів: Навч. посібник. – Суми: Університетська книга, 2007. – 928 с.
3. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент. –11-е изд. – СПб: Питер, 2004. – 800 с.
4. Геєць В. М., Клебанова Т. С., Черняк О. І., Іванов В. В., Дубровіна Н. А., Ставицький А. В. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування: Підручник. – Х.: ІНЖЕК, 2005. – 396 с.
5. Глівенко С. В., Соколов М. О., Теліженко О. М. Економічне прогнозування: Навч. посібник. – 3-тє вид., доп. – Суми: Університетська книга, 2004. – 207 с.
6. Пашута М. Т., Калина А. В. Прогнозування та макроекономічне планування: Навч. посібник. – К.: МАУП, 1998. – 192 с.
7. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 699 с.

Сенишин О. С., Васютик Н. М.

НЕОБХІДНІСТЬ ПРОГНОЗУВАННЯ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У період розвитку ринкових відносин прогнозування набуває значення через те, що точними прогнозами користується велика частина суб'єктів економічної діяльності.

З наукової точки зору, прогноз – це науково обґрунтоване судження стосовно можливих станів об'єкта в майбутньому, альтернативні шляхи й терміни їх здійснення [2, с. 7]. Прогноз має випадковий характер, оскільки він будується на підставі аргументованих наукових уявлень про стан і розвиток об'єкта, здійснення його є доволі ймовірним. Самі розробники прогнозу оцінюють його як очікуваний, імовірний стан об'єкта в майбутньому. Процес розроблення прогнозів називають прогнозуванням.

Згідно тверджень відомих вчених у галузі управління та прогнозування М. Т. Пашути та А. В. Калини, економічне прогнозування визначається як система наукових досліджень про можливі напрями майбутнього розвитку економіки та її окремих галузей. У макроекономічному плануванні таке поняття відіграє особливу роль, оскільки дає можливість імовірного бачення досліджуваного об'єкта в майбутньому. Наукове прогнозування є формою наукового передбачення, оскільки передуює розробці соціально-економічних і науково-технічних програм розвитку.

Етимологічно термін “прогноз” (від гр. *prognōsis* – передбачення) – це спроба визначити стан якогось явища чи процесу в майбутньому. Прогнозування розвитку (стану) підприємства або організації – це наукове обґрунтування можливих кількісних та якісних змін його стану, а також альтернативних способів і строків досягнення очікуваного стану.

Метою будь-якого прогнозу прийнято вважати процеси, що передбачають розвиток подій у майбутньому. Передбачене майбутнє дає змогу підготуватися як до позитивних, так і до негативних тенденцій, максимізувати результати та мінімізувати збитки.

З іншого боку категорію “прогноз” можна розглядати як передбачення напрямків та тенденцій розвитку процесу, об'єкта чи явища.

Особливостями прогнозів, складених за найновішими методиками, полягають у тому, що вони містять як бажані, так і можливі але небажані характеристики стану зовнішнього, проміжного та внутрішнього середовища підприємства, а також позитивні та негативні тенденції у взаємовпливі факторів цих трьох складових середовища.

Варто зауважити, прогнозування є також необхідною основою для стратегічного планування та аналізу. Наявність прогнозів підвищує обґрунтованість планів, дає можливість отримувати альтернативні плани.

Зазначимо також і найважливіші функції прогнозування в системі стратегі-

чного планування, до яких варто віднести [4, с. 153]:

- визначення можливих цілей і напрямків розвитку об'єкта прогнозування;
- оцінювання соціальних, економічних, наукових, технічних та екологічних наслідків реалізації кожного з можливих варіантів розвитку об'єктів прогнозування;
- попереднє визначення змісту заходів щодо забезпечення реалізації можливостей та послаблення загроз кожного з імовірних варіантів розвитку прогнозованих подій та інші.

Підсумовуючи усе вищезазначене, можна говорити про те, що прогнозування є одним із найважливіших завдань діяльності будь-якої організації. Хороший прогноз висвітлює економічну діяльність підприємства у майбутньому й допомагає керівникам різних рівнів пристосувати свої дії до нових економічних умов.

Тому, на нашу думку, прогнозування слід розглядати у широкому розумінні як процес передбачення майбутнього стану предмета чи явища на основі аналізу його минулого і сучасного, систематичну інформацію про якісні й кількісні характеристики розвитку цього предмета чи явища у перспективі.

Література

1. Геєць В. М., Клебанова Т. С., Черняк О. І., Іванов В. В., Дубровіна Н. А., Ставицький А. В. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування: Підручник. – Х.: ІНЖЕК, 2005. – 396 с.
2. Глівенко С. В., Соколов М. О., Теліженко О. М. Економічне прогнозування: Навч. посібник. – 3-тє вид., доп. – Суми: Університетська книга, 2004. – 207 с.
3. Пашута М. Т., Калина А. В. Прогнозування та макроекономічне планування: Навч. посібник. – К.: МАУП, 1998. – 192 с.
4. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 699 с.

Сенишин О.С., Харковець Ю. П.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТЬ “ЗБУТ” ТА “ЗБУТОВА ДІЯЛЬНІСТЬ”

Ринкова трансформація економіки України зумовила зміни в системі управління підприємствами різних галузей. Ці зміни передусім торкнулися системи постачання сировини і матеріалів, а також збуту продукції. Зокрема, необхідний пошук таких методів управління збутовою діяльністю, які допомагали б підприємствам враховувати потреби ринку і вести конкурентну боротьбу. Зауважимо також, що задовольняючи потреби споживачів на сьогоднішній час, недостатньо виготовити товар, який потрібен споживачеві, але й потрібно правильно оцінити його та реалізувати споживачеві.

Розглянемо різні твердження вчених-науковців стосовно категорії “збут”. З

одного боку, вищезначене поняття виступає як одна із функцій маркетингу. Його дуже часто називають “кровоносною системою” підприємства, оскільки це єдиний спосіб повернути на розробку чи придбання товарів витрачені кошти із певним прибутком.

З іншого боку, за твердженням відомого вченого-економіста П. А. Орлова, збут – це найважливіша складова частина комерційної діяльності підприємства, що пов’язана з прийняттям виробничих, фінансових, мотиваційних та інших рішень. Науковець у галузі маркетингу А. Н. Азриліан зазначає, що збут – це реалізація готової продукції; функція підприємства з продажу продукції, що включає логістику, взаємини з зовнішньою збутовою мережею і налагодження відносин з покупцями [3, с. 21–22]. Інша думка професора Л. І. Абалкіна, який підкреслює, що під збутом розуміються процеси транспортування, складування, збереження, просування до оптових і роздрібних торговельних посередників товарів, та їхня післяпродажна підготовка.

Найповніше, на нашу думку, розкриває сутність категорії “збут” визначення відомого корифея у галузі управління та маркетингу С. Мочерного, який вважає, що збут – це комплекс післявиробничих операцій, які здійснюють юридичні та фізичні особи з моменту виготовлення продукції до її продажу покупцеві.

Проаналізувавши праці вищезначених вчених-економістів можемо сказати, що в науковій літературі існують різні погляди на поняття “збутова діяльність” і “збут”. Одні автори вживають ці поняття синонімами, інші відмінними категоріями. Так, вчений-економіст В. В. Бурцев ототожнює ці поняття і визначає збутову діяльність як сукупність дій, що виконуються з того моменту, як продукт в тій формі, в якій його буде використано, надходить до комерційного підприємства чи кінцевого виробника, й до того моменту, коли споживач купує його [2, с. 51]. Такої ж позиції дотримується професор Л. В. Балабанова, яка вважає, що збут – це діяльність щодо планування, втілення в життя і контролю за фізичним переміщенням матеріалів і готових виробів від виробників до споживачів з метою задоволення запитів споживачів і отримання прибутку [1, с. 384].

Основними недоліками такого підходу вважаємо не тільки поєднання різних, на наш погляд, понять, але й виділення однакової сукупності дій як для підприємства-виробника, що реалізує свою продукцію, так і для підприємства, що займається збутом придбаної продукції.

Іншої точки зору дотримуються такі науковці як Д. Ланкастер і Д. Джоббер, які вважають, що збутова діяльність в умовах ринкової орієнтації є однією з функцій маркетингу [3, с. 22]. Зміст збутової діяльності підприємства визначається його концептуальною орієнтацією. Продаж – це лише частина всієї ринкової програми фірми, а вся робота загалом повинна координуватися ідеєю маркетингу. Продаж продукції та управління збутом тісно пов’язані з аналізом потреб і запитів потенційних покупців. Таким чином, збут товарів вважається ширшим поняттям аніж продаж останніх, оскільки продаж є одним із його елементів та результатом збуту.

Отже, приходимо до висновку, що усі вищезазначені автори єдині в тому, що називають збут важливою складовою процесу розширеного відтворення, і, що без налагодження ефективно функціонуючої системи збуту товарів не можуть успішно розвиватись сфера виробництва й економіка в цілому.

Література

1. Балабанова Л. В. Маркетинг: Підручник. – Донецьк, 2002. – 562 с.
2. Бурцев В.В. Внутренний контроль сбытовой деятельности предприятий в современных условиях хозяйствования // Менеджмент в России и за рубежом. – 2007. – № 6. – С. 145–151.
3. Орлов П. А. Збутова діяльність промислових підприємств: теорія та напрями розвитку. Монографія // П. А. Орлов, Г. О. Холодний, М. А. Борисенко та ін. – Харків: ХНЕУ, 2008. – 232 с.

Сиром`ятникова А.Г., Білоножко М.М.

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО ЕФЕКТУ ЗАХОДІВ ОХОРОНИ ПРАЦІ НА БУДІВЕЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

У світовій практиці давно відомо, що найбільші фінансові витрати пов'язані з охороною праці підприємство несе із-за нещасних випадків на виробництві. У їх підрахунку є свої складності: більшість витрат на перший погляд не видно, в той же час існує немало способів класифікації фінансових втрат від нещасних випадків. Витрати компанії взагалі розділяються на прямі і непрямі. [3, с.25]. Прямі витрати по нещасному випадку включають заробітну плату за період відсутності потерпілого на роботі, вартість його медичного обслуговування, медикаментів та інші витрати, пов'язані з нещасним випадком. До непрямих витрат можна віднести: втрата робочого часу інших, окрім потерпілого, осіб, а також збиток, нанесений майну і продукції організації і втрачений престиж компанії, оплата праці юристів, штрафи і т. п. [5,6, с. 245,132].

Соціальний ефект може бути розрахований за наступною схемою:

1) Розраховується коефіцієнт частоти травматизму $K_{ч}$, який є кількістю нещасних випадків, що розраховується на 1000 працюючих за певний період:

$$K_{ч} = \frac{N}{P} * 1000, \quad (1)$$

де N - кількість нещасних випадків, що сталися за даний період;

P - середньообліковий склад працівників за даний період.

2) Розраховується коефіцієнт тяжкості $K_{т}$, який є усередненою кількістю днів непрацездатності за лікарняними листами за даний період і визначається за формулою:

$$K_T = \frac{\sum D}{N}, \quad (2)$$

де $\sum D$ - сумарна кількість днів непрацездатності по травматизму за даний період.

3) Розраховується коефіцієнт частоти нещасних випадків із смертельним результатом, який є кількістю нещасних випадків із смертельним результатом, що приходяться на 1000 працюючих, і розраховуються за формулою:

$$K_{CM} = \frac{N_{CM}}{P} * 1000, \quad (3)$$

де N_{CM} - кількість нещасних випадків із смертельним результатом за даний період.

4) Для узагальнення даних виробничого травматизму використовують коефіцієнт умовних трудових втрат, що визначається за формулою:

$$K_{узаг} = K_{ч} * K_T + K_{CM} * K_{у}, \quad (4)$$

де $K_{узаг}$ - коефіцієнт умовних трудових втрат;

$K_{у}$ - умовна тяжкість наслідків нещасного випадку з летальним результатом, людино-дня.

Для оцінки скорочення виробничого травматизму використовують формулу:

$$\Delta K_{узаг} = K_{узаг}^i - K_{узаг}^{(i+1)}, \quad (5)$$

де $\Delta K_{узаг}$ - показник економії трудових втрат;

$K_{узаг}^{(i+1)}$ – умовні трудові втрати відносно до впровадження заходів і після.

Визначення економічного ефекту від заходів по поліпшенню охорони праці здійснюється зіставленням витрат на заходи по поліпшенню охорони праці S і матеріальних наслідків від виробничого травматизму Z .

Витрати на охорону праці S відбивають активну діяльність колективу підприємства і його керівництва по створенню безпечних умов роботи, які включають найрізноманітніші витрати підприємства, що забезпечують нормативне функціонування.

Для цього можна використати формулу

$$S = S_1 + S_2 + S_3, \quad (6)$$

де S_1 - вартість витрат за звітний період на пристосування і пристрої, що забезпечують міцність і стійкість конструкцій або споруд під час будівництва або, монтажу; витрати на облаштування засобів охорони праці і інших пристро-

сувань, що забезпечують безпеку робіт на висоті; вартість пристроїв і пристосувань для захисту працівників від дії небезпечних виробничих чинників; витрати на індивідуальні засоби захисту;

S2- витрати на проведення навчання з охорони праці;

S3- заробітна плата працівників служби охорони праці.

Матеріальні наслідки від нещасних випадків на виробництві характеризують матеріальні втрати колективу у зв'язку з недосконалістю охорони праці. Їх підраховують таким чином:

$$Z1+Z2+Z3+Z4+Z5+Z6, (7)$$

де Z1- витрати на оплату лікарняних листів по непрацездатності внаслідок виробничого травматизму і профзахворювань;

Z2- витрати на відшкодування заробітку;

Z3- витрати на виплату одноразових посібників;

Z4- компенсація додаткових витрат, пов'язаних з нещасним випадком;

Z5- витрати на відшкодування морального збитку;

Z6- доплати за несприятливі умови робіт і спецхарчування.

Усі витрати визначаються по відповідних статтях бухгалтерського обліку.

Основними джерелами статистичної інформації при оцінці стану умов і безпеки праці в організаціях являються: матеріали бухгалтерської звітності; звіт про потерпілих при нещасних випадках; матеріали колективного договору.

Вказані матеріали можуть бути зіставлені з аналогічними даними споріднених організацій або показниками за попередні періоди часу роботи конкретно узятій організації. [1, 2, с.36-40].

Таким чином, використовуючи підходи в оцінці економічної ефективності від заходів по охороні праці, можна зробити деякі висновки і пропозиції.

Оцінка стану охорони праці в організації повинне здійснюватися за допомогою визначення соціального і економічного ефектів заходів по поліпшенню безпеки життєдіяльності.

Соціальний ефект повинен знаходити прояв в зниженні рівня виробничого травматизму і професійної захворюваності, економії матеріальних витрат на поліпшення охорони праці найнятих робітників.

Результати аналізу розмірів збитку, що наноситься підприємству виробничим травматизмом і професійними захворюваннями, необхідно використати в практиці управління охороною праці для планування першочергових заходів по створенню безпечних і нешкідливих умов праці, економічного обґрунтування рішень, що приймаються.

Література

1. Безпека життєдіяльності : підручник / під ред. проф. Э.А. Арустамова. – 11-е видавництво, перераб. і доп. - М.: Видавничо-торгова корпорація "Дашков і К0", 2007. - 476 с.

2. Безпека життєдіяльності : Підручник для внз / Л.А.Михайлов, В. П. Соломин та ін. - СПб: Пітер, 2005. - 302 с.
3. А.В. Комірів. "Безпека і охорона праці" №1, 2008 [Електрон.ресурс]. - Електрон. дан. (1 файл). - Режим доступу : <http://www.biota.ru/publish/magazine/article/303>.
4. Графкіна М.В., Михайлов В. А., Нюнин Б.Н. Безпека життєдіяльності : підручник / під ред. Б.Н. Нюнина. - М.: ТК Велби, Вид-во Проспект, 2007. - 608 с.
5. Занько Н.Г., Малаян К.Р., Русак О. Н. Безпека життєдіяльності : підручник, 12-е видавництво, перераб. і доп. / під ред. О. Н. Русака. - СПб.: Видавництво "Лань", 2007.- 672с.
6. Маринченко А.В. Безпека життєдіяльності : Навчальний посібник. - М.: Видавничо-торгова корпорація "Дашков і К0", 2007. - 360 с.
7. Хван А. Безпека життєдіяльності :Учбове пособие.- Ростов-на-Дону:Феникс, 2001-349 с.

Скидоненко Н.В.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ СТВОРЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО СЕРЕДОВИЩА

Вступна частина. Розвиток економічних суб'єктів визначається правильним обранням стратегічних орієнтирів з урахуванням загальноекономічних тенденцій розвитку людської цивілізації та вибранням моделі економічного зростання. Вдалих вибір моделей та реалізація економічної стратегії, здатні забезпечити стійке економічне зростання, підвищити конкурентоздатність господарюючих суб'єктів в системі ринкових відносин. В сучасних умовах розвиток науки потребує значних затрат людських та матеріальних ресурсів. Тому актуальним є завдання розробки стратегічних напрямів розвитку та підвищення конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку, оновлення основних виробничих фондів, впровадження нових технологій на основі розвитку науково-технічного прогресу.

Викладення основного матеріалу. Конкурентоспроможність економіки, методи її визначення та зв'язок із динамікою економічного зростання перебуває в центрі уваги економістів та дослідників економічних процесів. Дослідженням природи багатства, його нагромадження, ефективного розподілу та перерозподілу займалися такі вчені як У.Петті, А.Сміт, Д.Рікардо, К.Маркс, Ж.Б.Сей, Л.Вальрас, А.Маршал, Дж.М.Кейнс, Й.Шумпетер. У другій половині ХХ-го століття було розроблено спеціалізовану теорію економічного зростання Є.Домара, Р.Харрода, Р.Солоу. Одночасно Д.Беллом, А.Турено, З.Бжезинським, А.Тоффлером в руслі теорії цивілізацій розробляється ідея розвитку на засадах формування постіндустріального, інформаційного суспільства. Розробці моделей економічного зростання з людським фактором приділили такі вчені як Р.Лукас, П.Ромер, Д.Ромер, Ф.Агійон і П.Хоувіт, Дж.Гроссман і Е.Хелпман.

На початку 50-х років ХХст. зростає інтерес до проблеми економічного зростання. У цей період конкретизували проблеми економічного розвитку, створювали моделі економічного зростання з метою пошуку оптимального співвід-

ношення між факторами економічного зростання, умовами, що забезпечать бажані темпи і стабільність розвитку. Ключову роль у цей період відіграла модель зростання Р.Солоу. Модель було розроблено для закритої економіки, в якій внутрішні інвестиції дорівнюють внутрішнім заощадженням при відсутності міжнародної торгівлі. Дана модель виявляє механізм впливу заощаджень, зростання населення і НТП на рівень життя і його динаміку.

Модель економічного зростання П.Ромера ґрунтується на нетрадиційному розмежуванні структурних елементів людського капіталу. Основний сенс структуризації – відбиття різного впливу складових людського капіталу (фізичної спроможності осіб, зайнятих у виробництві, освіти за результатами навчання в початковій та середній школі, сукупного досвіду набутого в процесі роботи, наукових знань (досвіду), здобутих після середньої школи) на випуск продукції.

П.Ромер поділяє економіку на три сектори:

I дослідницький сектор: в результаті використання сконцентрованого в ньому людського капіталу H_A та існуючого запасу знань A отримуємо нове знання, яке матеріалізується у вигляді нових технологій. При цьому приріст нових знань виражається формулою:

$$A = \delta H_A A$$

де δ - параметр наукової продуктивності

Знання в даному секторі розглядаються як неконкурентний виробничий фактор. Плата за використання одиниці людського капіталу в цьому секторі економіки визначається як $w_H = P_A \delta A$, де P_A - ціна нової технологічної розробки.

II проміжний сектор: фірми другого сектору економіки використовують отримані в дослідницькому секторі знання для виробництва засобів виробництва (технологічного обладнання). Кожна фірма даного сектору є монополістом: вона володіє патентом на випуск своєї продукції і отримує монопольний прибуток від її реалізації. Передбачається, що патент діє безмежно довго.

III сектор випуску кінцевої продукції: на основі існуючих засобів виробництва, затрат праці L і людського капіталу H_Y даний сектор економіки забезпечує випуск продукції споживчого призначення. При цьому виробнича функція набуває вигляду:

$$Y(H_Y, L, X) = H_Y^\alpha L^\beta \sum_{i=1}^{\infty} X_i^{1-\alpha-\beta}$$

де i – індекс кожного окремого виду засобів виробництва;

$$X = \sum_{i=1}^{\infty} X_i$$

- список засобів виробництва, що використовується однією фірмою для випуску кінцевої продукції;

α, β - частка факторів виробництва (знань, праці і капіталу) в економічному зростанні.

Виробнича функція визначена П.Ромером задає таку ж функцію, як і в моделі Кобба-Дугласа, але з однією відмінністю: капітал (X) представлений в

ній не як одна змінна, а як сума складових затрачених на купівлю необхідних засобів виробництва. Темп економічного зростання знаходиться в прямій залежності від величини людського капіталу H_A , зосередженого в сфері отримання нових знань. А це реально означає, що сфера НДДКР впливає на економіку не лише через нові розробки та ідеї, але й саме її існування є основною умовою економічного зростання, так як забезпечує накопичення людського капіталу.

Таким чином, модель П.Ромера підтверджує двоїстість природи наукових знань, які впливають на виробництво та сферу послуг. Не заохочуючи отримання нових знань заради знань як таких, немає як розраховувати на практичну віддачу від науки в майбутньому.[2, с.43-44]

Нові моделі економічного зростання з людським капіталом та ендогенним технологічним прогресом знайшли не лише своїх прихильників, і критиків. Серйозні сумніви з приводу нових моделей зростання висунув Ч.Джонс, який звернув увагу на те, що ефект масштабу від збільшення ресурсів сфери НДДКР не завжди підтверджується емпіричними даними державного розвитку. Він обґрунтував появу ефекту масштабу в нових моделях економічного зростання неконкурентним характером наукових знань. А.Янг запропонував альтернативну модель з ендогенним технологічним прогресом, в якій розмір ринку і рівень затрат на НДДКР можуть впливати не лише на темпи економічного зростання, але й на функцію корисності нововведень для середнього споживача (через розширення асортименту продукції).

Х.Лін та В.Руссо розширили модель ендогенного зростання П.Ромера, включивши вплив податкових інструментів на розвиток економіки, яке пов'язане зі змінами розміру ринку проміжних товарів інноваційних фірм (нових засобів виробництва і технологій виробничого призначення).[2, с.46-47] На сьогодні технологічний рівень національної економіки залишається дуже низьким. Журнал Forbes опублікував рейтинг країн, найбільш привабливих для ведення бізнесу в 2009 році.

Україна у цьому рейтингу посіла 97-ме місце, втративши за рік 22 позиції. У рейтингу використання технологій Україна перебуває на 60-му місці, причому за інноваційним потенціалом Україна посідає 48-ме місце в підрейтингу інновацій. Він визначається, зокрема, високим "прохідним" відсотком абітурієнтів, котрі бажають здобути вищу освіту (понад 48%) (так, за показником залученості населення до здобуття вищої освіти Україна посідає 14 місце із 134 країн), а також витратами компаній на проведення НДДКР. [9, с.7]

Істотно позначилося на інноваційній діяльності також зменшення кількості науковців, зниження рівня їх кваліфікації. Загострилася кадрова проблема. Основою галузевого розвитку має стати комплексна модернізація виробництва з впровадженням сучасних досягнень вітчизняної і світової науки і техніки та створення технологічного підґрунтя для переходу до постіндустріальних методів виробництва.

Висновки. Використання міжнародних індикаторів є потужним інстру-

ментом позиціонування країни в міжнародному конкурентному середовищі. Одним із аспектів застосування моделей економічного зростання є економетрична перевірка динаміки близьких за рівнем розвитку країн щодо темпів їх економічного зростання. Глобалізація не лише відкриває перед вітчизняними підприємствами перспективи виходу на світові ринки, але й поряд з цим вони опиняються перед загрозою агресивних дій потужних іноземних конкурентів. Нагромаджений світовий досвід економічного розвитку пропонує широкий спектр інструментів науково-технічної, інноваційної та промислової політики, за допомогою якої можна управляти інноваційними процесами на макро- та мікроекономічному рівнях. Щоб Україна перейшла до постіндустріальної економіки слід створити стимули для інвестицій в інновації. А також з метою збільшення обсягів продукції та зміцнення позицій на нових ринках, українські виробники повинні не лише підвищувати якість продукції, але й завойовувати довіру споживачів.

Література

1. Радіонова І.Ф. Економічне зростання з участю людського капіталу. // Економіка України – 2009 - №1 – С.19-30.
2. Дагаев А. Новые модели экономического роста с эндогенным технологическим прогрессом. // Мировая экономика и международные отношения – 2001 - №6 – С.40-51.
3. Шегда А.В. Взаємозв'язок економічного зростання та конкурентоспроможності. // Економіка і управління – 2008 - №1 – С.5-11.
4. Вітчизняними машинобудівними підприємствами освоєно та виготовлено //Прес-служба Мінпромполітики України
http://industry.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=66942&cat_id=42652
5. Гевко О. Брендинг у машинобудуванні: стан і перспективи. // Маркетинг в Україні. – 2008. – №6. – С.53-57.
6. Україна завмерла на "дні" економічної кризи?
<http://www.epravda.com.ua/news/4aeb755684b44/>
7. Дружерученко К.Сировинний комплекс.//Контракти – 2009- №13 – С.16-19.
8. Мальчик М.В. Підвищення конкурентних позицій машинобудівних підприємств // http://www.rusnauka.com/16_NTP_2008/Economics/33764.doc.htm
9. Не найкраще місце. // Контракти – 2009 - №13 – С.7
10. Мазейкина О.О. Місце інноваційної діяльності в системі стратегічного управління машинобудівним підприємством// <http://www.iconf.org.ua/index.php?option=comcontent&task=view&id=277&Itemid=42>

Скрипка В.М.

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ВУГІЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО

Значення стратегічної поведінки, що дозволяє підприємству виживати в конкурентній боротьбі в довгостроковій перспективі, різко зросло останніми роками. Прискорення змін у зовнішньому середовищі, поява нових запитів і зміна позиції споживача, зростання конкуренції за ресурси, інтернаціоналізація і глобалізація бізнесу, поява нових несподіваних можливостей для бізнесу, що відкриваються досягненнями науки і техніки, розвиток інформаційних мереж, що уможливають миттєве розповсюдження й отримання інформації, широка доступність сучасних технологій, зміна ролі людських ресурсів, а також низка інших причин призвели до різкого зростання ролі стратегічного управління.

Стратегії, єдиної для всіх фірм, не існує, так як і не існує єдиного універсального стратегічного управління. Кожне підприємство унікальне у своїй галузі, тому і процес розробки стратегії для кожної організації унікальний, оскільки залежить від позиції фірми на ринку, динаміки її розвитку, її потенціалу, поведінки конкурентів, характеристик товару, що виробляється, стану економіки, культурного середовища і ще багатьох факторів. Таким чином для того, щоб виробити стратегію для конкретного підприємства, перш за все, необхідно провести стратегічний аналіз її внутрішнього і зовнішнього середовища. Потім, на основі отриманих результатів, потрібно формувати стратегію, місію, цілі підприємства і визначати конкретні заходи щодо їх реалізації. Жодне підприємство не функціонує у вакуумі, його оточує сильно диференційоване середовище. Зовнішнє середовище включає всі сили і організації, з якими підприємство зіштовхується у своїй повсякденній і стратегічній діяльності. Це середовище ніколи не буває стабільним, тому кожна організація повинна не лише знати середовище, в якому вона функціонує, природу його змін, а і вміти реагувати на ці зміни.

Під зовнішнім середовищем розуміються всі умови і фактори, що виникають у навколишньому середовищі, незалежно від діяльності конкретної фірми, які впливають чи здатні впливати на її функціонування і тому потребують урахування при прийнятті господарських рішень.[1]

Відносини підприємства із зовнішнім середовищем надзвичайно динамічні. У практичній діяльності організації не буває моментів, коли це середовище буває статичним. Тому для підприємства надзвичайно важливо уміти виявляти появу факторів впливу, правильно їх оцінювати і виробляти відповідну реакцію. В силу впливу на організацію принципу динамічної рівноваги зовнішнє середовище створює умови, що призводять до зміни цілей і стратегії її діяльності. Необхідність проведення коригування цілей і стратегій змушує підприємство проводити аналіз зовнішнього середовища і змінювати організаційний і функціональний потенціал підприємства.

Навіть якщо зовнішнє середовище не було б на стільки рухливим і непе-

редбачуваним, яким воно є на сьогоднішній день, враховувати вплив цього середовища все одно необхідно. Зовнішнє середовище встановлює вимоги до місії і цілей, процесу їх досягнення, впливає на поточні процеси діяльності підприємства, тому було б великою помилкою ігнорувати вплив зовнішніх факторів. Отже, кожне підприємство потребує оцінювання того, якого роду зміни в зовнішньому середовищі очікуються в майбутньому і як зміна цих факторів може впливати на поточну діяльність.

Оскільки реалізація визначених цілей підприємства відбувається в конкретних умовах впливу і стану зовнішнього середовища, необхідно уміти виявляти істотні фактори в оточенні та оцінювати можливий їх вплив на підприємство і все це враховувати у процесі прийняття управлінських рішень.

Таким чином, вивченню їх аналізу підлягає макро- і мікросередовище, його поведінка і вплив на підприємство в стратегічному полі і поточній ситуації.

Діагностика зовнішнього середовища є процесом, за допомогою якого встановлюються, оцінюються і контролюються зовнішні стосовно підприємства фактори для визначення можливостей, які можна (або бажано) використовувати, і запобігти загрозам для його діяльності.[2]

Отже, підприємство змушене не тільки визначати, оцінювати безліч факторів зовнішнього середовища, що впливають на його поточну діяльність, але і прогнозувати можливі наслідки нестабільності середовища в майбутній діяльності. Існує безліч факторів зовнішнього середовища, що можуть впливати на діяльність організації. У менеджменті їх прийнято ділити за ознакою впливу на діяльність підприємства на фактори зовнішнього середовища прямого і непрямого впливу. В ідеалі було б бажано аналізувати і оцінювати всі фактори, але на практиці зробити це дуже важко. Тому необхідно обмежувати їх склад. В практичній діяльності фактори зовнішнього впливу зазвичай поділяють на економічні, політико-правові, науково-технологічні, соціально-культурні, міжнародні, ринкові та географічні.

Зазначені фактори впливають на діяльність підприємств і можуть діяти як у взаємодії один з одним, так і окремо. Тому для визначення ступеня залежності діяльності організації від впливу цих факторів проводиться їх вивчення.

За допомогою аналізу зовнішнього середовища підприємства можна за зазначеними факторами створити перелік небезпек і можливостей для фірми. Виявлені фактори підлягають ретельному аналізу і оцінці з метою визначення сильних і слабких сторін підприємства. В таблиці 1 наведено перелік основних загроз і можливостей, які створюють для вугільного підприємства ПАТ «Шахтоуправління «Покровське» фактори зовнішнього середовища.

Незважаючи на те, що фактори зовнішнього середовища розділені на групи, вони пов'язані між собою. Так, наприклад, поступовий вихід країни з кризи зумовлює такі процеси як нарощення обсягів видобутку вугілля; а оскільки після кризи відновлюються й інші підприємства, шахта матиме можливість збільшити і обсяги збуту продукції, що в свою чергу призведе до збільшення фінансових надходжень на підприємство.

Таблиця 1 – Фактори впливу зовнішнього середовища на ПАТ «Шахтоуправління «Покровське»

Фактори зовнішнього середовища	Можливості	Загрози
Економічні	<ul style="list-style-type: none"> - вихід з світової фінансово-економічної кризи; - відновлення обсягів виробництва після економічної кризи; - налагодження інвестиційного клімату в Україні; - стабілізація валютних курсів; - податкові канікули чи інші податкові пільги 	<ul style="list-style-type: none"> - високий рівень інфляції; - високі процентні ставки по кредитам; - труднощі з отриманням довгострокових кредитів; - зростання податкового тягаря, в зв'язку з законодавства.
Політико-правові	<ul style="list-style-type: none"> - зростання політичної стабільності; - визначення вугледобувної галузі як пріоритетної на законодавчому рівні 	<ul style="list-style-type: none"> - тиск політичних сил на економічні процеси; - вибори депутатів місцевих органів самоврядування та Верховної Ради; - зміни в законодавстві
Ринкові	<ul style="list-style-type: none"> - зростання попиту на вугільну продукцію 	<ul style="list-style-type: none"> - посилення конкуренції; - поява товару-замінника (природного газу)
Міжнародні	<ul style="list-style-type: none"> - проведення політики протекціонізму; - встановлення більш тісних зв'язків з іноземними постачальниками ресурсів 	<ul style="list-style-type: none"> - відкриття Україною своїх кордонів для експорту і імпорту вугілля
Соціально-культурні	<ul style="list-style-type: none"> - покращення демографічної ситуації; - підвищення рівня підготовки спеціалістів; - підвищення рівня трудової дисципліни та свідомості громадян 	<ul style="list-style-type: none"> - погіршення демографічної ситуації; - наростання екологічних проблем (в т. ч. в регіоні); - поживлення руху профспілок на захист прав працівників
Науково-технологічні	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток ресурсозберігаючих технологій; - поліпшення загального інноваційного клімату; - державна підтримка інновацій 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність нормативно-правового підґрунтя інноваційної діяльності; - низький рівень витрат на наукові дослідження; - недосконала система охорони прав інтелектуальної власності
Географічні	<ul style="list-style-type: none"> - покращення шляхів транспортного сполучення 	<ul style="list-style-type: none"> - перерозподіл власної інфраструктури регіону

Крім того, країна пережила вибори президента і наразі має тенденцію до стабілізації політичної ситуації. Стабільність у суспільстві дає змогу керівництву шахти планувати певні довгострокові проекти. Разом з цим залишається відкритим питання про те, які саме нові пріоритети обере новий уряд та якими засобами буде провадити свою політику. Тому питання щодо податкових пільг, підтримки галузі, бюджетного фінансування інновацій можуть створити для ву-

гільної компанії як загрози, так і можливості. Соціально-культурне середовище створює для шахтоуправління можливості, пов'язані з підвищенням кваліфікації спеціалістів у вуглевидобувній промисловості, що дозволить підприємству оптимізувати використання трудового потенціалу, скоротити втрати робочого часу. Тенденції до покращення демографічної ситуації в регіоні дають можливість шахті вирішити проблему із забезпеченістю персоналом. Разом з тим підвищення правової грамотності населення, а також його збентеженість проблемами охорони праці можуть спровокувати нові вимоги з боку профспілок щодо підвищення гарантій співробітникам шахти. Якщо в Україні буде створено достатню нормативно-правову базу щодо здійснення інноваційної діяльності, а також будуть забезпечені можливості охорони прав інтелектуальної власності, вугільна компанія отримає додаткові можливості, пов'язані з наступним: впровадження передових технологій по видобутку вугілля; використання ресурсозберігаючих технологій; автоматизація праці і, як наслідок, підвищення її продуктивності. Як правило, такі нововведення розраховані на довготривалий період. Тому їх реалізація вимагає певного рівня політичної, соціальної, економічної стабільності. Отже, ми знову повернулися до сфери політико-правового, соціального та економічного впливу, що зайвий раз доводить взаємозв'язок всіх факторів зовнішнього середовища. Таким чином, для вугільного підприємства ПАТ «Шахтоуправління «Покровське» необхідно обрати загальну стратегію, що включає стратегію інновацій та стратегію зменшення витрат, оскільки необхідно діяти за принципом максимальні прибутки при мінімальних витратах особливо за сучасних економічних умов, при цьому використовуючи нові технічні та технологічні винаходи. Розробка змішаної стратегії допоможе шахті обирати напрями свого розвитку та оперативно реагувати на всі ринкові зміни. При можливостей використанні та рекомендацій, які пропонуються ПАТ «Шахтоуправління «Покровське» отримуватиме прибуток, та можливості для подальшого розвитку конкурентоспроможності підприємства в ринкових умовах.

Література

1. Василенко В. О., Ткаченко Т. І. Стратегічне управління підприємством. Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, виправл. і доп. За ред. Василенка В. О. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 400 с.
2. Ігнат'єва І. А. Стратегічний менеджмент: Підручник. – К.: Каравелла, 2008. – 480 с.

Смірнов П.К., Вороніна А.В.

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО МАШИНОБУДУВАННЯ

За роки трансформації вітчизняної економіки машинобудівний комплекс країни зазнав тривалої руйнівної кризи, спричиненої реформуванням відносин власності та втратою економічних зв'язків, які існували за часів Радянського Союзу. Багато вітчизняних машинобудівних підприємств були проміжними лан-

ками технологічних ланцюжків і не створювали кінцевої продукції, яка найбільшою мірою формує загальну величину споживчої вартості. Відмова російських машинобудівних підприємств та виробників кінцевої продукції інших пострадянських країн від комплектуючих та силових агрегатів, які виготовлялись багатьма українськими підприємствами, потребувала перегляду асортименту та обсягів машинобудівної продукції. Проте усунення держави від формування пріоритетів розвитку вітчизняного машинобудування, відсутність стратегічного бачення в нових їх власників і їх орієнтація на максимізацію власної вигоди призвели до того, що ресурсний потенціал більшості підприємств не розвивався, а в кращому випадку просто відтворювався. На багатьох підприємствах мало місце критичне зношення основних фондів, вимивання обігових коштів до межі, коли втрачається можливість оновлення асортименту і підтримання необхідної для цього освітньо-кваліфікаційної структури персоналу.

Певний розвиток отримали лише ті підприємства, продукція яких була конкурентоспроможна на зовнішніх ринках. На жаль, серед них переважна більшість підприємств, що здійснюють первинну обробку металу, тобто створюють продукцію із незначною доданою вартістю. Водночас у структурі виробничих витрат таких підприємств велика питома вага витрат на енергоносії; крім того, їх діяльність є екологічно шкідливою.

Очікування на те, що входження іноземного капіталу сприятиме технологічному оновленню галузі, і, як результат – збільшенню частки наукомісткої продукції в загальному обсязі продукції машинобудування, не виправдалися. У вітчизняне машинобудування на початок 2010 р. надійшло лише близько 3% іноземних інвестицій з усього їх обсягу (рис. 1), причому значна частина капіталу – із офшорних зон, що свідчить про їх ймовірне українське походження.

Загалом, трансформаційні процеси в галузі призвели до поглиблення структурних деформацій – збільшення частки підприємств, що відносяться до 3-го та 4-го технологічних укладів і зменшення підприємств, що випускають наукомістку продукцію. При цьому мали місце значні втрати виробничого і кадрового потенціалу, більше ніж двократне скорочення частки продукції машинобудування в промисловому виробництві, зниження активності в інноваційно-інвестиційній діяльності. Разом з тим, незважаючи на складнощі трансформаційного періоду, машинобудівний комплекс з часом став поступово відновлювати свою діяльність. Протягом 2001-2010 рр. обсяги виробництва та реалізації продукції збільшилися в 5,9 раз за середньорічного зростання на 12,6% (рис. 2) [3; 2]. Однак висока динаміка зростання вітчизняних машинобудівних підприємств, ймовірніше всього, не була наслідком значних якісних змін у складі їх структурного потенціалу.

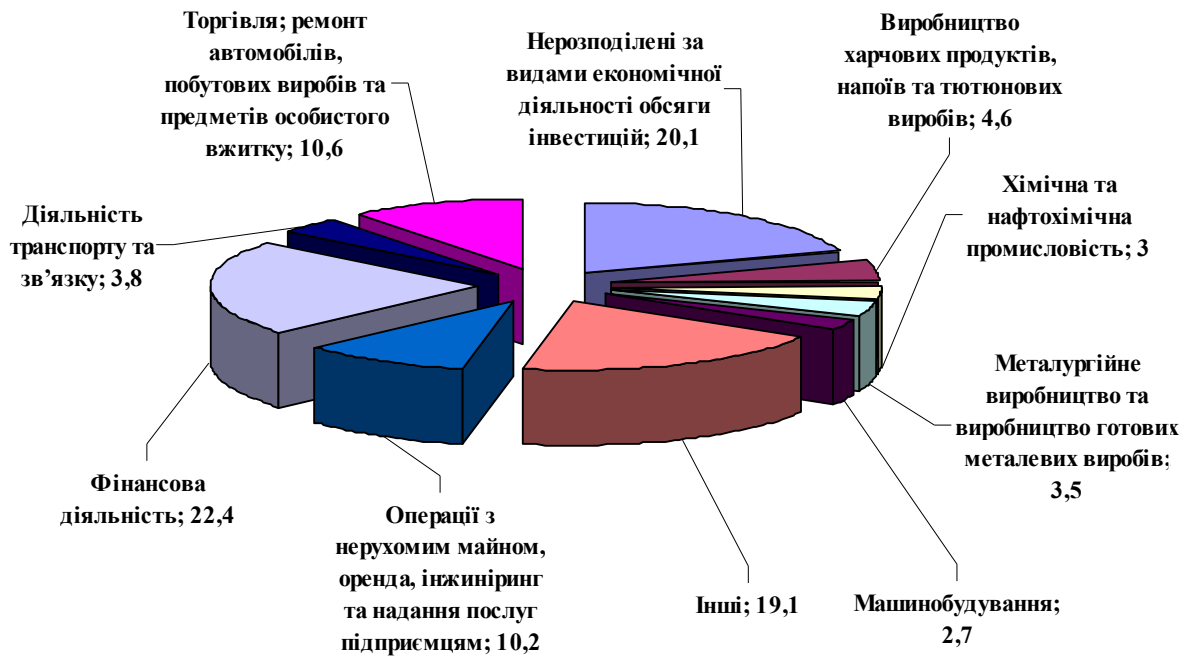

Рис. 1. Структура прямих іноземних інвестицій в Україну за видами економічної діяльності на 01.01.2010 [побудовано за даними Держкомстату України //www.ukrstat.gov.ua/]

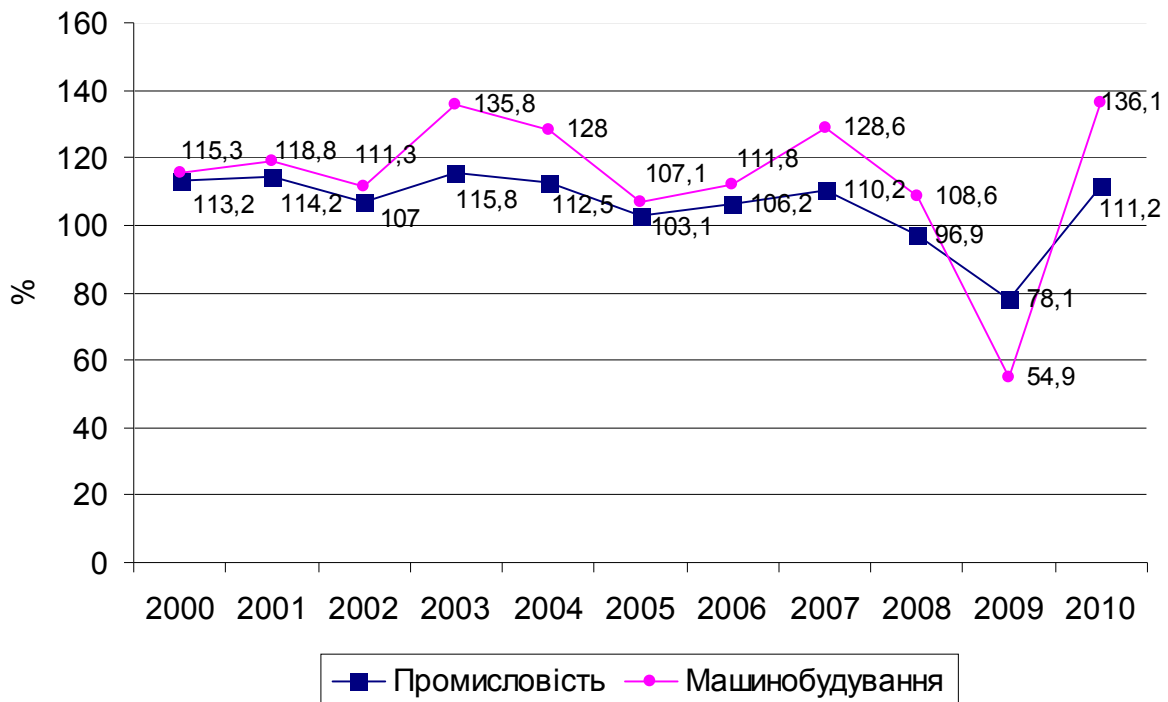

Рис. 2. Індекси промислової продукції України за 2000-2010 роки

І якщо за сприятливої економічної кон'юнктури 2001-2007 років, зумовленої загальним економічним зростанням і, відповідно, підвищеним попитом на засоби виробництва, вітчизняна галузь машинобудування розвивалась доволі високими темпами (вищими, ніж у промисловості в цілому), то за підсумками 2008-2009 р. мало місце значне погіршення відносної динаміки розвитку машинобудування, але поправки у кінці 2009 року зумовили покращення стану галузі, згідно з індексом, майже в 2,5 рази.

Порівняно з попереднім роком індекс виробництва машинобудівної продукції склав 54,9%, водночас у промисловості загалом – 78,1%, тобто зменшення обсягів виробництва і реалізації продукції у машинобудуванні було майже вдвічі більшим, ніж у промисловості. При цьому високі темпи зростання машинобудування практично не вплинули на показники ефективності галузі. Так, за вказаний період, рівень рентабельності в цьому виді економічної діяльності був дуже низьким – 1,5–3,4% (зокрема у 2008 р. – 2,9%)

Висока зношеність основних фондів спричиняє високу ресурсо- та енергомісткість вітчизняної продукції. Так, на 1 дол. ВВП Україна витрачає у 2,6 рази більше середньосвітового рівня енергоресурсів. Продуктивність праці сягає лише 25-30% рівня країн Євросоюзу. Надзвичайно високою є матеріаломісткість промислового виробництва – 0,61 [1]. З цих причин, незважаючи на дешевизну робочої сили, окремі види продукції вітчизняних підприємств на 30-70% перевищують ціни на міжнародних ринках, що робить їх неконкурентоспроможними. Дослідження тенденцій розвитку машинобудівних підприємств у контексті сучасних соціально-економічних трансформацій засвідчили наявність диспропорцій у розвитку галузевої структури, її невідповідність пріоритетам розвитку національної економіки. У машинобудівному комплексі спостерігається зниження інноваційної активності, що спричиняє подальшу втрату конкурентоспроможності продукції машинобудування і витіснення вітчизняних виробників із тих ринкових сегментів, які вони займали. Зменшення обсягів діяльності зумовлює низький рівень рентабельності машинобудування та нестачу коштів для фінансування техніко-технологічного оновлення і розвитку – з кожним роком у галузі скорочується кількість працівників, підвищується зношеність основних засобів.

Очевидно, що для виходу із кризової ситуації у вітчизняному машинобудуванні необхідно застосувати ефективні макроекономічні регулятори, які б створювали певні преференції вітчизняним виробникам. За цих умов вітчизняне машинобудування може стати авангардною ланкою промислового комплексу, створюючи умови для технічного переоснащення всіх галузей економіки. Однак макроекономічне регулювання лише частково вирішуватиме проблему – захист вітчизняного виробника не створюватиме міцного фундаменту для структурно-інноваційної перебудови машинобудування. Набагато конструктивнішими можуть бути дії, спрямовані на поліпшення структури ресурсного потенціалу машинобудівних підприємств, яка має відповідати вимогам часу. Передусім це стосується його інноваційної складової, яка має бути достатньою для реалізації завдань із підвищення конкурентоспроможності підприємств та їх продукції. Це

важливе стратегічне завдання менеджменту цих підприємств і воно має вирішуватися кожним суб'єктом господарювання. Тому перспективою наступних досліджень має стати розробка практичних рекомендацій з формування адекватного завданням інноваційного розвитку ресурсного потенціалу машинобудівних підприємств та управління його ефективним використанням.

Література

1. Соціально-економічне становище України за 2009 рік [Електронний ресурс] : Державний комітет статистики України. — Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/soc_ek/publ_u.html.
2. Обсяг реалізованої продукції за основними видами промислової діяльності за січень-грудень 2009 року [Електронний ресурс] : Державний комітет статистики України. — Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2009/pr/orp/orp_u/orp1209_u.htm.
3. Економічна політика України [Електронний ресурс] : Міністерство економіки України. — Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/control/publish/category>.

Соколенко С.І., Лисенко С.М.

ВПЛИВ НОВОГО ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА НА МАЛИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ

Для існування держави необхідні величезні фінансові ресурси, які акумулюються у бюджетних державних централізованих фондах, переважно завдяки функціонуванню податкової системи. Економічні відносини, пов'язані з податками, тією чи іншою мірою зачіпають усе населення країни, тому тема податкової політики є актуальною не тільки для України, а й для всіх країн світу. Основні теоретичні і практичні аспекти побудови податкової системи цікавлять не тільки спеціалістів (економістів, юристів, керівників усіх рівнів, підприємців), але й звичайних громадян.

Над питанням реформування податкової системи України працюють такі українські науковці, як В.Л.Андрущенко, П.В.Мельник, А.М.Соколовська, А.Н.Тищенко, А.І.Крисоватий, В.М.Федосов, проте воно потребує подальшого дослідження.

Метою роботи є аналіз наслідків введення Податкового кодексу на мале підприємництво.

Під податком слід розуміти обов'язковий внесок до бюджету відповідного рівня або державного цільового фонду, здійснюваний платниками у порядку і на умовах, що визначаються законами України про оподаткування. Саме сукупність податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та до державних цільових фондів, що збираються у встановленому законами України порядку, і становить систему оподаткування [4, ст. 6].

Податки виконують певні функції: фіскальну, регулюючу, стимулюючу. Фіскальна функція — є найважливішою, оскільки згідно з цією функцією податки виконують своє головне призначення — наповнення доходної частини бюджету, доходів держави для задоволення потреб суспільства. Основна ознака цієї функції — її стабільність, що дозволяє формувати надходження податків до бюджету на постійній, стабільній засаді. Регулююча функція — виявляється в наданні пільг з оподаткування окремим галузям та виробникам, враховуючи їхні перспективи, діяльність, рівень прибутковості та інше. Стимулююча функція — створює орієнтири для розвитку або згортання виробництва, діяльності. Як і регулююча, ця функція може бути пов'язана із застосуванням пільг, зміною об'єкта оподаткування, зменшенням бази оподаткування. Питання про те, наскільки ефективно держава може використовувати регулюючу та стимулюючу функції податків було і залишається одним із центральних питань теорії оподаткування.

Свідоме використання податків для досягнення відповідних цілей проходить у рамках податкової політики, яку проводить держава. Податкова політика — діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації збору податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави. Система оподаткування в Україні почала формуватися з 1991 року, незважаючи на незмінність основних принципів і підходів до побудови цієї системи, викладених в Законі України «Про систему оподаткування», однак вона постійно змінюється: вносяться доповнення, уточнення, поправки. На сьогодні у функціонуванні системи оподаткування держави існує ряд невирішених проблем, що потребує продовження теоретичних досліджень та застосування цих знань на практиці з метою визначення напрямків її удосконалення. Удосконалення податкової системи починається з визначення принципів оподаткування та їх раціонального впровадження, на цій основі має будуватися податкове законодавство. Руйнувати та будувати нову законодавчу базу недоцільно, необхідно вносити корективи відповідно до змін у податковому просторі. Чинне податкове законодавство можна охарактеризувати як суперечливе, невизначене, нестабільне, неадекватне нинішнім умовам господарювання [1-2]. Реформування податкової системи визначається оптимальним поєднанням фіскальної ефективності та регулюючих механізмів економічного зростання, що відображається у принципах оподаткування, на основі яких здійснюється реформування податкового законодавства.

У грудні 2010 року був введений Податковий Кодекс, але чинна податкова система зазнає критики як з боку наукових кіл, так і з боку підприємців, політичних діячів, депутатів. Леонід Козаченко, глава Ради підприємців при Кабінеті міністрів України, прокоментував наслідки введення Податкового Кодексу таким чином: «Запровадження Податкового кодексу призвело до відходу в "тіньовий" сектор більше 30% малого бізнесу країни, це сталося через неможливість пристосуватися до Податкового кодексу і забезпечити виконання передбачених ним вимог. Малому бізнесу дуже важко пристосуватися до такого важкого податкового законодавства, оскільки навіть великий бізнес вважає Податковий кодекс дуже складним» [5]. За словами Л. Козаченка, існуюче пода-

ткове законодавство дуже важке, в ньому містяться складні норми, з якими не можуть до кінця розібратися самі податківці. Тому і виникає ускладнена ситуація, бо цими нормами повинні володіти та керуватись на практиці як платники податків, так і працівники органів державної податкової служби України. Мале підприємництво як найуразливіший сектор економіки, не отримує належної підтримки та захисту зі сторони держави. Внаслідок наявних труднощів спостерігається зниження зацікавленості підприємців працювати у прозорих умовах, що призводить до зростання частки тіньового сектору та фіскальних втрат бюджету, зниження інвестиційної активності.

Таблиця 1

Основні показники розвитку малих підприємств в Україні в 2008-2010 рр. [6]

	Кількість підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	Кількість зайнятих працівників (штатні, поза-штатні та неоплачувані працівники), тис. осіб	Кількість найманих працівників (штатні та позаштатні працівники), тис. осіб	Частка найманих працівників на малих підприємствах до їх загальної кількості, %	Частка обсягу реалізованої продукції малих підприємств до загального обсягу реалізації, %	Частка прибутку від звичайної діяльності до оподаткування малих підприємств до загального обсягу прибутку, %	Частка збитків від звичайної діяльності до оподаткування малих підприємств до загального обсягу збитків, %	Частка підприємств, що одержали збитки, до загальної кількості малих підприємств, %
2008	72	2237,4	2156,8	24,3	16,3	16,5	37,6	37,3
2009	75	2152,0	2067,8	25,3	16,7	22,9	29,0	39,9
2010	63	2073,6	1992,5	25,5	14,2	23,4	30,8	41,4

На даний момент в Україні спостерігаються певні зміни у кількісному та якісному складах малого підприємництва. З таблиці 1 видно, що частка малих підприємств, у загальній кількості та у розрахунку на 10 тис. осіб, має тенденцію до зменшення, якщо взяти показники 2009 та 2010 років, то бачимо, що показник 2010 року зменшився на 16 %. З кожним роком показники частки прибутків та збитків оподаткування малих підприємств збільшуються, але проблема в тому, що показники збитків значно більші ніж показники прибутків, що спричиняє масове банкрутство підприємств. Важливим є те, що саме в 2010 році частка підприємств, від загальної кількості, отримали найбільше збитків в порівнянні з минулими роками, а саме 41,4 % [6].

Результати аналізу основних етапів діяльності малого бізнесу в Україні свідчать про те, що після прийняття Податкового кодексу в Україні відбулося масове закриття підприємств. Незважаючи на зменшення кількості малих підпри-

ємств, спостерігається зростання обсягу роздрібного товарообороту. У січні-вересні 2011 року товарообіг підприємств роздрібною торгівлі та ресторанного господарства України зріс у порівнянних цінах на 14,6% в порівнянні з аналогічним періодом 2010 року і складає 247732,8 млн. грн. Максимальне зростання зафіксовано у Черкаській (21,9%), Київській (23,5%), Вінницькій (21,3%), Житомирській (18,2%) областях та м. Севастополі (18,1%). Найнижчі показники поки демонструють Херсонська (6,7%), Тернопільська (7,9%), Рівненська і Чернівецька (по 9,7%), Кіровоградська та Харківська (по 10,8%) області [6].

Необхідно звернути увагу й на те, що в Україні сформувався досить високий рівень податкового навантаження. Згідно з рейтингом «Paying Taxes 2010» («Виплата податків 2010»), складеним Світовим банком, українська система оподаткування є однією з найбільш обтяжливих у світі. Підприємцям в Україні доводиться платити 147 податків і зборів та витратити на це більш ніж 736 годин. Таким чином, у рейтингу податкових систем Україна займає 181 місце із 183 (гірше справи йдуть тільки у Венесуелі та Білорусі) [3, с.11, с.17].

Проаналізувавши наслідки введення Податкового кодексу можна зробити такі висновки: чинне податкове законодавство можна охарактеризувати як суперечливе, невизначене, нестабільне, неадекватне нинішнім умовам господарюванням; для функціонування податкової політики необхідно її переорієнтація із суто фіскальних цілей на стимулювання економічного зростання; введення нового податкового законодавства призвело до масового закриття підприємств, в порівнянні з минулими роками. Значна кількість і частота внесення змін та доповнень до нормативно-правових актів податкового законодавства, істотно ускладнює роботу контролюючих органів та негативно позначається на діяльності суб'єктів підприємництва, а також знижує привабливість національної економіки для іноземних інвесторів.

Література

1. Стратегія Кабінету Міністрів України щодо реформування податкової системи від 23.12.2009 № 1612-р. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1612-2009>
2. Концепція Кабінету Міністрів України щодо реформування податкової системи України від 19.02.2007 № 56-р. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=653-2007>
3. Отчет Всемирного банка и МФК "Paying Taxes 2010. The global picture". – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.pwc.ru/en/tax-consulting-services/paying-taxes-2010>
4. Податковий кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011).
5. Журнал «Деньги» – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dengi.ua>.
6. Держкомстат України. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/sze/sze_ric/mp/mp_u/2005

Татарикова Д. А., Школяренко О. О.

ПОСТКРИЗОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІК УКРАЇНИ Й РОСІЇ

Післякризові сподівання як у економіці, так і в житті завжди пов'язані з надією на поліпшення, адже в такий період вони базуються на очікуванні того, що відкриються нові можливості для діяльності, незважаючи на обмеженість фінансових ресурсів, обережність дій кредитних інститутів, неясність політики урядів і мінливість поведінки ринків. Є всі підстави стверджувати, що Україна й Росія під час кризи мусили перебудуватися на досягнення стабільності й економічного зростання. До речі, така налаштованість повинна бути не тільки в бізнесу, а й у держави, оскільки ініціативи бізнесу можуть і мають бути підтримані державою, тож на нинішньому етапі боротьби із кризою від них вимагається саме взаємодія.

Дослідженням цієї проблеми займалися наступні сучасні науковці: Н.В.Зачосова, Д.З.Піріг, Н.П.Карачина, С.М.Лиса, С.В.Мамалига, І.П.Сергін, З.О.Жученко, О.А.Кириченко, А.М.Турило.

Сьогодні однозначно сприймається те, що завданням держави є забезпечення стабільності (як політичної, так і макроекономічної), але погляди на її досягнення в умовах кризи помітно різняться. При цьому переважає підхід, який для досягнення стабільності вимагає помірності у витратах, а не їх надмірності, що досить довго спостерігалось раніше та є наслідком в основному помилкової політики, орієнтованої на стимулювання споживання.

У зв'язку з цим у післякризовий період перед Україною стоїть завдання у своїй економічній політиці переорієнтуватися на підтримку як стабільності та відповідно скорочення питомих витрат на соціальні потреби, так і економічного зростання.

Серед заходів, спрямованих на переорієнтацію економіки від стабільності до довгострокового зростання, особливо важливим є забезпечення такої інституціональної поведінки, коли збиток, завданий іншим через власну неінституціональну поведінку, погашається за рахунок винного завдяки ефективно діючій судовій системі, здатній захистити як права власника, так і права на інтелектуальну діяльність, результати якої не можуть бути привласнені конкурентами [2, с. 58].

Таким чином, переважання неінституціональних норм у інституціональній діяльності є ризиком для стабільності й економічного зростання в посткризовий період. Зокрема, в Україні це насамперед стосується тих, хто не платить податки, збільшує незаконне повернення ПДВ, масово знижує вартість імпортованих товарів тощо. Серед інституціональних складових політики зростання на майбутнє важливо не допустити масових обманів із боку корпорацій, що не несуть відповідальності за соціальні зобов'язання, особливо суспільного виміру. Адже це серйозно знижує рівень інституціональної довіри, що є одним із наріжних

каменів розвитку, та не відповідає етиці поведінки бізнесу й держави.

Наступним і не менш значним ризиком для забезпечення економічного зростання в Україні й Росії є суперечність глобального масштабу: світ загалом повинен обмежити надмірне споживання та боротися з консьюмеризмом. Якщо їх не подолати, це призведе до загибелі цивілізації через надмірне виснаження природних, і насамперед енергетичних, а також водних ресурсів, надмірного накопичення відходів, що забруднюють довкілля та сукупно впливають або навіть визначають погіршення клімату.

У перспективі як глобальному, так і національному економічному зростанню загрожуватимуть боргові проблеми, що вже сформувалися й характерні для багатьох країн світу — вони насамперед можуть дестабілізувати ситуацію [4, с. 71].

Що стосується України, то їй, як і всій світовій економіці, крім поточних проблем загрожують, якщо можна так сказати, пенсіонери. Міжнародне рейтингове агентство "Standard&Poor's" у дослідженні "Глобальне старіння 2010: порушена істина" попереджає про те, що зростання частки літнього населення у світі може призвести до важких економічних наслідків. Якщо не буде змін у пенсійній системі й соціальних програмах, державні борги збільшаться до астрономічних розмірів. У цьому ж дослідженні вказується, що найбільше зростання пенсійних витрат загрожує економікам України, Росії та Румунії, оскільки ми дотепер не провели реформу пенсійної системи, а постійні політичні протистояння й нестабільність змушують увесь час її відкладати, внаслідок чого погіршується ситуація з держбюджетом України [3, с. 120].

Головними факторами ризику в бюджетній сфері України на 2011—2012 рр. є такі:

—загроза збереження негативної тенденції попередніх років — випереджального зростання соціальних витрат бюджету, особливо через вибори до Верховної Ради у 2012 р.;

—низький рівень бюджетних інвестицій у основний капітал, хоча саме такі витрати забезпечують найвище значення бюджетного мультиплікатора, досягнення якого є головним завданням бюджетно-податкової політики в умовах економічної кризи, розв'язати котре без обмежень соціальних витрат, пільг тощо неможливо;

—очікуване зниження ставки податку на прибуток і надання податкових пільг, що є логічним кроком на шляху підтримки національних товаровиробників у середньостроковій перспективі, але в короткостроковому періоді (1—2 роки) призведе до зменшення бюджетних надходжень [1, с. 36].

Водночас в Україні неприпустиме подальше нарощування дефіциту бюджету, інакше доведеться або не виконувати бюджетні зобов'язання (боргові чи соціальні), або стрімко нарощувати державний борг.

Для зменшення ризиків бюджетної сфери України у 2011—2013 рр. необхідно:

—вжити заходів щодо переорієнтації бюджетних витрат зі споживання на нагромадження, а саме підвищити інвестиційну складову бюджетних витрат за

рахунок фінансування насамперед інфраструктурних проектів до 5—6 % ВВП із відповідним зменшенням державних витрат на споживання;

—зменшити частку соціальних витрат шляхом законодавчого скорочення соціальних пільг, привілеїв і виплат, що не пов'язані із соціальним захистом малозабезпечених верств населення;

—перейти до надання соціальних пільг і допомоги на основі сукупного сімейного доходу та реформувати видаткову частину Пенсійного фонду України;

—постійно проводити роботу з приведення тарифів на енергоносії й житлово-комунальні послуги у відповідність із економічно обґрунтованими витратами на їх надання, інакше збережеться дефіцит "Нафтогазу України", котрий буде покриватися з держбюджету, що додатково збільшить дефіцит бюджету, — це дестабілізує державні фінанси та посилить загрозу макроекономічної нестабільності;

—мінімізувати процес заміщення зовнішнього боргу банківського сектору державним боргом, що містить загрозу збільшення боргового навантаження на державу, виплати на обслуговування боргів якої постійно зростають.

Для забезпечення бюджету України у 2011 р. достатнім рівнем доходів необхідно:

—розширити умови застосування прискореної амортизації, що фактично є цільовою податковою пільгою для підприємств, які здійснюють інноваційно-інвестиційну діяльність. Зниження ставки податку на прибуток у 2011 р. на 2 % є логічним, оскільки відповідає принципам еластичності, що дає змогу побачити реакцію суб'єктів ведення господарства на зниження податкового навантаження та прийняти зміни на майбутнє;

—провести комплекс заходів щодо боротьби із заниженням митної вартості товарів, унаслідок чого бюджет втрачає багатомільярдні доходи;

—підвищити ефективність податкового адміністрування, що повинне забезпечити легалізацію підприємництва й детінізацію доходів, а отже захист бюджету від необхідності радикальних кроків при критичному погіршенні ситуації [1, с. 49].

У цілому до зазначеного треба додати, що крім державного боргу в Україні існує значний обсяг корпоративного й банківського зовнішнього боргу. Сумарно за 2010 р. валовий зовнішній борг України зростає з нинішніх майже 104 млрд. дол. США до 107,3 млрд. Тішить лише те, що в найближчих два роки виплати з обслуговування зовнішнього боргу становитимуть майже 3,5 млрд. дол. А от наступних три роки будуть для України дуже напруженими: з 2012 по 2014 роки Мінфіну належить виплатити за зовнішніми боргами 15,7 млрд. дол. США. Без реструктуризації боргів у цей період Україні не обійтися, оскільки таке навантаження бюджет не витримає, отже, без змін у макроекономічній політиці боргової пастки не уникнути вже зараз, навіть якщо економіка зростатиме на 3—4 % на рік, що на найближчих 2 роки є досить оптимістичним сценарієм [5, с. 84]. Необхідно враховувати високий рівень зростання внутрішніх цін і низьку конкурентоспроможність національних товаровиробників, які працюють на внутрішній ринок та поки що програють дешевому імпортові. При цьому курс за-

лишається стабільним і навіть зміцнюється. Такі макроекономічні сценарії розвитку подій Україна проходила вже двічі, тому важливо вивчати уроки минулого та не допустити чергового обвалу гривні, чого в разі негативного сценарію розвитку не уникнути, тим більше що валютні війни виникають, оскільки "...ядро фінансової системи у світі стало нестабільним, і безрозсудні ризики знову призведуть до великого побічного збитку". І цей збиток відчуватиметься насамперед економікою України, якщо Національний банк замість інтервенції на валютних ринках, до якої зараз вдаються центральні банки інших країн, запобігаючи зміцненню своїх валют, триматиме курс стабільним і навіть зміцнюватиме його, як після девальвації під час кризи 2009р. Відбувалося це передусім завдяки не позитивному сальдо зовнішньої торгівлі, а позикам уряду й одержуваним із зовні кредитам. У цьому є значний ризик, адже якщо такі тенденції збережуться протягом наступних двох років і ефекту від підвищення конкурентоспроможності економіки не буде, криза, найімовірніше, повториться.

Література

1. Балдин К.В. Стан бюджету України / К.В. Балдин, В.С. Зверев. – М.: Издательсько-торговая корпорация «Дашко и Ко», 2011. – 280 с.
2. Бурий С.А. Антикризове управління та управлінські рішення – проблеми підприємств. / С.А. Бурий. – Хмельницький: ТОВ «Тріада-М», 2010. – 193 с.
3. Данько М. Проблеми прогнозування розвитку економіки. / М.Данько. – К.: Знання, 2009. – 210 с.
4. Іванюта С.М. Антикризове управління економікою. / С.М. Іванюта. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 288 с.
5. Патон Б. Інноваційний шлях розвитку економіки України / Б. Патон. – Одеса, 2011. – 157 с.

Фролова Л. В., Кириєнко Д. М.

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «ПОТЕНЦІАЛ ВИЖИВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА»

Вступ. Високий рівень конкуренції та невизначеності умов бізнес-середовища обумовлюють необхідність пошуку ефективних інструментів забезпечення підприємства довгостроковими конкурентними перевагами. Одним з таких інструментів виступає управління потенціалом виживання, що дозволяє протистояти небезпекам зовнішнього і внутрішнього середовища і виступає головною умовою сталого розвитку підприємства.

У своїй роботі проблему виживання підприємства розглядали такі вчені як О. В. Белозерцев [1], Т. В. Булович [2], О.М. Ждан [3], Л. О. Лігоненко [4], К. О. Соломянова-Кирильчук [5], О. О. Терещенко [6], І. В. Шварц [7] та ін. Проте питання сутності потенціалу виживання як економічної категорії і його значення у діяльності підприємства розкриті не повністю і потребують узагальнення і доповнення.

Мета роботи полягає у визначенні сутності категорії «потенціал виживання» та встановленні взаємозв'язків з категоріями «антикризовий потенціал» і «санаційний потенціал».

Основна частина. Потенціал підприємства виступає як сукупна здатність підприємства здійснювати діяльність, спрямовану на досягнення максимально можливого результату за умови альтернатив розвитку підприємства в зовнішньому середовищі функціонування, забезпечення високого ступеня фінансової стійкості і платоспроможності [3, с. 140].

Для характеристики здатності підприємства до виживання використовують такі категорії як «антикризовий потенціал», «санаційний потенціал» та «потенціал виживання». Подані поняття мають тісні причинно-наслідкові зв'язки, які обумовлюють використання цих категорій як синонімічних, проте між ними існують певні відмінності, які треба враховувати при оцінці спроможності підприємства до виживання.

Антикризовий потенціал представляє собою сукупність відпрацьованої, досконалої технології, сучасного обладнання, висококваліфікованих працівників, досконалої системи взаємозв'язків із постачальниками та споживачами [2, с. 65]. О.В. Белозерцев акцентує увагу на функціональному аспекті категорії «антикризовий потенціал» і розглядає його як сукупні потенційні можливості підприємства протидіяти кризі, які виникають у результаті використання наявних та залучених ресурсів підприємства у процесі реалізації антикризових заходів в умовах динамічного зовнішнього середовища [1]. І.В. Шварц визначає антикризовий потенціал як здатність підприємства протистояти дійсним та потенційним кризовим явищам при збереженні тенденції до сталого розвитку [7]. Таким чином, головною ознакою антикризового потенціалу є здатність підприємства протистояти кризі.

З поняттям «антикризовий потенціал» тісно пов'язана категорія «санаційний потенціал». К. О. Соломянова-Кирильчук [5] і О. О. Терещенко [6] розглядають санаційний потенціал як наявність у підприємства фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових і трудових ресурсів, які обумовлюють вдале проведення заходів із подолання кризи. Основою санаційного потенціалу виступає стійка позиція підприємства на ринку, наявність реальних можливостей збільшення обсягів реалізації, конкурентних переваг, достатнього виробничого та кадрового потенціалу, реальної та дієвої санаційної концепції. Таким чином, санаційний потенціал спрямований, в першу чергу, на успішне проведення санації підприємства, а не на формування передумов, які б сприяли її попередженню.

Л. О. Лігоненко визначає потенціал виживання підприємства як сукупність ресурсів, перспектив розвитку та зовнішніх умов, які забезпечують нормалізацію стану підприємства, відновлення його конкурентоспроможності та сприяють підвищенню ефективності діяльності [4, с. 267]. Основною метою виживання підприємства виступає отримання прибутку в розмірі, достатньому для підвищення стратегічного потенціалу підприємства та отримання довгострокових конкурентних переваг.

Розглянуті теоретичні підходи до визначення сутності категорій «антикризовий», «санаційний» і «потенціал виживання» свідчать, що ці категорії перебувають у тісному взаємозв'язку та визначають здатність підприємства до відновлення та підтримання життєдіяльності в довгостроковому періоді (рис. 1) [2, с. 66].

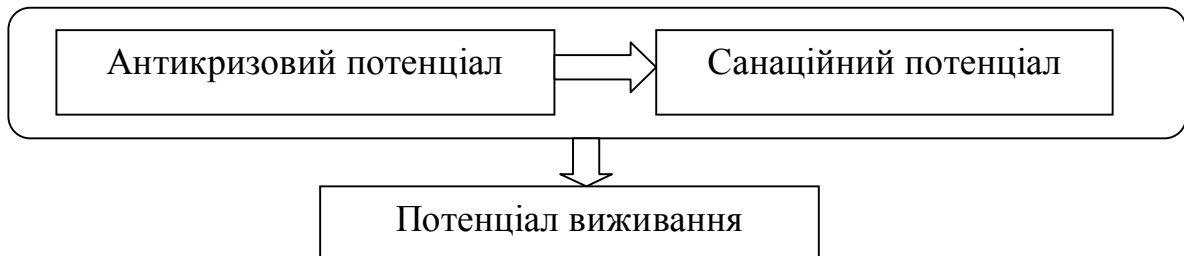

Рис. 1. Взаємозв'язок антикризового, санаційного потенціалу та потенціалу виживання підприємства

Антикризовий потенціал визначає можливості підприємства мінімізувати негативний вплив кризи, за використання системи інструментів, серед яких домінуюче місце належить заходам санаційного характеру. У свою чергу, санаційний потенціал обумовлюється антикризовим і дає уявлення про доцільність та можливість реалізації санації на підприємстві. При цьому сукупність антикризового та санаційного потенціалу виступає як потенціал виживання підприємства.

Висновки. У сучасних умовах господарювання оцінка можливостей потенціалу виживання є важливою передумовою ефективного функціонування підприємства на ринку в довгостроковій перспективі. Потенціал виживання підприємства представляє собою сукупність ресурсів і можливостей розвитку з урахуванням умов внутрішнього та зовнішнього середовища. Структурними елементами потенціалу виживання виступає антикризовий потенціал, який характеризує здатність підприємства протистояти кризовим явищам, і санаційний потенціал, який визначає можливість проведення санації підприємства.

Література

1. Белозерцев, О. В. Оцінка антикризового потенціалу вугледобувних підприємств: дис. кандидата екон. наук: 08.06.01 / О. В. Белозерцев. – Алчевськ, 2003. – 209 с.
2. Булович, Т. В. Санаційний потенціал як передумова виживання підприємства / Т. В. Булович // Сталый розвиток України. – 2010. – №2. – С. 64-68.
3. Ждан, О. М. Економічне обґрунтування терміна «потенціал підприємства» / О. М. Ждан // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.3. – С. 139-142.
4. Лігоненко, Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій / Л. О. Лігоненко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 580 с.

5. Соломянова-Кирильчук, К. О. Санаційний потенціал, як ключова категорія кризового менеджменту / К. О. Соломянова-Кирильчук // Економіка, фінанси, право. – 2008. – №4. – С.20-23.

6. Терещенко, О. О. Антикризисне фінансове управління на підприємстві: монографія / О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2008. – 272 с.

7. Шварц, І. В. Механізм забезпечення ефективності антикризового управління підприємством (на прикладі машинобудівних підприємств): автореф. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (машинобудування)» / І. В. Шварц. – Хмельницький, 2008. – 20 с.

Хижнякова Н.О.

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОСТОРОВОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Економічна діяльність об'єднує природу і суспільство в цілісну просторову систему, тим самим змінюючи економічний простір і зберігаючи його зростання, а також активізуючи господарську діяльність регіональних структур різнопрофільного характеру [1, с. 12]. Таким чином утворюється еколого-економічний простір, метою формування якого є створення відповідного середовища для задоволення найрізноманітніших соціально-економічних, екологічних, інформаційних, інтелектуальних потреб та інтересів як окремої людини, так і суспільства в цілому за умови мінімізації негативного впливу на довкілля [2, с. 85].

Дотримуючись загальноєвропейських і світових тенденцій до посилення ролі регіонального самоврядування, важливо визначити еколого-економічний просторовий потенціал як окремих регіонів, так і країни в цілому. Рациональне використання ресурсних можливостей регіонального простору може бути спрямоване на досягнення збалансованого соціально-економічного та екобезпечного розвитку просторових формувань [2, с. 84].

З кінця ХХ століття просторовому розвитку надається надзвичайно важливе значення у Європі. Послідовність документів, присвячених зазначеній проблемі, подано на рис. 1. Усі подані на рис. 1 документи враховують екологічні аспекти просторового розвитку поряд з його економічними, соціальними та культурними аспектами.

Європейська хартія регіонального/просторового планування була прийнята на VI Конференції міністрів просторового планування у Торремоліносі (Іспанія) 20 травня 1983 року. Зазначена хартія є першим епохальним документом з просторового розвитку, що визначив основні теми подальших досліджень та зустрічей на різних рівнях. Вона базується на тезі про те, що регіональне/просторове планування є важливим інструментом у розвитку Європейського суспільства. Воно надає географічного вираження економічній, соціальній, культурній та екологічній політикам суспільства. Метою регіонального/просторового плану-

вання є забезпечення кожного індивідуума довкіллям та якістю життя, які сприяють розвитку його індивідуальності. Зазначена мета передбачає відповідальне управління природними ресурсами, захист довкілля та раціональне використання земель поряд зі збалансованим соціально-економічним розвитком регіонів та підвищенням якості життя [7].

Європейська перспектива просторового розвитку (До збалансованого та сталого розвитку територій ЄС) та Основоположні (керівні) принципи сталого просторового розвитку Європейського континенту є найважливішими документами щодо європейського просторового розвитку.

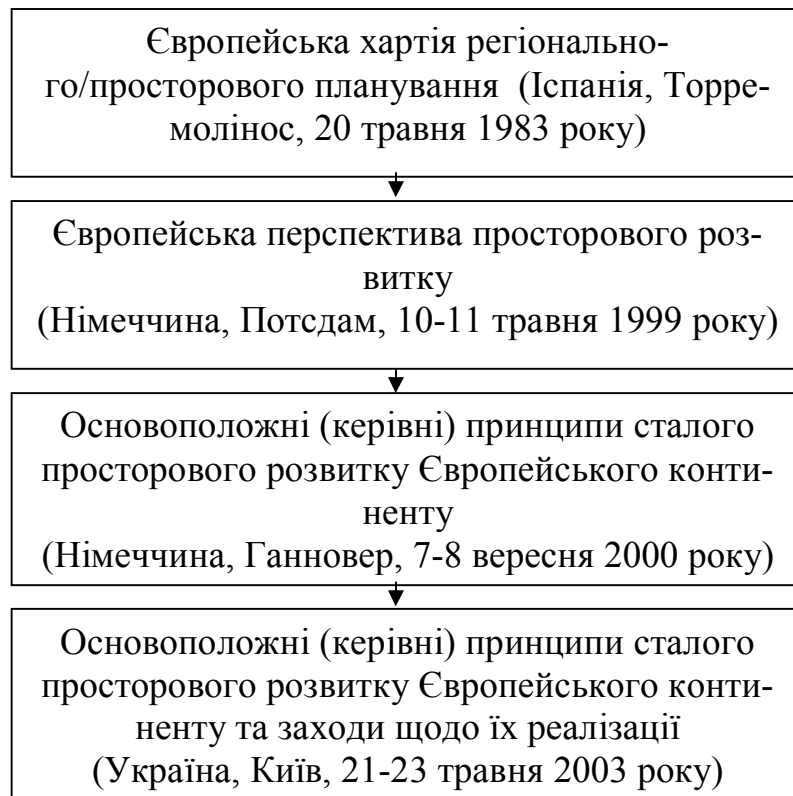

Рис. 1. Часова та змістова послідовність документів, що визначають основні принципи просторового розвитку у Європі

Кінцевий повний варіант Європейської перспективи просторового розвитку був прийнятий міністрами просторового планування Європи у Потсдамі 10-11 травня 1999 року. У розділі 2 першої частини зазначеного документа визначено вплив політик співтовариства на його територію. У складі політик ЄС з просторовим впливом розглядається його політика у сфері довкілля (п 2.2.5 першої частини документа).

Європейська перспектива просторового розвитку враховує вимоги визначення сталого розвитку, прийнятого у Доповіді „Наше спільне майбутнє”: „сталый розвиток охоплює не лише екологічно доцільний економічний розвиток, який зберігає наявні ресурси для використання майбутніми поколіннями, але

також включає і збалансований просторовий розвиток” [3]. Отже, соціальні та економічні вимоги просторового розвитку повинні бути узгоджені з екологічними та культурними функціями території.

У другій частині Європейської перспективи просторового розвитку, зокрема, досліджено тенденції змін у довкіллі і визначено можливості покращення якості довкілля, передусім, у містах.

Основоположні (керівні) принципи просторового розвитку Європейського континенту були прийняті на XII Конференції міністрів просторового планування у Ганновері (Німеччина) 7-8 вересня 2000 року. У зазначеному документі серед принципів політики стійкого планування у Європі виділяються, зокрема, зменшення шкоди, що завдається довкіллю, розвиток і захист природних ресурсів і природної спадщини, розвиток безпечного видобутку енергетичних ресурсів, підтримання якісного стійкого туризму, а також обмеження впливу природних лих [4, с. 13-16].

Уточнений варіант Основоволожних (керівних) принципів просторового розвитку Європейського континенту та заходів щодо їх реалізації був прийнятий на V конференції міністрів навколишнього середовища „Довкілля для Європи” у Києві 21-23 травня 2003 року.

У національному законодавстві також відображено єдність економічних, соціальних та екологічних аспектів просторового розвитку. Зокрема, у Законі України «Про стимулювання розвитку регіонів» зазначається, що стимулювання розвитку регіонів має здійснюватися на основі поєднання економічних, соціальних та екологічних інтересів на загальнодержавному та регіональному рівнях і має бути спрямоване як на створення рівних умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів України, так і на ефективне використання природних ресурсів та своєчасне і комплексне розв’язання проблем охорони довкілля [6].

У спеціалізованому екологічному законодавстві України відображаються такі ж тези. Так, Законом України „Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року” передбачається інтеграція положень зазначеного Закону та розроблених на його основі національних планів дій до регіональних програм соціально-економічного розвитку. Також зазначається, що інтеграція екологічної політики до галузевих політик, обов’язкове врахування екологічної складової при складанні стратегій, планів і програм розвитку України є шляхом до сучасної секторальної екологічної політики, що реалізується у країнах Західної та Центральної Європи [5].

Таким чином, до основних принципів національної екологічної політики України належать, зокрема, посилення ролі екологічного управління в системі державного управління України з метою досягнення рівності трьох складових розвитку (економічної, екологічної, соціальної), а також врахування екологічних наслідків під час прийняття управлінських рішень, при розробленні документів, які містять політичні та/або програмні засади державного, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку [5].

Однією зі стратегічних цілей національної екологічної політики України

має стати удосконалення регіональної екологічної політики, яке, зокрема, передбачає впровадження екологічної складової до стратегічних документів розвитку міст та регіонів, а також законодавче забезпечення переходу від соціально-економічного планування до еколого-соціально-економічного планування розвитку регіонів і міст [5].

Таким чином, врахування екологічних аспектів просторового соціально-економічного розвитку широко декларується у національному законодавстві і відповідає основним документам, прийнятим на європейському рівні. Разом з тим, для практичного здійснення такого врахування необхідні прийняття та реалізація ефективних екологоорієнтованих управлінських рішень на різних рівнях управління економікою.

Література

1. Бистряков І.К. Економічний простір: аспекти методологічного визначення / І.К. Бистряков, Л.Г. Чернюк. – К.: РВПС України НАН України, 2006. – 55 с.
2. Віленчук О. Гармонізація єдиного еколого-економічного простору України / О. Віленчук // Економіка України. – 2009. – №3. – С. 80-87.
3. Наше общее будущее : Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию (МКОСР) : Пер. с англ. – М. : Прогресс, 1989. – 376 с.
4. Основополагающие принципы устойчивого пространственного развития Европейского континента. Европейская конференция министров регионального планирования. Ганновер, 7-8 сентября 2000 г. : Пер. с англ. – 31 с.
5. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року. Закон України від 21 грудня 2010 року [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: URL : [http : // zakon1.rada.gov.ua](http://zakon1.rada.gov.ua).
6. Про стимулювання розвитку регіонів. Закон України від 8 вересня 2005 року [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: URL : [http : // zakon1.rada.gov.ua](http://zakon1.rada.gov.ua).
7. Пространственное развитие в Европе. Словарь-справочник [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: URL : [http : // vasilievaa.narod.ru/mu/csipfo/](http://vasilievaa.narod.ru/mu/csipfo/).

Холодок Є. І., Лисенко С. М.

ОЦІНКА РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Економічний розвиток будь-якої країни світу, включаючи Україну, визначається досягнутим рівнем і якістю життя населення. У концепції Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй зазначається, що будь-яка держава світу в процесі свого економічного розвитку повинна в першу чергу створювати сприятливі умови для того, щоб життя людей було довгим, здоровим і наповненим творчістю.

Перебудова економічних відносин в Україні, яка триває протягом усього часу існування незалежної української держави, призвела до зниження рівня життя переважної частини населення, зменшення його платоспроможності, спричинила розшарування суспільства за рівнем доходів. Нині Україна прагне більш активно включитися у світові суспільно-економічні процеси, інтегруватися в європейське співтовариство. Проте нерівномірність регіонального розвитку і рівня життя населення створює передумови для соціальної напруги в суспільстві, уповільнює ринкові перетворення та знижує їх ефективність. У зв'язку з цим актуальною сьогодні є політика, спрямована на створення умов для поетапного подолання диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів [2,с.397].

У свою чергу доводиться констатувати, що сьогодні в практиці управління соціально-економічним розвитком України рівень і якість життя населення ще не стали головною метою.

Метою написання даної статті є розробка рекомендацій щодо підвищення рівня життя в Україні шляхом розкриття макроекономічних аспектів проблеми життєвого рівня населення на основі аналізу складових цієї економічної категорії та національних і загальносвітових тенденцій зміни рівня життя.

Кінцевою метою функціонування суспільного виробництва є створення умов для життєдіяльності людей та досягнення певного рівня їхнього життя. Наукове осмислення категорії «рівень життя» почалося у XVII столітті і збіглося з періодом зародження політичної економії.

Рівень життя - це досягнутий рівень задоволення матеріальних, духовних, соціальних та екологічних потреб людини або сім'ї (умови праці, освіти, охорони здоров'я, якості харчування, якості житла, довкілля), а також соціальних прошарків і груп, виходячи з пропозицій на ринку товарів і послуг і реальних доходів людей, їхньої заробітної плати. [1,с.207].

Одним з важливих завдань сучасної соціально-економічної макростатистики як в Україні, так і за кордоном є вдосконалення показників рівня життя населення. Складність завдання полягає в багатоаспектності категорії рівня життя, що включає доходи населення й споживання, зайнятість і безробіття, житлові умови, майно домашніх господарств, забезпеченість населення соціально-культурними послугами тощо. За умов диференціації доходів та рівня життя ви-

никає гостра соціальна проблема бідності.

Бідність – такий рівень життя, який не може забезпечити нормальні умови для відтворення населення, кількісно виражається через показники прожиткового мінімуму (порог бідності).

Прожитковий мінімум – показник абсолютного обчислення низьких доходів населення, які забезпечують споживання найважливіших благ, визначається на основі методу споживчого кошика. Цей метод передбачає визначення структури харчування, яка повинна забезпечити життєдіяльність людини і інші показники, такі як житло, послуги[1, с.211].

Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника за I квартал поточного року становила 2531 грн., що на 18,0% більше, ніж у відповідному періоді 2010 року. У липні порівняно з червнем поточного року розмір заробітної плати зріс на 1,5%, з липнем 2010 р. – на 16,1%.

Середня номінальна заробітна плата штатного працівника у вересні 2011 р. становила 2737 грн., що у 2,9 раза вище рівня мінімальної заробітної плати (960 грн.). Індекс реальної заробітної плати в липні поточного року порівняно з червнем становив 102,9%, відносно липня 2010р. – 104,8%, а в січні-липні поточного року відносно відповідного періоду 2010р. – 107,6%[3, с.4].

Середньомісячні загальні доходи одного домогосподарства у I кварталі 2011 р. склали 3421 грн. Міське домогосподарство отримувало в середньому за місяць 3565 грн., сільське – 3097 грн. У середньому на одного члена домогосподарства загальні доходи становили 1321 грн. на місяць, у міських домогосподарствах – 1409 грн., у сільських – 1147 грн. Рівень середньомісячних загальних доходів однієї особи у 1,5 рази перевищив рівень встановленого на цей період прожиткового мінімуму.

Співвідношення мінімального рівня загальних доходів серед 10% найбільш забезпеченого населення до максимального рівня серед 10% найменш забезпеченого населення зменшилося з 3,6 до 3,4 раза, серед міських жителів відповідно з 3,5 до 3,4 раза, а серед сільських з 3,6 до 3,2 раза.

Середньомісячні сукупні витрати одного домогосподарства у I кварталі 2011 р. склали 3320 грн., що на 10% більше, ніж у відповідному періоді 2010 р. Міське господарство витратило в середньому за місяць 3467 грн., сільське – 2989 грн. У середньому на одного члена домогосподарства сукупні витрати становили 1282 грн. на місяць, у міських домогосподарствах – 1370 грн., у сільських – 1107 грн.

Серед усіх сукупних витрат домогосподарств 93% становили споживчі витрати. Найбільш вагомою статтею (55%) сукупних витрат домогосподарств залишаються витрати на харчування (включаючи харчування поза домом).

На купівлю непродовольчих товарів та оплату послуг домогосподарства направляли третину усіх витрат. Порівняно з першим кварталом 2010 р. частка цих витрат збільшилася на 1,7 в.п.

Частка неспоживчих сукупних витрат склала 8% усіх витрат домогосподарств і зменшилася на 1,7 в.п.

Вартість харчування у I кварталі 2011 р. у середньому на одну особу стано-

вила 23 грн. на добу проти 21 грн. – у I кварталі 2010 року [4].

Отже, світова практика показує, що поріг бідності значно підвищується у зв'язку із зростанням цін (інфляції).

Головними причинами виникнення та поширення бідності є зменшення рівня зайнятості населення, низький рівень оплати праці та пенсійного забезпечення, заборгованість із заробітної плати і соціальних виплат, що мають суто економічне підґрунтя, відсутність розвинутої системи страхування життєвих ризиків та адресної соціальної допомоги.

Така ситуація зумовила необхідність розроблення Кабінетом міністрів Стратегії подолання бідності, основними принципами якої мають стати забезпечення економічного зростання, підвищення рівня продуктивної зайнятості населення та вжиття заходів щодо блокування найгостріших проявів бідності, реформування системи соціальної підтримки населення шляхом консолідації всіх соціальних програм і видів допомоги на основі оцінки сукупного доходу сім'ї, інтеграції осіб з обмеженими фізичними можливостями у суспільне життя. Стратегія визначила систему пріоритетів на коротко-, середньо- та довгострокову перспективу.[2,с.475-477]

Необхідно подолати вкрай негативну тенденцію соціальної поляризації суспільства, забезпечити зниження економічної нерівності шляхом запровадження гнучкої податкової політики, стимулювання малого та середнього бізнесу, захисту прав дрібних акціонерів, легалізації тіньової діяльності і незареєстрованих доходів. Наслідком стане не тільки зростання рівня життя основної маси населення, а і зниження масштабів, рівня та глибини бідності [2,с.395-399].

Злидні у нас – незаперечний факт. Бідними стають люди, які все своє життя чесно працювали, жили за законами суспільства, мали непогані заробітки. В країні спостерігається значне відставання реального життя від існуючих стандартів і водночас формується високий рівень суспільного незадоволення діяльністю влади.

Зрозуміло, бідні люди є скрізь, навіть у найблагополучніших країнах. Різниця тільки в кількості населення, що животіє за межею бідності, в тому, яким є рівень бідності (все пізнається у порівнянні), і чи прагне держава створювати умови для виходу з такого стану для конкретної людини. Якщо за основу розуміння масштабів бідності брати реальну зарплатню (скільки за неї можна одержати послуг і придбати товарів), то Україна не входить навіть до першої сотні країн, де заробіток забезпечує фізіологічний прожитковий мінімум.

Підсумовуючи, слід зазначити, що практичне впровадження заходів щодо підвищення рівня життя дозволить Україні наблизитися до Європейського співтовариства і стати цивілізованою державою, яка турбується про життя своїх громадян. Тому, всі зусилля органів виконавчої влади мають бути спрямовані на розв'язання найголовнішої соціально-економічної проблеми держави – подолання бідності.

Література

1. Круш П.В., Тульчинська С.О. Макроекономіка: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 400с.
2. Стойко О.Я. Сучасний стан рівня життя населення України // Матеріали Міжнародного конгресу українських економістів "Україна в XXI ст.: концепції та моделі економічного розвитку". - Львів: Інститут регіональних досліджень. - 2010. - 597с.
3. Осауленко О.Г. Державна служба статистики України. Про соціально-економічне становище України за січень-серпень 2011 року. –К.: Техніка, 2011. – 76с.
4. Держкомстат України [Електр. ресурс].-Режим доступу:http://www.ukrstat.gov.ua/operative/operative2006/gdn/prc_rik/prc_rik_u/dszpR_u2005/.

Хомич І.П.

ВИКОРИСТАННЯ АУТСОРСИНГУ, ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗМІЦНЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПОЗИЦІЙ ВІТЧИЗНЯНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Сучасний рівень економічних зрушень в нашій країні призводить до глобального перегляду процесу виробництва і організації діяльності. Орієнтація на оптимальне використання наявних ресурсів і використання потенціальних можливостей фірм для підвищення ефективності діяльності, сприяє пошуку нових альтернатив в організаційному процесі, збільшуючи тим самим вірогідність економічного прибутку.

Наявні тенденції, переконують, що цей процес торкається не лише окремих галузей економіки, а охоплює більш глобальні простори економічного середовища. Одним із елементів інноваційних процесів, що відбуваються на даний час у країні є аутсорсинг, який сприяє підвищенню прибутковості, зосереджуючи увагу підприємців на головних завданнях господарської діяльності. Акцентувавши увагу на аутсорсингу, ми побачимо принципово нові можливості для взаємовигідного співробітництва, що в свою чергу сприяє посиленню конкурентних позицій в умовах глобального економічного середовища, яке неминує захоплює практично усі національні галузі і сектори економіки. Метою даної роботи є дослідження економічної сутності аутсорсингу, його вплив на покращення результатів господарської діяльності, а також аналіз використання аутсорсингу в діяльності вітчизняних підприємств.

На початкових стадіях процесу розвитку, аутсорсинг розглядався тільки як передання деяких непрофільних функцій за принципом субпідряду. Найчастіше, визначення аутсорсингу західними і вітчизняними економістами зустрічається із посиланням на Дж. Хейвуда, який визначив аутсорсинг, як «переведення внутрішнього підрозділу або підрозділів та всіх пов'язаних з ним активів в організацію постачальника послуг, що пропонує надати певну послугу протягом певного часу за домовленою ціною»[6, с.40].

Сутність аутсорсингу на сучасному етапі полягає у підвищенні ефективності роботи компанії за рахунок передання не лише деяких функцій, але водночас бізнес-процесів для виконання зовнішнім організаціям з метою оптимізації всіх видів ресурсів і концентрації зусиль на одному виді діяльності. Це підвищує конкурентоспроможність підприємства, даючи змогу конкурувати з іноземними підприємствами, які швидкими темпами завойовують національний ринок, шляхом ефективної організації господарської діяльності. Важливо шукати шляхи взаємного співробітництва, які допоможуть зміцнити конкурентні позиції на власному ринку.

Прийняття рішення впровадження аутсорсингових схем приймається на рівні вищого керівництва і власників компаній, оскільки це частина корпоративної стратегії.[2, с.22]

Підвищення конкурентоспроможності можливе не лише за рахунок ефективного використання всіх наявних ресурсів. Позитивний вплив на підприємство в цілому може створити конкурентоспроможність окремого виду продукції. Сучасне уявлення про конкурентні переваги, докорінно змінилися за останні десятиліття. В основі створення цінності бізнесу лежать бізнес-процеси компанії, а не властивості товару чи послуги, як це вважалося раніше. Це означає, що функціональний підхід змінився на процесний, що лише підвищує цінність аутсорсингу, на який можуть передаватися будь-які функції та бізнес-процеси, а компанія залишає тільки ті, які створюють максимальну цінність продукту.[1, с.39]

Важливо правильно обрати процес, на якому буде зосереджена увага. Цілі повинні мати конкретні трактування і кількісні характеристики, за якими можна буде судити про ступінь їх досягнення. Кожен із процесів є потенційним джерелом конкурентної переваги на ринку.

На жаль, українські підприємства не використовують повною мірою можливості аутсорсингу, передаючи стороннім організаціям другорядні функції, які стосуються юридичного супроводження, бухгалтерії, ІТ, кадрове забезпечення, охорону об'єктів і т.д. Хоча, деякі підприємства дають надію на успішну реалізацію цього елементу стратегічного планування в нашій країні. Хорошим прикладом є передання основної виробничої функції на аутсорсинг текстильними компаніями, промисловими підприємствами, діяльність яких зумовлює пошук більш низької вартості робочої сили, ніж на Україні. За умови оптимізації складальних процесів і закупівлі якісних комплектуючих українські підприємства мають можливість виробляти продукцію, що за якісним складом не поступатиметься іноземним товарам аналогічного асортименту[3, с.23].

При цьому, зворотній зв'язок передбачає концентрацію певного виду діяльності в зоні спеціалізації, що лише підвищить рівень якості і забезпечить стабільний прибуток і поступовий розвиток, вдосконалення і надійність процесів, що передаватимуться на аутсорсинг.

Колосальний потенціал, який на даний час існує на національному ринку поступово розсіюється для вітчизняних підприємств, через відсутність ініціативності та введення інновацій не лише в стратегічну сферу діяльності і управлінські функції, але і в виробничу, логістичну і навіть маркетингову, що здавалося

б, мали стояти в основі інноваційних процесів.

Наприклад, в 2007р. порівняно з 2001р. питома вага промислових підприємств, які впроваджували інновації, зменшилася до 11,5% проти 14,3%.

Отже, важливо використовувати переваги глобалізації, яка дозволяє отримувати доступ до важливих і необхідних ресурсів, а також розширює ринки збуту. Аутсорсинг маркетингу, збуту, логістики, бухгалтерського обліку, виробничих функцій дозволить зменшити не тільки дискреційні, але і обов'язкові витрати, підвищить якість комплектуючих, вивільнить висококваліфіковану робочу силу для ефективнішого її застосування, оптимізує роботу відділу постачання в результаті скорочення номенклатури виробів.

Важливо, що середній і малий бізнес мають можливість за рахунок надання аутсорсингових послуг зберегти позиції на ринку і навіть розширити власний вплив на стабільність певного сегменту економіки.

Зміна поглядів на створення конкурентних переваг компанії на ринку приводить до перегляду стандартної організації господарської діяльності і нових шляхів і нових можливостей, що позитивно вплинуть на економічну ефективність підприємства в цілому. Одним із елементів стратегічного планування, який досить новий в нашій країні, на відміну від зарубіжного досвіду, являється аутсорсинг. За його допомогою компанії мають можливість передання другорядних бізнес-процесів іншим підприємствами, відповідно зосередившись на головних. Це дає змогу не лише підвищити прибутковість діяльності, але й підвищує конкурентоспроможність і дає змогу ефективно функціонувати в сучасних умовах глобалізації та ідентифікуватися.

Література

1. Анікін Б.А. Высший менеджмент для руководителя: учебное пособие/ Государственный университет управления, Московский педагогический университет. –Москва: ИНФРА-М, 2000. –254 с.
2. Бравар Ж.-Л. Эффективный аутсорсинг: понимание, планирование и использование успешных аутсорсинговых отношений. – Днепропетровск, «Баланс Бизнес Букс», 2007. – 222с.
3. Зозульов О. Аутсорсинг як інструмент підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в умовах глобалізації / О. Зозульов //Фінанси України. – 2009. – №10(116). – 16-24 с.
4. Календжян С. О. Аутсорсинг и делегирование полномочий в деятельности компаний /С. О. Календжян. – М., Дело, 2003, 147 с.
5. Смолін І.В. Стратегічне планування розвитку організації: Монографія / І. Смолін. – К.: Київ нац. торг.- екон. ун-т, 2004. – 344 с.
6. Хейвуд Дж. Б. Аутсорсинг: в поисках конкурентных преимуществ. М., Издательский дом «Вильямс», 2004, 132 с.

Худяк О.О., Сорокіна Л.В.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ШЛЯХОВЕ БУДІВНИЦТВО «АЛЬТКОМ»

В умовах фінансової та економічної кризи особливо актуальним є дослідження чинників, що впливають на фінансову стійкість будівельної галузі. Виключного значення набуває визначення кількісних та якісних величин, які б характеризували стабільність та надійність підприємства. Тому важливим є обґрунтування методики оцінки фінансової стійкості підприємства та виявлення закономірностей впливу внутрішніх та зовнішніх факторів зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Теоретичні та практичні аспекти оцінки фінансової стійкості підприємств знайшли відображення у наукових працях О.В.Мороза, І.А.Бланка, В.А. Верби, Л.О. Лігоненко, А.С. Вартанова, О.О. Шеремета [3], Е.М. Короткова, А.П. Ковальова, М.В. Афанасьєва, Г.В. Савицької, О.О. Терещенка, Є.Є. Іоніна, К.В. Ізмайлової [2], М.І. Жулеги [1] й інших вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів. Проте, незважаючи на значний обсяг накопичених у даній сфері знань, теоретична база для формування концептуальних основ оцінки фінансової стійкості підприємств має все ще недостатній ступінь вивчення, більшість розроблених моделей оцінки не враховують галузевих особливостей діяльності підприємства.

Метою даної статті є виокремлення у групи за допомогою методу головних компонент показників, що мають найбільший вплив на рівень фінансової стійкості підприємств шляхового будівництва з урахуванням особливостей галузі. У період глобальної кризи в економіці особливо гостро стоїть питання фінансової стійкості підприємства. Діяльність підприємств являє собою комплекс взаємопов'язаних господарських процесів, що залежать від численних факторів. Якщо який-небудь фактор випадає з ланцюга розгляду, то оцінка впливу інших прийнятих у розрахунок факторів можуть виявитися невірними.

Виявлення та систематизація факторів підпорядковані певним цілям. Внутрішні фактори залежать від організації роботи самого підприємства, а зовнішні - не підвладні волі підприємства. Цим поділом і слід керуватися, моделюючи виробничо-господарську діяльність і намагаючись управляти фінансовою стійкістю.

Для оцінки показників, що мають найбільший вплив на рівень фінансової стійкості ТОВ «Шляхове будівництво «Альтком» нами було обрано 9 основних факторів, які не дублюють один одного, тобто не є мультиколінеарними, саме: коефіцієнт фінансової незалежності; коефіцієнт поточної ліквідності; коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів; коефіцієнт фінансової стійкості; коефіцієнт абсолютної ліквідності; коефіцієнт швидкої ліквідності; сума дебіторської заборгованості; сума запасів; сума грошових коштів. Перед нами постає завдання визначити які з наведених факторів найбільше характери-

зують фінансову стійкість підприємства. Об'єкт вивчення в економіці може бути всебічно охарактеризовано тільки за допомогою великого набору ознак (параметрів, показників).

При характеристиці об'єкта дослідження багатовимірними випадковими ознаками будується кореляційна матриця, елементи якої враховують тісноту лінійної стохастичною зв'язку. Але при великій кількості ознак характеристика певних зв'язків стає важким завданням. Виникає потреба в стиску інформації, тобто в описі об'єктів меншою кількістю узагальнених показників, наприклад факторами або головними компонентами.

Головні компоненти є найбільш зручними укрупненими показниками. Вони відображають внутрішні об'єктивно існуючі закономірності, які не підлягають безпосередньому спостереженню. Метод головних компонент дозволяє охарактеризувати об'єкт дослідження за допомогою кількох факторів, що значно спрощує аналіз.

У ході аналізу внесок кожної компоненти у загальну дисперсію порівнюється з визначеним порогом, на цій основі факторизація припиняється після виділення трьох головних компонент, на долю яких припадає 47,7%; 20,2%; 11,1% (табл. 1)

Таблиця 1 - Результати компонентного аналізу показників, що характеризують фінансову стійкість ТОВ «Шляхове будівництво «Альтком»

№	Вагові коефіцієнти Показники	Компоненти		
		1	2	3
1	коефіцієнт фінансової незалежності;	0,81	0,04	-0,45
2	коефіцієнт поточної ліквідності;	0,79	-0,17	0,39
3	коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів;	0,87	-0,02	0,39
4	коефіцієнт фінансової стійкості;	0,85	-0,45	-0,44
5	коефіцієнт абсолютної ліквідності;	0,63	0,49	-0,33
6	коефіцієнт швидкої ліквідності;	0,79	-0,28	0,04
7	сума дебіторської заборгованості, тис.грн.;	0,44	0,44	0,82
8	сума запасів, тис.грн.;	-0,24	0,87	0,05
9	сума грошових коштів, тис.грн.	0,46	0,69	-0,35
	Власне значення	4,09	1,99	1,68
	Внесок компоненти в загальну дисперсію, %	0,45	0,23	0,19

Внески головних компонент у загальну дисперсію

Головні компоненти	Власне число	Внесок компоненти у загальну дисперсію, %	Накопичене власне число	Загальний внесок компонент, %
1	4,09	45,61	4,09	45,61
2	1,99	23,22	6,08	68,83
3	1,68	18,99	7,76	87,82

Внесок кожної з компонент у загальну дисперсію ознак, які в нашому випадку дорівнюють 9, та описують 87,82% . Власне значення 7,76 визначає внесок відповідної компоненти у загальну дисперсію. Частка загальної дисперсії, що описується виділеними трьома головними компонентами складає 77,6%. З наведених результатів очевидно, що 1 компонента – генеральна. Для неї факторні навантаження багатьох вхідних ознак мають високі позитивні значення. У першій компоненті виділимо наступні показники: коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності. Друга компонента описує 23,22% загальної дисперсії. У другій компоненті виділимо суму запасів та грошових коштів. Третя дисперсія описує 18,99% дисперсії і включає в основному суму дебіторської заборгованості.

Таким чином головним компонентам можна присвоїти такі назви:

1 компонента - «Коефіцієнти фінансової стійкості»

2 компонента – «Запаси»

3 компонента – «Дебіторська заборгованість»

За отриманими головними компонентами можна охарактеризувати фінансову стійкість підприємства, враховуючи різні показники, що з різних сторін описують фінансову стійкість підприємства.

За результатами наведених розрахунків нами були виділені основні групи показників, що мають найбільший вплив на рівень фінансової стійкості підприємства.

Запропонована у статті модель оцінки фінансової стійкості підприємств будівельної галузі, яка ґрунтується на групуванні у головні компоненти факторів, що найбільше впливають на її рівень, відображає комплексний ефект взаємодії показників та результуючого фактору. Використання даної моделі дає можливість оцінити фінансову стійкість підприємства за трьома групами факторів, що поєднані за рівнем впливу на неї.

Література

1. Жулега М.И. Методология финансового состояния предприятия : монография. – Санкт-Петербург. – 2006. – 223 с.
2. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз у будівництві: навч. Посіб. – К.: Вид-во "Кондор". – 2007. – 385 с.
3. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. – К. : Вид-во "Кондор". – 2005. – 193 с.

Шарко А.Р., Чонко Н.С.

УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

У процесі постійної боротьби за клієнта між банківськими установами головною конкурентною перевагою є належної якості банківська послуга. Тобто діяльність банку, спрямована на задоволення клієнтів у прирості та отримання додаткових ресурсів, проведення розрахунків, зберіганні й інформаційному забезпеченні. Відповідно підвищення якості для організацій банківського сектору є стратегічною метою організацій. Реалізація даної мети вимагає визначення головних завдань управління якістю послуг, які б враховували потреби клієнтів та можливості організації.

Перше завдання: постійна орієнтація на клієнта. Оскільки банківські установи залежать від своїх клієнтів, тому повинні розуміти поточні та майбутні потреби своїх клієнтів, виконувати їхні вимоги і прагнути до перевищення їхніх очікувань. Власне необхідно використовувати маркетинговий підхід при управлінні якістю банківських послуг, який передбачає орієнтацію на клієнта і професійну гнучкість у реагуванні на зміни його вимог до продуктів і послуг, професійне спілкування з клієнтом, забезпечення переваг клієнтові під час використання послуг банку, порівняно з іншими банками, зацікавленість працівників банків у зростанні обсягів продажу банківських продуктів і послуг. Тобто відноситися із клієнтами як банківським активом.

Друге завдання: постійний моніторинг ринку. Підвищення якості послуг не можливе без ретельного моніторингу, визначення і задоволення нових потреб клієнтів ринку в будь-яких банківських послугах. Важливим моментом у діяльності банку стають дослідження кон'юнктури ринку банківських послуг з подальшим втіленням результатів досліджень у практичну роботу банку. Тому моніторинг банківських продуктів – це оцінка роботи персоналу банку та рівня виконання стандартів обслуговування клієнтів.

Найпоширенішими результатами процесу моніторингу якості обслуговування є: розроблення/виправлення системи якісного обслуговування клієнтів, достовірно та просто описуюча процес взаємодії консультанта та покупця; рішення про необхідність проведення тренінгу та/або навіть його розробка, про-

грама мотивації, розроблена за результатами моніторингу, суттєве збільшення рівня продажів у результаті розробки та виправлення системи якості обслуговування, отримання регулярних достовірних, об'єктивних і актуальних відомостей щодо якості сервісу[1].

Таблиця 1

Системи віддаленого обслуговування клієнтів

<i>Система</i>	<i>Характеристика</i>	<i>Переваги</i>	<i>Недоліки</i>
Інтернет-банкінг	Система для роботи в режимі он-лайн. Для роботи клієнтові потрібний будь-який сучасний комп'ютер, з будь-якою операційною системою, будь-яким web-браузером і доступом в Інтернет. Забезпечує гарантований рівень безпеки, містить механізм електронного цифрового підпису під фінансовими документами.	Висока мобільність; невеликі затрати; зручність; можливість обміну документами; широкі інформаційні можливості; універсальність.	Недостатня захищеність від несанкціонованого втручання; необхідність мати комп'ютер та телефонну лінію одночасно.
PCbanking ("Клієнт-банк")	Система для роботи в режимі оф-лайн: робота з документами, довідниками, імпорту документів з бухгалтерських програм, підпис документів, перегляд виписок не вимагають підключення до Інтернету.	Високий рівень захисту; існує можливість обміну документами	Висока вартість; необхідність встановлення програмного забезпечення; низький рівень мобільності.
Відео-банкінг	Ця система надає можливість віртуального спілкування клієнта банку з його службовцями за допомогою спеціальних пристроїв, в які вбудовані телемонітори. Як правило, такі пристрої встановлюються в торгових точках й інших місцях великого скупчення населення і часто сполучаються з банкоматами. Вони дозволяють одержувати дистанційні консультації і здійснювати банківські операції за допомогою працівників банку.	Зручність у живому спілкуванні; поєднання всіх переваг електронного банкінгу	Занадто високі витрати на виготовлення та впровадження; невисока конфіденційність
Phone-Банкінг	Відноситься до класу систем інтерактивної голосової відповіді (IVR) і забезпечує доступ клієнтів до інформації про банківські рахунки і карти із звичайного телефону і факсу.	Досить висока мобільність; достатня швидкість; невеликі витрати	Малі можливості; відсутня можливість передачі документів до банку

Третє завдання: освоєння нових способів взаємодії із клієнтами. Одним із таких напрямків взаємодії із клієнтами є надання послуг з дистанційного банківського обслуговування, зокрема, послуг електронного банкінгу. Електронна банківська діяльність розглядається як процес здійснення банківських операцій та надання банківських послуг з використанням автоматизованих систем, у то-

му числі електронними каналами зв'язку. Це відносно новий спосіб здійснення банківських бізнес-процесів, суть якого полягає у проведенні трансакцій за допомогою електронних мереж.

При розробці банками власної системи віддаленого обслуговування клієнтів, це завдання зазвичай потрапляє в сферу відповідальності ІТ-служб, які відповідають за безперебійну роботу банківських систем. Дослідження даних систем поряд з суттєвими перевагами дозволяє виявити і певні недоліки їх використання (табл. 1).

Запроваджуючи ту чи іншу модель електронного обслуговування, необхідно враховувати можливості та побажання клієнтів, а також особливості їх операцій.

Тобто банк має розглядати можливість прийняття та обробки кожного запиту клієнта як один із важливих аспектів підтримання рівня своєї конкурентоздатності, а також ступеню задоволеності клієнтів рівнем сервісу, який надається.

На сьогодні клієнт-орієнтований банкінг є основним напрямом отримання конкурентних переваг. Наступним кроком для банків, що надають послуги через Інтернет має стати не лише зниження цін на даний вид послуг, але й розширення спектру послуг, а також підвищення якості та безпеки розрахунків [3]. Загалом, банки повинні шукати нові підходи до забезпечення належної якості послуг. Зокрема, залучати клієнтів до розроблення послуг, пропонувати їм персональні продукти та індивідуальний підхід у сервісі. Впровадження у діяльність банківських установ "Менеджмент відносин з клієнтами" (CRM – Customer Relationship Manageme) передбачає фокусування на конкретному клієнті, прагнення задовольнити максимальну кількість його потреб. Звідси випливає основна ідея персональних відносин з клієнтом: інформаційні системи банків повинні бути спрямовані не тільки на відстеження прибутковості послуг, а також на відстеження прибутковості конкретного клієнта та створення цінності для нього. Звичайно, це не так просто. Банк не завжди може надати той перелік послуг, який необхідний клієнтові, потребують повної зміни корпоративні процеси, інформаційні системи і навіть культура спілкування його співробітників з клієнтами.

У сучасних умовах конкурентної боротьби банкам зрозуміло, що набагато дешевше утримати клієнта, ніж залучити нового. Необхідно реалізовувати маркетинг партнерських відносин – сучасний підхід у роботі банку з клієнтами, який охоплює встановлення і розвиток із основними клієнтами довготермінових партнерських відносин, заснованих на врахуванні взаємних інтересів у веденні бізнесу. Запровадження концепції маркетингу партнерських відносин з клієнтами дає змогу отримати позитивні результати: встановити тісніші взаємини з пріоритетними клієнтами, забезпечити своєчасне виявлення і задоволення їх потреб; підвищити інформування клієнтів про банк, його продукти і послуги; визначити рівень поінформованості клієнтів про банк, його продукти і послуги; виявити ідеї про нові банківські продукти і послуги; залучити додаткові ресурси за рахунок надходження грошових потоків цих клієнтів з банків-конкурентів;

розширити коло позичальників; скласти плани довготермінової співпраці з пріоритетними групами клієнтів, реалізувати залучені заходи до плану [2, с.197-203].

Отже, важливим завданням управління якістю банківських послуг є забезпечення процесів втілення новітніх інструментів дослідження та автоматизації банківських операцій і технологій зі вдосконалення наявних і створення та просування нових банківських послуг, поліпшення якості обслуговування клієнтів, що сприятиме задоволенню потреб клієнтів, забезпеченню фінансової стійкості та конкурентоспроможності вітчизняних банків.

Література

1. Довгополова Ж. Якість обслуговування: сутність, управління та шляхи вдосконалення в українських банках / Ж. Довгополова, Д. Завадська. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2011/Economics/1_85034.doc.htm
2. Кльоба Р. Л. Маркетинговий підхід до вдосконалення управління банківською діяльністю [Електронний ресурс] / Р. Л. Кльоба // Наук. вісн. НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.3. – С. 196–204. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlntu/19_3/196_Kloba_19_3.pdf.
3. Пасічник І. В., Базадзе К. М. Підвищення конкурентоспроможності банківських установ на основі використання електронних технологій. [Електронний ресурс] / Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – 2011. Вип.1. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkd/2011_1/part2/50.PDF
4. Перехожев В. А. Современные подходы к пониманию категорий «Банковский продукт», «Банковская услуга», «Банковская операция» [Текст] / Перехожев // Финансы и кредит. – 2002. – №21. – С.30

Шебанова О.О.

АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СПОЖИВЧИХ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ УКРАЇНИ

Сучасний стан економіки України потребує всебічного розвитку регіональних ринків, як ефективної потужної форми зростання економічного потенціалу регіонів країни. Суттєве поліпшення функціонування регіональних ринків шляхом запровадження дієвих інструментів маркетингу виступає як першочергова задача процесу задоволення населення якісними товарами.

Ринок, (окрім своєї економічної сутності), є просторовим поняттям, визначеним межами руху товарів та послуг і поділений на види: локальний, регіональний, міжрегіональний, національний і світовий.

Локальний ринок розглядається, як ринок поєднаний з виробництвом і обміном товарів та послуг і призначений для задоволення внутрішнього попиту. Сукупність локальних ринків формує регіональний ринок.

Регіональний ринок - це ринок окремого регіону, та який має своє певне географічне місце, свої види товарів, свої ціни та кон'юнктуру.

Регіональні ринки представляють собою сукупність існуючих та потенційних покупців, продавців товарів в межах певного географічного простору.

Регіональний ринок логічно розглядати як територіальну організацію сфери обігу, де відбувається узгодження інтересів споживачів і виробників.

Регіональні ринки доцільно поділити на такі види ринків, які забезпечують: формування та використання ресурсів сировини, фінансових і трудових ресурсів, потреби населення в певних товарах та послугах.

Останній вид може бути представлений як сукупність ринків: споживчого, інформації, землі та нерухомості, праці, фінансів, засобів виробництва, культурних цінностей, освітніх послуг та природних ресурсів.

Об'єктом подальшого розгляду буде споживчий регіональний ринок.

Функціонування споживчого регіонального ринку визначається зв'язками між потребами населення і виробництва; попитом та пропозицією; диференціацією доходів та характером, рівнем і структурою споживання; сьогоденним споживанням за рахунок попередніх накопичень населення.

Стан споживчого регіонального ринку - це сукупний результат взаємодії комплексу факторів, які в даний період часу визначає співвідношення попиту і пропозиції товарів та послуг, а також тенденції розвитку цього співвідношення в залежності від динаміки цін, рівня доходів, обсягів виробництва та структури товарів, що постачаються.

Умовами нормального функціонування споживчого регіонального ринку є: стабільність державної економічної політики, гарантії прав приватної власності, свободи підприємницької діяльності, надання доступної і достовірної інформації щодо ринкового середовища, відмова від адміністративного тиску з боку місцевої влади, забезпечення соціальної стабільності на території, конкуренція виробників; ринкове ціноутворення; ефективне функціонування кредитних установ, банків та регіональних біржових структур.

Регіон-територія, якій властива насамперед спільність природних, соціально-економічних, національно-культурних умов. Споживчий регіональний ринок, як частина регіону, в значній мірі залежить від адміністративного впливу місцевих органів державного управління. Регіональні ринки мають існувати як за умов командно-адміністративної системи, так і в умовах ринкової економіки.

Перехід від командно-адміністративної до ринкової системи здійснений не в повному обсязі - ще зберігаються анахронізми адміністративного керування економічними процесами.

Ігноруючи закони ринку місцеві адміністрації певним чином виступають регулятором функціонування регіональних ринків, сприяючи відкриттю чи закриттю доступу до них товарів інших регіонів країни, забороняючи чи сприяючи створенню об'єктів ринкової інфраструктури.

Основною проблемою функціонування споживчих регіональних ринків є те, що ринкові відносини неможливо сформувані тоді коли переважна більшість населення має доходи, менші за прожитковий мінімум. У такому разі підвищити

конкурентоздатність товарів можливо лише за рахунок пристосування до умов місцевого середовища, використовуючи внутрішні резерви регіону та регуляторну функцію держави.

Аналіз споживчих регіональних ринків України викриває їхні загальні недоліки. Так, поспішно і не прозоро проведені приватизація і акціонування підприємств не дали очікуваних результатів. Ступінь монополізації досягла максимальних масштабів і підтримується в новій формі створенням концернів і холдингів. У теорії маркетингу теоретична база формування споживчого регіонального ринку і дослідження особливостей його функціонування знаходиться в стадії розвитку.

Активність покупця або продавця розділяє споживчі регіональні ринки на дві категорії. Там де попит перевищує пропозицію, активність належить покупцю (ринок продавця), якщо пропозиція перевищує попит, активність належить продавцю (ринок покупця). Практика маркетингу свідчить про доцільність застосування дієвої маркетингової стратегії саме на ринку покупця.

Загальні методи впливу на ринок, що розроблені провідними вченими світу Ph.Kotler, R.Acroff, R.Chapmen, В.Ф. Анарин, Г.С. Гутман, А.С. Новоселов, не в повній мірі придатні для споживчих регіональних ринків, в особливості для України, бо вони мають свої, тільки їм характерні властивості, сформовані за певних історичних умов та географічного розташування.

У той же час, аналізуючи споживчі регіональні ринки, проводячи диференціацію представлених на них товарів, доцільно виділити групи товарів, які мають споріднені прояви і до яких можливо застосування ідентичних маркетингових інструментаріїв.

На наш погляд, в якості такої групи слід розглядати соціально – необхідні товари. Соціально - необхідний товар є категорією суспільного добра, одним з головних об'єктів соціальної державної політики.

Диференціація ринку, як доведено в теорії маркетингу, одночасно уявляє собою як метод, так і засіб поглибленого вивчення ринку з урахуванням індивідуальної потреби кожної групи споживачів.

Диференціація ринку з метою виявлення групи соціально-необхідних товарів відрізняється від класичної диференціації ринку, спрямованої на формування груп споживачів за економічними та психологічними критеріями. Відмінність полягає в призначенні соціально - необхідного товару для різних верств населення, з різним споживчим рівнем.

Окрім того, загальні критерії ринків не відбивають свою особливість в процесі реалізації соціально-необхідних товарів.

Соціально - необхідні товари мають однакові риси на різних споживчих регіональних ринках, що дозволяє уніфікувати методи впливу на ринки.

Досліджені автором наукові джерела свідчать про недостатню вивченість особливостей функціонування на споживчих регіональних ринках соціально-необхідних товарів. Дослідження місця і особливості ринкової динаміки соціально - необхідних товарів за допомогою сучасних інструментів маркетингу потребують комплексного підходу - органічного поєднання економічної теорії ри-

нку, підприємства, психології поведінки споживача, сучасного економіко - математичного аналізу реалізації товару на ринку.

Література

1. В.Ф. Анарин. Маркетинговые исследования потребительского рынка. -СПб.: Питер.2004.-269с.
2. М.В. Акулич. Исследование рынков в практике международного бизнеса// Маркетинг в России и за рубежом.- NS-2002.с.94-108.
3. Г.С. Гутман. Управление региональной экономикой. М.: Финансы и статистика.- 2002.-176с.Круш П. В., Кожемяченко О. О.
4. Г.А. Морозова. Управление маркетингом в регионе. - Н.Новгород: 2002.-240с.
5. А.С.Новоселов. Региональные рынки. -М.: инфра-И,1999.-479с.
6. R.L. Acroff. Scientific Method in Marketing. New York, 2001.-P. 271.
7. R.C. Chapmen. Problem Definitions in Marketing Research Studies//Journal of Consumer Marketing.-N5.- 2001.-P.51-59.

Шилепницький П.І.

ХАРАКТЕРИСТИКА КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

Документом, який відображає практичне втілення положень законодавства про державно-приватне партнерство в Україні повинен стати розробка Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні, яка, в свою чергу, була б основою розробки державних програм розвитку ДПП в конкретних галузях та рівнях управління державою

З цією метою визначимо, насамперед, ті вимоги, які будуть ставитися до змісту Концепції.

Практика розробки та реалізації програм розвитку співробітництва між державою та приватним бізнесом в різних країнах світу, як розвинутих, так і тих, що розвиваються, дозволяє виділити наступні моменти, які формуватимуть зміст даного документу:

- політична воля. Вона є фундаментальною для забезпечення реалізації успішної програми розвитку ДПП. Державно-приватні партнерства є якісно новим підходом щодо питань розвитку інфраструктури загального користування та надання пов'язаних послуг в порівнянні з традиційними державними закупівлями. Саме тому уряд потребує розбудови політичної підтримки перед тим, як такі програми започаткувати;

- відповідне регуляторне середовище. Наступним фактором, що визначає успішність реалізації державних програм розвитку ДПП є створення відповідного правового середовища. Пов'язано це, насамперед, з тим, що одним з головних ризиків в реалізації інфраструктурних інвестиційних проектів є т.зв. «ре-

гуляторний» ризик – ймовірність того, що «правила гри» при провадженні бізнесу будуть відрізнятись від тих, що були на момент здійснення інвестицій. Звичайно, що деякі категорії ризиків, які і у випадку традиційних державних закупівель, приватний бізнес повинен брати на себе (наприклад, безпека праці на робочому місці). Однак, такі ризики як зміни в податковому, екологічному, трудовому та іншому, пов'язаному з функціонуванням бізнесу, законодавстві повинні братись на себе тією стороною, яка найкраще з ними буде справлятися, а саме, державою;

- процес та навички. Йдеться про послідовність та чіткість підходу, тобто основні положення повинні бути ясно визначеними та задокументованими. Однак, процедури самі по собі мало важать без людей з відповідними кваліфікацією та навичками, які можуть такі програми реально втілювати в життя. Державно-приватне партнерство вимагає навичок, яких особливо бракує в державних установах нових ринків: досвідченість в підготовці вихідних специфікацій, практика ведення перемовин щодо укладання контракту по залученню приватних фінансів, знання фінансового інструментарію, що застосовується для фінансування дотермінових угод. Завданням тут є внести ці навички в управлінську структуру державного сектору;

- цінність за гроші. Вона утворюється тільки на конкурентному ринку угод ДПП та вимагає створення середовища, яке сприятиме інноваціям та креативності і сприятиме найкращому використанню розподілу витрат протягом життєвого циклу та управлінню ризиками;

- проекти. Уряд, який має намір реалізовувати програму державно-приватного партнерства, повинен не тільки інвестувати політичний капітал, створювати відповідне інвестиційне середовище, розробити відповідну політику та зосереджуватися на вартості за гроші, але також гарантувати, що програма буде успішною через призму кількості реалізованих проектів та їхніх результатів.¹

Ефективна основа розвитку державно-приватного партнерства може допомогти забезпечити достатній рівень залучення приватного сектору. Даний процес передбачає чітке обґрунтування політики державно-приватного партнерства юридичними, регуляторними та інвестиційними засадами. На додаток вимагається потужна інституційна платформа, яка сприятиме сформувати і реалізувати політику, готувати та реалізовувати вихідні показники та керувати і регулювати пов'язані з проектами угоди. Все це має бути поширеним до потенційних інвесторів з найвищих рівнів управління. Є життєво важливим, щоб потенційні інвестори як і державна влада проявила в цьому заінтересованість.

Особливого значення набуває проблема розробки політики державно-приватного партнерства для країн, де інституційна основа здійснення цього процесу, особливо комплексних проектів, є слабкою: неналежного рівня законодавство, відсутність інституцій розвитку ДПП, відсутність центрального спеці-

¹ Public private partnerships : the worldwide revolution in infrastructure provision and project finance / by Darrin Grimsey, Mervyn K. Lewis.

алізованого органу управління державно-приватним партнерством тощо.

Оскільки критерій вимірювання ефективності в держави та приватного бізнесу будуть різними (досягнення соціальної ефективності та отримання прибутку відповідно), в них існують і різні очікування і від політики ДПП. Зокрема, з погляду приватного учасника, політика державно-приватного партнерства повинна містити наступні елементи:

- обґрунтування державної політики щодо застосування ДПП;
- рекомендаційні вказівки, які державний сектор використовуватиме для відбору, підготовки та реалізації проектів державно-приватного партнерства певним узгодженим способом;
- визначення органу, який затверджуватиме, що затверджуватиме та коли затверджуватиме впродовж процесу відбору, підготовки та постачання;
- процес вирішення суперечок;
- механізм моніторингу контракту після підписання.

Таким чином, Концепція розвитку державно-приватного партнерства в Україні повинна стати дієвим механізмом реалізації політики держави в розвитку інфраструктури загального користування і надання відповідних послуг.

Школяренко О.О.

СИСТЕМА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ - ОСНОВА РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Нестабільна ринкова ситуації, яка склалася в Україні, призвела до ситуації в якій вітчизняні підприємства не можуть в повній мірі використовувати потенціал маркетингових досліджень. Одна з основних проблем це відсутність достатньо розвитої інформаційної системи. Саме тому особливої актуальності набуває проблема формування та реалізація системи інформатизації.

Метою дослідження є розробка теоретичних основ щодо удосконалення процесу здійснення маркетингових досліджень на підприємствах, підвищення рівня їх ефективності.

Згідно з оцінкою розвитку ринку маркетингових досліджень в Україні УАМ у 2010 році обсяг ринку маркетингових досліджень становив близько 169,0 млн.грн., що означає зростання обсягів на 35,0% без урахування чинників інфляції. Обсяги українського ринку маркетингових досліджень ще невеликі.

Покращити ситуацію можливо за рахунок створення достатньо розвинутої інформатизованої системи. Особливо ця проблема набуває значення для регіонів. Загальний зміст поняття «інформатизації» представляє собою сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, які направлені на задоволення потреб суспільства.

Сьогодні відбувається природна сегментація ринку за компаніями. Інтернаціоналізація української економіки у цілому призводить до того, що найбільши-

ми гравцями на ринку стають саме представники міжнародних дослідницьких мереж. Серед українських дослідницьких агентств можна назвати такі як AC-Nielsen Ukraine та TNS Ukraine. Зараз українські компанії поділилися на такі:

- по обслуговуванню окремих промислових чи інших ринків;
- по використанню методик дослідження;
- по регіонам проведення досліджень.

Інформацію по ринку компанії можуть отримувати різними методами. Є чотири основні методи збирання інформації: інтерв'ю «обличчям – до обличчя», за допомогою паперового опитувальника, телефонні інтерв'ю САП, інтерв'ю «обличчям – до обличчя» за допомогою комп'ютера (САПІ) та онлайн – інтерв'ю, сьогодні в Україні утримають своє домінування інтерв'ю «обличчям – до обличчя», але телефонні інтерв'ю поступово відвойовують свою частку. Маркетингові дослідження із застосуванням комп'ютера в Україні роблять лише перші кроки, що можна пояснити загальним рівнем розвитку українського суспільства, який робить цей метод недостатньо рентабельним та дещо небезпечним. Метод збирання інформації за допомогою онлайн-інтерв'ю починають використовувати, що також пояснюється низьким рівнем проникнення Інтернету в нашій країні.

За типом дизайну структура ринку маркетингових досліджень поділяється ad hoc, омнібусні дослідження, панельні дослідження та інші. Домінують дослідження ad hoc (51,0%) та панельні дослідження (34,0%). Достатньо точну інформацію по ринку представляють дані регулярних панельних досліджень. Споживацька панель дає інформацію про те, скільки товарів даної групи куплено (хто, де, за якою ціною і скільки купив), а роздрібна панель – скільки продано (за якою ціною, в якому об'ємі і де саме). Дані панелей дозволяють визначити об'єм конкурентного ринку, головних гравців і їх частки ринку, цінове позиціонування і конкурентоспроможність цін, обличчя покупця, стан дистрибуції і так далі.

Ще одне джерело інформації по ринку – державна статистика. Таку інформацію можна придбати в компаніях, що мають офіційну ліцензію Державного комітету статистики. В Україні ліцензією володіє Статінформконсалтинг. Тут можна придбати статистичні дані або ж замовити аналітичне дослідження під конкретну задачу, огляд ринку або галузі.

На мою думку, найбільш точною інформацією про ринок є державна статистика та панельні дослідження. Також заслуговують уваги телефонні інтерв'ю «обличчям-до-обличчя» за допомогою комп'ютера.

Розвиток ринку маркетингових досліджень в Україні стримується за вдяки таких проблем: 1) проблеми використання інтелектуальної власності, тобто можлива крадіжка методик маркетингового дослідження; 2) проблеми якості маркетингового дослідження; 3) непрофесіоналізм співробітників маркетингової компанії. Сьогодні ринок також формує і цінову політику. Причиною неякісного маркетингового дослідження може бути низька ціна за роботу агентства. Потрібно розуміти, що є певна межа витрат, нижче якої працювати неможливо. Отже, низька ціна за роботу маркетингового агентства найчастіше говорить про

те, що компанія не розуміє задачу, яка перед нею стоїть, та не представляє об'єм робіт, який потрібно виконати.

Тому іноземні компанії сьогодні залишаються основною рушійною силою розвитку вітчизняного маркетингу. Вони – основний замовник досліджень і це не об'єктивний факт. У широкому контексті – іноземний капітал залишається в Україні головною силою щодо впровадження та розвитку сучасних, цивільних, а найголовніших – ефективних методів ведення підприємницької діяльності.

Вітчизняні компанії поступово підтягуються за іноземними партнерами-конкурентами. В Україні маркетингова сфера зберігає великий потенціал екстенсивного зростання – за рахунок галузей економіки, у яких маркетингові спроби господарювання досі застосовуються лише умовно. За таких умов ринок маркетингових досліджень має добрі шанси на збереження високих темпів розвитку в перспективі найближчих років.

Враховуючі великі обсяги робіт по інформатизації у перспективі, необхідно створювати міцну структуру управління.

Розвиток системи інформатизації в управлінні регіонами у значному ступені залежать від вибраної стратегії. У наступному часі є дві можливості: нова інформаційна технологія або повністю пристосувати до діючої системи, або впроваджувати в неї модернізовану систему управління. Перший варіант принесе незначний ефект і витрати не значні. Другий, навпаки, потребує серйозних витрат і ефект максимальний.

Таким чином, використання системи інформатизації управлінні регіоном потребує рішення стратегічних питань основі створення відповідних регіональних програм. Інформатизація в управлінні регіонами неможлива без централізованого фінансового забезпечення, так як засоби районів для цього занадто малі. Як показують дослідження, дефіцит фінансових ресурсів можна частково компенсувати зниженням витрат. А досвід роботи використовувати в державній системі. Розробка програм на рівні регіонів, потребує створення бази даних про населення міста, необхідні класифікатори, довідники, характеристики підприємств, карти міста з деталізацією транспортних ліній, об'єктів обліку і розподілу комунальних платежів і ін.

Але єдиної бази даних регіону, міста немає. Це ускладнює створення механізмів координації інтересів суб'єктів інформаційної індустрії регіону. Тому розробку комплексної програми інформатизації області розглядають як основну позицію у плані становлення інформаційної індустрії і інтегрованого інформаційного середовища. Програми призначені забезпечувати впровадження єдиної системи документообігу.

Щодо вирішення цих проблем, необхідно:

- розробити систему підготовки управлінських кадрів в цілях інформаційного забезпечення регіону;
- підвищити вимоги до професійної культури управлінського персоналу, з точки зору – уміння працювати з інформацією, вміти використовувати комп'ютерну технологію, сучасні технологічні засоби і методи;
- координація регіональних програм інформатизації;

- комплексне інформаційне управління конкретними сферами життя регіону в умовах створення єдиного інформаційного простору.

Школяренко О.О., Рустамова Г.М.

РИНОК СПОЖИВЧИХ ТОВАРІВ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ І ВПЛИВ НА СТРУКТУРУ ЕКОНОМІКИ

Ринок споживчих товарів є одним з найбільших в економіці України. На ньому домогосподарства забезпечують свої потреби в продовольчій і непродовольчій продукції іноземного та вітчизняного виробництва. Дослідження сектору споживчого ринку, де реалізуються вітчизняні товари, є важливим з кількох причин. По-перше, на ньому, як правило, формується попит на вітчизняні сировинні ресурси та інвестиційні товари, тобто він визначає вектор розвитку економічної діяльності в галузях, які виробляють сировину, напівфабрикати, верстати та обладнання. По-друге, збільшення обсягу продажу вітчизняних споживчих товарів є свідченням зростання продуктивності національної економіки, оскільки ці товари мають найбільшу додану вартість порівняно із сировиною та напівфабрикатами, використаними для їх виготовлення.

Ринок вітчизняних споживчих товарів є складовою частиною внутрішнього ринку України, де перебуває в обігу товарна продукція, яка користується попитом домогосподарств, підприємств та органів державної влади. Аналіз динаміки обсягу внутрішнього ринку України в 1991—2009 рр. показує, що він розвивався нерівномірно. Зокрема, за підсумком майже десятирічного зростання, обсяг внутрішнього ринку на кінець 2009 р. становив 74,3% рівня 1990 р., а в 2008 р. - 96,4% (рис. 1).

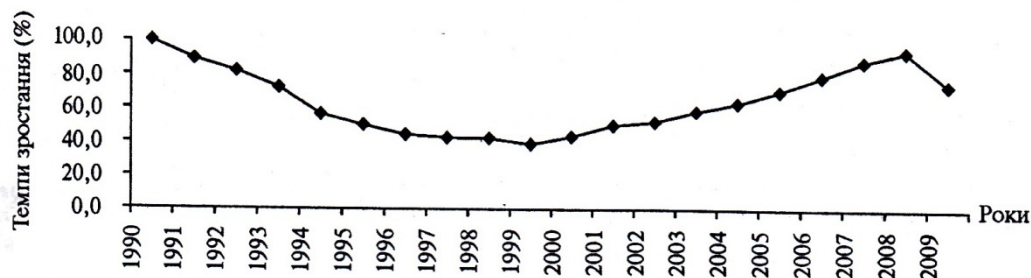

Рис. 1. Динаміка обсягу внутрішнього ринку України в 1990–2009 рр.

За обсягом внутрішнього ринку Україна не поступається переважній більшості країн світу. У системі міжнародних порівнянь за критерієм "розмір внутрішнього ринку" вона посіла 30-те місце серед 133 країн, які аналізувалися за методологією Всесвітнього економічного форуму у 2009—2010 рр. (у 2007—2008 рр. — 27-ме місце серед 131 країни). У звіті цієї організації внутрішній ринок України дістав найвищу оцінку з країн СНД, за винятком Росії, яка у

2009—2010 рр. за розміром внутрішнього ринку займала восьме місце в міжнародному рейтингу (у 2007-2008 рр. - 10-те з 131 країни).

Водночас за обсягом внутрішнього ринку, розрахованим на 1 чол. населення, Україна значно поступається європейським державам, що свідчить про невисокий рівень купівельної спроможності споживачів. Так, у звіті Всесвітнього економічного форуму за критерієм "купівельна спроможність споживачів" Україна посіла 71-ше місце серед країн, які досліджувалися у 2009—2010 рр. [1] Обсяг внутрішнього ринку на 1 чол. населення характеризує вартість споживчих, інвестиційних товарів і послуг (включаючи імпортні), які може придбати один мешканець країни протягом року. Чим вищий рівень розвитку економіки, тим більше продукції кінцевого споживання виробляється для продажу на внутрішньому та зовнішньому ринках. Велика частка кінцевої продукції у випуску товарів і послуг свідчить про глибоку переробку природних ресурсів у національній економіці та значний рівень її технологічного розвитку у світовому господарстві. Зважаючи на це, актуальності набирає запитання: у якому напрямі розвивається економіка України за критерієм "частка вітчизняної споживчої продукції на внутрішньому ринку"? Для відповіді на нього доцільно скористатися статистичними даними щодо частки продажу споживчих товарів, вироблених на території України, через торговельну мережу підприємств. Це статистичне обстеження з достатньою вірогідністю кількісно характеризує оборот вітчизняних споживчих товарів на внутрішньому ринку (частка підприємств торгівлі становить більше половини обсягу роздрібного товарообороту). Крім того, доцільно використати дані щодо величини роздрібного товарообороту та капітальних інвестицій, які, відповідно, характеризують оборот споживчих та інвестиційних товарів на внутрішньому ринку. Тенденції розвитку цих трьох секторів внутрішнього ринку порівняно з випуском товарів і послуг в Україні показано на рисунку 2.

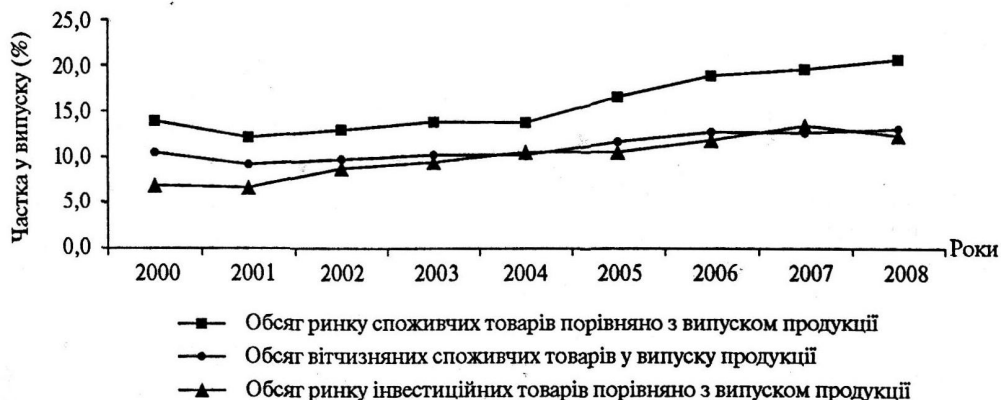

Рис. 2. Динаміка розвитку секторів споживчих та інвестиційних товарів внутрішнього ринку України у 2000—2008 рр.

Дані рисунка свідчать, що протягом періоду економічного зростання найбільш динамічно на внутрішньому ринку розвивався сектор споживчих товарів. Так, у 2000-2008 рр. їхня частка порівняно з випуском товарів і послуг зросла на

6,8%, тоді як інвестиційних — на 5,4%, а вітчизняних споживчих товарів — на 2,6%. Для економіки України наслідки такого уповільнення були вагомими — її конкурентоспроможність у світовому господарстві поступово зменшувалася. Вона втрачала здатність динамічно розширювати товарне виробництво продукції в межах світового господарства і, відповідно, кардинально збільшувати доходи домогосподарств, підприємств та держави в найближчій перспективі.

У 2009 р. тенденцію зменшення обсягів продажу вітчизняних споживчих товарів було призупинено під впливом світової економічної кризи. Зокрема, у 2009 р. частка вітчизняних споживчих товарів у торговельній мережі підприємств зросла з 63,1% до 67,4%, причому переважно за рахунок непродовольчих товарів. Основним чинником, що зумовив збільшення попиту на вітчизняні споживчі товари у 2009 р., було зростання їх цінової конкурентоспроможності, що стало можливим через девальвацію гривні й відповідне підвищення рівня цін на імпортовані товари.

Розглянута економічна тенденція, можливо, є єдиним позитивним результатом впливу світової економічної кризи на розвиток вітчизняної економіки. Їй слід приділяти належну увагу, оскільки збільшення обсягів продажу вітчизняних споживчих товарів є однією з основних підойм переведення економіки України на нове джерело економічного зростання - збільшення продуктивності використання природних ресурсів у процесі товарного виробництва. Проте сьогодні виникає ключове запитання - а чи зможе Україна скористатися цим шансом, щоб змінити структуру власного виробництва на користь споживчих товарів, тобто вивести економіку на рівень, якісно вищий порівняно з докризовим станом? Щоб дати відповідь на це запитання, необхідно проаналізувати, які чинники справлятимуть домінуючий вплив на ділову активність учасників внутрішнього ринку вітчизняних споживчих товарів у найближчі 2—3 роки.[2]

Тенденції зміни попиту домогосподарств на внутрішньому ринку споживчих товарів. Основною підоймою поживлення ділової активності на внутрішньому ринку споживчих товарів є попит споживачів, величину якого характеризує статистичний показник роздрібного товарообороту. В Україні доходи домогосподарств не зменшувалися. Це означає, що динаміку попиту на ринку споживчих товарів визначають нецінові чинники, які змінюють структуру витрат домогосподарств. Головним чином, серед них вивчаються такі: очікування споживачів щодо зміни доходів у майбутньому, їхня заборгованість за покупки, зроблені в попередні періоди, зміни у величині податків тощо.

Тенденції зміни пропозиції на внутрішньому ринку вітчизняних споживчих товарів. Основною підоймою стимулювання активності підприємств на ринку вітчизняних споживчих товарів є здатність отримувати прибутки. Збільшення їх величини, як правило, відбувається в результаті двох подій на ринку: зростання рівня цін на вітчизняні споживчі товари або зменшення витрат вітчизняних товаровиробників на виготовлення одиниці товарної продукції. І в першому, і в другому випадку у товаровиробників збільшуються стимули до розширення виробництва продукції, підвищення її пропозиції на внутрішньому ринку.

Дефіцит вітчизняних сировинних ресурсів. Зменшення виробництва на

внутрішньому ринку сировинної продукції призводить до підвищення рівня цін на неї та зростання собівартості товарів кінцевого споживання. В економіці України дефіцит окремих видів сільськогосподарської сировини набув ознак хронічного. Наприклад, товарне виробництво молока зменшувалося з 2006 р., а цукрових буряків — з 2007 р. У результаті у 2009 р., наприклад, середні ціни реалізації цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) зросли до 187,2% порівняно з 2008 р. Це, відповідно, спричинило в січні — грудні 2009 р. підвищення споживчих цін на цукор до 183,9% і на кондитерські вироби з цукру - до 123,5%.

Незадовільна швидкість нагромадження капіталу. Пропозиція споживчої продукції має тенденцію до зростання лише у випадку нагромадження достатніх інвестиційних ресурсів на підприємствах, що її виготовляють. Проте в Україні у 2009 р. на шляху оновлення виробничих потужностей вітчизняних підприємств виникли нездоланні перешкоди.

Це, насамперед, ускладнення процесу трансформації заощаджень домогосподарств у інвестиційні ресурси товаровиробників, що зумовлено рядом причин, з яких головна - втрата довіри населення до банківської системи. [3] Значною перешкодою є також зростання ризиків кредитування вітчизняних підприємств. У 2009 р. банківські установи перестали активно кредитувати сектор товарного виробництва через збільшення частки "проблемних" кредитів серед тих, які видавалися підприємствам у докризовий період. Крім того, вітчизняні підприємства, як вважають працівники банків, залишалися "перекредитованими".

Наведені чинники негативно впливатимуть на розвиток ділової активності на внутрішньому ринку і в найближчій перспективі. [4]

Висновки та пропозиції.

Під впливом світової економічної кризи в економіці України в IV кварталі 2008 р. відбувся різкий спад ділової активності, що спричинило девальвацію гривні відносно основних світових валют. У результаті продукція вітчизняних підприємств дістала цінові переваги над іноземними аналогами, а девальваційний резерв створив нові потужні стимули для збільшення обсягів виробництва на внутрішньому й зовнішньому ринках. Це дає Україні унікальний шанс змінити структуру товарного виробництва на користь продукції кінцевого споживання, що має велику додану вартість. Для його реалізації потрібно не просто активізувати ділову активність, а й досягти високих темпів її зростання насамперед на внутрішніх ринках вітчизняних споживчих товарів, що, у свою чергу, формують похідний попит на інвестиційну продукцію. При цьому внутрішній ринок варто розглядати як "платформу" для економічної експансії на ринки споживчих, інвестиційних товарів і послуг інших країн.

Виконання такого масштабного завдання передбачає, що товарний сектор економіки України в середньостроковій перспективі почне зростати переважно за рахунок найбільших внутрішніх ринків вітчизняної високотехнологічної кінцевої продукції. Пріоритети її виробництва доцільно чітко окреслити в державних програмах, спрямованих на виготовлення таких споживчих товарів, як, на-

приклад, гібридні легкові автомобілі, бензин (Євро-4 і Євро-5), електропобутові прилади, електроінструменти, одяг, будівельні матеріали, фармацевтична продукція, органічна сільськогосподарська сировина, продовольчі товари тощо, а також на випуск інвестиційної продукції: пасажирських і транспортних літаків, міських автобусів, трамваїв, тролейбусів, верстатів та обладнання, електроніки, програмного забезпечення та ін. Крім того, ці програми мають створити потужний мотиваційний механізм розширення зазначених видів економічної діяльності. Продовжити час, необхідний для зміни структури товарного виробництва на користь вітчизняних споживчих та інвестиційних товарів, можна шляхом підвищення рівня їх нецінових переваг. Цей напрям державної політики пов'язаний із стимулюванням виробництва високоякісної та безпечної продукції. Він є важливим з огляду на те, що експансію вітчизняних споживчих та інвестиційних товарів на зовнішні ринки можна здійснити лише за єдиної умови — високої якості продукції та надійної безпеки її споживання. Крім того, держава, установивши підвищені вимоги до виробництва вітчизняної продукції, не тільки створить додаткові стимули для поліпшення її якісних характеристик, а й унеможливить імпорт на внутрішній ринок низькоякісних дешевих товарів, які гальмують зростання ділової активності. Вибір цього шляху потребує визнання пріоритету політики технічного регулювання та підвищення безпеки продуктів харчування. Сьогодні напрями політики не відповідають таким вимогам, незважаючи на певну увагу до них органів влади.

Розглянуті заходи є лише окремими елементами, на основі яких доцільно сформулювати концептуальні засади економічної політики України в посткризовий період. Без їх здійснення, наприклад, ефект від модернізації інфраструктури та базових ринків, передбаченої в Програмі економічних реформ на 2010—2014 рр. "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава", буде мінімальним, тобто таким, що розвиває не нові, а традиційні види економічної діяльності.

Література

1. Точилін В.О., Осташко Т.О., Пустовойт О.В. та ін. Ринки реального сектора економіки України: структурно – інституціональний аналіз. За ред. д. е. н. професора В.О. Точиліна. К., Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2009, с.162-168.
2. Жаліло Я.А., Базелюк Я.Б., Белінська Я.В. та ін. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації. За ред. Я.А. Жаліла. К., НІСД, 2005, с.57-77.
3. Латугін В.Д. Внутрішній ринок споживчих товарів: теорія розвитку і регулювання. Монографія. К., 2008, 327 с.
4. Осташко Т.О., Волощенко Л.Ю., Ленінова Г.В. Внутрішній агропродовольчий ринок України в умовах СОТ. Відпов. ред. д. е. н. проф. В.О. Точилін. К., Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2010, 208 с.

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПРОДУКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний розвиток економіки України став передумовою загострення конкурентної боротьби серед підприємств та організацій різних форм власності. Тому, пріоритетним завданням керівництва є підвищення конкурентоспроможності підприємства щодо його виживання та подальшого просування та розвитку. Основним показником, що забезпечує досягнення успішних результатів господарської діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємства є його продуктивність. Вищенаведений показник характеризує взаємозв'язок між якістю і кількістю товарів чи послуг та ресурсами, які були використані під час виробництва. Продуктивність надає можливість оцінити ефективність використання ресурсів підприємства на різних етапах виробничого процесу. Саме такі проблеми актуалізують тему обраного наукового дослідження.

Продуктивність підприємства виступає одним з найважливіших параметрів оцінювання успішності функціонування підприємств. Тому, під цією категорією розуміють баланс між усіма чинниками виробництва (матеріальними, фінансовими, людськими, інформаційними тощо), що забезпечує найбільші обсяги виробництва за найменших витрат.

Продуктивність у широкому розумінні – це відносна ефективність та економічність організації, причому одним із головних чинників ефективності є якість [2]. Інше розуміння продуктивності характеризує її як демонстративну характеристику, що відображає у порівнянні наскільки ефективно працює організація: як вона використовує ресурси; яка її система управління; наскільки доцільна її організаційна структура; яка кваліфікація її працівників і їх мотивація до праці; які (передові чи застарілі) технології і методи роботи вони використовують тощо. Підвищення продуктивності було і залишається основним джерелом науково-технічного прогресу, реального економічного зростання, підвищення добробуту і посилення позиції країни в умовах зростаючої конкуренції. Але забезпечення стійкого й значного зростання продуктивності підприємства є складним завданням, тому необхідно створення ефективної системи управління нею. Метою управління продуктивністю підприємства є оптимізація співвідношення виробленої продукції та затрачених ресурсів, що передбачає реалізацію комплексу стратегічних та оперативних заходів, практичних дій, спрямованих на її досягнення. Сучасне управління продуктивністю потребує наявності таких структурних елементів:

- загальної політики менеджменту продуктивності;
- методів вимірювання та оцінки продуктивності;
- методів контролювання та підвищення продуктивності;
- ефективного впровадження всіх елементів.

Іншим підходом до удосконалення існуючих наукових засад управління продуктивністю підприємства є впровадження системного підходу, який перед-

бачає дотримання таких основних принципів [1, с.49]:

- 1) композиції, тобто узгодження спільної і окремої мети;
- 2) забезпечення пропорційності на всіх стадіях виробничого процесу;
- 3) надання уваги найбільш слабкому елементу системи;
- 4) онтогенезу, що враховує послідовність стадій життєвого циклу підприємства (товару);
- 5) інформованості, що виділяє інформаційне забезпечення як головну умову конкурентоспроможності;
- 6) стійкості, що висуває вимоги до побудови системи (статичний стан) і до її функціонування (динамічний стан).

Одним із напрямів забезпечення зростання продуктивності підприємства чи організації є урахування макрорівневих чинників продуктивності. Їх врахування відповідним чином сприяє зростанню продуктивності підприємства в цілому. Серед найбільш дієвих заходів з боку держави відзначимо [3]:

- 1) полегшення доступу організацій до фінансових ресурсів шляхом зниження облікової ставки Національного банку України;
- 2) стабілізація курсу гривні;
- 3) вдосконалення та поширення державних механізмів гарантування кредитів для малого та середнього підприємництва;
- 4) сприяння інвестиційній діяльності;
- 5) зменшення адміністративних бар'єрів для розвитку бізнесу через скорочення кількості всіх видів контрольних перевірок та інші заходи;
- 6) зменшення податкового навантаження або запровадження тимчасових податкових канікул для стабілізації продуктивності підприємств;
- 7) запровадження спрощеного механізму повернення ПДВ;
- 8) реалізація стратегії випереджального розвитку, що можливо лише на основі інтенсивного технічного та технологічного оновлення виробництва та ін.

Підсумовуючи усе вищезазначене, робимо висновок, що комплексний підхід щодо управління продуктивністю підприємства дозволить вирішити проблему зниження продуктивності вітчизняних підприємств через виявлення пріоритетів в управлінні ресурсами, з урахуванням потреб ринку, і розробку на їх основі ефективних заходів з підвищення продуктивності в цілому.

Література

1. Холод Б.І. Системний підхід – основа сучасного управління діяльністю промислових підприємств/ Б.І. Холод// Академічний огляд. – 2010. - №1. – С.48-51.
2. Дикань Н.В., Борисенко І.І. Менеджмент: Навч. посібник / Н.В. Дикань, І.І. Борисенко. – К.: Знання, 2008. – 389 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/00000000/menedzhment/menedzhment_-_dikan_nv
3. Бродська Д.В., Калмикова І.Ю. Концептуальні основи управління продуктивністю підприємства в сучасних умовах [Електронний ресурс]/ Д.В. Бродська, І.Ю. Калмикова// Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. - №2.- Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2011_2_2/010-013.pdf

8. Бухгалтерський облік, аналіз і аудит як складові ефективного функціонування підприємств

Боднар А.В., Боднар Т.В.

СИСТЕМА ПРОГНОЗУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах формування фінансового ринку України й переходом підприємств до ринкових відносин ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства суттєво залежить від його здатності всебічно оцінювати й здійснювати цілеспрямоване планування своїх економічних показників.

Для якісного виконання таких функцій використання вже існуючих методів не завжди є достатнім, через їхню загальність, складність застосування, необхідність адаптації. Тому можливості багатобічного аналізу економічних показників діяльності підприємства і їх планування не до кінця вивчені. Необхідність розробки таких методів свідчить про актуальність теми роботи і її істотне прикладне значення для ефективного функціонування вітчизняних підприємств.

Вагомий внесок у вивчення проблеми планування економічних показників внесли такі вітчизняні й закордонні автори: І. Алексєєв, Є. Бельтюков, І. Бланк, Є. Бойко, В. Гаєць, В. Гуменюк, А. Загородний, Р. Каплан, І. Ляшенко, І. Олексів, О. Орлов, А. Шеремет, Р. Фещур і багато інші.

Ціль статті полягає в визначенні показників для реалізації комплексної оцінки фінансового стану підприємства, а також прогнозування фінансового стану підприємства.

Фінансовий стан – найважливіша характеристика економічної діяльності підприємства. Він визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал у діловому співробітництві, є оцінкою ступеня гарантованості економічних інтересів самого підприємства і його партнерів по фінансовим і іншим відносинам [4, с. 157].

На сьогоднішній день існує безліч методик аналізу фінансового стану підприємства, однак більшість із них включають занадто велику кількість показників і коефіцієнтів; запропоновані оптимальні значення коефіцієнтів узяті із закордонного досвіду й не відповідають практичній ситуації в Україні; відбувається відторгнення різних напрямків оцінки фінансового стану підприємства [3, с. 54].

Вищесказане висвітлює головні невирішені питання: напрямок оцінки стану підприємства й показники, за допомогою яких здійснюється оцінка фінансового стану.

Основними аналітичними показниками, що характеризують фінансовий стан підприємства, є фінансові коефіцієнти. Коефіцієнти, які пропонуються різними фахівцями мають певні недоліки:

- неоднозначність визначення показників;
- часте повторення окремих коефіцієнтів у різних групах;

- надзвичайно велика кількість оцінки фінансового стану;
 - недоцільність використання коефіцієнтів, запропонованих закордонними фахівцями для оцінки фінансового стану підприємства, які діють тільки на внутрішньому ринку. [1, с. 48]

Одним із пріоритетів розвитку аналізу, який дозволяє врахувати перераховані вище моменти є комплексна оцінка фінансового стану підприємства, яка дозволяє на підставі невеликої кількості показників загально оцінити й об'єктивно зрівняти фінансовий стан господарюючих суб'єктів.

Для реалізації комплексної оцінки фінансового стану були виділені наступні показники: коефіцієнт проміжної ліквідності, коефіцієнт забезпеченості власними засобами матеріальних запасів, оборотність кредиторської заборгованості, рентабельність продажу.

В умовах нестійкої економіки з метою зниження ризику фінансової кризи на підприємстві НЕК «Укренерго» пропонується розглянути процес аналізу й прогнозування його фінансового стану, використовуючи методику комплексного аналізу й адаптивної моделі прогнозування.

Після розрахунків вищевикладених коефіцієнтів визначаємо значення комплексної бальної оцінки (КБО).

Таблиця 1. Визначення поточного фінансового стану підприємства за допомогою КБО

Коефіцієнт	Середнє	0 балів	1бал	2бала	Значення	Результат
1	2	3	4	5	2	3
Проміжна ліквідність	0,69	до 0,46	0,46-0,92	> 0,92	0,27	0балів
Автономія	0,5	до 0,5	0,5-0,76	> 0,76	0,62	1бал
Оборотність дебіторської заборгованості	11,14	до 7,76	7,76-14,62	> 14,62	17,60	1бали
Рентабельність реалізації	1,42	до 0,95	0,95-1,88	> 1,88	1,35	1бал
Разом						3

Після порівняння коефіцієнтів з нормативними значеннями одержуємо, що комплексна бальна оцінка рівняється 3 балам. Згідно із проведеними анкетуваннями експертів, були отримані наступні значення інтегрованого показника, яка дозволяє визначити фінансовий стан підприємства [2, с. 52]:

6 < КБО < 8 - оптимальний фінансовий стан;

3 < КБО < 5 - задовільний фінансовий стан;

0 < КБО < 2 - незадовільний фінансовий стан.

Звідси можемо зробити висновок, що підприємство має задовільний фінансовий стан.

Зробимо прогноз фінансового стану підприємства за допомогою моделі

Брауна, яка враховує нерівноцінність рівнів тимчасового ряду з параметром згладжування $\alpha = 0,5$ для кожного з коефіцієнтів окремо.

На рисунку 1 представлені результати апроксимації й прогнозування по цій моделі коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості й проміжної ліквідності.

Ряд 1 відповідає фактичним даним, ряд 2 – розрахунковим даним по моделі Брауна, при цьому відзначені точечні прогнози на три кроки вперед.

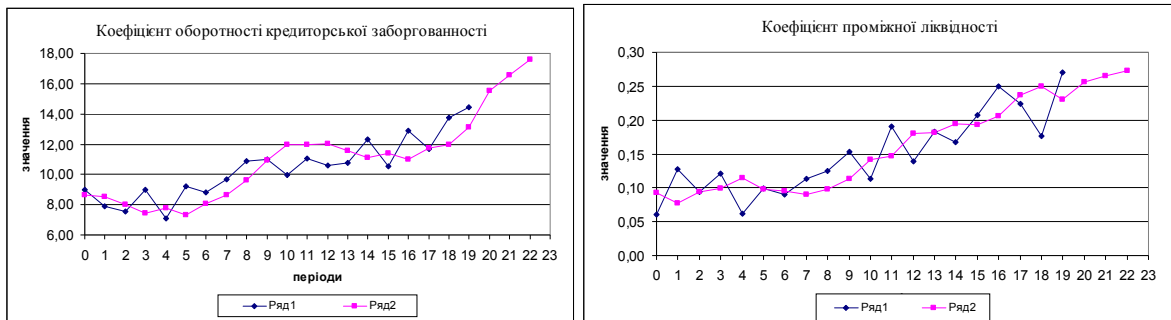

Рис. 1. Графічне відображення результатів апроксимації й прогнозування коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості й проміжної ліквідності

На рисунку 2 представлені результати апроксимації й прогнозування по цій моделі коефіцієнта автономії й рентабельності реалізації.

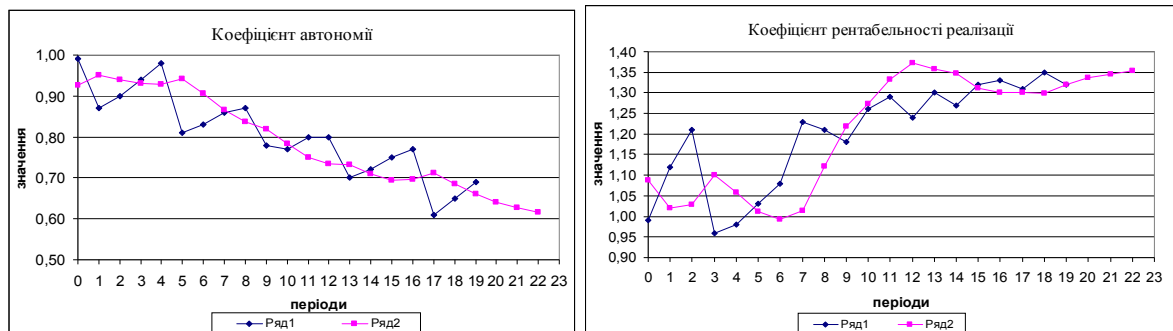

Рис. 2. Графічне відображення результатів апроксимації й прогнозування коефіцієнта автономії й рентабельності реалізації

Тепер знову розрахуємо значення комплексної бальної оцінки виходячи із прогнозованих даних по коефіцієнтам за останній прогнозований період.

Отримана величина КБО рівняється 4 бала, підприємство має задовільний фінансовий стан і поліпшило його на 1 бал. Це свідчить про те, що підприємство працює стабільно й наступні три періоди зміни фінансового стану не відбудеться. Якщо ж згідно до прогнозу фінансового стану підприємство втрачає

свою позицію й стан погіршується, то керівник повинен прийняти управлінське рішення.

Таким чином, при моделюванні економічних явищ і процесів, які протікають у системі аналізу й прогнозуванні фінансового стану, була розглянута проблема комплексної оцінки фінансового стану і її прогнозування. Із цією метою була запропонована методика лінійного прогнозування, заснована на адаптивній моделі Брауна, яка враховує нерівноцінність рівнів тимчасового ряду. Для підприємства, з метою одержання прогнозу, найбільш вигідним було б застосування запропонованої методики, яка скорочує витрати часу, трудові витрати, зменшує ймовірність виникнення помилки й дозволяє швидко реагувати на будь-яку зміну фінансового становища підприємства.

Література

1. Ващенко Л.О. Аналіз фінансового стану підприємств: інформаційне та методичне забезпечення: Монографія / Л.О. Ващенко, П.М. Сухарев. – Донецьк: «Вебер» (Донецька філія), 2007. – 185 с.
2. Грабовецький Б.Є. Економічне прогнозування й планування / Грабовецький Б.Є. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 188 с.
3. Ковалев В.В. Финансовый анализ. Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / Ковалев В.В. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 519 с.
4. Шеремет А.Д. Методика фінансового аналізу діяльності комерційних організацій / А.Д. Шеремет, Е.В. Негашев. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 237 с.

Гетьманський В.О.

УДОСКОНАЛЕННЯ ВИМІРУ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НА ОСНОВІ ФАКТОРІВ ІТЕС

Довгі роки у вітчизняній економічній літературі висловлюються різні думки з питання, які показники точніше характеризують частини ефекту, витрат і їх співвідношень. Однією з причин такого положення є, з одного боку, відсутність єдності поглядів у економістів на торгівлю як галузь сфери матеріального виробництва або виробництва доданої вартості; з іншої — положення про те, що її основна функція — це обслуговування населення. Така проблемна ситуація служить однією з основних причин відсутності загальноприйнятих для торгівлі показників ефекту. При цьому нерідко пропонується вимірювати ефективність одним або декількома показниками, узагальнюючими і частковими. Тому на разі стоїть завдання визначити та подати комплексний універсальний алгоритм виміру ефективності функціонування торговельного підприємства в умовах економічного розвитку ринкового середовища. В такому випадку поряд із алгоритмами застосовують

так звані карти розуму, думок (англ. Mind map, нім. Mind Map, рос. Карты памяти) — діаграма на якій відображають слова, ідеї, завдання, або інші елементи, розташовані радіально навколо основного слова або ідеї. Використовуються для генерування, відображення, структурування та класифікації ідей, і в якості допоміжного засобу під час навчання, організації, розв'язання проблем, прийняття рішень, та написання документів. [4]

В процесі розробки алгоритму чи карти думок можуть використовуватись різні способи його опису, які відрізняються за простотою, наочністю, компактністю, мірою формалізації, орієнтації на машинну реалізацію тощо. Першим етапом такого процесу є усвідомлення потреби його створення та вияв факторів впливу на алгоритм аналізу або так званих рамок алгоритму. [3]

Спробуємо описати основні чинники виміру ефективності функціонування підприємств в умовах економічного розвитку за допомогою структурної карти.

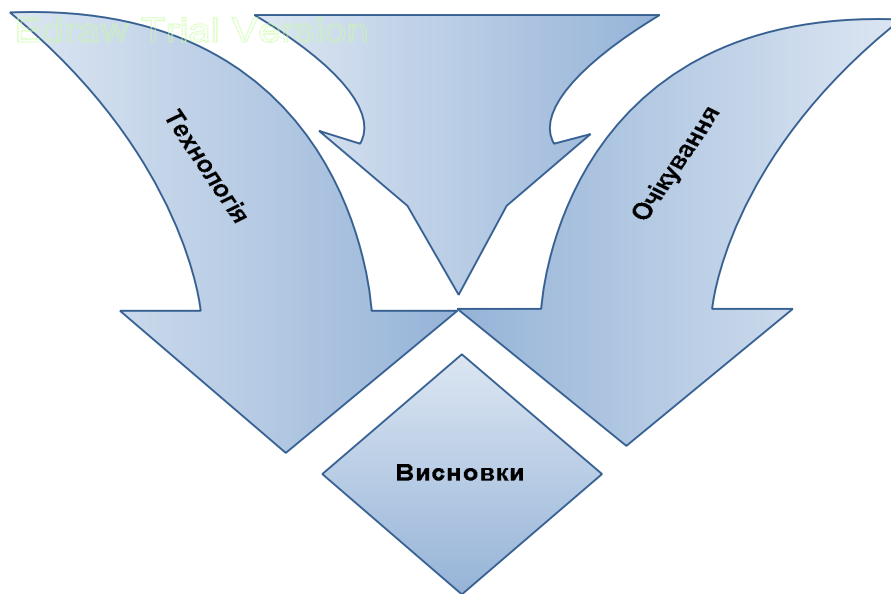

Рис. 1. Фактори (ІТЕС) та їх послідовність у формуванні висновків щодо виміру та оцінки ефективності економіко-фінансової діяльності підприємств

Базові дослідження для визначення алгоритму виміру ефективності діяльності підприємства матимуть такі складові:

1. визначення джерел інформації (звітність підприємства, експертні значення показників, ринкові дослідження/опитування, техніко-технологічні заміри, її зважування (для відсіювання інфляційних процесів) та фільтрування) (INFORMATION);
2. визначення технології діяльності підприємства (сфера діяльності підприємства, його місія та стратегічні цілі, методи здійснення діяльності, методи ведення економічної роботи на підприємстві) (TECHNOLOGY);
3. визначення очікувань від виміру ефективності діяльності підприємства (спрямованість результатів дослідження – продуктивність/прибутковість; абсолютні показники (дохід, витрати, прибуток); показники фінансового стану; зовнішні показники діяльності (якість, конкурентоздатність,

адаптивність) та інші) (EXPECTATION).

Ці три складові матимуть найбільший вплив на формування висновків (CONCLUSIONS) після оцінки ефективності діяльності підприємства. (рис. 1).

Дані поняття ІТЕС (Information-Technology-Expectations-Conclusions) необхідно закласти в основу будь-якого алгоритму виміру ефективності ринкового суб'єкта господарювання, оскільки саме від них залежить його структура та складність, а у самому алгоритмі слід визначити основні моделі виміру ефективності в залежності від описаних вище факторів. Оскільки в умовах економічного розвитку краще оперувати змішаними балансовими моделями [1], то за зразок варто брати саме балансову модель виміру ефективності функціонування підприємств в умовах економічного розвитку. Нагадаємо, що балансові моделі складаються з декількох частин (наприклад, сума витрат обігу = (націнка(рівень)-коефіцієнт рентабельності)*товарооборот), що є математично тотожними, але економічно відмінними внаслідок різних джерел та різних способів формування вихідних категорій (очевидно, що трудомісткість це не тільки відношення дійсного фонду робочого часу до обсягів збуту, а й сума часових замірів операцій пов'язаних із збутом).

Оскільки, операційна діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансово-економічних ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства, то цим зумовлюється необхідність і практична значущість складання алгоритму оцінки стану підприємства, якій належить суттєва роль у забезпеченні його стабільної та прибуткової діяльності.

Література

1. Гетьманський В.О., Іляш О.І. Балансова модель виміру ефективності функціонування підприємства в умовах економічного розвитку // Економічний форум.- 2011. - №3, с 276.
2. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів і фінансового стану підприємства: Навч. посібник.-К.:КНЕУ,2003. - 132 с.
3. Н. М. Васильків, Л. О. Васильків Опорний конспект лекцій з дисципліни «Основи алгоритмізації» спеціальність «Комп'ютерні системи та мережі». — Тернопіль : Економічна думка, 2005. — 32 с.
4. http://uk.wikipedia.org/wiki/Карти_розуму

Мурашко І.С.

ПРОБЛЕМА ВІДОБРАЖЕННЯ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Необхідність відображення інтелектуального капіталу у фінансовій звітності зумовлена тим, що він є одним із найважливіших критеріїв оцінки ефективності роботи суб'єкта господарювання та суттєво впливає на вартість підприємства, впливає на прийняття рішень зовнішніми користувачами (інвесторами, кредиторами). Обмеженість українських П(С)БО до розкриття інформації про нематеріальні активи не сприяє введенню в господарський оборот об'єктів інтелектуальної капіталу, знижує інвестиційну привабливість і капіталізацію українських компаній.

В Україні в останній час багато праць присвячено проблемі відображення інтелектуального капіталу в бухгалтерському обліку. Багато авторів розглядають інтелектуальний капітал як новий об'єкт бухгалтерського обліку. Проте це не є правильним, оскільки окремі його складові відображаються в обліку з моменту введення у вітчизняну національну систему бухгалтерського обліку нематеріальних активів. Тому, погоджуючись з Легенчуком С.Ф., необхідно відмітити, що питання обліку інтелектуального капіталу варто підіймати лише стосовно двох складових інтелектуального капіталу: людського капіталу (взагалі не відображається в бухгалтерському обліку) та клієнтський капітал (у процесі його створення відображається у складі відповідних витрат, і лише у випадку придбання відображається у складі нематеріальних активів) [2, с.101].

Таким чином, в бухгалтерському обліку відповідно до діючих стандартів відображається лише незначна частина інтелектуального капіталу у вигляді нематеріальних активів. Відповідно до П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» придбаний або отриманий нематеріальний актив відображається в балансі, якщо існує імовірність одержання майбутніх економічних вигод, пов'язаних з його використанням, та його вартість може бути достовірно визначена [1].

Для оцінки вартості об'єкта інтелектуальної власності міжнародна практика користується трьома підходами – затратним, порівняльним та дохідним [3, с. 64]. Кожний з них має свої методи та методологію. При дохідному підході вартість об'єкта оцінки визначається як його здатність приносити дохід у майбутньому. Методами дохідного підходу є пряма капіталізація доходу, дисконтування грошових потоків, метод роялті, звільнення від роялті та надлишкового прибутку.

Витратний підхід базується на врахуванні принципів корисності та заміщення, а також на вивченні можливостей інвестора купити той чи інший об'єкт. Найчастіше для розрахунку поточної вартості інтелектуального капіталу застосовуються метод заміщення, метод прямого відтворення, метод фактичних витрат та метод приведених витрат.

Порівняльний підхід до оцінки вартості інтелектуального капіталу

передбачає використання методу порівняння продажів. Суть цього методу полягає у прямому порівнянні оцінюваного об'єкту з іншими, аналогічними за якістю, призначенням і корисністю, що були продані в порівняний час на аналогічному ринку.

Однак проблема полягає не лише у виборі конкретного методу із трьох існуючих підходів (дохідні, витратні, порівняльні), що використовуються професійними оцінювачами.

Вартості інтелектуального капіталу властива постійна мінливість в часі.

Наприклад, вихід на ринок продукції за технологією, подібною до тієї, що використовується конкретним підприємством автоматично знижує її вартість. Однак інформація про появу на ринку такої продукції не проходить через систему обліку, а тому оцінки, відображені в обліку на певний момент часу втрачають свою значимість. Вирішення цього питання Легенчук С.Ф., наприклад, вважає створення спеціалізованої системи (бази даних) об'єктів інтелектуального капіталу, де буде проводитись їх професійна оцінка та моніторинг ситуації на ринку з метою врахування усіх зовнішніх збурень. У випадку зміни вартості об'єкта інтелектуального капіталу така інформація має надходити на підприємство де має проводитись його переоцінка [2, с.101].

Що стосується відображення в обліку інтелектуального капіталу, то існують пропозиції щодо введення додаткових позабалансових рахунків для відображення окремих елементів інтелектуального капіталу. Недоліками цього методу є те, що про деякі елементи інтелектуального капіталу не можна визначити, чи належать вони цій юридичній особі. Звичайно це ускладнює та робить його фрагментарним, або, навіть, неможливим. Крім того, виникає необхідність відображення в пасиві підприємства суму коштів, які інвестовані підприємством в інтелектуальну діяльність. Але, сума інвестицій може не відповідати створеній користі, а отже, виникає невідповідність активу і пасиву.

Позабалансові рахунки повинні використовуватись разом з застосуванням Звіту про інтелектуальний капітал. Інформація таких позабалансових рахунків та Звіту повинна розкривати причину розриву між балансовою вартістю і ринковою капіталізацією фірми. При цьому можливо розмежування інтелектуального капіталу на людський, структурний, споживчий, що буде сприяє більш детальному аналізу і, як наслідок, більш глибокому розумінню інвестиційної привабливості фірми.

Таким чином, окрім проблеми недопрацьованого законодавства України, велике значення мають труднощі бухгалтерського відображення, пов'язані з самою природою інтелектуального капіталу. На сьогоднішній день проблема відображення інтелектуального капіталу в бухгалтерському обліку залишається невирішеною. Специфічність інтелектуального капіталу зумовлює необхідність розробки особливого підходу до його відображення в обліку.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. № 92. Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства фінансів № 1238 (з1084-08) від 14.10.2008 р
2. Легенчук С.Ф. Дослідження з обліку і контролю інтелектуального капіталу в Україні: аналіз результатів та напрями розвитку// Вісник Донецького університету економіки і права – 2009. - №2. – с.101.
3. Удовиченко С., Трусевич В. Особливості ліцензування прав на об'єкти інтелектуальної власності// Економіка України.- 2007. - №5.- с. 64.

Омельченко О.Є.

КРИТЕРІЙ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ІНТЕРВАЛУ ДИНАМІКИ РЕАЛЬНИХ ВИТРАТ

Ключові слова: статичність, динамічність, точка беззбитковості.

Вступна частина.

Актуальність. Ефективність в сучасному суспільстві набуває виключно важливого значення. Критерій ефективності – це критерій, який дозволяє зробити оцінку ступеню досягнення мети з урахуванням витрат різних ресурсів.

Сам процес виробництва, що складається з виробництва, розподілу, обміну та споживання, має циклічний характер, форму кругообігу. На перше місце в даній ситуації виходить динамічність процесу виробництва. Статичність і динамічність завжди розглядаються як парні категорії, їх взаємозв'язок та перехід однієї категорії в іншу, є ключовою проблемою, на думку автора, у визначенні критерію ефективності динамічного процесу виробництва. Поняття статичності і динаміки використовуються як метод визначення ефективності роботи підприємства.

Для покращення ефективності управління ринковими процесами на мікрорівні було введено поняття точки беззбитковості. Зазвичай, перша точка беззбитковості вказує на мінімальний накопичений обсяг виробництва і реалізації продукції, при якому сукупні накопичені затрати будуть компенсовані доходами, а при виробництві і реалізації кожної наступної одиниці продукції підприємство починає отримувати прибуток. Тим часом друга точка беззбитковості визначає, за якого масштабу виробництва швидкість зростання затрат перевищує швидкість зростання доходів від даного виробництва, а нарощування обсягів випуску конкретною фірмою починає суперечити раціональній алокації ресурсів в суспільстві.

Мета: визначити критерій ефективності підприємства на основі інтервалу динаміки витрат. Особливістю даного критерію є те, що для аналізу можна взя-

ти реальну статистичну інформацію будь-якого підприємства. В роботі була використана офіційна статистична інформація КП «Харківський метрополітен».

У ході написання роботи використані наступні методи дослідження: системного аналізу і синтезу, методи статистичного, економічного аналізу, методи діалектичної і формальної, статистичний аналіз, історичний підхід. Також активно використовувався інструментарій математики та маржинальної економічної школи.

Для поєднання понять динаміки і статичності із точками беззбитковості, необхідно розглянути визначення даних понять окремо.

Традиційно, під точкою беззбитковості розуміється такий сукупний від початку інвестування обсяг виробництва, при якому забезпечується нульовий рівень прибутку, тобто точка беззбитковості передбачає рівність сукупних повних витрат і накопичених отриманих доходів. Іншими словами, це той граничний рівень виробництва, нижче якого підприємство зазнає збитків. Звичайно вона розраховується за формулою:

Точка беззбитковості = Постійні витрати / (1 - Частка змінних витрат);

Частка змінних витрат = Змінні витрати / Обсяг виробництва (реалізації).

Більш детально були розглянуті поняття динаміки та статичності, які спочатку виникли в механіці. Звідти вони були запозичені до різних сфер науки та практики, в тому числі й до економіки. Класична політична економія XVIII – першої половини XIX століття відводила важливе місце проблемам економічної динаміки. У працях економістів класичної школи (А.Сміт, Д. Рікардо, Д. С. Мілль) парадигми статичності і динаміки займали приблизно рівне місце. Але надалі проблеми динаміки випали з поля зору економістів. З середини XIX століття неокласична теорія зосередилася на проблемах економічної статичності, причому, саме мікростатичності, яка встановлює закони рівноваги на ринку окремого товару або товарної групи на базі врівноваження попиту і пропозиції.

З часів А. Сміта та Д. Рікардо «офіційний» погляд в науковому світі на динамічність та статичність в економіці не змінювався, тому нижче представлена низка досліджень в даному напрямі:

1. Найбільш розгорнуто серед маржиналістів Дж. Б. Кларк вивчав ці два поняття. Він пропонував вивчати економіку як сукупність трьох розділів: універсальні закони, соціально-економічна статика, соціально-економічна динаміка. При цьому автор розглядає термін «каталлактика» як теорію, що ділиться на дві частини – статистику і динаміку [1]. Але в кінці свого аналізу вчений робить висновок, що статика – це наперед, заздалегідь встановлена норма, це стан, коли немає змін; а динаміка – це відхилення від норми, відхилення від природного рівня. Що не дає відповіді на ключові питання щодо співвідношення статичності та динаміки в , а й породжує нові питання, що пов'язані із значенням «норма» і т.д.

2. Один із засновників неокласичної теорії А.Маршалл свідомо у своєму дослідженні дотримувався статичного методу [3]. Оскільки представницькі фірми треба було спостерігати у дії, доводилося виключати можливість істотних змін у техніці виробництва, населення або схильностях споживачів. Все це, звичайно, вимагало певних припущень. За А. Маршаллом, статика – це теоретич-

ний метод, строго необхідний для економічних досліджень [3]. Динаміка ж виражається в зміні пропозиції та потужності підприємства. Для розмежування статичної і динаміки А. Маршалл в бізнесових процесах виділяв чотири періоди часу:

- ринковий миттєвий період – обсяг пропозиції абсолютно незмінний;
- короткостроковий період – коли потужності постійні, а обсяг пропозиції зростає;
- довготривалий період – потужності фірми змінні, а ресурси в галузі і технології постійні;
- дуже тривалий – і методи виробництва, і потужності змінні.

Недоліками даної теорії є те, що короткостроковий період, зазвичай коротший період часу, ніж довгостроковий, та це не завжди підтверджується.

3. Під статикою М. Д. Кондратьєв розумів теорію, яка розглядає економічні явища поза категорією зміни їх у часі. Навпаки, під динамікою розуміється теорія, яка вивчає економічні явища в процесі їх зміни в часі. Вчений використовує поняття динаміки і статичності для характеристики рівноваги системи пов'язаних і симетрично розташованих економічних елементів.

4. Дж. Р. Хікс визначає статичність як розділ економічної теорії, де передбачається, що «дослідника не турбує питання про зазначення часу» [6]. Економічна ж динаміка – це такий розділ, «в якому всяка кількість повинна бути віднесена до певного часу» [6]. Так, автор приводить приклад: перебуваючи в області економічної статичності, вважається, що підприємець застосовує стільки-то і стільки-то факторів виробництва, виготовляючи з їх допомогою стільки-то і стільки-то продуктів. Однак, не ставиться питання, коли застосовуються ці фактори і коли завершується виготовлення продукції? Перебуваючи ж в області економічної динаміки, такі питання є і повинні бути розглянуті

5. Авторитетний економіст Х. Лейбенстайн вважає, що динаміка – це лише аспект статичності. Він пише, що статичний аналіз необхідний найперше для того, щоб закласти основи динамічного аналізу. Автор не дає свого визначення статичності, а лише вибирає те, що не відхиляється від загальноприйнятих визначень. Традиційно представляється, що статика – це щось поза часом («timeless»). Це не зовсім вірно. Для статичний стан це не є станом «поза часом», відповідно, статична економіка не є економікою «поза часом». Але це економіка, в якій відсутня «тимчасова впорядкованість». Таким чином, статичним є такий стан, за якого порядок подій не має значення. Тому дослідник абстрагується від тимчасової послідовності подій [10, с. 304]. Це визначення схоже з визначенням Хікса: «Статика – це та частина економічної теорії, де нам не потрібно турбуватися про дату» [6].

Отже, традиційне розуміння статичності і динаміки в економіці застаріло. Викликає багато питань. Наприклад, де і коли починається динаміка? Що є «певним періодом» в статичності? В матриці 1. представлено порівняння категорій статичності і динаміки за канонічними уявленнями. Поняття "статика" не відповідає економічній реальності, але потрібна для однозначного опису процесів, для встановлення загального ефекту бізнесу.

Поняття/ Критерій	Статика	Динаміка
Час	нема	є
Зміни	нема	є

Рис. 1. Матриця порівняння статичної і динамічної за двома критеріями

Викладення основного матеріалу.

Виробництво – це постійний потоковий процес, що не може зупинитися ані на хвилину. Специфіка виробництва як потоку особливо проявляється у витрачаннях двох чи більше типів факторів, що мають різні системи вимірювання: вкладаються два типи ресурсів (первинні та поточні, або капітальні та експлуатаційні), причому на одиницю кінцевого результату способи їхнього вимірювання зовсім різні. Постійний капітал неподільний на одиницю випуску, перемінний – залежить від обсягу випуску [5, с. 75].

Перехід від динаміки до статичної у виробництві традиційно описується так: треба розділити плановий період на кілька менших календарних періодів і визначити різницю у швидкостях змін величин [5, с. 76]. Але важливо побачити, що статика характеризується як запас характеристик, а динаміка – як їхній незупинний потік. Показово, що якщо статистику розуміти як стан без змін, а динаміку – зі змінами, то виникають такі протиріччя:

- При незмінності не може бути процесу виробництва взагалі, бо виробництво потрібне для створення нового товару;
- Змінюватися може кілька параметрів одночасно, а який з них визнавати незмінним, дослідник приймає самостійно, довільно і суб'єктивно; такі дії не може перевірити інший дослідник, достовірність втрачає сенс;
- Якщо динаміку уявляти як суму періодів статичності, то не зрозуміло, з чого виходить різниця між статичними періодами;
- В реальному виробництві витрати одного періоду створюють результати зовсім інших періодів.

Згідно із всім вище перерахованим, можна зробити висновок, що традиційна динаміка і статика – це не показники, за допомогою яких можна визначити ступінь ефективності роботи підприємства, а навпаки. За класичним уявленням маємо таку ситуацію, що окремий статичний показник, наче «фотокартка» визначеного періоду часу. Дивлячись на цю «фотокартку» неможливо визначити, як працює підприємство та що його чекає в майбутньому. Критерієм ефективності роботи підприємства є перехід від динамічних даних через природи до статичності без порушення загальної логіки. Тобто роблячи розподіл процесу виробництва на періоди немає перекосу реальних даних.

Застосування статичного підходу для уточнення критерію ефективності динамічного процесу виробництва розглянута на прикладі харківського метрополітену полягає в тому, що з реальних даних бухгалтерського обліку українських підприємств згідно діючим з 01.01.2000 стандартам П(С)БО беремо з річної

форми №2 фінансової звітності підприємства фактичні затрати протягом року. Харківський метрополітен щорічно подає на своєму сайті, а також звітує перед органами обласної державної адміністрації про обсяги перевезених пасажирів, про фактичні затрати підприємства, про надання пільг з перевезення. Тому сформована таблиця 1 висхідних даних для наступних розрахунків маржинальної функції по таким показникам динаміки, як річні фактичні затрати (млн. грн.), обсяги перевезених пасажирів (млн. пас.).

Табл.1. - Динаміка показників Харківського метрополітену за 2004-2009 рр.

Показники/роки	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Витрати, млн. грн.	139,65	151,80	181,72	172,55	208,35	372,40
Пасажири, млн. пас.	269,0	288,6	293,1	278,3	280,0	196,0
Маржинальні витрати, грн./пас.	0,6749	0,6838	0,8060	0,8060	0,9673	2,4700
МС, грн./пас.	0,6764	0,6765	0,822	0,7943	0,9828	2,4849
АС, грн./пас.	1,1032	0,867	0,8322	0,828	0,8298	0,9515

Ці дані є основою маржинальних розрахунків, що виступають щорічними приростами і в розрахунку на одного пасажирів відповідають традиційному визначенню маржинальних витрат.

Інтервал ефективності роботи підприємства має дві границі – нижню і верхню. Роль обмежувачів відіграють перша та друга точка беззбитковості. Тобто перша і друга точка беззбитковості утворюють інтервал ефективності. Інтервал ефективності – це інтервал, працюючи в якому всім суб'єктам господарювання вигідне аналізує мого підприємства. Ніхто не несе збитків, виробництво є соціально ефективним.

Для визначення меж інтервалу ефективності був використаний маржинальний аналіз реальних підприємств і запропонована авторами Малаховою Н.Б. та Должиковою А.П. системна модель виробничої функції [5]:

$$\left\{ \begin{array}{l} MC(t) = at^2 + bt + c, \quad a \neq 0, \quad t = \overline{1, n}, \quad n \in R_+^2; \\ AC(t) = \frac{1}{t} \int MC(t) dt, \quad t \neq 0 \\ Q_{opt} = f(MC(t), AC(t)). \end{array} \right.$$

За їхньою методикою далі побудована функція маржинальних витрат Харківського метрополітену для періоду 2004-2009 рр., де встановлена функція МС: $MC = 0,0295x^4 - 0,3481x^3 + 1,4238x^2 - 2,2771x + 1,8483$, зі степенем достовірності $R^2=1$. Поліноми менших степенів давали меншу достовірність апроксимації.

Рис. 2. – Функція маржинальних витрат Харківського метрополітену

До речі, в ході досліджень з'ясувалася цікава теоретична інновація. Відомо, що в усіх західних підручниках "Економікс" крива MC подається тільки через параболу, але для більшої достовірності апроксимації її можна визначити поліномами різних степенів. Зрозуміло, що при різних поліномах виявляються різні точки екстремуму, як це показано на рис. 2.

Наступним кроком є визначення другої точки беззбитковості, тобто верхню межу раціонального обсягу перевезень і відповідно суспільно необхідних витрат для даного підприємства. В дослідження Малахової Н.Б. [5] доведено, що при перетині кривих MC і AC за даними конкретного підприємства встановлюється друга точка беззбитковості фірми. Системна модель виробничої функції (1) визначає суспільно необхідний рівень витрат для даного технологічного устрою і органічної будови реального підприємства. На основі системи з трьох рівнянь (модель 1) за реальними емпіричними даними Харківського метрополітену (табл. 1) розраховані функції

$$\begin{cases} MC = 0,0059t^4 - 0,087t^3 + 0,4746t^2 - 1,1386t + 1,8483 \\ AC = 0,0295t^4 - 0,348t^3 + 1,423t^2 - 2,2771t + 1,8483 \\ Q_{\text{опт}} = f(MC(t), AC(t)) \end{cases}$$

Маючи всі необхідні розрахунки нижньої та верхньої меж інтервалу ефективності маємо такий графік.

Якщо від рівняння MC взяти похідну і дорівняти її до нуля, то легко визначити екстремум кривої MC , який становить першу точку беззбитковості:

$$MC' = 4 \cdot 0,0295x^3 - 3 \cdot 0,3481x^2 + 2 \cdot 1,4238x - 2,2771 = 0;$$

Звідси видно, що найменший екстремум припадає на точку з параметрами $MC'_{\min} = 0,53$; $x_{\min} = 1,16$. Це означає наступне: в даному періоді динаміки виробництва нижня точка беззбитковості позначена на початку 2005 року при рівні беззбиткових витрат 0,53 грн/пас.

Визначення інтервалу ефективності

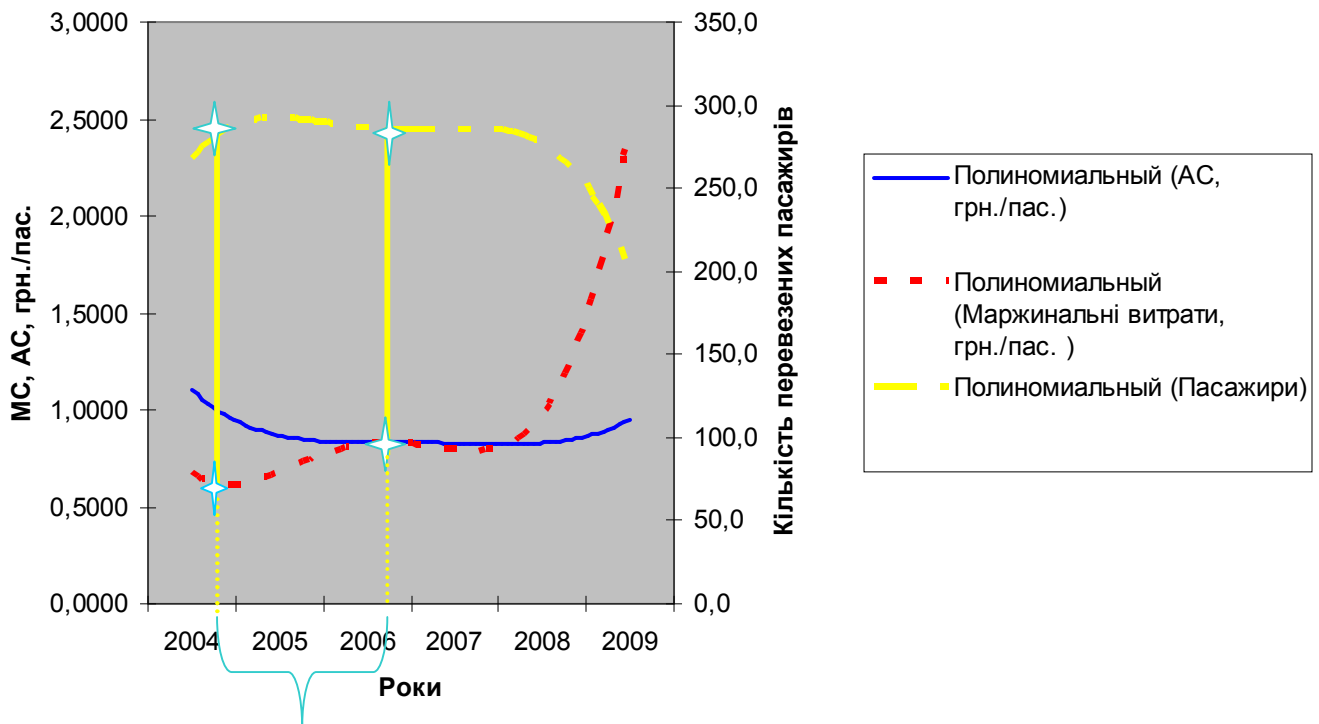

Рис. 3 – Визначення інтервалу ефективності

Точка перетину $MC=AC$ – це мінімум АС, він вказує на номер періоду, де є оптимальний випуск: $x=2,3$; $y=0,82$ грн./пас. Також точка перетину $MC=AC$ – це точка оптимальної для суспільства і виробника ціни перевезень. Перетин АС і MC в 2006 році свідчить про те, що саме маржинальна вартість проїзду кожного пасажира в 82 копійки є найприйнятнішою для суспільства та достатньою для покриття зносу капітальних і поточних витрат метрополітену. Верхня межа беззбитковості означала, що перевезення понад 293 млн. пас. характеризуються швидкостями витрат більшими понад швидкості зростання доходів від перевезень. Іншими словами, для нарощування обсягів перевезення пасажирів понад встановлену верхню межу необхідно вкладати нові інвестиції в будівництво нових ліній метро та в модернізацію рухомого складу підприємства.

Висновок. Аналізу ефективності реального підприємства вказує на те, що суспільний інтерес стосується коливання тарифу за проїзд 0,53-0,82 грн./пас, а в межах 290-293 млн. пас. на рік коливається беззбитковий і суспільно раціональний масштаб перевезень. При меншій чисельності перевезень метрополітен буде терпіти збитки, а для збільшення пасажиропотоків понад 293 млн. пас. потрібні значні інвестиції в оновлення рухомого складу метрополітену та тунелів.

Розрахунок першої та другої точки беззбитковості за альтернативним підходом може на реальному підприємстві відобразити наскільки ефективно воно працює і як співвідносяться прибуток та витрати. Здійснений перехід від динамічності до статичності, саме в такій черзі, тому що процес виробництва має динамічний характер. Критерію ефективності полягає в альтернативному по-

гляді на розрахунок першої та другої точок беззбитковості, який розраховується на основі динаміки реальних витрат. Визначений інтервал ефективності свідчить, що суспільно ефективні витрати знаходяться в діапазоні від 0,53 коп. до 0,82 коп. за проїзд однієї людини. Якщо витрати, кількість перевезених пасажирів та доход від перевезень знаходитимуться в інтервалі ефективності, то це означає, що раціональну алокацію ресурсів не порушено і робота даного підприємства в цілому є вигідним.

Література

1. Кларк Дж. Б. Распределение богатства. – М.: ИЛ, 1934. – Електронний документ. – [режим доступу] – www.gumfak.ru
2. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе. - М.: Дело Лтд., 1994. – 760 с.
3. Маршалл А. Принципы экономической науки. - Електронний документ. – [режим доступу] – www.ek-lit.narod.ru/mar502.htm
4. Кондратьев Н.Д. Основные проблемы экономической статики и динамики: Предварительный эскиз. М.: Наука, 1991. - Електронний документ. – [режим доступу] – www.society.polbu.ru
5. Малахова Н.Б. Мікроекономічна теорія виробництва та витрат. Навчальний посібник. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. – 180 с (Укр. мова)
6. Джон Р. Хикс. Стоимость и капитал. – Електронний документ. – [режим доступу] – www.polbu.ru
7. Рой Харрод Теория экономической динамики: Пер. с англ. В.Е. Маневича /Под ред. В.Г. Гребенникова. - М.: ЦЭМИ, 2008. - 210 с.
8. Кондратьев Н.Д., Яковец Ю. В. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения. - Електронний документ. – [режим доступу] – www.polbu.ru
9. Вехи экономической мысли. Том 1. Теория потребительского поведения и спроса. – Издательство: Экономическая школа, 1999 г. – 384 с.

Цветнова О.В.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ВУГЛЕВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вступ. Господарство країни, включаючи й об'єкти всіх форм власності, що розташовані на її території, є єдиною системою, що потребує виваженого і комплексного управління. Орієнтація на розвиток ринкових відносин, інтеграцію економіки України у систему світового господарства управління державною власністю повинно здійснюватися за допомогою таких методів, які би забезпечували виконання загальнодержавних програм економічного і соціального розвитку і не суперечили ринковим принципам. Значне скорочення державного сектору, що відбувається останнім часом, вимагає підвищення ефективності його

функціонування в контексті забезпечення соціально-економічного росту регіонів і країни в цілому. А, отже основним критерієм ефективності управління державною власністю повинно бути досягнення соціального ефекту та максимально можливого позитивного показника фінансового результату за умови збереження державного майна.

Постановка завдання. Метою статті є дослідити в умовах сучасних відносин власності зацікавленість сторін конфлікту інтересів щодо визначення фінансового результату вуглевидобувних підприємств та використання при цьому елементів методу бухгалтерського обліку.

Результати. До об'єктів державної власності відносяться підприємства вугільної галузі, яка є однією з основних складових енергетичної безпеки країни, оскільки запасів високоякісного вугілля потенційно достатньо (до 200 млрд. т) для забезпечення тривалої перспективи функціонування галузі. У структурі запасів органічного палива України на вугілля припадає 95 % і за прогнозними даними рівень споживання вугілля у найближчі десятиріччя зростатиме. 75% видобутого вугілля в Україні використовується в якості палива, 25% - в якості технологічної сировини для потреб чорної металургії, хімічної промисловості та інших галузей. Тобто вугільна промисловість є стратегічною галуззю держави. Тим паче, розвиток вугільної промисловості стає перспективним на тлі суттєвого зростання світових цін на природний газ.

Проте останнім часом у галузі спостерігаються кризові тенденції, виникнення і поглиблення яких пов'язано, в тому числі, і з трансформацією економіки країни. Вугільна галузь знаходиться в кризовому стані за економічними, технічними і соціальними показниками. Обсяги видобутку вугілля за останні роки значно скоротилися. Нові умови господарювання, до яких більшість вугільних підприємств виявилися не пристосованими, потребують здійснення структурної реформи галузі.

Спостерігається тенденція до зменшення виробничих потужностей та до поглиблення проблем галузі, а саме:

- відсутність ринкових механізмів формування ціни на продукцію внаслідок чого собівартість вугільної продукції значно перевищує її ціну;
- несвоєчасні та неповні розрахунки покупців за відвантаженою продукцією вугільних підприємств;
- наявність значної кредиторської заборгованості із розрахунків з постачальниками, із платежів до бюджету і до фондів соціального страхування, із розрахунків з оплати праці;
- високий рівень морального та фізичного зносу виробничого і невиробничого фондів;
- низький рівень техніки безпеки та охорони праці в галузі;
- виникнення соціально-економічних і екологічних проблем, у зв'язку із закриттям шахт;
- депресивність регіонів, в яких містоутворюючими підприємствами є підприємства вуглевидобувної галузі;
- низька інвестиційна привабливість підприємств галузі.

Найбільшим по видобутку кам'яного вугілля в Україні є Донецькій басейн, в якому функціонує більше 200 шахт, 50 % з яких забезпечує економіку країни високоякісним коксівним вугіллям. Але собівартість вугілля, що видобувається в даному регіоні, є дуже високою, що пов'язано з невеликою потужністю та глибоким заляганням пластів. У зв'язку з цим більшість шахт є нерентабельними і найбільш неперспективні повинні поступово закритися, а інші – підлягти суттєвій реконструкції і модернізації. Але закриття збиткових шахт призведе до серйозних економіко-соціальних проблем, оскільки з діяльністю вуглевидобувних підприємств пов'язана зайнятість майже 40 % міського населення Донецької області.

Однією з основних причин, що призвели вугільну галузь до такого скрутного становища, є відсутність ринкових механізмів формування ціни на вугільну продукцію. Так, ціни на дану продукцію фіксуються за умови дії ринкових цін на засоби матеріально-технічного постачання. Створення посередницької компанії ДП «Вугілля України» та оптового ринку енергетичного вугілля, з одного боку, гарантує вуглевидобувним підприємствам повну та своєчасну оплату за поставлену продукцію, а з іншого боку, позбавляє галузь здорової конкуренції, оскільки ця компанія встановлює майже однакові ціни на вугільну продукцію, не враховуючи її якості. Встановлення Мінвуглепромом фіксованих цін на вугілля у багатьох випадках і є причиною збитковості вуглевидобувних підприємств.

Вугільна промисловість відносить до галузей, яким надається державна допомога, але, як показав досвід минулих років, наданням державних дотацій цю проблему вирішити не можна, у той час, як розмір цих дотацій є дуже вагомим для держбюджету країни. У своєму дослідженні Ю.В. Левченко [4] вказує, що досвід державного управління України багатий роздаванням регіональних і галузевих субсидій і що така практика, разом із рядом інших причин, призвела до значного зниження рівня конкурентоспроможності держави. Ю.В. Левченко окреслює такі основні причини великих обсягів та негативного впливу державних субсидій на економіку країни:

- високий рівень корумпованості державної влади, що заважає ефективному розподілу субсидій;
- постійна політична боротьба, поза якою втрачає актуальність питання реформування системи державного субсидіювання;
- відсутність ефективної системи контролю за використанням наданої допомоги;
- несвоєчасність та зволікання виконання рішень державної влади на місцях, що перешкоджають впровадженню навіть ефективних законопроектів;
- складність отримання інформації щодо конкретних показників використання наданих субсидій;
- реформи влади існують лише на стадії розробки і не доходять до стадії впровадження;
- галузева та регіональна спрямованість державних субсидій в Україні;
- відсутність ефективної системи інноваційного розвитку галузей та регіонів та ін. [4].

З цього видно, що на заваді реформування системи державного субсидювання в Україні стоять не лише економічні, а й політичні чинники.

Так в чому глибинна причина занепаду вітчизняної вугільної галузі, яку не рятують багатомільярдні державні субсидії, і чому гальмується процес приватизації державних вугільних підприємств? Щоб відповісти на це запитання необхідно простежити рух вугілля від шахт до споживачів, який відбувається у двох напрямках:

- вугілля – кокс – метал;
- вугілля – теплові електростанції – електроенергія.

Всі металургійні і коксохімічні підприємства України знаходяться у приватній власності, в той час, як занепалі та нерентабельні вуглевидобувні підприємства – у державній. Тобто товарно-грошові потоки державних шахт попали у залежність від приватних інтересів декількох фінансово-економічних груп, економічні вигоди яких забезпечуються наступним чином:

- приватні коксохімічні підприємства забезпечуються недорогим коксівним вугіллям державних вуглевидобувних підприємств, у той час, як перевищення собівартості такого вугілля над оптовою ціною покривається з державного бюджету;

- продаж державним шахтам за максимально високими цінами шахтного обладнання;

- приватні збагачувальні фабрики забезпечуються роботою за рахунок вугілля державних шахт.

Таким чином, інтереси фінансово-промислових груп забезпечуються за рахунок державних фінансових вливань в результаті спотвореного поєднання ринкового механізму, монополії та політики державного протекціонізму. Що призвело до збагачення окремих фінансово-промислових груп та занепадання вугільної галузі, що знаходиться у державній власності. Вуглевидобувні підприємства, не маючи можливостей впливати на дану ситуацію, втратили стимули для раціонального використання фінансових, трудових і матеріальних ресурсів. Все, що їм залишається, це доводити необхідність збільшення розміру державних субсидій, що, в свою чергу, призводить до дедалі більших зловживань і розкрадання бюджетних коштів в середині самої галузі.

Внаслідок вищевказаних причин вугільна галузь України опинилась в середині конфлікту інтересів щодо функціонування вугільних підприємств, їх фінансового стану й, відповідно, фінансових результатів діяльності, оскільки у кожній стороні існують свої інтереси, які часто є протилежними.

Конфлікт інтересів щодо формування фінансових результатів у вугільній галузі України має специфічні особливості, у зв'язку з тим, що:

- 1) підприємства вугільної галузі (за незначним виключенням) знаходяться у державній власності;
- 2) вуглевидобувні підприємства є збитковими і потребують значних вкладень на модернізацію;
- 3) державні підприємства галузі отримують бюджетні субсидії;
- 4) вугільна галузь є складовою енергетичної безпеки держави;

5) підприємства вуглевидобувної галузі забезпечують інтереси приватного сектору економіки;

б) більшість шахт є містоутворюючими підприємствами.

Звідси випливають цілі, які мають різні сторони конфлікту інтересів у вугільній галузі України, щодо основного показника фінансового стану вуглевидобувних підприємств – фінансового результату їх діяльності (рисунок 1.). Величина фінансового результату визначається за даними і на основі оцінок, що використовуються в бухгалтерському обліку. Так, на його значення здійснює значний вплив облікова політика, яка є інструментом, за умови грамотного використання якого можна розв’язувати задачі стратегічного розвитку підприємства шляхом оптимізації фінансових результатів. Але таких результатів можна досягнути за умови розробки та використання оптимальної облікової політики.

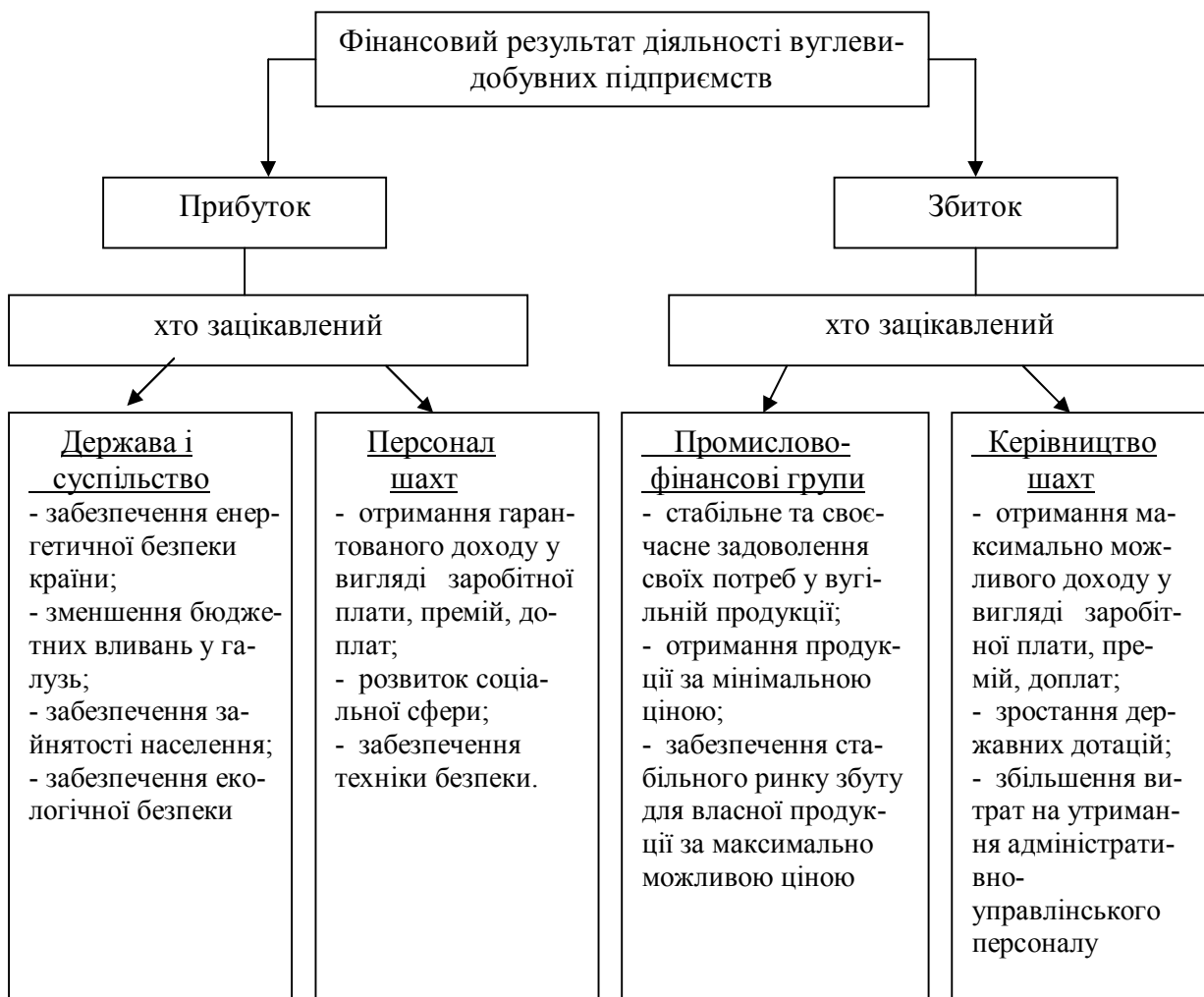

Рисунок 1. – Зацікавленість сторін конфлікту інтересів щодо фінансового результату діяльності вуглевидобувних підприємств України

Основною проблемою, що перешкоджає розповсюдженню оптимізації облікової політики, є відсутність стандарту, який би регламентував формування

облікової політики. Самостійність, яка надана суб'єктам господарювання у цьому питанні, не призвела до позитивних результатів, а сприяла тому, що при формуванні облікової політики керівники і бухгалтери спираються на власне суб'єктивне судження та не оцінюють результат використання того чи іншого методу обліку.

Інформація, що формується у бухгалтерському обліку відображається у фінансовій звітності, основною метою складання якої є надання користувачам для прийняття оптимальних рішень достовірної, правдивої, неупередженої та своєчасної інформації про фінансово-майновий стан та фінансові результати діяльності підприємства. Звіт про фінансові результати надає інформацію про результати діяльності підприємств за певний період, про те які ресурси при цьому було затрачено, надає можливість оцінити якість прибутку. Але дані, які наводяться в звіті, повинні бути більш розгорнутими та надавати повну і неупереджену інформацію про результати діяльності підприємства. Тобто, на нашу думку, фінансовий результат діяльності вуглевидобувних підприємств повинен формуватися на основі оптимальної облікової політики, яка передбачає використання найбільш економічно доцільних для вугільної галузі методів обліку, а інформація про нього – повинна більш повно і детально відображатися у фінансовій звітності.

Література

1. А.И.Амоша, Е.Н.Братков, Л.Н.Рассуждай. Адаптация организационных структур управления угольной промышленности Украины к рыночным условиям хозяйствования // Журнал „Уголь Украины”, №1 январь 2005. С. 16-20.
2. А. Щербак. Державні субсидії та їх вплив на чесну конкуренцію // Монітор конкурентоспроможності. – 2007. – С. 74-75. Джерело доступу: www.compete.org.ua.
3. Державна цільова економічна програма „Українське вугілля ” на 2010-2015 роки. Джерело доступу: <http://civic.kmu.gov.ua>
4. Левченко Ю.В. Державні субсидії як перепона розвитку конкурентоспроможності країни. Джерело доступу: http://www.rusnauka.com/7_NND_2009/Economics/42636.doc.htm

9. Державне управління й місцеве самоврядування в Україні: реалії та перспективи

Губарев В.В.

ПРІОРИТЕТИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ

Ринок нерухомості є ключовим сегментом ринкової економіки та пріоритетною сферою щодо вирішення багатьох проблем господарського комплексу та соціального сектору. Розвиток ринку нерухомості, його позитивні тенденції забезпечують: інвестиційну привабливість територій та окремих об'єктів; зростання будівельної галузі; активності процесів злиття та поглинання у промисловості; стійкого розвитку фінансово-банківської системи, а також свідчить щодо стабільності та поліпшення фінансового стану населення.

Сучасний стан соціально-економічної системи України є об'єктивним етапом розвитку, обумовленим характером руху кожної системи від етапу становлення до досягнення зрілого стану і від нього до стану регресу, стагнації, коли через зміни в середовищі та власних елементах система припиняє функціонування. Економіка України сьогодення – це поєднання елементів старої системи, що ще залишаються, і новітнього, ринкового що зароджуються. Процеси розвитку супроводжують нові і умовно старі елементи і структурні складові. Тривалість таких реформ та їх часові рамки занадто складне питання, що залежить від значної кількості об'єктивних та суб'єктивних факторів та передумов. Це такі складні процеси, що впливають на стан ринкової економіки: обсяги державного та регіонального втручання; активність господарюючих суб'єктів; стан світового ринку; коливання з національною та світовою грошовими системами; галузеві тенденції та інше. Питання щодо ціноутворення на ринку нерухомості залежать від суто ринкових реформ та прогресивного руху від старої економічної системи до нової[2, с.199-200].

Ринок нерухомості – це базовий елемент ринкової структури національної економіки, але в межах українських наукових досліджень ця категорія визначено не достань і з позицій формування методологічних та теоретичних засад, так і з боку практики. Проте, останнім часом в наукових колах все більш спостерігається підвищення інтересу до даного сегмента ринку та проблем ціноутворення на нерухоме майно. У системі сучасних знань щодо ринку нерухомості у самостійний напрям віділяється дослідження сектору житлової нерухомості. Ця сфера формує складну систему соціальних інтересів та пріоритетів державного регулювання.

Аналізуючи ринок житлової нерухомості слід підкреслити, що це специфічна сфера соціально-економічних та ринкових відносин, де товаром є не лише квадратні метри в межах квартир або будинків, а ще й умова відтворення робочої сили. Якісні та кількісні характеристики житла визначають умови відтво-

рення багатьох функцій життєдіяльності та впливають на демографічну та міграційну ситуацію в суспільстві. А ціни на житло завжди враховувались до стоимости специфічного товару робоча сила (в межах розрахунків мінімальної заробітної платні, погодинної оплати праці).

Тому питання цін та ціноутворення на житло в умовах української економіки не є суто ринковим. Державні інтереси в ціноутворенні можливо оцінити двобічно. З одного боку, це захист інтересів населення та та кожної окремої людини. А з іншого боку, це суто економічний інтерес – мати якісну та не дуже дорогу робочу силу.

Тому пріоритетна спрямованість держави у напрямі визначення інтересів у питаннях цін на житло суто одна – доступність цін, їх відповідність до можливостей значної частини населення. І держава має реальні можливості регулювати процес ціноутворення за допомогою значної кількості специфічних інструментів – податків, цільових програм, субсидіювання, іпотечних програм, державної забудови, державної власності та інш.

Роль та значення втручання держави в процес ціноутворення на ринку житлової нерухомості має велике значення та передбачає в перше чергу підтримку людського капіталу за рахунок:

1. Збалансування інтересів окремої людини, бізнесу та суспільства.
2. Цільового використання зростання заробітної платні, та її інвестування у нерухоме майно.
3. Визначення факторів та джерел зростання індивідуальних доходів. Їх захист в системі накопичення та страхування.
4. Надання можливості визначити економічну та соціальну ефективність відповідної державної та регіональної політики.
5. Відображення процесу розподілу накопичень населення та подальшого їх інвестування, визначення співвідношення між обсягами накопичення та заощадження.

В економічно розвинених країнах втручання держави у такі складні питання соціального захисту та відповідно соціального прогресу спирається на розробку наукових засад та забезпечує впливовість на економічну та соціальну політику. У сучасній практиці у промислово розвинутих країнах приймаються закони та підзаконні акти, що стимулюють інвестування у людський капітал з різних боків: самої людини; підприємства; держави. Таку політику спрямовано на розвиток потенціалу національної робочої сили, її активізацію та всебічну підтримку.

Література

1. Иванов В.В., Хан О.К. Управление недвижимостью. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 446с.
2. Фінагіна О.В. Проблемы развития региональных рынков недвижимости в Украине / О.В. Фінагіна // Зб. наук. пр. – Вип. 184: В 3т. - Том 1. – Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2003. – С.198-205.

3. Фінагіна О.В. Ринкова трансформація в регіоні: особливості розвитку та діагностування: [монографія] / О.В. Фінагіна НАН України; Ін-т економіко-правових досліджень. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. – 228 с.

Гуменюк А.І.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДЕРЖАНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЩОДО ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

Проблема енергозбереження для України є найбільш актуальною, оскільки країна на даний період в порівнянні з сусідніми країнами має низьку енергоефективність, що є однією з основних причин кризових явищ у вітчизняній економіці.

Для вирішення проблеми було проаналізовано праці таких науковців з державного управління, енергетики, економіки. Але ні одна з праць не розглядає сутність терміну «державна політика щодо енергозбереження», а також фактори, що на неї впливають

В результаті проведеного дослідження нами визначено термін «державна політика щодо енергозбереження» як стратегічні та тактичні цілі центральних органів виконавчої влади та місцевого управління у напрямку раціонального та екологічного використання паливно-енергетичних ресурсів для здійснення соціальних та економічних процесів в країні. Місцеве управління – складний різновид публічної влади, який може вводити, як місцеві представницькі та виконавчі органи, так і державну адміністрацію на місцях, що зумовлює сполучення в інституті місцевого управління самоврядних і державних начал.

Для провадження державної політики щодо енергозбереження органи влади на відповідному рівні повинні розробляти та постійно удосконалювати механізм державного управління енергозбереженням, під яким більшість науковців розуміють, сукупність принципів, форм, методів та прийомів, що призначені для ліквідації суперечностей між органами виконавчої влади, місцевого управління та підприємствами паливно-енергетичного комплексу стосовно ефективного та безпечного, з точки зору охорони навколишнього середовища, використання енергоресурсів.

Більшість науковців вважають, що механізм державного управління енергозбереженням має два рівня – загальнодержавний та регіональний. З цим не можна погодитися, оскільки значна кількість управлінських рішень з цих проблем розглядаються на галузевому і місцевому рівнях та на рівні окремо взятого підприємства (споживача). Тому пропонується розподілити рівні управління енергозбереженням на державне (загальнодержавне, галузеве, регіональне, місцеве) та рівень кінцевих споживачів енергоносіїв.

На сучасному етапі дефіцитності енергоресурсів та з урахуванням тенденції до підвищення їхньої вартості, кожна держава світу розробляє заходи, що направлені на економію енергоносіїв у всіх сферах життєдіяльності країни. Для розроблення цих заходів потрібно визначити фактори, що впливають на раціо-

нальність використання енергетичних ресурсів.

Виділяють зовнішні фактори, що впливають на стратегію енергетичної політики держави в цілому, у тому числі щодо енергозбереження, до яких віднесено такі: недостатність енергетичних ресурсів, вплив політики, використання традиційних та нетрадиційних (альтернативних) джерел енергії, зовнішні політичні пріоритети розвитку галузі тощо.

Отже, фактори, що впливають на ефективність державної політики щодо енергозбереження, слід розподілити на дві групи зовнішні та внутрішні. Тоді критеріями ознаки першої групи факторів буде зовнішній вплив на стан діяльності паливо-енергетичною комплексу (далі - ПЕК) України. До складу цих факторів віднесемо: забезпеченість власними паливними і енергетичними ресурсами, результативність державного управління ПЕК, характер та рівень ринкових відносин у галузі, ефективність взаємодії ПЕК з іншими галузями економіки держави та іншими країнами світу з питань енергопостачання та заощадливого використання ресурсів, тощо.

Кожний з факторів є комплексним і фактично характеризує багато питань, які на превеликий жаль на сьогоднішній день залишаються ще не вирішеними. Так, наприклад, результативність державного регулювання, на наш погляд, характеризується і розробкою нормативно-правових актів щодо енергозбереження, і структурою управління цими процесами, і системою адміністративного, енергетичного та екологічного аудиту тощо. Критеріями ознаки внутрішніх факторів пропонується вважати ефективність діяльності ПЕК по енергопостачанню кінцевих споживачів та по проблемі енергозбереження. Склад цих факторів багатогранний, оскільки охоплює всі напрямки діяльності ПЕК, – організація виробництва та постачання паливо-енергетичних ресурсів (далі – ПЕР); планування та нормування ПЕР по галузях економіки; діяльність по скороченню технологічних втрат енергії, крадіжок; мотивація персоналу ПЕК та споживачів по економії ПЕР; контроль та аналіз за ефективністю витрат енергоресурсів, а також ефективність системи управління суб'єктами господарювання, що входять до складу ПЕК. Необхідно відзначити, що використання альтернативних джерел енергії та вторинних паливно-енергетичних ресурсів – це один з напрямків енергозбереження, який потрібно враховувати при організації виробництва та плануванні ПЕР на всіх рівнях управління (державного, регіонального, місцевого) та управління діяльністю окремих споживачів енергоресурсів. Але це не єдиний підхід. На наш погляд, важливу роль відіграє і система державного управління процесом щодо енергозбереження, оскільки рішення цієї проблеми необхідно розглядати ширше, тому що є можливість при її вирішенні використовувати різноманітні важелі державного регулювання економіки, такі як бюджет, грошова політика, тарифоутворення, фінансово-кредитна система, ціноутворення тощо.

Опираючись на представлену класифікацію факторів, можна зробити висновки, що державна політика щодо енергозбереження та механізм її здійснення потребують значних перетворень, оскільки проблеми, які виникають на рівні окремих паливно-енергетичних підприємств у науковій літературі відносно мало розглядаються та мають тенденцію до удосконалення, а система державного

управління щодо енергозбереження залишається, на наш погляд, найбільш слабкою, але вирішальною ланкою у державній політиці України у паливно-енергетичному комплексі.

Враховуючи вище викладене, можемо черговий раз констатувати, що порушена проблема є актуальною та потребує подальших наукових дослідження з врахуванням реалій.

Дмитрієва Н.С., Ведерніков М.Д.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Створення ринкової економіки супроводжується стрімким розшаруванням суспільства за матеріальним, соціальним статусами. *Соціальний захист населення є однією з об'єктивних та необхідних умов організації демократичного суспільства, а також невід'ємною складовою успішного розвитку будь-якої країни. Саме тому є цікавим дослідження цієї теми.*

Соціальний захист - це комплекс організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на захист добробуту кожного члена суспільства в конкретних економічних умовах. Доцільним є розглянути на рисунку 1 основні складові системи соціального захисту в Україні.

Сучасний стан системи соціального захисту населення України можна охарактеризувати такими рисами:

а) підвищенням вартості та погіршенням якості послуг закладів охорони здоров'я, освіти та культури;

б) надзвичайно високим ступенем державного впливу, низьким рівнем участі в її функціонуванні інститутів громадянського суспільства й особливо самого населення;

в) великою кількістю та безсистемністю правових актів, що регулюють діяльність системи соціального захисту населення;

г) низьким рівнем пенсій (та зрівняльним підходом у пенсійному забезпеченні);

д) дефіцитом ресурсів у бюджетах всіх рівнів для фінансування заходів у сфері соціального захисту;

е) великою кількістю видів і форм соціальних допомог, а також категорій їх отримувачів, розгалуженою системою пільг, (переважанням безадресного порядку їх надання) [2, с. 41-47].

Що стосується виплат для пенсіонерів, то основним засобом їх соціального захисту є пенсійне забезпечення. Крім того, пенсіонерам надається ряд пільг, зокрема щодо безкоштовного проїзду у пасажирському транспорті.

Теперішня система державних пільг покликана частково компенсувати населенню низькі заробітки, несприятливі умови праці, а в ряді випадків служити додатковим стимулом залучення до різних видів діяльності. І все б нічого, якби не постійний брак коштів у держбюджеті та не збільшення кількості

пільговиків. Систему пільг в Україні регулюють понад 40 нормативно-правових актів, відповідно до яких держава має зобов'язання щодо надання 156 різноманітних видів соціальних пільг, гарантій та компенсацій багатьом категоріям населення [1. С.52-57].

Для покращення ситуації, що склалася у сфері соціального захисту населення України, потрібне впровадження відповідних заходів.

Для надання більшої ефективності формування та реалізації напрямків соціального захисту рекомендується розмежування функцій центральних та регіональних органів управління соціальним захистом.

Місцевим органам влади необхідно сконцентрувати увагу на практичній реалізації соціальних програм, впровадження нетрадиційних форм соціального обслуговування.

Найважливішою особливістю регіональної соціальної політики має з'явитися поєднання розвитку територій за рахунок власних коштів з державним регулюванням і субсидуванням соціального розвитку регіонів.

Джерелами централізованого регулювання мають стати податкові відрахування, фінансові ресурси державних програм регіонального розвитку, цільові субсидії на соціальний розвиток регіонів.

Заходи по покращенню соціального захисту населення, які пов'язані із соціальною політикою, можуть бути такі:

- не зменшувати видатків на фінансування допомоги сім'ям з дітьми, державних соціальних допомог малозабезпеченим сім'ям, субсидій готівкою на придбання твердого палива та скрапленого газу;

- переглядати контракти з керівниками підприємств державної комунальної власності, які допускають заборгованість із заробітної плати та в разі необхідності припинити їх дію;

- забезпечити виділення безкоштовних місць для продажу товарів широкого вжитку підприємств громадських організацій інвалідів при проведенні ярмарок в районах та містах області;

- з метою продовження практики безбар'єрного доступу осіб з обмеженими фізичними можливостями при здачі житлових будинків, закладів соціальної сфери, до комісій по прийому новозбудованих установ включати представників інвалідських організацій;

- зміцнити матеріально-технічну базу територіальних центрів по соціальному обслуговуванню одиноких непрацездатних громадян; при формуванні бюджетів не допускати зменшення видатків на їх утримання;

- постійно проводити моніторинг рівня заробітної плати на підприємствах, в установах, організаціях; вжити заходів по повній ліквідації заборгованості по заробітній платі працюючим інвалідам;

- створити необхідні умови для пільгового пенсійного забезпечення та соціального захисту працівників, зайнятих на роботах із шкідливими та небезпечними умовами праці;

Рисунок 1 - Структура системи соціального захисту в Україні

– проведення структурних реформ у сфері соціального захисту, що передбачатимуть звільнення від сплати податків для осіб, які отримують мінімальну пенсію або мінімальну заробітну плату;

– фінансування реабілітаційних закладів не лише з місцевих бюджетів, тому що дуже часто можливості цих бюджетів є недостатніми для утримання таких закладів на належному рівні.

Джерелами самостійного розвитку регіонів можуть служити місцеві податки, відрахування на соціальні потреби, добровільні пожертвування благодійних фондів і приватних осіб. Отже, система соціального захисту України залежить від вибраної державної стратегії, а також регулювання цієї стратегії на місцях, тобто кожний регіон повинен регулювати соціальну політику залежно від своїх особливостей, можливостей, потреб та нагальних проблем.

Література

1. Атаманюк Р.Ф. Стан соціального захисту населення в Україні / Р. Ф. Атаманюк, І. Г. Климчук, О. М. Козік // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2009. - № 4, Т. 1. - С. 52 - 57.
2. Клівіденко Л. Соціальний захист населення та шляхи подолання бідності в Україні / Л. Клівіденко // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - К. - 2004. - № 3 - С. 41 - 47.
3. Нижник В. М. Соціальний захист населення: нагальна потреба сьогодення / В. М. Нижник // Вісник Технологічного університету Поділля. Економічні науки. - Хмельницький. - 2003. - № 1, Ч. 2 - С. 37 - 40.

Задорожний Д.Б.

УПРАВЛІННЯ КАР'ЄРОЮ ПЕРСОНАЛУ В ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ

Одним з головних завдань сталого розвитку України є формування ефективною системи державного управління, базовою складовою якої є кадровий потенціал. З метою забезпечення його реалізації слід створити належні умови успішного кар'єрного розвитку державних службовців, адже саме вони реалізують основні державні функції.

Загалом в організації системи державної служби існує багато проблем і недоліків, більшість з них пов'язані з набором, навчанням, мотивацією і службовим просуванням державних службовців.

Успішна кар'єра є одним із способів самовираження людини, реалізації її потенціалу. Кар'єра (від італ. *carriera* – біг, життєвий шлях, від лат. *carrus* – віз) у загальному розумінні означає успішне просування в галузі суспільної, службової, наукової та іншої діяльності. Поширене твердження, що кар'єра – це вид діяльності, наприклад кар'єра державного службовця. Більшість людей розуміють під кар'єрою саме службове просування, адже воно і є основною кар'єрного розвитку і від нього часто залежить успішність кар'єри в цілому.

У законі “Про державну службу” зазначається, що просування по службі державного службовця здійснюється шляхом зайняття більш високої посади на конкурсній основі, крім випадків, коли інше встановлено законами України та Кабінетом Міністрів України, або шляхом присвоєння державному службовцю більш високого рангу. Передбачається також, що просуватися по службі в органах державної влади мають державні службовці, які досягли найкращих результатів у роботі, виявляють ініціативу і постійно підвищують професійний рівень. Отже, можна виділити два основні напрями службового просування державних службовців:

- вертикальне – перехід на вищу категорію, здобуття нового рангу;
- горизонтальне – переміщення державного службовця в межах одного

рангу чи категорії на нове місце роботи чи посаду.

На кар'єру державного службовця впливає багато як внутрішніх так і зовнішніх чинників. Внутрішні – мотивація, самооцінка, рівень професійної підготовки стан здоров'я. Зовнішні фактори – соціально-економічна ситуація, місце праці, а також випадкові події. Для успішного управління кар'єрою державного службовця необхідно враховувати ці чинники, щоб досягти максимального використання потенціалу особистості в організації. Однак кар'єра державного службовця це не тільки процес просування по категоріях і рангах, але й отримання вищої заробітної плати. Також це процес самореалізації у сфері державної служби, розвитку службовця як особистості та удосконалення ділових і професійних навичок. В результаті цього процесу формується державний службовець, який здатний ефективно здійснювати свої обов'язки.

Однак, багато державних службовців цілком задоволені своїми посадами і не орієнтуються на подальше кар'єрне зростання. Це, в основному, зумовлено тим, що багато з них просто бояться змін, не впевнені у своїй компетентності для зайняття вищої посади. Для подолання цієї проблеми організуються курси підвищення кваліфікації, проводяться семінари і тренінги.

Також важливою проблемою є набір на державну службу. З цією метою створено кадровий резерв, однак ефективність його функціонування залишається сумнівною. За минулі роки кількість працівників призначених з кадрового резерву не перевищувала 10% від загальної кількості прийнятих на державну службу. Наприклад, у 2010 з 46381 прийнятих лише 4318 перебували у кадровому резерві. Це свідчить про наявність проблем у системі формування і функціонування кадрового резерву. Ще однією проблемою є зарахування до кадрового резерву за кілька днів до призначення на посаду.

Можна стверджувати, що проблеми у сфері кар'єрного розвитку державних службовців виникають з початку набору кадрів (неефективність кадрового резерву) і продовжуються під час службового просування (відсутність мотивації, зацікавленості в саморозвитку, професійному зростанні).

Отже, процес управління кар'єрою державних службовців є важливою проблемою і потребує подальшого вивчення, а також застосування на практиці. Кар'єра як процес і результат внутрішньо вмотивованого та індивідуально визначеного особистісного шляху, об'єктивно є багаторівневим і структурнорозгалуженим феноменом соціального життя. Можливість самореалізації, задоволення потреби в самоповазі, побудова життя відповідно до своїх прагнень знаходяться в тісному зв'язку з культурними, економічними, політичними умовами, в яких перебуває конкретна особистість.

Література

1. Закон України «Про державну службу» від 16.12.1993р.
2. Малиновський В.Я. Державне управління: Навчальний посібник. -Луцьк: Ред.-вид. відд. "Вежа " Вол. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. -558 с.

3. Серьогін С. Організація кар'єри державного службовця як засіб попередження запобігання корупції/ С. Серьогін, В. Хлугова. ВісникУАДУ. - К.: УАДУ. 1999. -Вип.4.- С. 100-109.

Лисенко С.М.

SWOT-АНАЛІЗ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ

Двадцять років незалежності нашої держави, трансформація економічної системи, між тим, не призвели до суттєвих змін у методах управління на регіональному рівні. Потреба у нових формах функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування диктується реаліями ринкової економіки, перш за все, змінами у відносинах власності. Територіальна громада, яку представляють органи самоврядування, на сьогодні є повноправним суб'єктом товарних та фінансових ринків, а також ринку праці та учасником конкурентної боротьби за обмежені ресурси.

Таким чином, однією з основних функцій органів місцевого управління стає роль "колективного менеджера", який має брати відповідальність за стратегічний розвиток території, за підвищення її конкурентоспроможності. Такий підхід вимагає одночасного розгляду територіального утворення як об'єкту і суб'єкту ринкових відносин, а отже, і вирішення проблемної ситуації, яка полягає в суперечності між ринковим характером трансформації економіки та адміністративними методами й формами управління розвитком території. Ця проблема посилюється також браком інформації про науково обґрунтовану методологію та інструменти стратегічного управління територіями, якою б могли послуговуватися в своїй діяльності відповідні організаційні структури місцевого самоврядування. Так, наприклад, у м. Красноармійську Донецької області відділом економіки та прогнозування міської ради за участю управлінь та відділів міської ради, територіальних підрозділів центральних органів виконавчої влади щорічно розробляються програми економічного і соціального розвитку міста на наступний рік. Законодавчою основою для їх розроблення є Закони України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про місцеве самоврядування в Україні», Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 №621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету».

Програма визначає мету та пріоритетні напрями дій у даному році, засоби та шляхи їх досягнення, її розробляють з урахуванням завдань та положень: Стратегії економічного і соціального розвитку Донецької області на період до 2015 року; Програми економічного і соціального розвитку Донецької області на 2008-2011 роки, затвердженої рішенням обласної ради від 26.09.2008 №5/18-540; Регіональної угоди між Донецькою облдержадміністрацією, профспілко-

вими об'єднаннями Донецької області та Донецькою обласною організацією роботодавців на 2009-2010 роки; пріоритетних напрямків економічного і соціального розвитку міста Красноармійська на 2008-2011 роки; програми зайнятості населення міста Красноармійська на 2010-2011 роки.

Але всі перелічені документи не дозволяють сконцентрувати увагу на стратегічному баченні того, як місто має виглядати в майбутньому. Стратегічне бачення формулює вихідні позиції та мету, якої має досягти реалізація стратегічного плану підсилення конкурентоспроможності території.

Для розв'язання цієї проблеми необхідний інноваційний підхід, який відповідав би викликам часу та сприяв забезпеченню суб'єкт-об'єктних зв'язків місцевого управління з метою отримання вигід громадою.

Одним з таких підходів є використання інструментарію територіального маркетингу в діяльності органів самоврядування. Методи та інструменти маркетингу можуть бути використані в процесі комерціалізації потенціалу територій, щоб їх профілювати і зробити більш конкурентоспроможними на кшталт товару [1]. Територія - це специфічний товар, який є об'єктом уваги маркетингу і останній здійснюється як усередині, так і за її межами. Визнання території як своєрідного товару на ринку відрізняє територіальний маркетинг від так званого класичного. "Виступаючи складовою регіональної економічної політики, територіальний маркетинг відрізняється від стандартного своєю спрямованістю на вирішення проблем регіону і його територіальних утворень та включає в себе розробку і реалізацію концепції комплексного розвитку економіки" [2, с. 56].

Для реалізації своєї цільової орієнтації маркетинг територій виробляє комплекс заходів, найважливішими з яких є SWOT-аналіз (аналіз сильних та слабких сторін, можливостей і загроз), аналіз і вибір цільових ринків і позиціонування (визначення нинішніх і бажаних позицій) територій.

SWOT-аналіз — якісний (ситуаційний) аналіз стратегічного планування, що полягає в розділенні чинників і явищ на чотири категорії:

- сильних (Strengths)
- і слабких (Weaknesses) сторін проекту,
- можливостей (Opportunities), що відкриваються при його реалізації,
- та загроз (Threats), пов'язаних з його здійсненням.

Оскільки SWOT-аналіз в загальному вигляді не містить економічних категорій, його можна застосовувати до будь-яких організацій, окремих людей, територій і країн для побудови стратегій в найрізноманітніших областях діяльності.

Але для отримання репрезентативних результатів з метою оцінки привабливості та просування територій необхідно обробити великий обсяг даних з різноманітних сфер життєдіяльності території та всіх видів потенціалу міста: природно-ресурсного, виробничого, трудового, освітньо-наукового, соціально-культурного тощо. Цей аналіз проводиться паралельно зі SWOT-аналізом, а його висновки і пропозиції є основою для визначення слабких та сильних сторін території, а також зовнішніх можливостей та загроз.

В рамках даної роботи пропонуються результати SWOT-аналізу міста Кра-

сноармійська Донецької області, який було проведено з метою надання методичної та консультаційної допомоги кафедри економіки і менеджменту КІІ ДонНТУ міській раді, яка є одним з учасників пілотного проекту «Сприяння місцевому економічному розвитку п'яти промислових міст Донецької області» з ініціативи Донецької облдержадміністрації за підтримки Німецького товариства міжнародного співробітництва GTZ.

Результати SWOT-аналізу представлено у формі так званих матриць чотирьох найважливіших складових розвитку території, а саме: економічного розвитку; соціального розвитку; природно-ресурсного потенціалу; екологічного становища міста.

Матриця SWOT-аналізу економічного розвитку міста Красноармійськ

		СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
		ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК МІСТА	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зацікавленість і сприяння влади у залученні інвестицій 2. Наявність потужних промислових підприємств. 3. Високий обсяг надходжень до бюджету міста відносно інших міст регіону. 4. Значні можливості з самозабезпечення промисловості міста.
МОЖЛИВОСТІ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Покращення технічного стану основних фондів. 2. Вигідне географічне положення, можливість створення посередницьких підприємств. 3. Збільшення попиту на логістичні послуги. 	<ol style="list-style-type: none"> 1.1. Пошук потенційних інвесторів з приводу оновлення застарілого обладнання на умовах лізингу. 2.1. Модернізація ОВФ відповідно до програми розвитку вугільної галузі. 3.3. Розробка програми з розвитку інфраструктури міста. 4.1. Активізація діяльності ради директорів при виконкомі міської ради. 	<ol style="list-style-type: none"> 1.3. Проведення капітального ремонту та будівництва дорожнього покриття міста 2.2. Розширення міжрегіональної кооперації у високотехнологічних виробництвах 2.2. Підвищення конкурентоспроможності продукції на основі формування традиційних та нових брендів

ЗАГРОЗИ	<p>1. Збільшення рівня тіньової економіки.</p> <p>2. Уповільнення або припинення росту ВВП</p> <p>3. Надмірна конкуренція з боку імпортованих товарів внаслідок вступу до СОТ</p> <p>4. Зростання цін на енергоносії та тарифів за комунальні послуги, що спричиняє збільшення витрат виробників</p>	<p>1.1. Відкритість адміністрації, зменшення корупційного тиску на малий бізнес</p> <p>3.3. Просування товарів внутрішнього виробництва за рахунок засобів масової інформації міста.</p> <p>3.4. Збільшення обсягів реалізації послуг в загальній структурі економіки міста.</p> <p>3.5. Підтримка конкуренції на ринку надання комунальних послуг.</p>	<p>3.4. Сприяння розвитку малого та середнього бізнесу через виконання міських замовлень.</p> <p>2. Зменшення адміністративного впливу на ринкові відносини.</p> <p>3. Інформування населення, щодо існуючої державної підтримки</p> <p>4. Кредитна підтримка суб'єктів підприємництва в питаннях оновлення ОВФ</p>
----------------	--	---	---

**Матриця SWOT-аналізу природно-ресурсного потенціалу міста
Красноармійськ**

СЛАБКІ СТОРОНИ	СИЛЬНІ СТОРОНИ	ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ
<p>1. Високий рівень ґрунтових вод.</p> <p>2. Значне виснаження сільськогосподарських земель.</p> <p>3. Недостатність вільних земельних територій.</p> <p>4. Втрата кваліфікації трудовими ресурсами через тривале безробіття.</p> <p>5. Недостатнє фінансування професійної середньої та вищої освіти.</p>	<p>1. Знаходження на перетині залізничних та шосейних шляхів</p> <p>2. Значні промислові запаси вугілля.</p> <p>3. Розвиненість науково-освітньої інфраструктури.</p> <p>4. Розвиненість фінансової інфраструктури у порівнянні з іншими містами регіону</p>	

<p>3.2.. Проведення інвентаризації земельного фонду міста з метою визначення вільних ділянок для потенційних інвесторів.</p> <p>3.3. Моніторинг і взаємодія з власниками землі та нерухомості на предмет відкриття логістичного центру (гіпермаркетів тощо)</p> <p>5.5. Формування конкурентноспроможного кластера у виробництві/ реалізації будівельних матеріалів та товарів для будівництва</p>	<p>4.1. Розвиток банківської інфраструктури у місті (у сфері надання кредитів для малого та середнього бізнесу)</p> <p>3.3. Підтримка та стимулювання ресурсозберігаючих технологій та розробка заходів з впровадження енергозберігаючого устаткування.</p> <p>3.5. Більш тісне співробітництво з науковими закладами та підтримка прикладних наукових досліджень на рівні просування та фінансування їх результатів.</p>	<p>1. Розвідування та подальший видобуток вугілля.</p> <p>2. Розвиток промислового туризму.</p> <p>3. Розвиток джерел альтернативної енергетики.</p> <p>4. Кваліфіковані вільні трудові ресурси</p> <p>5. Науковий потенціал міста та регіону.</p>	<p>МОЖЛИВОСТІ</p>
<p>1.4. Постійний моніторинг та контроль за рівнем ґрунтових вод</p> <p>3.1.Збільшення обсягів реалізації послуг в загальній структурі економіки міста.</p> <p>3.2. Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва.</p> <p>5.4.Сприяння створенню позитивного іміджу робітничих професій.</p>	<p>Створення робочих місць за рахунок розширення діяльності промислових підприємств.</p> <p>Забезпечити систему підготовки кваліфікованих кадрів для машинобудівної галузі міста.</p> <p>Забезпечення пільгової підготовки фахівців інженерного профілю на місцевому рівні.</p>	<p>1. Погіршення якості та умов видобутку вугілля.</p> <p>2. Вичерпаність запасів вугілля у тривалій перспективі.</p> <p>3. Дефіцит робітничих та інженерних кадрів.</p> <p>4. Від’ємне сальдо міграції трудових ресурсів найбільш перспективного віку.</p>	<p>ЗАГРОЗИ</p>

Матриця SWOT-аналізу соціального розвитку міста Красноармійськ

<p>ЗАГРОЗИ</p>	<p>1. Збільшення питомої ваги старого житла.</p> <p>2. Погіршення криміногенної обстановки у місті, зниження культурного рівня населення.</p> <p>3.Збільшення рівня безробіття.</p> <p>4. Зростання показника еміграції.</p> <p>5. Високі темпи інфляції</p>	<p>4.1. Забезпечення контролю надходжень та витрати квартирної плати.</p> <p>4.2. Формування правової свідомості громадян, правової культури населення та підвищення авторитету органів МВС України</p> <p>4.3. Поширення можливостей здійснення професійної підготовки</p> <p>4.5Проведення антимонопольних дій</p>	<p>4. Проведення імунопрофілактики вакцинокованими інфекцій серед широких верст населення .</p> <p>Проведення роботи з підвищення авторитету медицини</p> <p>4.5. Проведення контролю за призначенням субсидій</p> <p>4.5 Організація оптовороздрібного продовольчих підприємств</p>
-----------------------	--	--	--

МОЖЛИВОСТІ	<p>1. Покращення рівня надання послуг ЖКГ, за рахунок створення приватних об'єднань.</p> <p>2. Проведення різного роду обласних змагань.</p> <p>3. Розширення кола надання освітніх послуг.</p> <p>4. Побудова льодяної арени</p>	<p>1.2. Створення позитивного іміджу міста.</p> <p>2.1. Розробка програми сприяння створенню об'єднань співвласників багатоквартирних будинків.</p> <p>3.3. Сприяння вирішенню проблеми працевлаштування та підтримки ініціативи громадської активності.</p> <p>4.3. Організація у місті лекцій, семінарів, наукових конференцій.</p> <p>4.4. Розвиток розважальної та спортивної інфраструктури.</p>	<p>1.2. Сприяння проведенню конкурсів з впровадження новітніх технологій у сфері виробництва та надання послуг, що підвищить показники працевлаштування молоді, підготовленої в місті.</p> <p>2.1. Підвищення рівня конкуренції у сфері ЖКГ, за рахунок створення об'єднань співвласників.</p> <p>4.2. Формування свідомості у веденні здорового образу життя.</p>
	СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК МІСТА	<p>1. Значна кількість позашкільних секцій для розвитку дітей.</p> <p>2. Високий рівень показника підключення домів до водопостачання.</p> <p>3. Високий рівень освіти у місті.</p> <p>4. Достатньо високі обсяги фінансування соціальної сфери</p>	<p>1. Відсутність взаємодії між наукою та бізнесом.</p> <p>2. Висока вартість послуг ЖКГ.</p> <p>3. Територіальна сконцентрованість позашкільних закладів.</p> <p>4. Перевищення показника смертності над народжуваністю.</p> <p>5. Знос житлового фонду</p>
	СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ	

Матриця SWOT-аналізу екологічного становища міста Красноармійськ

<p>1. Зменшення факторів підтоплення на забудованих територіях, за рахунок відновлення функціонування природних та штучних дренажів.</p> <p>2. Розробка програм з озеленення шахтних відвалів.</p> <p>3. Будівництво очисних споруд на АПКІнвест</p>	<p>1.1. Постійний контроль рівня ґрунтових вод з боку адміністрації.</p> <p>1.2. Проведення профілактики захворювань та соціальної агітації з приводу очистки води у домашніх умовах.</p> <p>1.3. Сприяння взаємодії підприємств промисловості з питань оновлення ОВФ для попередження аварій та катастроф.</p>	<p>1. Значна ймовірність підтоплення міста ґрунтовими водами.</p> <p>2. Розвиток захворювань через аварійний стан водогону та каналізації.</p> <p>3. Техногенні катастрофи і аварії.</p> <p>4. Забруднення атмосфери ЗАТ «АПК-інвест».</p>	ЗАГРОЗИ
--	---	--	----------------

<p>1.1. Встановлення облікових приладів у мережі водопостачання для визначення найбільш проблемних ділянок. 2.1. Використання відходів діяльності шахти у будівництві нових газоочисних установок та споруд. 3.2 Розробка плану дій із запобігання несанкціонованим скидам забруднюючих речовин. 4.3. Сприяння у розгляді проектів щодо будівництва сучасного сміттеперероблюючого підприємства.</p>	<p>1.1. Проведення робіт з озеленення міста. 1.2. Складання довгострокового плану з реконструкції каналізаційних мереж міста. 2.2. Розробити план дій з захисту та утримання парку та водоймищ. 3.3. Забезпечити стимулювання підприємств міста до використання альтернативної енергії.</p>	<p>1. Раціональне використання, збереження та поліпшення екологічного стану повітряного, водного басейнів, рослинних ресурсів. 2. Запобігання аварійним скидам забруднюючих речовин, поліпшення стану каналізаційних мереж.</p>	<p>МОЖЛИВОСТІ</p>
<p>1. Високі втрати питної води в мережах, низька якість питної води. 2. Знаходження міста в оточенні шахт і шахтних відвалів. 3. Заболоченість та забрудненість водоймищ. 4. Стан міського звалища.</p>	<p>1.Тенденція до збільшення обсягів фінансування екологічних програм. 2. Існування рекреаційних зон у межах території міста. 3. Вкладання коштів у розвиток альтернативних енергоресурсів</p>	<p>ЕКОЛОГІЧНЕ СТАНОВИЩЕ</p>	
<p>СЛАБКІ СТОРОНИ</p>	<p>СИЛЬНІ СТОРОНИ</p>		

Розроблені матриці в подальшому перетворюються в зведену SWOT-матрицю, в якій враховується комплексний вплив зовнішніх можливостей та загроз на можливість використання сильних сторін та нівелювання слабких сторін міста як об'єкта маркетингу. Отримані результати SWOT-аналізу потрібні для вибору оптимальної стратегії розвитку території.

Для цього можна використовувати метод експертного опитування вагомості факторів, що визначають сильні та слабкі сторони міста з подальшою побудовою профілю внутрішнього та зовнішнього середовища. Це дозволить кількісно визначити найбільш впливові фактори і вибрати найкращу маркетингову стратегію міста.

Література

1. Маркетинг мест. Привлечение инвестиций, предприятий, жителей и туристов в города, коммуны, регионы и страны Европы / [Котлер Ф., Асплунд К., Рейн И., Хайдер Д.]; пер. с англ. – Стокгольмская школа экономики, 2005. – 376 с.
2. Старостіна А.О., Мартов С.Є. Регіональний маркетинг: суть та особливості становлення в Україні // Маркетинг в Україні. – 2004. – № 3. – С. 55–57.

ПРОБЛЕМИ НОРМОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

З метою удосконалення регулювання суспільних відносин в Україні триває активний процес створення нових, зміни та скасування чинних правових норм, який визначається в теорії права поняттям “нормотворчість”. Важко переоцінити соціальну значущість такого правового інституту, як нормотворчість, оскільки саме в процесі цієї діяльності створюються правові норми, що регулюють та упорядковують різноманітні сфери суспільних відносин, забезпечують нормальне функціонування соціуму, правопорядок і стабільність в ньому.

У теорії права нормативно-правові акти, які є результатом нормотворчої діяльності, поділяються на закони і підзаконні акти. Приймати закони – це виключна прерогатива парламенту України, а от підзаконні нормативно-правові акти приймаються й іншими суб’єктами нормотворчості – державними органами, які входять до механізму держави [2]. Велике значення для загального розуміння і розв’язання проблем, пов’язаних з різним аспектами правотворчої діяльності, мають положення і висновки, що містяться в працях: С.С. Алексєєва, С.Н. Братуся, В.М. Горшенєва, В.В. Копейчикова, А.В. Міцкевича, П.О. Недбайла, П.М. Рабіновича, О.Ф. Скакун, М.С. Строговича, Ю.А. Тихомирова, Ю.С. Шемшученка та інших теоретиків права. Окремі питання правотворчості розглядалися в роботах учених-юристів: О.М. Бандурки, І.Б. Коліушка, В.О. Котюка, В.М. Стретовича, В.М. Хропанюка, В.С. Якушева та інших провідних науковців.

З огляду на викладене ми ставимо перед собою мету проаналізувати систему відомчих нормативно-правових актів Міністерства інфраструктури України, що здійснюють правове регулювання діяльності органів внутрішніх справ у зв’язку із завданнями, покладеними на них законами України та нормами підзаконних нормативно-правових актів, а також в контексті підготовки до Євро-2012.

Зауважимо: останнім часом висловлюються протилежні думки науковців щодо ролі нормативно-правових актів центральних і вищих органів виконавчої влади. З одного боку, відзначається, що вони в ряді випадків потіснили законодавство, а з іншого боку – трапляються небезпідставні висловлювання про недопустимість зневажливого ставлення до актів такого рівня [3]

Відповідно призначення відомчих нормативно-правових актів полягає у:

- 1) встановленні права одного суб’єкта відповідно до обов’язку іншого;
- 2) роз’ясненні, конкретизації змісту (значення) прав або обов’язків, викладених у законі в загальних рисах;
- 3) розширенні (звуженні) змісту права одного суб’єкта і звуженні (розширенні) права іншого;
- 4) введенні нових або доповненні старих вимог для здійснення суб’єктом свого права;

5) роз'ясненні, конкретизації змісту (значення) контрольної функції органу управління, який перебуває у сфері відання міністерства, комітету, відомства [2]. Наявність значної кількості чинних нормативно-правових актів органів внутрішніх справ зумовлена різними чинниками, переважно об'єктивного характеру, зокрема широтою повноважень та структурною неоднomanітністю підпорядкованих Міністерству інфраструктури України структурних суб'єктів. Проте на кількісні характеристики впливають, зрозуміло, і суб'єктивні чинники як от: ротація кадрів, перерозподіл повноважень та ін. Наслідком цього є дублювання окремих завдань управлінських структур, підпорядкованих Міністерству інфраструктури України, нечіткість і неоднозначність норм, паралельна чинність застарілих і нових норм, їх суперечності, розпорошеність по різних документах, на що звертають увагу практичні працівники.

Юридична техніка в правотворчості містить методики роботи над текстами нормативно-правових актів, прийоми найдосконалішого викладу думки суб'єктів правотворчості в статтях нормативно-правових актів, вибір найдоцільнішої структури кожного з них, термінології і мови, способи оформлення змін, доповнень, повного або часткового скасування, об'єднання нормативно-правових актів тощо. Вона забезпечує юридичну досконалість нормативних документів. Істотне значення має зведення до мінімуму кількості нормативних актів з одного й того ж питання, а також наявність спеціальних правових засобів, що забезпечують додержання нормативно-правового акта (організаційні заходи, заходи заохочення, контролю та ін.) [1]. Кульгає в текстах актів Міністерства інфраструктури України юридична термінологія. Вживання юридичної термінології впливає на стиль актів, їх якісні характеристики і навіть внутрішню будову та, головне, – на ефективність регульованих суспільних відносин і діяльності органів і підрозділів внутрішніх справ та їх працівників. Натомість юридичні конструкції, форма нормативно-правового акта, прийоми і правила викладу його змісту є переважно вдалими.

Підсумовуючи викладене, слід наголосити на тому, що, незважаючи на свою службову роль, регулюючи й урухомлюючи механізм виконання законів України та підзаконних нормативно-правових актів вищих органів державної влади (Кабінету Міністрів України, Президента України), акти Міністерства інфраструктури України посідають важливе місце в системі підзаконних, відомчих нормативно-правових актів, ґрунтуються на принципах правотворчості і належать до системи джерел права в правоохоронній і правозахисній галузях. Однак, виконуючи такі важливі завдання, нормативно-правові акти Міністерства інфраструктури України, як і акти інших міністерств і відомств, не позбавлені певних недоліків, а їх система потребує ревізії, змістовно-структурного узгодження, подальшої кодифікації, усунення дублювання норм відповідно до нагальних потреб становлення в державі демократії та панування права. Отож, ефективність правового регулювання суспільних відносин, охорону яких здійснюють органи внутрішніх справ, і самої діяльності цих органів значною мірою залежить від повноти та якості нормативно-правових актів, що приймаються Міністерством інфраструктури України, усунення прогалін і колізій, дублюван-

ня приписів, а також високого ступеня їх систематизації, доступності для користувачів з метою їх реалізації, створення умов відповідної юридичної кваліфікації та забезпечення захисту охоронюваних благ.

Література

1. Биля І.О. Нормотворча техніка: поняття і загальна характеристика // Вісн. Акад. прав. наук України. – Х., 2002. – № 1(28). – С. 217–226.; 4
2. Копейчиков В.В. Теорія держави та права. – К.: Юрінком, 2000. – 340 с.
3. Чухвичев Д.В. Логика, стиль и язык закона // Право и политика – 2005. – № 32. – С. 140–151.

Смірнова В.О., Лисенко С.М.

ДЕРЖБЮДЖЕТ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Сучасному світу притаманні економічні, соціальні, фінансові та політичні кризи. Їх подолання – завдання державної важливості. Тільки економічна стабільність, що базується на стабільності фінансовій, взмозі гарантувати вирішення стратегічних завдань, які стоять перед будь-якою цивілізованою державою: забезпечення максимально можливої або повної зайнятості та виробництво неінфляційного валового національного продукту. У зв'язку з цим значення бюджетної політики, яка є фундаментом всієї фінансової політики, важко переоцінити.

Особливо гостро на сучасному етапі розвитку економіки України, а саме – у кризовому періоді, постає проблема бюджетної політики України. Виконання бюджету стало ледь не головним завданням уряду, адже саме бюджет є основним « кермом » руху всіх важливих сфер економіки. І від того наскільки вдало та ефективно діють основні принципи бюджетної політики залежить економічний розвиток країни. Адже від ефективної бюджетної політики держави і залежить фінансове оздоровлення як підприємств-гігантів так і суб'єктів малого підприємництва, що є вкрай важливим та стратегічним завданням на шляху виходу з кризової ситуації економіки України. Не слід також забувати і про інвестиційну привабливість держави, де бюджет виступає як гарант наданих послуг та зменшення ризикових ситуацій. Бюджетна політика є дієвим інструментом соціально-економічного розвитку держави.

Дослідження бюджетної політики в кризових умовах, рівень її виконання та перспективи розвитку відображені у публікаціях: О.Блінова, В.Литвицького, Н.Гузенко, В.Гейця, А.Яценко, А.Любич, З.Бойка та С.Юрія, Т.Жибера та ін.. Ці вчені звертають свою увагу саме на такі проблемні питання бюджетної політики, які в Україні є дуже гострими та найбільш актуальними на сьогодні.

Н. Гузенко вивчає бюджетну політику України останні два роки, а саме характер соціальних виплат в бюджеті, виплату всіх можливих і не можливих бор-

гів з боку уряду. І як наслідок неефективної бюджетної політики приходиться до висновку про значний відсоток інфляції. Але на жаль, не вказано як саме показник інфляції впливає на бюджетну політику, хто його формує та яка його величина. А це є і є одним з показників ефективної бюджетної політики [1].

Н. Яценко один з небагатьох, який у своїх працях досліджує процедуру складання бюджету та його затвердження. Бо ж саме це і є головним при формуванні і ефективному функціонуванні бюджетної політики. Тут також немає висвітлено пріоритетних напрямків розвитку бюджетної політики [5].

Т. Жибер у своїй праці досліджує бюджетний процес, як складник бюджетної політики. Детально робить аналіз пріоритетних напрямків розвитку бюджетної політики на наступні роки. Але не піднімає проблеми надмірної соціальної спрямованості бюджету України, з чого і виходить неефективність її на даний момент [2].

Метою даної статті є виявлення економічних проблем прийняття та виконання бюджету на основі аналізу його структури та відповідності стратегії розвитку держави, пошуку шляхів удосконалення бюджетної системи України.

Бюджетна політика – це сукупність державних заходів спрямованих на зміцнення доходної частини державного бюджету, посилення соціальної направленості видатків бюджету, створення умов макроекономічної стабілізації.

Загальною метою бюджетної політики є поєднання економічних інтересів усіх суб'єктів системи фінансових відносин. Кожна країна намагається обрати таку бюджетну політику, яка забезпечила б стабільні темпи економічного зростання, необхідні обсяги доходів до бюджету ті відповідні позиції національних виробників на світовому ринку [4].

В Україні бюджетна політика – основа розвитку держави, зростання добробуту населення, утвердження нових соціальних стандартів, адже за допомогою бюджетної політики держава, розподіляючи і перерозподіляючи ВВП, здійснює вплив на формування структури виробництва, результати господарювання, проведення соціальних перетворень. У сучасний період роль бюджетної політики економічного зростання значно підвищується, вона стає основним інструментом регулювання економічних процесів.

Для того, щоб визначити чинники вдосконалення бюджетної політики на даному етапі економічного розвитку України, необхідно виділити такі основні її проблеми, як: незбалансованість зобов'язань і ресурсів на всіх рівнях бюджетної системи і надмірність боргового тягаря; неефективність і обтяжливість податкової системи; неефективність значної частини бюджетних видатків; перевищення державних потреб і зобов'язань; незавершеність формування ефективної системи управління державними фінансами.

Для наглядності ефективності бюджетної політики України було проаналізовано головний індикатор економіки країни – ВВП. У 2009 році відбулося серйозне падіння ВВП як номінального, так і реального. При чому реальне падіння ВВП було одним з найвищих у світі та становило -14,8%. Проте за підсумками 2010 року відбулося зростання реального ВВП на 4,1% або на 181,3 млрд. грн. більше ніж у 2009 рік. Тобто у 2010 році Україні вдалося не лише досягти до

кризових показників ВВП, а й перевищити їх. Зростання вдалось досягнути за рахунок високих показників розвитку в промисловості, транспорті, торгівлі, фінансовій сфері. У 2010 року державний бюджет України виконаний з дефіцитом 1 622,6 млн. грн., зведений бюджет з профіцитом 423,1 млн. грн. На сьогоднішній день показник дефіциту держбюджету є найвищим починаючи з 2004 року, де він становив 2,9%.

За аналізом виконання бюджету за II квартал 2011 року дефіцит державного бюджету склав 0,9 млрд. грн., що становить 2,3 річного планового обсягу, затвердженого Законом України «Про Державний бюджет України на 2011 рік». Порівняно з аналогічним показником 2010 року розмір дефіциту державного бюджету зменшився у 6 разів. Запозичення до державного бюджету здійснені у сумі 23,6 млрд. грн. і збільшилися щодо показника 2010 року в 1,2 рази, а порівняно з 2009 роком – майже у 7,0 разів. Погашення боргу здійснено у сумі 15,3 млрд. грн., що становить 24,5 річного планового обсягу та у 3,9 раза більше за 2010 рік. Загальний обсяг витрат на погашення та обслуговування державного богу становив 20,0 млрд. грн., або 24,0 усіх витрат державного бюджету, що на 14,7 в.п. більше показника 2010 року. Рівень виконання витків зведеного бюджету 2011 року порівняно з 2010 роком демонструє тенденцію до зростання та є найвищим протягом останніх трьох років. Видатки загального фонду впродовж аналізованого періоду виконані на рівні, перевищує показник попереднього року на 2,7 в.п. [3].

Ефективність бюджетної політики характеризується низкою показників, таких як динаміка ВВП і обсягу виробництва, рівень цін, динаміка валютного курсу, рівень зайнятості.

Ключовою проблемою сучасної бюджетної політики України є бюджетний дефіцит, який порівняно з 2010 роком зменшився майже на 4,6 млрд. грн., або у 6 разів. Існування дефіциту породжує державний борг (0,9 млрд. грн., що становить 2,3 річного планового обсягу) явище, зумовлене залученням додаткових фінансових ресурсів на умовах кредиту для фінансування певних потреб держави, який водночас характеризує стан економіки і фінансів держави, ефективність управління в країні [3].

Отже, звідси для удосконалення бюджетної політики необхідно: посилення бюджетного адміністрування власних доходів бюджетних установ; якісне удосконалення казначейської системи виконання бюджетів; оптимізація державних витрат, реформатування їх структури; вдосконалення міжбюджетних відносин; створення ефективної системи управління державним боргом; цільового використання приватизації майна.

На думку автора, на сьогодні ще однією з важливих проблем ефективності бюджетної політики є розпорошення бюджетних коштів по сотнях бюджетних програм, запровадження яких досить часто відбувається необґрунтовано, без реальних економічних розрахунків та без дотримання законів України.

Для розв'язання визначених проблем необхідно насамперед внести зміни до законодавства України, що регулює напрям використання бюджетних коштів. Також потрібно оптимізувати стратегію ведення бюджетної політики, зокрема

реформування бюджетної сфери повинне узгоджуватися з податковою реформою та реформами в соціальній сфері. Бюджетна система має забезпечувати високу результативність управління та використання бюджетних коштів. Підсумовуючи вище сказане, можна сказати, що необхідною умовою розвитку та покращення економічної ситуації в країні є ефективна бюджетна політика, яка розробляється з метою оптимального збалансування бюджетних параметрів з урахуванням бюджетних пріоритетів, розвитку бюджетної сфери та необхідності виконання державою своїх функцій. Звідси головним пріоритетним напрямком бюджетної політики на наступні пару років має стати фінансове оздоровлення підприємств шляхом забезпечення бюджетних коштів, інвестицій, установлення сприятливого валютного курсу та використання програмно-цільового методу складання бюджету, що в подальшому дасть можливість скоротити відсотки недовиконання бюджету в Україні, це, в свою чергу, покращить економічну, фінансову та інвестиційну могутність України.

Подальшого напрямку дослідження також потребують питання створення економічно обґрунтованих орієнтирів бюджетної політики, узагальнення позитивних і негативних чинників впливу економічної, політичної, соціальної сфери управління на якісний розвиток країни.

Література

1. Гузенко Н. М'яка бюджетна політика // Український діловий тижневик "Контракти". – 2008 - №43.
2. Жибер Т. Бюджетна політика України // Фінанси України. – 2009. №8. – С.15.
3. Статистичні дані [Інтернет джерело].- Режим доступу : ukrstat.gov.ua.
4. Юрій С.І, Бескид Й.М. Бюджетна система України: Навч. посіб. – К.: НІОС, 2000 – 400 с.
5. Яценко Н. Бюджетний Янус// Дзеркало тижня – 2008 – №6 (635).

10. Філософія економіки і економічного розвитку

Гамуга О. Б.

РОЗПОДІЛ НАЦІОНАЛЬНОГО ДОХОДУ В УКРАЇНІ

Особливе місце в системі макроекономічних показників посідає національний дохід, який виступає одним з найважливіших показників функціонування економіки як єдиного цілого. Поряд із сукупним суспільним продуктом та валовим національним продуктом він відіграє важливу роль у макроекономічному аналізі. Саме у національному доході відбиваються найважливіші соціально-економічні явища, суперечності та процеси, пов'язані з рухом суспільного багатства, а також результати та структура суспільного відтворення за певний час. Рух національного доходу послідовно охоплює всі фази суспільного відтворення: виробництво, обмін, розподіл і споживання. Дослідженню джерел та економічної природи національного доходу, механізмів обміну, принципів розподілу та використання належить одне з провідних місць у світовій економічній теорії.

Складність дослідження розподілу особистих доходів у суспільстві полягає в тому, що цю проблему розглядають не лише з точки зору економічної ефективності, а й з урахуванням морально – етичного боку справи. Питання про справедливість розподілу доходів, і, відповідно, створеного суспільного продукту виникло набагато раніше, ніж економічна теорія сформувалась як наука. Оглядаючи всі відомі людству системи розподілу від стародавніх часів до наших днів, можна констатувати, що їх поєднує лише одна загальна риса – окремі категорії населення завжди отримували більше за інші. Хоча й вважається, що відносини розподілу визначаються відносинами безпосередньо виробництва, проте розподіл завжди був досить автономною ланкою процесу суспільного відтворення із значним впливом на неї суб'єктивних чинників. Пропорції у розподілу сукупного продукту між різними групами населення великою мірою визначаються домінуючими у даному суспільстві уявленнями про справедливість, пануючою ідеологією в конкретній соціально - економічній системі. Ринкова система забезпечує величезні доходи тим, чия праця високо оплачується на підставі природних здібностей, здобутої освіти та майстерності.

Питанням розподілу національного доходу присвятили свої праці відомі вчені. Р.-Дж.-Н. Стоун створив стандартну систему національних рахунків за завданням Європейського економічного співтовариства і ООН ("Кількісні та цінові показники національних рахунків", 1956). Його система розрахунків національного доходу на основі нових показників у поєднанні з методом подвійної бухгалтерії (рівність між доходом і витратами, коли все вироблене має бути спожите, а все спожите – знову вироблене) стала відкриттям у макроекономічній теорії. Економіст Е. Хансен "Економічні цикли та національний дохід" (1958) (перевидана з доповненнями у 1965 р.). Енгл Роберт (1942) – американський економіст, фахівець з методів аналізу економічної статистики. Лауреат Нобелівської премії з економіки 2003 «за методи аналізу економічних тимчасо-

вих рядів із змінною в часі» разом із Клайвом Гренджером. Відкритий ним метод аналізу економічних тимчасових рядів дозволяє набагато достовірніше, ніж раніше, прогнозувати тенденції зміни ВВП, споживчих цін, процентних ставок, біржового курсу й інших економічних показників не тільки на найближчий день чи тиждень, але навіть і на рік уперед.

Першою в історії економічної науки спробою аналізу доходів капіталістичного суспільства та їх розподілу став складений у 1664 р. англійським економістом У. Петті баланс доходів та видатків населення Англії. Другу спробу обчислення балансу доходів і видатків населення Англії здійснив у 1688 р. Г. Кінг. Свій внесок у теорію національного доходу зробили фізіократи (Ф.Кене) та класики буржуазної економії (А. Сміт, Д. Рікардо, Сімонді).

Проте сучасний стан економіки України потребує пристосування цих теорій до реальних ринкових умов. До цього часу у вітчизняній економічній літературі була поширена думка, що НД – це новостворена вартість, яка існує тільки у сфері матеріального виробництва, а також частково на транспорті, у торгівлі, громадському харчуванні та сфері зв'язку. Таке розуміння змісту національного доходу має досить обмежений характер, тому що не бере до уваги внеску працівників сфери нематеріального виробництва та зростання його обсягів і ролі в суспільному відтворенні. [2, с. 79]

Зміст розподілу національного доходу полягає у визначенні частки всіх учасників його виробництва. Це проявляється у процесі отримання заробітної плати, прибутку, процента, ренти, дивідендів та ін. Перерозподіл національного доходу здійснюється через механізм ціноутворення, державний бюджет, податкову систему, внески до різноманітних фондів та ін. Внаслідок розділу та перерозподілу національного доходу формуються, з одного боку, основні і похідні доходи, а з іншого – первинні та вторинні. [3, с. 285-290]

НД фіксується в офіційній статистиці. Масштабний неофіційний перерозподіл НД породжений існуванням тіньової економіки.

Значну роль у збільшенні обсягів національного доходу та розширенні масштабів суспільного відтворення відіграє оптимальне співвідношення між споживанням і нагромадженням. Воно формується залежно від конкретних умов і завдань соціально-економічного розвитку країни на тому чи іншому історичному відрізку часу.

Податки є основним джерелом перерозподілу національного доходу. Так, в доходах центрального бюджету багатьох країн вони складають біля 9/10. Податки, беручи участь у перерозподілі нової вартості – національного доходу, виступають частиною єдиного процесу відтворення, специфічною формою виробничих відносин, які формують їх суспільний зміст. Податки є своєрідною фінансовою категорією зі сталими внутрішніми властивостями, закономірностями розвитку і відмінними формами прояву. Податки виражають реально існуючі грошові відносини, що виявляються в процесі вилучення частини вартості національного доходу на користь загальнодержавних потреб.

Практика свідчить, що наслідком збільшення ставок і загального обсягу податків майже завжди є посилення інфляційних тенденцій. Збільшення маси

податків призводить до підвищення цін, скорочення внаслідок цього платоспроможного попиту, що погіршує фінансовий стан господарюючих суб'єктів, викликає подальше поглиблення кризи, спад виробництва у загальнонаціональному масштабі.

Сучасна податкова система в Україні не є оптимальною. Вона не забезпечує справедливого перерозподілу національного доходу. Високими залишаються ставки податків, а їх сумарний рівень інколи сягає 80-90% прибутку підприємства. Прийняті нещодавно нові податкові закони ситуацію не покращили. Саме тому ми маємо поширену тіньову економіку, вплив коштів з виробничої сфери, "ухід" від оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності. Звідси – низький національний дохід та економічні негаразди.

Таблиця 1. ВНД за I квартал 2011 року, млн. грн. [1]

Нефінансові корпорації	4098
Фінансові корпорації	15697
Сектор загального державного управління	47399
Домашні господарства	201778
Некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства	4100
Оплата послуг фінансових посередників	0
Разом за інституційними секторами економіки	273072

Активність держави в перерозподіленні доходів можна оцінити обсягами та динамікою його соціальних витрат, здійснюваних, головним чином, через центральні та місцеві бюджети. Якщо виходити з цього критерію, то в розвинутих країнах вона досить чимала. Так, в США в післявоєнні роки на долю трансфертних платежів (допомоги по безробіттю, виплати по соціальному забезпеченню, державні пенсії і т. ін.) припадало не менш 60% витрат федерального бюджету та 15% валового національного продукту.

Отже, створений протягом певного часу національний дохід – це по суті економічний ефект, який досягається суспільним виробництвом. Із збільшенням національного доходу зростають як економічні, так і соціальні можливості суспільства. Держава має так організувати утворення і перерозподіл доходів, щоб зробити його по-справжньому ефективним, не допускаючи інфляційного знецінення соціальних витрат, утворення хронічного дефіциту заощаджень, зростання безробіття та інфляції, підсилення бюрократизму. Наявний досвід дозволяє стверджувати що бюрократичні структури, які здійснюють й контролюють перерозподілення доходів, мають тут власні інтереси. Подібні негативні наслідки повинні враховуватись й знайти відображення у законодавстві. Заслугує уваги досвід Російської Федерації, де нещодавно з ініціативи віце-прем'єра Б. Немцова було запроваджено тендерну практику закупівлі будь-яких товарів чи послуг за бюджетні кошти.

Ставки податку потрібно зменшити, оскільки мале підприємництво в сучасних економічних умовах не може повністю задовольняти потреби населення. Через високі податки підвищуються ціни на товари та послуги і як наслідок

платоспроможність населення зменшується. Якщо частину національного доходу направити на модернізацію промислових підприємств, то це могло б його збільшити. Зменшення видатків на управління і спрямування їх на соціальну сферу сприятиме покращенню нашого добробуту.

Література

1. Державний комітет статистики України [Електронний Ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Базилевич В., Базилевич К., Баластрик Л. Макроекономіка: Підручник – К.: Знання, 2007. – с.79
3. Мочерний С.В. Основи економічної теорії: Посібник – К.: «Видавничий центр «Академія», 1998. – с.285-290

Коніщева Н.Й., Власов В.О.

ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Постановка проблеми. Згідно зі змістом ст. 62 Конституції України принцип презумпції невинуватості розповсюджується на фізичних осіб і тільки в кримінальному процесі [1, с. 22]. Притягнення до господарсько-правової відповідальності на відміну від кримінально-процесуальних відносин не вимагає доведення провини щодо порушення правил здійснення господарської діяльності. Водночас відповідальність юридичної особи – правопорушника в будь-якому випадку супроводжується негативними наслідками, впливаючи на її майновий стан. Ці обставини обґрунтовують необхідність поширення принципу презумпції невинуватості на відносини, що виникають з приводу притягнення до відповідальності за порушення правил здійснення господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наукових розробках І.І. Бабіна, А.В. Бризгаліна, Д.О. Гетманцева, Г.Л. Знаменського, П.С. Єфімічева, А.Й. Іванського, Д.М. Лук'янця, В.К. Мамутова, В.А. Устименка, О.О. Чувпила та ін. висвітлено базові положення інституту відповідальності юридичних осіб, які є умовою існування принципу презумпції невинуватості не тільки в кримінальному процесі, а й в інших відносинах публічно-правового характеру [2–7]. Однак думки вчених щодо його реалізації по відношенню до юридичних осіб не є однозначними. Як слідство – викривлення сутності поняття правопорушення, його ознак та складу, які в різних сферах суспільних відносин набули особливих рис правового застосування.

Це обумовлює той факт, що практичне втілення конституційного принципу презумпції невинуватості по відношенню до суб'єктів господарювання поки що не знайшло власного відображення в законодавстві України.

Мета дослідження полягає в з'ясуванні перспектив запровадження прин-

ципу презумпції невинуватості суб'єктів господарювання під час притягнення їх до відповідальності за порушення правил здійснення господарської діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі в законодавстві України відсутні базові умови, за яких можливе існування формули презумпції невинуватості за межами кримінально-процесуальних відносин. В результаті проведених досліджень [8, с. 145; 9, с. 64; 10, с. 279] зроблено висновок щодо можливості імплементації цього принципу в інші галузі права. Цей висновок підтверджується, наприклад, положеннями Податкового кодексу Російської Федерації від 31.07.1998 р. № 146-ФЗ, якими закріплено презумпцію невинуватості платника податків [11].

Відповідно до ст. 218 Господарського кодексу України від 16.01.2003 р. № 436-IV учасник господарських відносин відповідає «за порушення правил здійснення господарської діяльності, якщо не доведе, що ним вжито усіх залежних від нього заходів для недопущення господарського правопорушення» [12, с. 393]. Цією основоположною нормою зумовлено особливості притягнення до відповідальності суб'єктів господарювання за порушення правил здійснення господарської діяльності. На відміну від загальноправового принципу «без вини немає відповідальності», господарське законодавство виходить з презумпції вини учасників господарських відносин.

Існування різних правових підходів до врегулювання процедури притягнення до відповідальності призводить до виникнення обставин, коли притягнення до відповідальності суб'єкта господарювання за порушення правил здійснення господарської діяльності здійснюється незалежно та без урахування результатів розгляду кримінальної справи відносно посадових осіб, які своїми діями (бездіяльністю) створили умови для скоєння правопорушення у сфері господарювання.

Наприклад, законодавством України передбачено можливість притягнення до кримінальної відповідальності посадових осіб суб'єкта господарської діяльності у разі оскарження у суді рішення контролюючого органу. Відповідно до ст. 56 Податкового кодексу України від 2.12.2010 р. № 2755-VI «Порушення кримінальної справи за будь-якими приводами та підставами стосовно платника податків або його службових (посадових) осіб не може бути підставою для зупинення провадження у справі або залишення без розгляду скарги (позову) такого платника податків, поданої до суду у межах процедури апеляційного узгодження» [13].

Таким чином, процесуальний порядок притягнення до відповідальності суб'єкта господарювання не передбачає необхідності встановлення його провини як обов'язкового елемента суб'єктивної сторони складу правопорушення.

Механізм дії формули презумпції невинуватості навпаки вимагає від державних органів доведення вини шляхом збору доказів у законний спосіб в рамках існуючого процесуального порядку. Притягнення до відповідальності за порушення правил здійснення господарської діяльності здійснюється на підставі рішення контролюючого органу. У випадку незгоди з ним суб'єкт господарю-

вання має право оскаржити це рішення в адміністративному або судовому порядку. Невід'ємною складовою презумпції невинуватості є обов'язковий судовий розгляд справи. Саме із вступом в законну силу рішення суду припиняється дія презумпції невинуватості у часі.

Вирішення визначених проблем необхідно здійснювати через реформування інституту відповідальності юридичних осіб. Утвердженню презумпції невинуватості має передувати запровадження порядку притягнення до відповідальності суб'єктів господарювання за результатами здійснення державного контролю виключно через рішення судових органів.

Найважливішим кроком в цьому процесі є врахування вини як обов'язкової характеристики суб'єктивної сторони складу правопорушення, покладення на контролюючі органи обов'язку доведення вини правопорушника. Чітке дотримання процедури в рамках існуючого механізму державного контролю має відігравати визначальну роль при оцінюванні всієї доказової бази правопорушення правил здійснення господарської діяльності [14, с. 122; 15, с. 19; 16, с. 35].

Таким чином, наукова новизна результатів проведеного дослідження полягає у визначенні умов реалізації презумпції невинуватості в процедурі притягнення до відповідальності за порушення правил здійснення господарської діяльності.

Висновки. Реалізація презумпції невинуватості суб'єктів господарювання під час притягнення їх до відповідальності за порушення правил здійснення господарської діяльності на практиці сприятиме подальшому утвердженню України як правової держави, дотриманню конституційних гарантій, прав і свобод громадянина та підприємництва, розвитку ділової активності.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР// Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598. – С. 15–39.
2. Бабін І.І. Презумпція невинуватості платника податків та її реалізація в податковому законодавстві / І.І. Бабін, О.В. Дьомін // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2009. – № 522 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lawreview.chnu.edu.ua/article.php?lang=ua&visnuk=42&article=956>.
3. Брызгалин А. Презумпция невиновности в налоговых отношениях: сущность и вопросы практического применения / А. Брызгалин // Хозяйство и право. – 1999. – № 9. – С. 61–73.
4. Ефимичев П.С. Презумпция невиновности: в чем ее сущность / П.С. Ефимичев // Журнал российского права. – 2000. – № 7. – С. 104–112.
5. Іванський А.Й. Роль правових презумпцій у регулюванні фінансових правовідносин / А.Й. Іванський // Право і суспільство. – 2010. – № 4. – С. 82–88.
6. Лук'янець Д.М. Про вину юридичних осіб у сфері адміністративної відповідальності / Д.М. Лук'янець // Право України. – 1999. – № 11. – С. 117–122.
7. Хозяйственное право: учеб. / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др.: Под ред. Мамутова В.К. – К.: Юринком Интер, 2002. – 912 с.

8. Власов В.О. Права та обов'язки суб'єктів господарювання в процедурі здійснення державного контролю / В.О. Власов // Зб. наук. пр. Донецького державного університету управління. – Т. ІХ. – Вип. 99. Актуальні проблеми державного управління та самоврядування. – Сер. «Державне управління». – Донецьк: Донецький державний ун-т управління. – 2008. – С. 130–146.
9. Власов В.О. Правові презумпції в Податковому кодексі України / В.О. Власов // Налоговый курьер. – 2011. – № 3. – С. 63–64.
10. Коніщева Н.І. Напрями реформування інституту відповідальності за порушення правил здійснення господарської діяльності в галузі туризму / Н.І. Коніщева, В.О. Власов // Сучасні технології управління туристичним та готельно-ресторанним бізнесом: III Всеукраїнська наук.-практ. конф., 23 вересня 2011 р., Маріуполь. – Маріуполь: Маріупольський державний ун-т, 2011. – С. 277–280.
11. Налоговый кодекс Российской Федерации (часть первая) от 31.07.1998 г. № 146-ФЗ // Собрание законодательства РФ. – 1998. – № 31. – Ст. 3824.
12. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 462. – С. 303–458.
13. Податковий кодекс України від 2.12.2010 р. № 2755-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – Том 1. – Ст. 3248.
14. Власов В.О. Головні риси механізму державного контролю за господарською діяльністю / В.О. Власов // Економіка та держава. – 2010. – № 12. – С. 119–123.
15. Власов В.О. Визначення поняття «Механізм державного контролю за господарською діяльністю» / В.О. Власов // Менеджер. – 2010. – № 4. – С. 14–20.
16. Власов В.О. Характеристика механізму державного контролю за господарською діяльністю / В.О. Власов // Соціально-економічні проблеми регіонального розвитку: XII міжнар. наук.-практ. конф., 12 листопада 2010 р., Павлоград. – Дніпропетровськ: Західнодонбаський ін-т економіки і управління, 2010. – С. 34–37.

Лазарева О.В.

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Трансформаційна криза української економіки вимагає посиленої уваги представників владних структур, політичних партій, власників та керівників підприємств, громадськості, науковців до проблем економічної безпеки держави і всіх суб'єктів підприємницької та інших видів діяльності. На державному рівні питання економічної безпеки проголошено визначальним в національних пріоритетах: розроблена Концепція економічної безпеки України, сформовано Стратегію і Національну програму забезпечення економічної безпеки. Однак, організаційна слабкість механізмів узгодження складових національної економічної безпеки, економічної безпеки регіонів і безпеки підприємництва та відсутність чіткої організації наукових досліджень у цій сфері потребують всебічного розгляду цієї проблеми.

Метою статті є комплексне дослідження проблем і загроз економічної без-

пеки на державному, регіональному і підприємницькому рівнях та визначення напрямків забезпечення економічної безпеки і узгодження її складових на цих рівнях.

Економічна безпека країни має конкретно-історичний характер, вона повинна захищати сама себе на основі високої продуктивності праці, якості продукції, конкурентоспроможності. Вона повинна забезпечуватися всією системою державних органів, всіма ланками та структурами економіки і мати особливий соціальний фон. Стан економічної безпеки України залежить від рівню розвитку її регіонів. З одного боку, забезпечення економічної безпеки регіонів передбачає інтеграцію регіональної економіки з економікою держави, а з другого – збереження регіональної незалежності [2, 43]. І хоча регіональним органам передані повноваження зі здійснення соціальної політики, економічні важелі такої самостійності в регіонах ще не сформовані [1, с.71]. Окрім того, регіональні бюджети і досі формуються неякісно і неефективно.

Визначені аспекти стають передумовами формування економічної безпеки підприємства. Ідея наявності взаємозв'язків та взаємозалежностей елементів і складових системи управління підприємством із зовнішнім середовищем остаточно визнана в управлінській науці. Такі взаємозв'язки із зовнішнім середовищем існують і на всіх рівнях формування економічної безпеки. Однак потрібні теоретичні розробки з питань формування дієвого механізму узгодження складових національної економічної безпеки, економічної безпеки регіонів і безпеки підприємництва та подальша їх практична реалізація.

Відносно досліджуваної проблеми: механізм – це послідовний комплекс відповідних організаційних процедур і економічних інструментів забезпечення економічної безпеки. Механізм забезпечення економічної безпеки передбачає послідовне використання організаційно-економічних важелів, які забезпечують економічну незалежність, досягнення бажаних результатів та сталий довгостроковий розвиток. Дія механізму забезпечення економічної безпеки проявляється на всіх рівнях, починаючи з національної і регіональної економіки, закінчуючи окремим підприємством.

Економічна безпека на державному рівні – це такий її стан, у якому вона забезпечена можливістю створення і розвитку умов для плідного життя її населення, перспективного розвитку її економіки у сьогоденні та у майбутньому, у зростанні добробуту її мешканців. Основними завданнями національної економічної безпеки є: забезпечення пропорційного та безперервного економічного зростання, приборкання інфляції та безробіття, формування ефективної структури економіки та розвинутого ринку цінних паперів, скорочення дефіциту бюджету та державного боргу, забезпечення соціального захисту та підвищення якості життя населення, підтримка стійкості національної валюти тощо.

Ці завдання визначають стратегію економічної безпеки як формування та обґрунтування стратегічних пріоритетів, національних інтересів, засобів і механізмів вирішення проблем. Економічна безпека держави неможлива без забезпечення економічної безпеки регіонів. Основними завданнями економічної безпеки регіонів є: удосконалення правової бази, регламентація прав та обов'язків

територіальних суб'єктів господарювання і керівників регіонів, дотримання виробничих, функціональних, соціально-економічних та економіко-екологічних пропорцій, вирішення регіональних проблем, розробка і реалізація довгострокових програм розвитку регіональної економіки, підвищення якості життя населення регіону, збереження ресурсного потенціалу, відновлення та розвиток виробничого потенціалу регіону, розвиток самостійної бюджетно-фінансової політики регіону, підготовка кваліфікованих кадрів адміністративного менеджменту.

Держава і регіон здійснюють найбільш помітний і значний вплив на формування економічної безпеки підприємства. Використовуючи різноманітні важелі втручання, вони створюють та регулюють економічні умови, які призначені для захисту економічних інтересів держави і регіональної економіки. Позитивний вплив державного регулювання діяльності підприємств на їх економічну безпеку проявляється у: можливості розкриття приватної ініціативи, підвищення зацікавленості в результатах діяльності підприємства, збільшення кількості джерел інвестиційних ресурсів, зниження загрози з боку підприємств-монополістів, збільшення ємкості ринку, збільшення кількості реалізованих інвестиційних проектів, підвищення організаційно-технічного рівня виробництва і конкурентоспроможності продукції, вихід підприємства на зовнішні ринки. Тому економічну безпеку підприємства доцільно розглядати як міру гармонізації і збалансованості у часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами зовнішнього оточення, якими і є держава, місцеві органи управління та суб'єкти інфраструктури регіону.

Основним результатом дослідження є комплексна розробка методичних та прикладних питань і підготовка рекомендацій із забезпечення економічної безпеки на основі теоретичного обґрунтування необхідності формування механізму узгодження складових національної економічної безпеки, економічної безпеки регіонів та безпеки підприємництва і досягнення балансу їх інтересів, а також пропозиції з реалізації і успішного функціонування даного механізму.

Література

1. Карлова Н.П. Механизм финансового обеспечения развития социальной сферы в регионе // Вестник Донецкого ун-та. Сер. Экономические науки. – Вып. 1. – 1999. - № 5. – С. 71-75.
2. Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: Монографія. К.: Лібра, 2003. – 280 с.

Черенков М.Н.

О СОРАЗМЕРНОСТИ ЛИЧНОСТИ И ЭКОНОМИКИ. СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЕ РЕФЛЕКСИИ

Инновационный подход к образованию, о котором настойчиво говорят последние двадцать лет и под симулякр которого проходят до сих пор безуспешные министерские реформы, должен привлечь внимание к более глубокому уровню проблемы, к фундаментальным вопросам личности, ее мировоззрения и воспитания. Как показывают история отечественного образования и суммарный мировой опыт, невозможно качественно изменить технико-технологическую надстройку производства вещей и знаний без согласования ее связей с базисными принципами и ценностями жизни и личности, заданными социальной ситуацией и исторической традицией. Доминирующий тип личности, ее социальный образ и граничные параметры индивидуальных особенностей, ценностный горизонт, смысловые ориентиры общества, определяют возможности производства в не меньшей степени, чем средства производства. Последовательное продумывание этих аксиом вынуждает акцентировать тему целостности личности, в которой профессиональная и ценностно-смысловая стороны будут гармонизированы.

Личностность и профессионализм – разные свойства одной и той же человеческой «единицы». Сегодня утверждение о том, что знание формирует личность и производство знаний решает все жизненные вопросы (не только социально-экономические, но и духовно-культурные), можно назвать наивным. Наивность модернистского проекта состояла в системной редукции индивидуального к общественному, общественного к экономическому, духовного к рациональному, научного к техническому. Но как оказалось, гений может быть злодеем, «правильная» утопия будет стоить миллионных жертв, а «невидимая рука» рынка помогает всегда богатому и никогда бедному.

В процессе социально-исторического развития европейской цивилизации профессиональный, технико-технологический образ жизни и мышления отделил себя от целостно-человеческого образа. «Иметь или быть» - два разных, не совпадающих и всегда противостоящих способа соотношения человека с миром. Эта простая типология, предложенная в свое время Эрихом Фроммом, оказалась пророческой по отношению к современной потребительской цивилизации, в которой производство стало неуправляемым и несоразмерным человеку, потеряло его (человека) как цель.

Учить профессионализму (учить «иметь») без того, чтобы учить «быть» человеком, означает разделять естественную, природную, врожденную целостность, противопоставлять человека его природе. Обособленность человека от своей же природы прогрессирует от *habilis* до *sapiens*, центр его познающей и преобразующей активности смещается от *natura naturans* к *natura naturata*, а затем и к природе искусственной. В последней человек может увидеть результаты

своего труда, но не сможет найти своих истоков. Конечно, по результатам деятельности о человеке можно многое узнать, но это будет лишь след, остаток. Пугающим автобиографическим свидетельством человеческой деятельности стала уничтоженная и загрязненная природная и культурная среда, ее небоскребы, заводы и супермаркеты.

Производство, ставшее самоцелью, оказалось опасным не только для природы, но и для самого человека, т.к. деформировало его структуру жизни и систему ценностей. Ценности стали потребностями, а потребности – производными от манипулятивных технологий общества как самоценной и самовоспроизводящейся системы. Производство стало всем, человек – ничем. Логика производства вплетает в себя человека и его внутренний мир, подчиняет математическим закономерностям, оцифровывает. Представители власти («производственники») о человеке сказать не могут ничего, только о его «биологической норме». «Биологическая норма», то, что нужно для воспроизводства физиологической способности к труду, и техническая подготовка к выполнению производственных заданий, осуществляемая в «образовательных учреждениях», составляют вместе «одномерного человека». Странно, но и спустя десятилетия среди преподавателей и студентов мало кто прочитал уже доступные тексты Ортеги-и-Гассета, Маркузе, Фромма, Хайека, Арендт и др., а потому образовательная машинерия работает без резонных возражений и даже слабой внутренней критики.

Инструментализм мышления грешит против целостности духовного и материального, внутреннего и внешнего, индивидуального и социального, культурного и технического. Единство «добра, истины и красоты», идеал античной калокагатии, преданы забвению как недостижимые и архаичные.

Примечательно, что современная мысль возвращается туда же – к идеалу единства и целостности. Новые научные и образовательные парадигмы включают в себя этику и эстетику как обязательные компоненты цельного знания. Истина уже не мыслится объективной в смысле отрешенности от субъекта, она высвечивается им и сопричастна ему. Рассогласованность знания и действия, науки и жизни, разума и веры преодолевается.

Логика производства и инструментализм мышления – уже не последнее слово науки и техники, уже не знак научно-технического прогресса, а признак отставания. К сожалению, постсоветская образовательная система застряла на излете модерна, когда его изъяны стали наиболее выразительными и наиболее вредными.

Логика производства стимулирует потребление как средство для себя, а не для человека. Закон меры, известный со времен античности, здесь больше не работает, и пренебрежение им вызывает все новые финансово-экономические кризисы. Интересы хозяйствующих субъектов развязывают безудержное потребление человека, формируют из человека мыслящего человека потребляющего. Отсюда и упадок престижности «неприбыльных» профессий, диспропорции в структуре образования и экономики.

В истории можно увидеть череду антропологических поворотов, возвра-

щений человека к себе. Без этих периодических возвращений человека к себе, обращений вокруг своей духовной оси, история давно бы потеряла человеко-размерный смысл и стала историей вещей. Очевидно, что без нового осмысления человека в его целостности, без построения человеко-размерной экономической теории любые попытки реформирования образования как производства знаний и экономики как производства вещей будут паллиативными.

Ястребцева А.В.

ЭТИКА ГЛОБАЛИЗАЦИИ: О ТОЛЕРАНТНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ

Вопрос, который мне хотелось бы поднять в данной статье, - это вопрос об этическом своеобразии современной эпохи, которую принято обозначать несколько «мутным» термином «глобализация». Другой термин, который нередко соседствует в многочисленных публикациях, посвященных разным аспектам глобализации, - космополитизм, делает вопрошание о моральной стороне глобализации более очевидным и необходимым. Отсылка к стоическому идеалу человека-космополита позволяет увидеть в нем некий прототип современного агента глобальных процессов, который, с одной стороны, является участником некоего общемирового процесса политического строительства универсального «вечного мира», а с другой стороны, оказывается совсем не чужд моральных устремлений и этических идеалов, понимая, что мораль и политика – вещи вовсе не несовместные (в противоположность спорному утверждению Н. Макиавелли). И, пожалуй, ключевой этической категорией, вокруг которой может и должна быть построена современная космополитическая этика – это понятие «толерантность» (или терпимость).

Как отмечает один из интереснейших современных американских мыслителей Майкл Уолцер в предисловии к своему трактату «О терпимости» [On Toleration. Yale University Press, 1997], последняя «есть само условие жизни, поскольку то, что ей противоположно, часто ведет к смерти; она также есть условие коллективной жизни сообществ, в которых мы живем. Терпимость делает возможным существование различий; различия же делают необходимой терпимость». Автор подчеркивает, что отношение между тем, кто проявляет терпимость, и тем, по отношению к чему или к кому эта терпимость проявляется, в определенном смысле аналогично отношению между господствующим и подчиняющимся. Граждане единого демократического государства должны быть воспитаны в духе демократии, более того, - господину и рабу полезно одно и то же, как отмечал еще Аристотель в своей «Политике»².

² *Аристотель*. Политика. Собр. соч. в 4 тт., т. 4. М., 1984, с. 377. Античный ритор Исократ в полемике с Платоновской академией также отмечал, что пайдейя должна строиться на воспитании человеческой личности и формировании умения «произносить полезные и достойные государства речи», тогда как Платон, в свою очередь, исходил из другого понимания задач образования – подготовки политических экспертов и воспитании царя-философа.

Очевидно, что в современном демократическом мире, в котором социально-культурная унификация уступила место либеральной идеологии культурного плюрализма, встает вопрос, не столь актуальный для полисных древнегреческих демократий, – а как в современном глобазирующемся мире в принципе оказывается возможной терпимость по отношению к культурным и национальным различиям?

Вопрос о терпимости ставится в самых разных контекстах и решается, соответственно, по-разному. Так, в западной литературе он все чаще оказывается вплетен в канву современных дискуссий об образовании и о «кризисе» университетов в условиях так называемого «мультикультурализма»³? Терпимость по отношению к иному имманентно присуща научному разуму, для которого аксиологическая нейтральность традиционно оказывается за скобками научного дискурса, претендующего на объективность и универсальность⁴. Однако в современных условиях, когда наука оказывается тесно связана с этикой, более того, этический вопрос все чаще встает при обсуждении целесообразности тех или иных научных исследований («наука ради науки» – тезис, который еще позитивизмом был подвергнут серьезной научной критике⁵), академическая этика становится важнейшим аргументом в пользу обоснования легитимности претензии академического сообщества на ведущую роль в глобальном мультикультурном пространстве.

Я буду исходить в своих размышлениях из того тривиального утверждения, что мирное сосуществование людей является безусловным общечеловеческим благом. Терпимость к различиям, как условие этого сосуществования, является гражданской добродетелью, следовательно, она есть не только философская, но и политическая категория. Гражданство не является присущим от природы индивиду качеством, ибо полноценным гражданином он становится только тогда, когда оказывается способным реализовывать эту общественную функцию, свои гражданские права и свободы. Понимание смысла гражданства и гражданственности молодыми людьми оказывается, таким образом, приоритетной задачей общественного образования, равно как и осознание ими смысла и значения фундаментального принципа демократии – всеобщего равенства:

³ Как известно, проблемы мультикультурализма являются объектом жесточайших споров в Европе, особенно в течение последних двух-трех лет. Вслед за А. Меркель и Д. Кэмероном, Н. Саркози объявил о «крахе» идеологии мультикультурализма, что, по его мнению, выразилось в том, что «мы были слишком заняты идентичностью того, кто приезжал, и не столь были озабочены идентичностью принимающей страны». В Германии же, несмотря на важность общественных дискуссий по поводу мультикультурализма, начиная с конца 1980 годов, политическая практика федеральных и муниципальных властей в отношении иммигрантов определяется идеалом государства этнически однородного и национального. В то же время ставился вопрос, не является ли федеральная республика «иммиграционным государством» (*Einwanderungsstaat*)? Адепты идеала государства-нации (рассматриваемого в категориях этнической и культурной гомогенности) констатируют, что *de facto* Германия стала иммиграционным государством: приток иммигрантов в эту страну возрастает стремительно с каждым годом.

⁴ Не случайно М. Вебер в своем докладе «Wissenschaft als Beruf» («Наука как призвание и профессия», прочитанном в 1918 г., подчеркнул, что «политике не место в аудитории» (*Вебер М. Наука как призвание и профессия // Вебер М. Избранные произведения. - М.: Прогресс, 1990, с.721*).

⁵ См., напр., *Compte A. Discours sur l'ensemble du positivisme* [1848]. – Paris, GF Flammarion, 1998.

« В нашем обществе нет больше классов, во всяком случае, барьеры между ними перестали быть непреодолимыми. В этом наше достижение, а наши общественные институты дают возможность ребенку из простой семьи заниматься всем, чем он пожелает. Вместо возможности получать лишь начальное образование, которое само по себе, на мой взгляд, мало чему служит, мы хотим, чтобы у каждого была возможность перейти из сельской школы в лицей. В идеале, все дети страны должны постигать азы равенства уже на школьной скамье, равно как в дальнейшем продолжить это в армии: все, что мы могли бы сделать в этом направлении, является необходимым условием установления мира в обществе»⁶.

Сам факт принадлежности индивида к гражданскому сообществу никоим образом не свидетельствует о том, что он с необходимостью является способным и готовым к тому, чтобы быть независимым субъектом своих прав и обязанностей:

«Целью республиканского воспитания является, в конечном итоге, просвещение народа, развитие его интеллектуальных способностей, пробуждение в каждом ребенке свободных и спонтанных сил его духа»⁷.

Анри Бергсон также поднимал вопрос о способности каждого гражданина принять на себя ответственность за права и обязанности, которые неминуемо их сопровождают в гражданском обществе. Этот вопрос был им поставлен при обнаружении различия между теми, кто способен быть свободными, и теми, «кто не осознает даже объекта, по поводу которого ему предстоит принять решение»⁸ - решение самостоятельное и независимое. Из чего следует вопрос о возможности и эффективности универсального этического закона, с одной стороны, и о необходимости тщательного анализа актуальных проблем образования и выработки новой системы воспитания и образования, адекватной современным задачам глобализации.

Несмотря на всеобщее признание того, что гармонично развивающийся мир – это мир, прежде всего, мирного сосуществования свободных и автономных индивидов, а также этнических и культурных сообществ без какой-либо претензии внешних по отношению к этим индивидам и к этим сообществам сил лишить их идентичности, это мирное сосуществование может приобретать различные формы. При этом, нет оснований для признания универсальности какой-либо из этих форм в силу её большей важности по отношению к остальным формам, равно как и было бы странно утверждать, что существует некая универсальная формула толерантности. Необходимо констатировать, что толерантность всегда носит исторический характер и зависит от социо-культурного и политического контекстов.

⁶ *Marion H.* L'éducation dans l'Université. – Paris: A. Colin et Cie, 1892, p. 41.

⁷ *Dubreucq E.*, Une éducation républicaine. - Paris : Vrin, 2004, p. 94.

⁸ *Bergson H.* L'énergie spirituelle//Bergson H. Œuvres. – Paris: PUF, édition du Centenaire, 1959, p. 822. Подробный анализ бергсоновской рефлексии по поводу этического универсализма и космополитизма, а также его критики социологических идей Э. Дюркгейма, с точки зрения которого, принадлежность индивидов к различным сообществам является условием космополитического мира, представлен, в частности, в цитируемой выше работе E. Dubreucq (p. 184-190).

Уолцер выделил пять своеобразных «режимов» терпимости: мультинациональные империи, интернациональные общества, «консоциации», национальные государства, иммигрантские общества⁹. Эта классификация позволяет в рассматриваемом контексте провести различие между рядом стран в эволюции идеи толерантности в их общественном сознании, а затем поставить вопрос о том, как различные образовательные учреждения – от начальных школ до университетов – могли бы способствовать достижению мира в национальных государствах, все более и более трансформирующихся в иммигрантские государства? Эти вопросы обостряются из года в год, поскольку тотальная миграция сопровождается подчас нежеланием иммигрантов ассимилироваться и потому часто оказывающихся дезинтегрированными в национальные и культурные контексты.

Мультинациональная империя, согласно Уолцеру, - это один из «режимов» терпимости, поскольку он представляет собой совокупность локальных относительно автономных сообществ, над которыми властвует империалистическая бюрократия и которая руководит ими в соответствии с принципом *jus gentium*. С этой точки зрения, Россия, к примеру, имеет огромный опыт терпимости по отношению к большому числу народов, поскольку в течение нескольких веков она была империей, и отдельные ее черты до сих пор проявляются в государственной политике¹⁰.

Важной особенностью мультинациональных империй в целом является то, что индивид «заточен» в рамках определенного сообщества, к которому он принадлежит, что лишает его возможности самоопределения, а его культурная и религиозная идентичность оказываются детерминированы с рождения. Здесь речь не идет ни об автономии индивида, ни о его независимости, ни о какой-либо толерантности по отношению к отдельному индивиду, но по отношению к отдельным социальным группам. Очевидно, что эти социальные группы, или сообщества, не являются гражданскими ассоциациями, обладающими развитыми

⁹ Уолцер М. О терпимости. Пер. И. Мюрнберг; Общ. науч. ред. М.А. Абрамов. – М.: Идея-пресс: Дом интеллектуальной книги, 2002. Гл. 2.

¹⁰ В образовательной политике эта тенденция к империализму отчасти проявляется, например, в феномене «федеральных университетов», целью которых является не столько повышение качества местного высшего образования, сколько усиление централизованного государственного контроля над процессом автономизации региональных университетов. В этой связи весьма полезной мог бы быть анализ законодательных ректификаций в федеральном законе «О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации по вопросам деятельности федеральных университетов». В новой редакции федерального закона «Об образовании» от 10 июля 1992 года пункт 4 статьи 5 гласит: « Федеральные государственные высшие учебные заведения, перечень которых утверждается указом Президента Российской Федерации, а также федеральные университеты и университеты, в отношении которых установлена категория "национальный исследовательский университет", вправе реализовывать образовательные программы высшего профессионального и послевузовского профессионального образования на основе образовательных стандартов и требований, устанавливаемых ими самостоятельно». В то же время статья 10 была дополнена пунктом 21, в соответствии с которым, « Федеральные университеты создаются в форме автономного учреждения, в том числе на базе государственных высших учебных заведений, находящихся в ведении Российской Федерации, и научных организаций, находящихся в ведении федеральных органов исполнительной власти, государственных академий наук, их региональных отделений, Правительством Российской Федерации по решению Президента Российской Федерации [...] ». А в соответствии с новым 51 пунктом той же статьи, « Ректор федерального университета назначается Правительством Российской Федерации [...] ».

либеральними ценностями. Однако следует признать, что поставив в доминирующее положение по отношению к отдельным индивидам целое сообщество, империалистический мультинациональный режим основан именно на принципе мультикультурализма.

В отличие от России, Франция, к примеру, значительно более короткий срок была империей. Политика колонизации, которую Франция еще с XVI века претворяла в жизнь, строя в Северной Америке колониальную империю, и вплоть до «битвы за Африку» в XIX-XX веках, не позволяет говорить здесь о толерантности как о фундаменте внутренней политики, осуществляемой по отношению к различным нациям и народностям¹¹. Вместе с тем, очевидное преимущество политического наследия Франции состоит в выработке и апробации принципа национального единства, начиная с Великой французской революции. Тогда как, скажем, в России нация - до сих пор понятие условное¹². Франция большее значение придает отдельному индивиду, его правам и свободам, нежели этническим сообществам как некой целостности, во многом благодаря своей революционной республиканской истории. Несмотря на этот значимый исторический опыт, она, тем не менее, столкнулась с проблемой, связанной с трудным поиском принципов сосуществования различных национальностей и социальных групп, - проблемой, которая является крайне острой также и для современной России, начиная с распада империи (в известном смысле СССР тоже был некой формой мультинациональной империи).

Франция - «классический» пример государства-нации, сформировавшийся в течение XIX столетия, и, в то же время, она является иммигрантской страной, хотя эта ее особенность до сравнительно недавнего времени не была столь очевидной благодаря умелой и во многом эффективной ассимиляционной политике государства. Результатом этой политики стало то, что Франция воспринимается сегодня как единое национальное государство. В соответствии с идеей французской нации, каждый индивид, разделяющий идеи республиканизма, может стать гражданином этой страны. Параллелизм существования разрозненных этнических сообществ и гражданского общества чужд этой идеологии¹³. Однако усиление иммиграционного потока из африканских стран и арабского мира во Францию заставило усомниться в истинности республиканского идеала в связи с

¹¹ См. *Renaut A. Un humanisme de la diversité. Essai sur la décolonisation des identités.* - Paris, Flammarion, 2009, p. 99-100 : « Глобализация – сам факт ее необычного влияния на экономику и некоторые из областей культуры, которые, как, например, кино, находится в огромной зависимости от инвестиций – также утверждает [...] культурные различия. Она сделала необходимым видеть в отдельных культурах не столько нечто общее, сколько их различие [...] ».

¹² Так, в п.1 ст.3 Конституции РФ сказано, что «носителем суверенитета и единственным источником власти в Российской Федерации является ее многонациональный народ».

¹³ Уже в политической доктрине Ж.-Ж. Руссо содержалось указание на опасность, которую представляли вторичные ассоциации, дифференцирующие граждан и привносящие раскол в их взаимоотношения. Так, он пишет, что «суверенная власть составляет основу политической жизни» (*Rousseau J.-J. Du contrat social, livre III, chap. 3.11*) и что всякое разделение этой власти губительно: «Суверен составляет существо коллективное, он не может быть разделен или исключать кого-то, иначе он будет лишь выражением частной воли. Только исполнительная власть может быть сегментирована, но ее части все равно подчиняются общему закону, то есть суверену» (*Ibid., livre II, chap. II*).

изменением идеологического климата и резким увеличением числа иммигрантов, которое отныне оказалось вполне сопоставимым с численностью французов, - иммигрантов, которые стремятся сохранять их культуры и воспроизводить их ценности без какой-либо ассимиляции.

Двойственный характер современного политического режима во Франции позволяет констатировать, что она как страна иммигрантов рассматривает всех граждан как индивидов, а не как членов той или иной социальной группы. Таким образом, терпимость здесь является, скорее, особенностью частного поведения, нежели религиозным или этническим принципом организации общества. Нация состоит из индивидов, являющихся в то же время гражданами. И пример Франции отчетливо демонстрирует, что государство-нация вовсе не является нейтральным по отношению к отдельным культурам, а ее политический аппарат служит воспроизводству единой нации, а не утверждению культурных различий. И именно для сохранения этих инструментов воспроизводства различные национальные группы стремятся к государственности.

В советскую эпоху, напротив, на употребление слова нация в России было наложено табу, и, несмотря на сформулированную в первой статье настоящей Конституции РФ идею, в соответствии с которой, власть в стране принадлежит мультинациональному народу как суверену, вопросы – что такое нация? И о чем на самом деле говорит основной закон России? – остаются до сих пор без однозначного ответа¹⁴. Россия сегодня находится на перекрестке дорог в весьма драматичном положении, не позволяющем ей механически заимствовать опыт других национальных государств, но делающем необходимым приобрести собственный исторический опыт, осознавая возможные риски любой национальной политики. Бесспорно, что каждая нация самобытна, а в основе ее национального духа лежит специфический «жизненный порыв» (в терминах «философии жизни»), который она стремится поддерживать, ибо именно он обуславливает ее целостность. Всякое давление, оказываемое на неё, и всякая

¹⁴ Отмечу по ходу, что понятие личности в русской культуре и философии остается до настоящего времени чрезвычайно проблематизированным (см., напр., детальный анализ эволюции дискурса персональности с России: Плотников Н. От индивидуальности к идентичности (история понятия личности в русской культуре//Новое литературное обозрение, 2008, № 3, р. 64-83). Так, с одной стороны, общим местом во внешнем европейском видении России является то, что «персональность, «я» или ядро человека отсутствуют» (*Hehn V. De moribus ruthenorum. Zur Charakteristik der russischen Volksseele. Tagebuchblätter aus den Jahren 1857-1873, Osnabrück, 1966, p. 150 ; voir Goldt R. Freiheit in Einheit ? Persönlichkeit und Kollektiv als kulturelle Schlüsselkonzepte russischen Denkens//Bernier K., Hattenbach A. (Hrsg.), Individualität in Rußland und Deutschland, Münster, Hambourg, Londres, 2003, p. 19-42*). С другой стороны, важным для понимания своеобразия русской культуры остается ответ некоторых русских мыслителей, для которых личность в России всегда была значима в большей степени, чем в деперсонализированных цивилизациях современного Запада и его буржуазных демократий (См. *Бердяев Н., Личность и общинность//Бердяев Н. Истина и откровение, Санкт-Петербург: Российская христианская гуманитарная академия, 1996, с. 236*). В XIX веке в русской философской литературе имела место дискуссия между западником Кавелиным и славянофилом Самариным о сущности личности в русской истории. См. *Кавелин К. Взгляд на повседневную жизнь в древней Руси//Кавелин К. Наш умственный строй. - Москва, Правда, с. 11-67; Самарин Ю. Мнения о «Современнике»//Самарин Ю. Избранные произведения. - Москва, РОССПЭН, 1996, с. 416-443*. Уже в советскую эпоху имели место дискуссии о том, способствовал ли советский режим эмансипации личности или же он окончательно подчинил личность властному дискурсу? Во всяком случае, понятия личности, Я, индивидуальности играли тогда роль основных идеологем, вокруг которых и разгоралась полемика о соотношении России и Запада – центральной проблемы русской философской традиции.

попытка подчинить ее дух каким-либо формам универсализма могли бы, вероятно, привести к воображаемому единству различных наций, однако это механическое единство вряд ли обладало бы способностью стать действительно гармоничным космополитическим миром:

« [...] Объединения, которые не исходят из согласия народов, когда каждый формирует свою собственную личность, а, скорее, из своего рода принуждения, целью которого является приведение всего человечества к некому механическому единообразию. Это также было бы единством, но единством, надо сказать, абстрактным, бедным, пустым, элементом некоего механизма, а не гармоничным и плодотворным единством жизни»¹⁵.

Так, распад СССР в 1991 году привел к тому, что многие периферийные территории захотели дистанцироваться от своего не только советского прошлого, но и от своей принадлежности к единой с Россией культуре (например, Литва, Латвия, Эстония, Украина и т.д.). Региональный вопрос особенно обострился в России в последние тридцать лет. Власти попытались найти решение региональной проблемы, в том числе, с помощью увеличения значения развития толерантности в образовательной практике.

«В будущем государстве нации, - как пишет французский исследователь Э. Дюбрё, - множество придет к органическому согласию с единым в условиях, когда коллективное богатство начнет увеличиваться во многом благодаря благам отдельных культур и народов», - именно тогда можно будет говорить о своего рода «концерте наций»¹⁶.

Однако, официальные власти в России не скрывают своих имперских амбиций, которые обнаруживают себя, в том числе, в образовательной политике. Так, среди прочих причин создания федеральных, так называемых, «классических» университетов в различных регионах современной России значительную роль играет их стремление поставить под централизованный контроль систему высшего образования в регионах и влиять через эту систему на региональную политику по отношению к этническим и культурным сообществам, которые в них сконцентрированы. В то же время авторитарное стремление расширить сеть национальных исследовательских университетов, отделенных от центра, также может быть рассмотрено как гуманистическое стремление властей способствовать общественному просвещению и этическому ангажированию локальных сообществ, воспитывая терпимость к разного рода различиям через систему образования.

Наивно было бы думать, что современный «космополитизм» может быть помыслен как отрыв индивидов от локальных сообществ, с которыми они себя более не идентифицируют. Миграция целых сообществ, которые подчас не ставят своей целью культурную ассимиляцию на новой территории, тем более не дает право заключить, что утрата идентичности характеризует современный об-

¹⁵ Bergson H. La personnalité // Bergson H. Discours prononcé à l'Académie des Sciences Morales et politiques (8 août 1914), Mélanges, p. 1233.

¹⁶ Dubreucq E.. Op.cit., p. 189.

лик нации или этноса. Стоит признать, что имперский принцип остается стабильным и эффективным только при условии отсутствия гражданской мобильности и, в то же время, управление локальными сообществами из центра остается относительно легким. В мире, в котором различные культуры, нации, этносы оказываются перемешанными, как только границы оказываются открытыми, а мобильность отдельных людей равно как и больших групп представителей одного и того же народа, или этноса, оказывается возможной, империя теряет свое могущество. С этой точки зрения, представляется проблематичным и, вероятно, даже невозможным найти решение мультикультурной проблемы в создании новой империи.

Возможна ли какая-то новая универсальная этическая модель, которая была бы в равной степени эффективной для всех народов и наций? И, если признать, что всякие претензии на создание универсальной этики в современном мире должны в своей основе опираться на некую новую метафизическую реальность, то как тогда возможно искать именно в образовании возможное решение этической проблемы?

Ясно, что «для того, чтобы следовать неким моральным нормам, навязываемым ему волей родителей и учителей, ребенок должен сначала ее рационализировать. Он совершает переход от практической морали к ее рефлексии [...]»¹⁷. Надо отныне найти основания новой морали в рациональном характере образовательных институций, поскольку сосуществование сообществ и индивидов, имеющих разное происхождение и порой разделяющих разные ценности, требует отныне, чтобы мораль «конституировалась независимо от религии» и «метафизики»¹⁸. Но как возможны универсалистские устремления, если они не могут быть основаны на вечном принципе, а продуцируемы обществом, расколотым на различные этнические и культурные сообщества? Речь не идет об этноцентризме или о релятивизме этики и морали, но о поиске такого источника культуры, который позволил бы свести на нет культурные различия. Моя гипотеза состоит в том, что университетская наука должна стать таким источником благодаря своему рациональному и сверхнациональному характеру. Хотя не существует еще гражданственности вне границ национальных государств, а идея мировой целостности до сих пор является своеобразным императивом, будучи одновременно и политической и философской проблемой, прежде чем утверждать, что этот императив является целью человечества, необходимо представить саму возможность такого космополитического мира с точки зрения этики и определить роль образования в формировании космополитичного сознания.

Действительно ли образование и университетские научные исследования могли бы в конечном итоге способствовать формированию так называемой «универсальной» этики, прививать эти моральные нормы в процессе общественного просвещения?

¹⁷ *Ibid.*, p. 119.

¹⁸ *Buisson F.* (sous la dir. de). *Morale//Dictionnaire de Pédagogie et d'Instruction Primaire.* – Paris: Hachette, 1878-1887, p. 1348a.

Реми Браг в своем известном эссе «Европа. Римский путь», вышедшем в свет в 1992 году, отстаивает тезис, согласно которому, принадлежность к латинской и романской культуре является специфической особенностью европейской культуры. И тогда то, что можно назвать «европейским духом», было рождено в процессе развития научных исследований, которые осуществлялись в соответствии с моральными нормами, закрепленными в Декалоге. Именно в Европе становились светская школа и высокого уровня университетское образование. Римский характер предполагает, что креативная способность европейской культуры является особенностью определенного человеческого сознания. Кроме того, наука и образование в средневековом университетском мире традиционно основывались на общности языка. Студенческая мобильность между различными европейскими университетами была также возможной именно благодаря этому лингвистическому единству. Никакое культурное различие не имело большого значения для становления университетской корпорации, равно как и для формирования принципа коллегиальности. Иначе говоря, университет представлял как место аксиологически нейтрального культурного развития по отношению ко всем культурным и этническим различиям. И в этом смысле университет представлял возможность своим «питомцам» (в терминах Ж. Деррида¹⁹) оставаться относительно свободными и независимыми от своего происхождения. Другой важный аспект развития историософской мысли в Европе состоял в невозможности свободы вне закона. Отсутствие закона приводило к «войне всех против всех», которая элиминировала какую-либо свободу человека. Гегель справедливо отмечает:

«Свобода как идеальность непосредственного и природного не есть нечто непосредственное и природное, но, напротив того, сперва нужно заслужить и приобрести ее, а именно посредством бесконечного воспитания, дисциплинирующего знание и волю. Поэтому естественное состояние оказывается скорее состоянием бесправия, насилия, вызываемых необузданными естественными влечениями бесчеловечных поступков и ощущений»²⁰.

В политической философии это гегельянское рассуждение позволило сформулировать идею империи: «Лишь свободные граждане могут быть опорой для империи. Большое количество неправых, гонимых и всячески озлобляемых, представляет опасность»²¹.

Конечно, идея империи не является панацеей, гарантирующей спасение человечества. А. Тоинби уже говорил, что универсальные государства были симптомами социальной дезинтеграции и, одновременно, отражали стремление власти поставить этот процесс под свой контроль²². Речь, однако, не идет об историческом факте, но лишь об идее, об амбициозной попытке человека соз-

¹⁹ Derrida J. Les pupilles de l'Université//Derrida J. Du droit à la philosophie. – Paris: Galilée, 1990.

²⁰ Гегель. Лекции по истории философии. – Санкт-Петербург: Наука, 2006. Ч. 4, II, гл. 1, с. 91.

²¹ Бердяев Н. Национализм и империализм//Бердяев Н. Судьба России. Опыты по психологии войны и национальности. – Москва: Издательство Г. Леман и С. Сахаров, 1918, с. 116.

²² Тоинби А. Исторические исследования [1961]. Пер. А. Огурцов. – Санкт-Петербург, Москва: Прогресс, 1991, р. 487.

дать рациональный единый и сверхнациональный мир, хотя бы помыслить его. Особенности актуального мира абсолютно отличаются от условий мира века XIX-го и даже XX-го. Глобальная мобильность поставила под вопрос эффективность империи и, если воспользоваться терминологией Гегеля, «прогресс в сознании свободы» не предполагает возвращения к прошлому. В свою очередь толерантность оказывается лишь источником человеческого сообщества.

В этих условиях у России, например, есть только две возможности попытаться преодолеть социальную и политическую нестабильность и разобщенность: или она ставит перед собой цель создания национального государства, или она становится гражданской нацией. В первом случае националистический слоган «Россия для русских» становится основой социальной политики, но нужно тогда хорошо понимать все риски. Во втором случае российское государство обязано гарантировать права и свободы своим гражданам, что требует, очевидно, четкой артикуляции властью такой задачи.

Одним из аспектов гражданского права в условиях демократии является всеобщее равенство возможностей при получении образования, которое, будучи декларированным в странах, вступивших на путь демократии, привело к тотальной проблеме его массовости. Одним из следствий культурного и политического либерализма, отстаивающего равное для всех право на различие, стала постановка под сомнение эффективности принципа толерантности в образовании. Всеобщее равенство, без признания которого толерантность оказывается невозможной, в образовательной практике ставит под сомнение способность построенной на ней системы образования служить конечной цели человечества, если таковая понимается как установление лучшего мира, достижение всеобщего блага.

Проблема может быть рассмотрена и под иным углом зрения. Так, если согласиться с классификацией политических режимов, предложенной Уолцером, можно предположить, что создание единого академического пространства – исследований и образования – в Европе позволило бы выработать оптимальную форму для сосуществования различных сообществ. В терминах Уолцера такой тип политико-культурного режима мог бы быть рассмотрен как консоциация: сообщества в нем управляются в империалистическом стиле, но без видимого присутствия бюрократии, которое мешает мобильности между сообществами и, таким образом, создает препятствие на пути самоопределения их представителей. Социальные группы должны сами осознать важность и значение терпимости для их сосуществования и сделать ее принципом взаимодействия, необходимым для их выживания. Иначе говоря, толерантность не идентична нейтральности. Уолцер пишет, что толерантность не создает гармонию, она делает легитимными социальные группы, которые ранее были «репрессированы» или оставались невидимыми, но отныне претендующие на свою долю имеющихся в обществе ресурсов. Вместе с тем, наличие таких групп значительно расширяет политическое пространство, увеличивая количество институциональных позиций, иначе говоря, увеличивают возможность для участия в общественной жизни отдельных индивидов. Как только индивиды начинают осознавать свою собственную эффективность, это становится лучшей защитой против

нетерпимости и местничества в отношении групп, к которым они принадлежат. И в этом смысле, эффективность академического сообщества должна быть осознана, прежде всего, им самим.

Любовь к человечеству, вне которой невозможен космополитизм, невозможна без признания отдельного индивида высшей ценностью. Как подчеркивал Эмиль Дюркгейм, «фундаментальный долг государства» состоит в том, чтобы «постоянно призывать индивида к моральному существованию» для того, чтобы «укрепить единство духа и воли, которое является первым условием всякой социальной жизни»²³. Так, моральное воспитание становится политическим проектом. И, как мне представляется, образование является главным инструментом власти на этом пути. Но возможен ли современный мир без признания суверенности отдельных наций? Согласно Дюркгейму нет, поскольку без любви к нации невозможно любить человечество, именно «[...] национальный идеал совпадает к человеческим идеалом».

«Пусть каждое государство ставит перед собой сущностную задачу [...] совершенствовать свою автономию, призывать ко все более и более высокой морали как можно больше его членов, и тогда исчезнет дистанция между национальной моралью и человеческой моралью»²⁴. Из этого размышления французского социолога можно сделать вывод о риске утраты индивидом его личной свободы и автономии, поскольку государство, даже если оно стремится гарантировать индивиду автономию и суверенитет, согласно Дюркгейму, должно опираться не на признание индивида высшей ценностью, а на воспитание у граждан чувства патриотизма, желание принадлежать к определенной нации и пропагандировать национальные ценности в мире. Патриотический идеал привязанности индивида к своей нации, сопровождаемый лояльностью по отношению к государству, должен был бы, согласно Дюркгейму, привести к выработке чувства любви к человечеству, а также к желанию создать некую универсальную культуру. Но где индивид? Принадлежит ли он к нации или к некому абстрактному сообществу – универсуму, для которого не свойственны национальные черты и культурное своеобразие? Его поведение и образ жизни определяются этническими и культурными особенностями нации или же универсальными ценностями космополитического мира? В чем суть его актуальной автономии? Мне кажется, что в самих этих вопрошаниях имманентно содержится некий намек на возврат к деонтологической этике Канта, в которой свобода и автономная воля индивида определяются его долгом следовать универсальному этическому императиву.

²³ Durkheim E. *Leçons de sociologie : physique des mœurs et du droit* [1950]. – Paris: PUF, 1995, Leçon 6, p. 106.

²⁴ *Ibid.*, p. 108-109.

11. Формування професійної компетентності студентів в процесі навчання економічним дисциплінам

Skalozub O.M.

IMPROVING STUDENTS' TRANSLATION AND INTERPRETING SKILLS

Translating and interpreting are specific language skills. Although used extensively in language teaching practice, these secondary skills seem to have been largely misapplied for a variety of reasons.

Translating used to be a favourite task done both in class and as a home assignment for many years. Most common types used to be as follows: read and translate the text from English into your native language or vice versa. Notorious “thousands”, for which English teachers have been criticized so much, is just another example of such translation. The famous English textbooks by N. Bonk and by Shakh-Nazarova were based on this approach. The textbooks of this type were focused on developing primarily receptive skills or, to be more exact, one receptive skill – reading. Almost all tasks were based on reading. Speaking was mainly of the “look-up-and-say” type, writing was rather re-writing, and listening was practically none.

Despite all the criticism these books have been subjected to since that time, we have to admit: the approach did work. On the other hand, learning English that way was very time-consuming, boring and, so to say, “unnatural”. No wonder, as time passed, both teachers and students began to regard these techniques as obsolete and ineffective.

That is why, we were eager to switch to Kitaigorodskaya's method of teaching which was based on a very different concept of suggestology. Though it also implied a lot of learning by heart, it was much closer to how language is actually learnt in life. The English version of the main material provided in the units of the textbook was accompanied by its Russian counterpart which made it unnecessary to bother with translation whatsoever. We still continued translating supplementary texts, but on the whole the emphasis was made on mastering speaking and listening skills. Reading for information and writing was slightly neglected, although such tasks were included into the units.

Textbooks published by Longman, Macmillan or Oxford or Cambridge University Press, which we started to use later, were met with a great deal of enthusiasm. Both teachers and students seemed to be completely carried away with the new way of delivering the material to be acquired. The only minor complaint – not enough grammar – was outweighed by enumerable advantages.

The books offered a wide range of material, were abundant in various listening and speaking tasks, provided various reading and writing tasks. Nothing seemed to be left out: all four skills were equally paid attention to, a well-balanced integrated approach to developing both receptive and productive skills was the underlying concept of the textbooks.

But, as it turned out, no textbook can be impeccable. And students – future economists and managers – must show not only reading comprehension skills, but the ability to translate English texts on economics and management (newspaper articles, excerpts from research publications etc.) into Ukrainian.

Undoubtedly, this ability may be useful, or even necessary for the students as their would-be jobs may involve preparing reviews, reports, recommendations, prognostications in Ukrainian, based on statistical data, reports, research available in English. That is why, the first task students are to do is the so-called qualification examination on completing the four-year course of English is reading a piece of an English text on economic (managerial) issues and commenting on it, as well as translating some of it into Ukrainian in writing. When checking the task, special attention is given not only to the content, but to whether the translation is clear and stylistically correct.

It goes without saying that the first thing we mean by good translation is the right content, without any pieces of information being misinterpreted. Yet, the ability to express the content in an easy-to-understand, comprehensible manner should not be underestimated. Besides, the translation should also be stylistically correct by which we mean the use of appropriate lexical units etc. But understanding ideas correctly and expressing them in another language appropriately are two different things, which may or may not go together. The analysis of written translations made by the senior students shows that there is a gap between the ability to understand the meaning and that to express it properly in another language. No doubt, the skill of translating (interpreting) requires special training.

Unfortunately, it has been somewhat overlooked recently. Although the students continued reading texts in the textbooks as well as working on their individual tasks connected with translating the newspaper articles, less attention was paid to their ability to provide an adequate translation. On the one hand, we do not have to use translation as a means of checking understanding as there is a great variety of other, more subtle and much more efficient techniques which teachers apply nowadays. On the other hand, we should admit that our students may need this ability as a specific one indispensable for particular purposes.

In view of the above-mentioned, we have introduced or, rather, re-introduced written translation as a specific kind of the task students do in preparing of their individual tasks. The amount of text students are given to prepare in writing should be limited to a few pages, and it must depend on how well a particular student can cope with the task, which in its turn is closely connected with two different abilities, the first one being the ability to comprehend the meaning of what they read and the second one being that to express it in the appropriate way.

For many years the two of them were developed together, when most tasks were based on reading and translation. In a way, it was a vicious practice because it prevented students from comprehending the content of what they were reading. You might have tried this trick yourself. After students completed reading a piece of text, you might have asked them to shut the books and say what it was about. Very few students are able to give a good answer because, as they say, they were reading, not

translating. It was particularly true for reading aloud which is also a separate ability, closer to phonetic competence. Of course, this confusion could have been easily overcome by giving stricter instructions concerning the purpose of reading. As strange as it may seem, reading appeared to be a much more complicated activity than we used to think.

Another task given for improving interpreting skills is rendering. The emphasis here is placed on the ability to express the content of the article which was read in Ukrainian/Russian into English. In general, it is closer to speaking skills, as the information is not translated word-for-word and is significantly shortened.

The conclusion to be drawn is as follows: when teaching reading, one should remember that by reading we mean understanding the content on the whole, the ability to get the gist, to comprehend every detail, depending on the task given. The purpose here is to train the students to understand the meaning without translating, i.e. directly into English, to acquire the second, English-language-based cognitive system. In this case foregoing translation is the necessary, natural, underlying precondition for developing this skill. Ideally, it should be a one-language activity.

However, serious attention should be given to translation as a specific skill the students' would-be job may require. This is a two-fold activity, which combines comprehending meaning and expressing it in a different language in a grammatically, lexically and stylistically correct way appropriate for the target language. The same is true for rendering, although the first step, i.e. comprehension is unlikely to cause any problems, while the second one appears to be much more difficult, as the target language is a foreign one for the students.

To sum up, we have to admit that translation (interpreting) skills are no less important than the four basic skills and require special attention and specific practicing techniques.

Література

1. Common European Framework of references for languages: learning, teaching, assessment. – Cambridge University Press, 2003. – 261 p.
2. English for Specific Purposes (ESP): National Curriculum for Universities. – Kyiv, 2005. – 108 p.

В.В. Заїкіна

ПРОБЛЕМИ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ МАТЕМАТИЧНИХ І ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Підвищення професійної компетентності студентів - менеджерів - одне з найактуальніших завдань кожного ВНЗ, де навчають майбутніх спеціалістів відповідного профілю [1],[2]. Важлива роль у навчанні відводяться процесам переробки інформації, особливостям протікання процесів мислення. Від індивідуальних особливостей кожної людини залежить, з легкістю чи ні сприймає вона логічну інформацію, впевнено чи ні почувається в умовах невизначеності та

ризик, здатна вона передбачати розвиток подій у часі чи ні тощо. Враховуючи актуальність проблеми, нами визначена мета наукового дослідження – врахувати здобутки соціонічної науки при викладанні майбутнім менеджерам математичних і економічних дисциплін. Відповідно до мети, проаналізуємо основні характеристики усіх 16 соціотипів, надаючи практичні рекомендації щодо підготовки майбутніх менеджерів – управлінців.

Зупинимось на короткій характеристиці кожного з соціотипів.

1) ІЛЕ. Інтуїтивно-логічний екстраверт виявляє математичні здібності, відчуває глибинну аналогію в різних речах, виявляє закономірності (зокрема, економічного характеру), добре передбачає розвиток подій у часі. Психологи зауважують, що ефективною є співдружність ІЛЕ з представниками типу СЕІ, налаштованими на прийом оригінальної інформації, здатними реалізувати нові ідеї.

2) СЕІ. Сенсорно-етичний інтроверт емоційно реагує на ідеї ІЛЕ. СЕІ - непоганий організатор, який не прагне бути лідером. Не любить виконувати кропітку роботу, спряжену з математичними та економічними розрахунками. У справах не завжди успішний - йому буває важко витримувати конкуренцію. Представникам типу СЕІ варто, по можливості, уникати ризику у своїй професійній діяльності.

3) ЕСЕ. Етико-сенсорний екстраверт через слабку інтуїцію не може проникнути в глибину речей; йому доводиться розв'язувати математичні та економічні проблеми традиційно. Через цю особливість представнику типу ЕСЕ рекомендується систематично і невпинно розширяти свій кругозір. Етико-сенсорний екстраверт із задоволенням виконує громадську роботу. ЕСЕ – хороший популяризатор, продавець, рекламний агент. Захоплюється врівноваженими людьми з чітким та ясним мисленням, цікавими ідеями. Корисною є навчання і співпраця ЕСЕ з ЛІІ.

4) ЛІІ. Логіко-інтуїтивний інтроверт володіє розвиненим аналітичним мисленням. Маючи лише загальне уявлення про предмет, будує розгорнуту наукову теорію. Студент типу ЛІІ непогано орієнтується у різного роду класифікаціях. ЛІІ здатен допомогти ЕСЕ у вирішенні його проблем, пов'язаних з поганим відчуттям останнім плинину часу. У свою чергу, ЕСЕ може надати ЛІІ необхідну психологічну підтримку.

5) ЕІЕ. Етико-інтуїтивний екстраверт - природжений ідеолог, оратор. Студент типу ЕІЕ висловлює неординарні ідеї, але схильний до суперечливих суджень. Заплановану роботу виконує своєчасно; хоч і працює за схемою “перерви-аврали”. Може мати проблеми при вивченні математичних і економічних дисциплін.

6) ЛСІ. Логіко-сенсорний інтроверт володіє чітким, системним мисленням. Працелюбний, надійний, добре виконує точну роботу. Прагне до керівництва. На своїй ділянці роботи наводить порядок, не гребуючи навіть жорсткими методами. Слабкість працівників типу ЛСІ – інтуїція можливостей. Корисною є співпраця ЛСІ з ЕІЕ: ЛСІ скрупульозно вивчає найдрібніші деталі у новій для нього галузі знань, а ЕІЕ допомагає йому “не пов'язнути” у другорядних речах.

7) СЛЕ. Для сенсорно-логічного екстраверта характерними є досягнення масштабних цілей. Представник типу СЛЕ – це лідер, пристосований до розв’язання силових задач. У мирний час СЛЕ успішно реалізує себе у сфері дрібного та середнього бізнесу. Але СЛЕ не має вродженої здібності правильно передбачати майбутній розвиток подій. Йому слід орієнтуватися на сторонню допомогу, на математичні і економічні прогностичні моделі.

8) ІЕІ. Інтуїтивно-етичний інтроверт добре відчуває плин часу. Він здатний глобально мислити, створювати оригінальні теорії. Наділений гуманітарними здібностями, але відчуває труднощі при обґрунтуванні власних думок. Вміє маніпулювати людьми. Не маючи ділових якостей, ображається, коли йому нагадують, що потрібно працювати, а не лінуватися. Відчуває психологічний дискомфорт у процесі вивчення математичних і економічних наук.

9) СЕЕ. Сенсорно-етичний екстраверт - це той лідер, що намагається завоювати простір. СЕЕ ініціативний, вимогливий. Представник цього типу слабо розуміється на ієрархіях, не вміє відокремити головне від другорядного чи встановити закономірність – це може викликати труднощі при вивченні математики та економіки. У процесі навчання СЕЕ не любить слухати довгих, розгорнутих пояснень. Викладачеві слід пропонувати йому більше асоціацій, звертаючись при цьому до мови жестів.

10) ІЛІ. Інтуїтивно-логічний інтроверт – це мудрий скептик з практичним розумом. Він уміє критично аналізувати проблему. Його прогнози зазвичай дуже точні. ІЛІ має комерційну жилку, вдало розпоряджається грошми. ІЛІ уникає конфліктів. Представник цього типу здатен задовольняти інформаційні запити СЕЕ. Навчання і співпраця СЕЕ та ІЛІ дають позитивні результати.

11) ЛІЕ. Логіко-інтуїтивний екстраверт – підприємлива людина, яка живе майбутнім і багато працює, плануючи справи наперед. Студент типу ЛІЕ зазвичай із задоволенням заглиблюється у вивчення математики та економіки. Логіко-інтуїтивний екстраверт передбачає перспективу будь-якої справи і легко справляється з ситуаціями ризику та невизначеності.

12) ЕСІ. Етико-сенсорний інтроверт працелюбний, вимогливий, вольовий. Погано володіючи відчуттям часу, багато сил витрачає на власну пунктуальність. Оскільки ЕСІ важко дається розуміння скритих причин явищ, йому можна порекомендувати читати більше літератури з математики, економіки, психології та інших галузей знань, спілкуватися з ерудованими людьми – це допоможе ЕСІ виробити більш-менш цілісне уявлення про навколишній світ.

13) ЛСЕ. Логічно-сенсорний екстраверт майстерно відокремлює головне від другорядного, вміє викласти інформацію чітко та логічно, спираючись при цьому на значну кількість відомостей з різних галузей знань. Слабо орієнтуючись у майбутньому, відчуває труднощі при плануванні, намагається все необхідне виконувати заздалегідь. Досить впевнено почувається в умовах конкуренції, але деколи переоцінює свою інтуїцію. Можливо, математика в економіці сприймається представником цього типу легше, ніж економіка. Представникам цього типу корисно спілкуватися з представниками своєї квадрати і особливо – з ЕІІ.

14) ЕІ. Етико-інтуїтивний інтроверт має добре розвинену інтуїцію можливостей. Представник цього типу – відмінний діяч благодійної організації чи товариства милосердя. Людина типу ЕІ цікавиться об'єктивними закономірностями, скрупульозно вивчає деталі дорученої їй справи. Але ЕІ не володіє логікою виходу з нестандартної ситуації, логікою організації справи. ЕІ нелегко даються узагальнення – це може призвести до певних труднощів у навчанні. Для підвищення концентрації уваги на головному ЕІ корисно займатися у вільний час логічними задачами, головоломками, і, можливо, доцільно ознайомитися з прийомами швидкого читання. Корисною є співпраця ЕІ з ЛСЕ.

15) ІЕЕ. Інтуїтивно-етичний екстраверт цікавиться талановитими людьми, хоч і схильний перебільшувати їх здібності. Добре відчуваючи плин часу, дає вірні прогнози щодо розвитку подій у майбутньому. Має схильність до ризику і може бути рішучим в екстремальній ситуації. У питаннях, де потрібен аналіз і розрахунок, почувається невпевнено: всі аспекти здаються йому головними. Математичні прийоми не завжди сприймає без проблем.

При навчанні представникам типу ІЕЕ слід подавати інформацію у особливо зручній формі. ІЕЕ не працює систематично і скрупульозно, не поглиблюється у деталі предмету, але деколи з дивовижною легкістю освоює нові галузі знань. ІЕЕ маніпулює людьми (часто – із шляхетною метою). Нерідко поводить себе несерйозно, виступаючи в ролі клоуна.

16) СЛІ. Сенсорно-логічний інтроверт зовні виглядає, як беземоційна людина. При цьому СЛІ – практичний, винахідливий студент, який із задоволенням справляється із кропіткими завданнями (нескладну роботу виконувати лінується). Корисною є співпраця СЛІ з ІЕЕ та з іншими представниками δ -квадри.

Таким чином, усі 16 соціотипів проаналізовано.

Досягненнями соціоніки можуть скористатися викладачі та студенти ВНЗ, де готують спеціалістів – професіоналів майбутнього. Соціоаналіз – дієвий засіб підвищення якості підготовки менеджерів, економістів та інших спеціалістів.

Література

1. Заїкіна В.В. Деякі актуальні питання підготовки фахівців–менеджерів на сучасному етапі [Текст] / В.В. Заїкіна // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2002. – №1. – С.192-197.
2. Заїкіна В.В. Ефективні методи покращення успішності при вивченні математичних дисциплін [Текст] / В.В. Заїкіна // Університетські наукові записки. – 2010. – №1 (33). – С. 295-300.

Герусова О.Ю., Шинкаренко І.В.

МІСЦЕ ТРУДОВИХ ЦІННОСТЕЙ В СИСТЕМІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ПІДПРИЄМЦІВ І МОЛОДІ

З моменту проголошення Україною незалежності на її території відбуваються активні процеси становлення і розвитку підприємницької діяльності. Це не випадково - при переході до ринкової економіки підприємництво виступає не заперечною рушійною силою, за допомогою якої формуються сучасні ринково-демократичні відносини. І якщо країни, в яких ця галузь розвивається протягом десятиліть, вже мають чітко сформовані принципи підприємництва, то в нашій країні ще досить нечітко визначені засади, на яких базується цей напрямок розвитку. Ось чому гостро постає питання не лише про розробку законодавчої бази в цій сфері, а й про формування нового прошарку суспільства, діяльність якого пов'язана з широким спектром суспільних відносин, формування його ціннісних орієнтацій. Їх усвідомлення та реалізація дають людині можливість відчувати задоволення від праці та від своєї суспільної значущості.

Цінності - джерело мотивації діяльності. Цінності людей значною мірою визначають цінності організації й у цілому її культуру. Тому вивчення цінностей працівників і створення умов для їх реалізації є найважливішою стороною діяльності організації.[1, с.182]

Формування цінностей кожної людини залежить від багатьох факторів: соціального положення, віку, виду діяльності, ідеологічних поглядів. В складній системі загальнолюдських цінностей чільне місце посідають трудові цінності. Вони є найменшим цілісним елементом мотиваційної сфери трудової діяльності людини, отриманий внаслідок її послідовного структурування.

Система цінностей - важливий елемент корпоративної культури. При цьому значимий не лише перелік цінностей, а і процес їх формування та дії, які обумовлюють мотивацію, а також середовище, яке впливає на цей процес.[3, с. 23 - 24] Особливістю трудових цінностей є характерний ступінь усвідомленості, вони відображаються в психіці у формі системи ціннісних орієнтацій і є важливим фактором регуляції трудових взаємовідносин та поведінки в колективі, визначають тенденції розвитку як особистості, так і колективу.

Проблематика дослідження трудових цінностей набула значного поширення у науці. У зв'язку з прискоренням суспільного розвитку та зміною ідеологічних засад функціонування пострадянського суспільства зростає актуальність вивчення ціннісних орієнтацій та життєвих позицій найбільш динамічних груп суспільства. Серед таких прошарків цікаво дослідити трудові цінності молоді і підприємців. Саме молодь у недалекому майбутньому буде нести відповідальність не лише за відтворення економіки нашої країни, а й за культурний контекст, в якому відбуватиметься життєдіяльність наших нащадків, створюватимуться умови для гармонійного існування у межах сім'ї, інших соціальних інститутів і суспільства в цілому.

У зв'язку з цим постають важливі завдання науково-виваженого аналізу структури життєвих цінностей та пріоритетів сучасних молодих людей, відповідності існуючого стану речей у цій сфері тим завданням, що вже сьогодні постають перед наймолодшими з соціально-активних членів суспільства, а також вивчення можливостей впливу на формування ціннісних ієрархій громадян України з метою оптимізації вказаної відповідності.

Підприємці, як соціальна група, відіграють все значнішу роль в економічних і в суспільних відносинах, не лише за чисельністю зайнятих у цій галузі трудових ресурсів, а й за значущістю цього виду діяльності. І все ж таки підприємництво за морально-етичною складовою залишається все ще в «підвішеному стані», як з точки зору теорії, так і з точки зору суспільної практики, оскільки до кінця не сформувалося як суспільний суб'єкт [2, с. 65]. Між тим, вивчення характерних підприємницьких процесів має неабиякий сенс: адже не можна поліпшити стан справ в економіці і зробити життя людини цивілізованим без активізації механізмів індивідуального і групового підприємництва, без розвитку форм демократії, світогляду та системи цінностей, що спонукають особистість виявляти ініціативу, самостійність і творчу активність.

До вивчення характеристик підприємництва і ринкових відносин в свій час предметно залучались такі відомі західні теоретики, як О.Тюрбо, Д.Рікардо, Ж.-Б. Сей, А.Сміт, А.Маршалл, М.Вебер, В. Зомбарт, Й. Шумпетер, Ф. Найт, Ф. Фон-Хайек та ін. В українській філософсько-соціологічній практиці проблеми морально-етичних якостей людини досліджували В. Андрущенко, А. Гальчинський, А. Геєць, А. Кредисов, А. Кінах, М. Михальченко, Ю. Пахомов, В. Пилипенко, І. Прокопенко, В. Семиноженко, А. Чухно, І. Шевель.

В роботах зазначених авторів проблеми утвердження ринкових відносин, підприємництва і морально-етичних характеристик розглядаються, як правило, в контексті аналізу загальнополітичної ситуації, економічних та соціокультурних трансформацій українського суспільства. Конкретні ж механізми, принципи й цінності аналізуються оглядово.

Враховуючи актуальність і недостатню розробленість визначеної проблеми, мета статті полягає у визначенні трудових цінностей сучасних підприємців і молоді, з'ясування їх значення в системі загальнолюдських цінностей.

Для визначення трудових цінностей зазначених соціальних груп, автори організували проведення соціологічного дослідження за темою «Місце трудових цінностей в системі ціннісних орієнтацій підприємців і молоді», до якого залучив підприємців і студентську молодь (як потенційних майбутніх підприємців). Усього було опитано 80 осіб: 40 приватних підприємців і 40 студентів КП ДонНТУ. Своїм респондентам автори запропонували опитувальний лист і лист-рейтинг трудових цінностей.

Анкета запропонованих ціннісних орієнтацій охопила всі основні категорії - матеріальні та духовні, індивідуальні та соціальні, які характеризують трудові цінності та основні принципи діяльності.

Результати дослідження показують, що у підприємців спостерігається високий рівень значимості таких трудових цінностей, як «цікава робота», «хоро-

ший заробіток», «досягнення цілей» та «надійне майбутнє». Менш розповсюджені в представленій соціальній групі такі цінності, як «корисність для суспільства», «престижність професії», «досконалість у роботі». Автори приходять до висновку, що праця сьогодні розглядається підприємцями як діяльність, головною метою якої є задоволення індивідуальних потреб і реалізація власних цілей. Крім того цінності праці респондентів умовно розділяються на дві групи: «цікава робота», з однієї сторони, та «можливість забезпечити родину» - з іншої. Цікавість роботи не обов'язково передбачає те, що людина займає активну позицію в трудовому процесі, так як безпосередня участь в управлінні не є особливо важливим фактором. Спостерігається висока орієнтація на матеріальні цінності і при цьому дотримання морально-етичних принципів в трудовій діяльності. Слід зауважити, що наявність як вищої, так і бізнес-освіти не завжди в розумінні підприємців є обов'язковими для створення і ведення бізнесу, але 65% з них прагнуть до перспективи кар'єрного зросту і задоволення потреби в грошах.

Вивчення ціннісних орієнтацій, переваг і пріоритетів молоді в сфері праці дозволяє зрозуміти напрямок і зміст трудової активності молодого покоління і в кінцевому результаті визначає ступінь його приналежності до суспільства, визнання молодими людьми суспільно - значимих трудових цінностей.

Встановлено, що для респондентів даної групи потреба у визнанні успіху і важливість статусу є основною її властивістю, так як для більшості студентів характерна соціально - статусна мотивація в сфері праці. Робота сприймається ними як спосіб досягти успіху в житті, зайняти відповідне місце у суспільстві. При цьому важливий не стільки зміст роботи, скільки те, яке місце завдяки їй може посісти людина в соціальній структурі.

Майбутня робота представляється молодими людьми як засіб розвитку своїх здібностей у визначеній сфері професійної діяльності, реалізації підприємницької ідеї, отриманні визнання в суспільстві.

Окрім можливості матеріально забезпечити родину, респонденти учбового закладу вважають дуже важливими і суттєвими «цікаву роботу», «доброзичливу атмосферу в колективі» в системі ціннісних орієнтацій.

На думку студентів, хороша професійна підготовка, високий рівень кваліфікації дають людині реальний шанс досягти мети в житті. Тому для підтримання свого рейтингу на ринку праці необхідно постійно оновлювати професійні знання і вдосконалювати навички, так як це сприяє кар'єрному зростанню і досягненню поставлених цілей. Понад 65% молодих людей визнають обов'язковість вищої і важливість бізнес-освіти.

Таким чином, сьогодні молоді люди демонструють ярко виражену професійно - особистісну і соціально - статусну мотивацію. Крім того, для молоді характерна суттєва орієнтація на мотиви стабільності та захищеності.

Матеріальні цінності для підприємців мають більше значення, ніж для молоді. Таким чином, розповсюджений стереотип про «меркантильність молоді» являється явним перебільшенням. Важливою особливістю структури трудових орієнтацій молодих респондентів являється прагнення до стабільності і профе-

сійного зростання. Це пов'язано з об'єктивними причинами: безробіття є переважно проблемою молоді, тому фактори збільшення конкурентоспроможності і гарантії зайнятості мають для молодих людей першочергове значення.

Визначення значимості творчості, як трудової цінності, показали що значна кількість молодих респондентів вважає її несуттєвою. Лише для 25% студентів важливо працювати творчо; підприємці також вважають творчий підхід до роботи несуттєвим. Це пояснюється тим, що творчість не виникає на пустому місці, для її розвитку необхідні життєвий та професійний досвід, якого на сьогоднішній день бракує як студентам, так і більшості підприємцям.

Така сутнісно-особистісна цінність як самореалізація посідає досить значне місце в системі трудових цінностей обох опитаних соціальних груп. Це говорить про те, що незалежно від віку і соціальної приналежності самореалізація для людини є важливим елементом трудової діяльності.

Аналіз результатів дослідження дозволив з'ясувати що такий соціально-центристський елемент системи ціннісних орієнтацій, як «корисність для суспільства» знаходиться на досить низькому рівні, тобто і студенти, і підприємці на перше місце ставлять власні інтереси, які не завжди «корисні», а іноді і суперечать інтересам суспільства.

Наведені вище факти свідчать про високу роль трудових цінностей в системі ціннісних орієнтацій особистості на етапі переходу від індустріального до постіндустріального, а далі й до інформаційного суспільства; з розвитком духовного і матеріального виробництва, зростає роль і значення формування морально-етичних засад і принципів підприємництва.

Література

1. Кабаченко Т. С. Психология управления: учебное пособие. – М.: педагогическое общество, 2000. - 384 с.
2. Подсоленко В. А., Миронова Т. Л. Підприємництво – К: Центр навчальної літератури, 2003. – 616с.
3. Корпоративна культура: навчальний посібник / за ред. Г. Хаєта – К.: Центр навчальної літератури, 2003. - 403с.

Данильчук О.М., Данильчук С.М., Москвінова В.В.

«VENI, VIDI, VICI» АБО ТРИ КРОКИ ДО КОМПЕТЕНТНОСТІ

Глибокі та радикальні зміни, які відбулися на теренах України, актуалізують вироблення нової парадигми в поясненні сутності людини, її місця та ролі в суспільстві, де одним із визначальних чинників є самореалізація особистості. Однак, поняття самореалізації досить егоцентричне, тому глобалізація та перехід до постіндустріального суспільства вимагають заміни його трактування. Спираючись на судження А. Маслоу про «трансперсональні потреби», можна говорити про перехід від самореалізації особистості до якісно нового рівня суспільного існування індивіда, «нооетичного виміру» (за В. Франклом - потреби

приносять користь людям), тобто до сприйняття праці як етичної норми [1], а не лише як засобу задоволення власних потреб. Разом із цим, постає питання про забезпечення необхідного рівня якості самої праці, тобто, формування професійної компетентності у майбутніх спеціалістів, а також визначення завдань ВНЗ у вирішенні даної проблеми.

Мета статті: дослідження процесу формування професійної компетентності майбутнього спеціаліста.

Професійна компетентність є конкретним випадком компетентності в цілому. Варто зазначити, що компетентність – складне міждисциплінарне, загально-методологічне поняття, можливість різних підходів у трактуванні якого спричинила його поліаспектність. Найбільш поширеним є таке визначення: компетентність – складна інтегрована якість особистості, що сприяє готовності здійснювати деяку діяльність [2]. Дуже часто компетентність ототожнюють з такими поняттями, як майстерність, професійність, віртуозність тощо. На думку автора це не зовсім коректно, оскільки компетентність передбачає не тільки вміння щось робити, але й готовність, бажання виконати якусь дію. Тобто враховує не тільки фізичні, але і психологічні особливості тієї чи іншої людини. Це саме можна сказати і про професійну компетентність.

Професійна компетентність – це теоретична, практична та психологічна складові підготовленості особистості майбутнього фахівця, що проявляється в його здатності та готовності до здійснення конкретного виду професійної діяльності [3]. Отже, компетентний спеціаліст не лише може вирішити складну задачу, але й готовий це зробити, тобто має необхідні навички, досвід, професіоналізм, а також готовий відповісти за можливі наслідки від прийнятого ним рішення.

Оскільки професійна компетентність - це, фактично, складова сутності самої людини, то і її формування відбувається поступово, пропорційно психологічному розвитку особистості. Процес становлення професійної компетентності можна умовно розбити на три етапи:

- накопичення знань;
- аналіз та обробка отриманих знань;
- прикладне застосування отриманих знань.

Варто зазначити, що для повноцінного формування компетентності, необхідний одночасний розвиток усіх трьох етапів. Накопичення знань, їх аналіз та обробка забезпечується навчанням у школі, технікумі чи ВНЗ, а також самоосвітою та всебічним саморозвитком особистості. Названі етапи повинні бути обов'язково зв'язані між собою: на кожному попередньому етапі потрібно формувати готовність людини до подальшої освіти і самоосвіти, а на кожному наступному етапі необхідно розвивати і збагачувати ті знання, що людина здобула раніше. При переході від одного етапу до наступного все більшого значення набуває розвиток творчої спрямованості особистості, пізнавальних потреб та інтересів, спроможності самостійно опановувати знання і застосовувати їх у практичній діяльності. Вже сьогодні професійна освіта, раніш, ніж інші підсистеми, зіткнулася в вимогами ринку до підготовки й компетентності спеціаліста, з кон-

курентоспроможністю здобутих професійних знань. Уміння застосовувати свої знання, приймати рішення відповідно до обставин формується на практичних заняттях під час навчання та, безпосередньо, на роботі (досвід). Професійна компетентність, як вже зазначалося, формується поступово, тому з розвитком людини вдосконалюється і компетентність, зростає кількість знань, умінь та збільшується досвід їх прикладного використання. Однак, для завершення «портрету» компетентного спеціаліста, окрім знань та досвіду, необхідно додати ще і психологічну готовність і бажання приймати рішення та нести за них відповідальність, тобто – націленість особи працювати на результат. Причому даний результат має бути не лише проміжним (вивчити предмет, чи здати іспит), а й кінцевим (влаштуватися на роботу, отримати диплом тощо). Звичайно, кожен сам задає свій кінцевий результат, тобто мету. Однак, для досягнення результату, необхідно вміти правильно формулювати мету та визначати засоби її досягнення. Таким чином, постає питання про мотивацію та розвиток уміння ставити перед собою цілі та йти до їх втілення. Провідна роль у вирішенні цього питання належить не тільки студенту – майбутньому спеціалісту, а й ВНЗ. Окрім цього, на сьогоднішній день навчальні заклади повинні не лише виховати компетентних спеціалістів, а й розвинути в них орієнтованість на ринок праці, конкурентоспроможність та вміння самореалізуватися. З урахуванням вимог сучасного суспільства формування конкурентоздатного фахівця розглядається науковцями як мета й умова професійної підготовки, яка повинна базуватися на ідеї зв'язку освіти і ринкової конкурентоспроможності [4]. Основна професійна підготовка здійснюється ВНЗ, а також училищами, технікумами тощо. Тому, основними задачами ВНЗ при формуванні компетентності майбутніх спеціалістів можна назвати такі:

1. забезпечення необхідного рівня освіти;
2. формування практичних навичок застосування знань;
3. стимулювання самоосвіти та самовдосконалення студентів;
4. орієнтація майбутніх спеціалістів на потреби ринку праці та формування конкурентоспроможності;
5. розвиток уміння ставити цілі та досягати їх, тобто розвиток ціленаправленості;
6. розвиток мотивації у студентів на шляху до формування компетентності.

Для досягнення результату необхідне об'єднання зусиль як навчальних закладів, студентів, так і суспільства та держави. Необхідно сформувати стійкий попит на компетентних спеціалістів, разом з тим, підтримувати конкуренцію між ними. Така політика сприятиме формуванню спеціалістів, як великої соціальної групи та постійному їх вдосконаленню. Також потрібно розвивати структуру мотивації, матеріальної та нематеріальної, задля підвищення рівня продуктивності праці.

Підсумовуючи все вищесказане, можна додати, що формування професійної компетентності – довгий та складний процес, на який впливають як суб'єктивні, так і об'єктивні фактори. Сутність компетенції – результат. Тому, за результативністю спеціаліста можна говорити про його компетентність. А зба-

лансоване поєднання знань, цілеспрямованості та досвіду дозволяють працівнику впевнено йти до втілення мети та отримання результату. Три кроки до результату – прийти, побачити, перемогти...

Література

1. Корпоративна культура: навчальний посібник/ під загальною редакцією Г.Л. Хаєта. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.-403с.
2. Бульгин Ю.Е. Организация социального управления (основные понятия и категории): словарь-справочник./Ю.Е. Бульгин.- М.: Наука, 1999.
3. Петрук В.А. Теоретико- методологічні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей ту процесі вивчення фундаментальних дисциплін. Монографія – Вінниця: УНІВЕРСУМ – Вінниця, 2006. – с.43.
4. Філософсько-педагогічні аспекти формування свідомості технічної інтелігенції: зб. наук. праць за матеріалами всеукр. наук.-практ. конф., 11 берез. 2011 р./ відп. ред. Пославська О.П. – Красноармійськ: «Норд Комп'ютер», 2011. – 403с.

Данильчук О.М., Данильчук С.М., Ярошук Ю.Ю.

КОМПЕТЕНТНІСТЬ, ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

На сьогоднішній день нічого не має вічного, все зазнає змін, висуваючи тим самим нові вимоги до суспільства. Так, зміни в системі освіти пов'язані насамперед зі зміною в моделі культурно - історичного розвитку. За умов, що склалися, вже на рівні побутової свідомості люди дедалі краще розуміють, що одержання випускником ВНЗ диплома – ще не ознака його професіоналізму. Звичайно, диплом, сертифікат, чи інший документ, що підтверджує рівень кваліфікації в певній професійній сфері є необхідною, але не достатньою умовою для подальшого становлення професіоналізму. Людина може придбати цю здібність в результаті спеціальної підготовки й тривалого періоду роботи, але багато чого залежить від самої людини, її цілей, життєвих позицій тощо.

Питанням професіоналізму й професійної компетентності в останнє десятиліття приділяється значна увага з метою розробки завершеної теорії формування фахівця-професіонала, тому вони стали предметом пильної уваги психологічної й педагогічної наук (С.А. Дружилов, О.П. Журавльов, Н.Ф. Тализіна, Е.А. Климов, А.К. Маркова, Л.М. Мітіна, Ю.П. Поваренков, М.С. Пряжников, В.М. Гладкова, О.Е. Коваленко, М.І. Лазарєв, Ю.П. Нагірний, О.Г. Романовский, Р.К. Шакуров, О.І. Щербаков і ін.). Можна констатувати існування як широкого, так і більш вузького тлумачення поняття «компетентність».

Багато що можливо з'ясувати шляхом організації сасоосвітньої діяльності та компетентності людини. Сучасний освічений фахівець у сфері менеджменту, економіки, фінансів не може і не має права вирішувати свої проблеми відокремлено від проблем і потреб життя інших людей, їхніх спільнот і народу, країни в цілому.

У ряді наукових досліджень зазначається, що ніякий ВНЗ не може навчити своїх випускників усьому і на усі випадки життя, але він може і зобов'язаний бути компетентним, озброїти їх досвідом і методами наукового пізнання, щоб можна було з найменшими витратами додаткової праці і часу засвоювати нову інформацію, поповнювати знання і розширювати теоретичний світогляд.

У широкому сенсі компетентність розуміється як ступінь соціальної та психологічної зрілості людини, яка передбачає певний рівень психічного розвитку особистості, психологічну готовність до певного виду діяльності, що дозволяє індивіду успішно функціонувати в суспільстві та інтегруватися в нього. У вузькому сенсі компетентність розглядається в якості діяльній характеристики, як міра інтегрованості людини в діяльність. Тобто це передбачає певну світоглядну спрямованість особистості, ціннісне ставлення до діяльності та її предметів.

Отже, компетентність є готовністю та здатністю людини діяти в будь-якій сфері, виражає значення традиційної тріади «знання – уміння – навички». Вона передбачає володіння людиною відповідною компетенцією, яка включає її особистісне ставлення до предмета діяльності[1].

Якщо розглядати європейські стандарти компетентності, варто погодитися з думкою І. Лебедева, що компетентність – це здатність діяти в ситуації невизначеності, здатність працювати в команді та навчатися [2].

Перейдемо до поняття професійної компетентності. Не існує єдиної думки щодо визначення цього поняття, тож доцільним буде навести декілька прикладів. Так, одні вважають, що поняття «професійна компетенція» - це готовність і здатність цілеспрямовано діяти до вимог права, методично, організовано та самостійно вирішувати завдання і проблеми, а також самим оцінювати результати власної діяльності.

Інше визначення поняття дає А. К. Маркова. На її думку це індивідуальна характеристика ступеня відповідності вимогам професії, як психічний стан, що дозволяє діяти самостійно і відповідно, як володіння людиною здатністю й умінням виконувати певні трудові функції[3].

Таким чином можна дійти висновку, що професійна компетенція – це професійно – статусні можливості по здійсненню людиною державних, соціальних і особистісних повноважень у професійній діяльності.

Поняття “професіоналізм” є більше широким, ніж поняття “професійна компетентність”. Бути професіоналом – це не тільки знати, як робити, але й уміти це знання реалізувати, домагаючись необхідного результату. (Рятувальником на воді не може бути той, хто, за висловом А.М.Леонтьєва, “знає як плавати”, але не вміє цього робити). Важлива й результативність діяльності, і співвіднесення її з витратами (психологічними, фізіологічними й ін.), тобто при оцінці професіоналізму мова повинна йти про ефективність професійної діяльності.

Отже, за наведеними даними можна переконатися, що компетентність є важливою сходинкою при формуванні особистості, здатної самостійно і творчо працювати в нових економічних та соціальних умовах.

Література

1. Варданян Ю.В. Структура и развитие профессиональной компетентности специалиста с высшим образованием: (На материале подготовки педагога и психолога): Дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. – М., 1998. – 353 с.
2. Лебедев О.Е. Компетентностный подход в образовании // www.nekrasovspb.ru.
3. Маркова А.К. Психология профессионализма. -М: Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. - 312 с.

Данильчук О.М., Нагуляк М.Ю.

НЕОБХІДНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ТЕОРІЇ ЙМОВІРНОСТІ Й МАТЕМАТИЧНОЇ СТАТИСТИКИ

Сьогодні Україна і увесь світ затамувавши подих, очікують нової хвилі світової фінансової кризи. А в грудні місяці 2011 року українці зможуть «відсвяткувати» третю річницю початку цієї самої кризи на теренах нашої країни. І кого тільки за цей час не звинувачував народ у наслідках цієї кризи для України: і президента, і КМУ, і Верховну раду. Проте якщо дослідити першопричини які спровокували світову кризу виявляється що основною з них є неможливість більшості позичальників в усьому світі сплатити свої кредитні зобов'язання, що викликало ланцюгову реакцію, яка призвела до банкрутства більш ніж 300 банків. Отже діло у жадібних банкірах що у гонитві за надприбутками видавали сумнівні кредити? Можливо частково воно й так, проте проаналізувавши сучасні українські реалії можна відзначити, що хто-хто страждає від кризи, але не банки. Лише у Красноармійську діє біля 27 фінансових установ. А для студентів-випускників економічного напрямку підготовки це чи не єдина можливість без досвіду влаштуватися на роботу.

Дослідивши показники укомплектованості штату одного з лідерів банківського сектору України ПАТ «Приватбанк», лише за Донецьким регіоном, на підприємстві налічується біля 147 вакансій на посаду кредитного експерта. Не можна не відмітити й той факт, що при прийнятті на роботу, кандидат проходить лише ряд тестів психологічного змісту та перевіряється на причетність його та членів родини до протиправних дій, якщо такі не виявлено, то вже незабаром нещодавній студент зможе видавати споживчі кредити, фактично одноосібно оцінюючі кредитоспроможність потенційного позичальника і ризику неповернення ним даного кредиту. І все б нічого якби тільки «Приватбанк» не мав би у своєму кредитному портфелі біля 37% споживчих кредитів. А нові працівники банку оцінювали ризику використовуючи наукові методи теорії імовірності й математичної статистики (ТІМС). І добре, для того ж і вивчали в інституті (ТІМС). Проте, що вивчали? Приведемо на рисунку

1.1. програму курсу (ТІМС) для студентів економістів. Порівнюючи її з аналогічними програмами для студентів інших напрямів підготовки знайти хоч якісь відмінності дуже складно. Проте зовсім не складно зрозуміти, що для людей, які за родом своєї професії у весь час будуть приймати ті чи інші рішення коригування курсу є дуже важливим.

У 1977 році один іспанець виграв у лотерею через те що саме його номер закінчувався комбінацією 48 повідав світу про те як йому це вдалося. «Сім ночей мені снилося цифра сім, - сказав він, - а сім у сім і є 48».

Ті хто краще пам'ятають таблицю множення посміхнуться: іспанець помилився, проте у кожного з нас формується своє єдине бачення світу через яке ми пропускаємо все довкола, і завдяки якому приймаємо рішення. І дуже часто при цьому спираємося на суб'єктивне, а ніж на наукові знання, навіть ті, що маємо. У 2002 році лауреатом Нобелівської премії з економіки став вчений Деніель Канеман, що дивно адже він був психологом. Проте природа його досліджень мала досить вагомий економічний підґрунтя, впродовж десятиліть він з померлим Амосом Тверським розвінчували помилкові міркування про теорію випадковості, що в свою чергу вводять людей в оману.

Як не дивно початком їхнього дослідження теж стала випадковість. Проводячи лекції про технології навчання пілотів ВПС, Канеман почув досить агресивну відповідь на заклики з приводу мотивації та заохочення пілотів від їхніх інструкторів. «Досить часто я хвалив пілотів за ідеально виконані маневри, і що ви думаєте? У наступний раз у них виходило набагато гірше, - сказав інструктор. – На тих, хто виконував маневри погано, я кричав – на наступний день у них виходило набагато краще. На перший погляд, виходячи з життєвого досвіду, слова інструктора досить правдиво описують процес навчання проте, реальні причини дещо відрізняються з заявленими. Відповіддю у даному випадку є феномен «регресії до середнього». Суть його у тому, що у будь якому ряду випадкових подій за подією що вибивається із загальної сукупності скоріш за все відбудеться подія стандартна, що і відбувалося у процесі навчання.

Проте це був лише початок, у подальшому було проведено ряд дослідів як доводили, що навіть безпосередньо науковці коли діють в умовах життєвих реалій повністю забувають закони теорії імовірності.

Одним з таких класичних досвідів став наступний. Представте собі жінку з ім'ям Лінда: їй 31, вона неодружена, схильна до прямої та досить розумна. У інституті у якості основного предмету вивчала філософію... Усе це Тверський і Канеман розповіли групі студентів з високим рівнем академічної успішності у кількості 88 осіб та попросили оцінити імовірності правдивості наведених тверджень від 1 до 3.

Тема 1. Основні поняття теорії ймовірності. Випадкові події

1. Предмет курсу, його зміст.
2. Випадкові події та їх класифікація.
3. Операції над подіями.
4. Класичне та статистичне означення ймовірності події.
5. Геометрична ймовірність.

Тема 2. Елементи комбінаторики та їх застосування у теорії ймовірностей

1. Основні правила комбінаторики.
2. Різні види сполук: розміщення, перестановки та сполучення.
3. Застосування елементів комбінаторики до розв'язування ймовірнісних задач.

Тема 3. Основні формули множення й додавання ймовірностей

1. Формули (теореми) додавання ймовірностей випадкових подій.
2. Залежні та незалежні події. Умовна ймовірність події.
3. Формули (теореми) множення ймовірностей залежних та незалежних випадкових подій.
4. Формула повної ймовірності та формула Байєса.

Тема 4. Повторні незалежні випробування (схема Бернуллі)

1. Повторні незалежні випробування.
2. Формула Бернуллі та її застосування.
3. Найімовірніше число появи події.
4. Локальна та інтегральна теореми Муавра-Лапласа. Локальна та інтегральна функції Лапласа.
5. Формула Пуассона для малоїмовірних випадкових подій.

Тема 5. Одновимірні дискретні випадкові величини та їх числові характеристики

1. Означення дискретної випадкової величини.
2. Закон (ряд) розподілу дискретної випадкової величини.
3. Функція розподілу дискретної випадкової величини.
4. Числові характеристики випадкових величин та їх властивості.
5. Формули для обчислення математичного сподівання, дисперсії та середнього квадратичного відхилення для дискретної випадкової величини.

Тема 6. Одновимірні неперервні випадкові величини та їх числові характеристики

1. Означення неперервної випадкової величини.
2. Інтегральна та диференціальна функції розподілу неперервної випадкової величини, їх властивості.
3. Числові характеристики неперервної випадкової величини.

Тема 7. Функції випадкових величин

1. Означення функції випадкових величин.
2. Функція дискретної випадкової величини та її числові характеристики.
3. Функція неперервної випадкової величини та її числові характеристики.
4. Функція двох дискретних випадкових величин.
5. Функція двох неперервних випадкових величин, її функція та щільність розподілу ймовірностей.

Тема 8. Основні закони розподілу одновимірних випадкових величин

1. Основні закони розподілу дискретної випадкової величини: біноміальний, рівномірний, геометричний, гіпергеометричний та розподіл Пуассона.
2. Числові характеристики для основних законів розподілу дискретної випадкової величини.
3. Рівномірний та показниковий закони розподілу неперервної випадкової величини.
4. Нормальний закон розподілу та його застосування. Правило трьох сигм.

Тема 9. Багатовимірні випадкові величини. Системи двох випадкових величин

1. Означення багатовимірної випадкової величини. Двовимірна випадкова величина.
2. Система двох дискретних випадкових величин, її закон розподілу.
3. Числові характеристики системи, кореляційний момент, коефіцієнт кореляції та їх властивості.
4. Система двох неперервних випадкових величин, функція та щільність розподілу ймовірностей системи, їх властивості.
5. Числові характеристики складових системи. Умовні закони розподілу та їх числові характеристики. Кореляційна залежність.

Тема 10. Граничні теореми теорії ймовірностей

1. Нерівність Чебишева та її значення.
2. Теорема Чебишева. Теорема Бернуллі.
3. Центральна гранична теорема теорії ймовірностей (теорема Ляпунова) та її використання у математичній статистиці.

Рисунок 1.1. – програма курсу (ТІМС) для студентів економістів

Лінда приймає активну участь у феміністському руху
Лінда працює у банку приймає активну участь у феміністському руху
Лінда працює у банку

87% опитаних найбільш імовірним обрали другу подію. У той час, коли вони добре знали, що імовірність того, що відбудуться обидві події не може бути вищою за те що кожна з подій виникне окремо.

Ряд дослідів показав, що в умовах реального прийняття рішень, деталізація подій що прогножуються лише збільшує у свідомості людини імовірність їх виникнення. Причому даний факт у більшій мірі має місце у ретроспективі і навпаки має місце заниження імовірності виникнення негативних результатів у майбутньому.

Усе вищесказане доводить необхідність організації коригування процесу навчання студентів економічних напрямів підготовки теорії імовірності і математичної статистики, що перш за все зумовлено міждисциплінарним характером даної науки, викривлення результатів її вивчення під впливом психологічних факторів.

Данильчук О.М., Сидоров А.А., Ласкіна Н.І.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ

Проблема формування професійної компетентності фахівця в будь-якій галузі знаходиться в полі зору багатьох наукових дисциплін: соціології, культурології, психології, історії, філософії, професійної педагогіки тощо. Тому розгляд цієї складної проблеми передбачає здійснення теоретичного пошуку на стику кількох наукових дисциплін.

Необхідність розгляду проблем освіти з точки зору компетентнісного підходу викликана загальноєвропейською й світовою тенденцією інтеграції, глобалізації світової економіки, стандартизацією європейської освіти на засадах Болонської угоди. Істотним, як зазначає І.Зимня, є й той факт, що універсалізація перетворень у галузі освіти, забезпечення студентської й викладацької мобільності, міжнародне визнання ступенів, уведення освітніх кредитів, – все це передбачає також певну термінологічну уніфікацію. Це стосується й поняття компетентності. Крім того, необхідність уведення поняття компетентності й компетентнісного підходу в освіті визначається зміною освітньої парадигми – сукупності переконань, цінностей, технічних засобів тощо.[1]

Проблема узгодження вітчизняної педагогічної термінології й науки загалом із компетентнісним підходом полягає в тому, що науковці переважно користуються традиційною й зрозумілою тріадою "знання – уміння – навички", з якої виходить ціла низка категорій і понять. При цьому поняття компетенції також закономірно впливає зі співвідношення знань, умінь і навичок у певній галузі

професійної діяльності. Такий науковий підхід є прийнятним, але не єдиним, про що свідчать зарубіжні наукові дослідження (Б.Оскарссон, С.Шо, В.Хутмахер, Г.Халаж, Дж.Равен).

У широкому сенсі компетентність в основному розуміється як ступінь соціальної й психологічної зрілості людини, яка передбачає певний рівень психічного розвитку особистості, психологічну готовність до певного виду діяльності, що дозволяє індивіду успішно функціонувати в суспільстві та інтегруватися в нього.

У вузькому сенсі компетентність розглядається в якості діяльнісної характеристики, як міра інтегрованості людини в діяльність. А це передбачає певну світоглядну спрямованість особистості, ціннісне ставлення до діяльності та її предметів.

Отже, компетентність є готовністю та здатністю людини діяти в будь-якій сфері. Вона передбачає володіння людиною відповідною компетенцією, яка включає її особистісне ставлення до предмета діяльності. Компетентнісна в окремій галузі людина володіє певними знаннями та здібностями, які дозволяють їй обґрунтовано судити про цю галузь й ефективно діяти в ній. Важливим при цьому є не протиставляти компетентність знанням або умінням, оскільки перше поняття більш широке, ніж поняття "знання" або "уміння". Компетентність є готовністю та здатністю людини діяти в будь-якій сфері. Вона передбачає володіння людиною відповідною компетенцією, яка включає її особистісне ставлення до предмета діяльності.

Заслуговує на увагу концепція "інтегрованого розвитку компетентності", розроблена шведськими й американськими вченими (В.Чапанат, Г.Вайлер, Я.Лефстед). Розвиток компетентності спеціаліста тут пов'язується з інтеграцією інтелектуальних, моральних, соціальних, естетичних, політичних аспектів знань та умінь. Професійна компетентність у контексті зазначеної концепції включає знання й уміння з різних сфер життєдіяльності людини, які необхідні для формування умінь і навичок здійснення діяльності творчого рівня [4]. У науковій літературі США фігурує особлива одиниця виміру знань спеціаліста – період піврозпаду компетентності. Це означає, що через те, що за певний час після закінчення вищого закладу освіти одержані знання будуть застарілими в зв'язку з тим, що з'являється нова інформація, компетентність спеціаліста знижується на 50 % [3]. Ми визначаємо цю точку зору як особливо важливу для проблеми нашого дослідження, оскільки постійне оновлення інформаційного поля професійної діяльності людини не може відбуватися без залучення сучасних комп'ютерних технологій. Тому вміння працювати в такому інформаційному полі на сучасному технологічному рівні є необхідним у системі знань, умінь і навичок спеціаліста в галузі економіки. Фахівець у цій галузі має бути наділений ключовими компетентностями, причому із залученням відповідних інформаційних технологій; особливо це стосується двох останніх типів ключових компетенцій, які передбачають відповідний до суспільного розвитку рівень оволодіння сучасними інформаційними технологіями та здатність до самонавчання, яка вміщує постійне оновлення професійної інформації, неможливе сьогодні без

застосування інформаційно-комп'ютерних технологій. Важливими в контексті проблеми нашого дослідження є окреслені зарубіжними вченими рівні формування компетенцій під час навчання у вищому навчальному закладі, визначені в європейських країнах. Так, для першого рівня характерними є такі загальні для різних предметних галузей компетенції: здатність демонструвати знання основ та історії дисципліни; здатність логічно й послідовно представити освоєне знання; здатність контекстуалізувати нову інформацію й давати її тлумачення; уміння демонструвати розуміння загальної структури дисципліни й зв'язок між дисциплінами; здатність розуміти та використовувати методи критичного аналізу й розвитку теорій; здатність правильно використовувати методи й техніки дисципліни; здатність оцінювати якість досліджень у цій предметній галузі; здатність розуміти результати експериментальних і спостережних способів перевірки наукових теорій.

На другому рівні майбутні фахівці повинні бути наділені такими компетенціями: володіти предметною областю на належному кваліфікаційному рівні, тобто володіти новітніми методами й техніками дослідження, знати новітні теорії та їхні інтерпретації; критично відслідковувати й осмислювати розвиток теорії й практики; володіти методами незалежного дослідження й уміти пояснювати його результати на належному рівні; бути здатним внести оригінальний вклад у дисципліну відповідно до канонів цієї предметної області, наприклад, у рамках кваліфікаційної роботи; демонструвати оригінальність і творчий підхід; опанувати компетенції на професійному рівні

Сучасна психолого-педагогічна наука розробила цілий науковий підхід до досліджуваної нами проблеми – компетентнісний. Цей підхід розроблено англійськими науковцями як суто соціокультурний. У вітчизняній науці цей підхід представлений у роботах А.Хуторського та Б.Вульфсона. Його розробляють також українські вчені: І.Бех, Д.Гришин, О.Дубасенюк, В.Лозова, Н.Ничкало, О.Подмазін, О.Пруцакова, В.Сериков та ін.

Повертаючись до європейських стандартів компетентності, погоджуємося з думкою І.Лебедева, що компетентність – це здатність діяти в ситуації невизначеності, здатність працювати в команді та навчатися. З огляду на це навички, уміння й знання, яких набуває в ході навчання майбутній фахівець у галузі економіки, повністю узгоджуються з поданим вище означенням, бо якраз і передбачають здатність долати невизначеність, високу навчованість і вміння працювати в команді. Деякі дослідники вважають, що суттєвим моментом компетентності є здатність приймати відповідні рішення в процесі вирішення конкретних проблем і виробничих завдань.

Таким чином, формування компетентності входить у загальний контекст формування особистості. Тут враховується здатність людини давати кваліфіковані судження, приймати адекватні та відповідні рішення в проблемних ситуаціях, планувати та здійснювати дії, які призводять до раціонального й успішного досягнення поставлених цілей. Отже, професійна компетентність може розумітися як один із структурних компонентів професійної готовності до конкретного виду діяльності. [1]

Підсумовуючи здійснений вище аналіз наукової літератури, ми виділяємо такі структурні компоненти професійної компетентності фахівця в галузі економіки: мотиваційний, інформаційно-технологічний, предметно-діяльнісний, саморегуляційний. Таким чином, професійна компетентність сучасного спеціаліста є складним багатокомпонентним поняттям, яке в сучасній науковій літературі характеризується з точки зору кількох наукових підходів: соціокультурного, діяльнісного, комунікативного, професійного, контекстно-інформаційного та психологічного. Кожен із названих підходів не вичерпує наукового аналізу проблеми професійної компетентності повністю; всі ці підходи знаходяться у взаємозв'язку один з одним і взаємодоповнюють один одного. Для дослідження проблеми формування професійної компетентності особливо важливим вважаємо змістову структуру професійної компетентності майбутніх економістів із використанням загальнонаукового аналізу поняття професійної компетентності, представленого вище.

Література

1. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 42с.
2. Оскарссон Б. Базовые навыки как обязательный компонент высококачественного профессионального образования // Оценка качества профессионального образования. Доклад 5 / Под общ. ред. В.И.Байденко, Дж. Ван Зантворта. – М.: Европейский фонд подготовки кадров, 2001. 218 с.
3. Варданян Ю.В. Строение и развитие профессиональной компетентности специалиста с высшим образованием: (На материале подготовки педагога и психолога): Дисс. д-ра пед. наук: 13.00.01. – М., 1998. – 353 с.
4. Дубчак О, Покладова В, Стефаненко Н. Психологічні умови формування "гнучкої" особистості // Нові напрямки творчого розвитку особистості школяра. Матеріали доповідей та повідомлень науково-практичної конференції. – Київ, 2004. – С. 20-21.

Коробський Р.В., Кострійчук К.В.

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ НА ОСНОВІ РОЗВИТКУ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У науковій літературі доки не освітлена належним чином проблема вдосконалення системи підготовки управлінського персоналу на основі розвитку мультимедійних технологій з використанням нового наукового інструментарію що стримує модернізацію вищої управлінської освіти на інноваційній основі.

У системі підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації основних категорій персоналу все більше застосування знаходять мультимедійні технології (ММТ). Це комп'ютерні орієнтовані засоби навчання нового покоління, які обкреслює порядок розробки, функціонування і застосування засобів обробки

учбової інформації різних модельностей. ММТ має ряд характерних ознак : можливість об'єднання інформації представленої в різних формах (текст, звук, графіка, відео, анімація) і інтерактивний режим роботи з учбовою інформацією.

Важливу роль в сучасній системі підготовки управлінського персоналу з використанням мультимедійних технологій має атрибутивний науковий підхід - це новий спосіб наукового пізнання і практичної діяльності, механізм реалізації якого спрямований на атрибутивний (потрійний) синтез системи і отримання принципово нових знань, які мають сутнісний характер. Головне призначення атрибутивного підходу в поєднанні з мультимедійними технологіями полягає в системному розгляді виключно потрійних підсистем і зв'язків між ними. Важливою перевагою атрибутивного підходу є те, що він дозволяє дослідникові істотно звужувати поле пошуку і концентруватися на знаходженні в системі раніше невідомих елементів або зв'язків.

При використанні мультимедійних технологій важливе значення має науковий метод лінгвістичної квантифікації, який застосовується при переході від аналізу висловлювання як нерозчленованого цілого до аналізу його внутрішньої структури. Важливу роль при використанні мультимедійних технологій також грає метод структурно-лінгвістичної нумерології, суть якого полягає в структурізації слова, підрахунку кількості букв в нім і відповідно до його змісту - використання основних принципів нумерології.

Особливе значення мультимедійні технології мають в системі підготовки персоналу управління. У сучасному розумінні це фахівець широкого профілю, який організовує, налагоджує і контролює діяльність підлеглих йому працівників користуючись сучасними науковими методами і одночасно сам виконує певний об'єм управлінських функцій. До цієї категорії персоналу відноситься широкий клас управителів : законодавці, вищі державні службовці, керівники і менеджери усіх рівнів, директори, їх заступники, завідувачі відділами апарату управління, фахівці цих відділів і служб і т. п. Для підготовки управлінського персоналу нової формації слід враховувати той факт, що предметом праці цієї категорії персоналу є інформація, яка потрібна для управління в певній сфері діяльності, продуктом праці - управлінське рішення як різновид інформації, а об'єктом - колектив працівників, безпосередньо залучений до виконання покладених на них функцій. Причому, управлінцеві нової формації потрібно не просто мати певний об'єм управлінської інформації, а навчитися володіти нею - тобто збільшувати або зменшувати об'єм інформації, надавати їй різні форми .

У системі підготовки управлінського персоналу атрибутивний підхід в процесі передачі інформації від викладача до слухача з використанням методу лінгвістичної квантифікації можна відобразити у вигляді трьох сутнісних лінгвістичних підсистем (кванторів): К1- початковий етап, де сформована інформація - "In" підготовлена для передачі. К2 - проміжний етап, який характеризує чотири властивості інформації : 1 - передача; 2 - прийом; 3 - збереження; 4 - відтворення. Він відображається англійським словом "Four" - чотири. К3 - завершальний етап, який пов'язаний з безпосереднім відчуттям перетвореної інформації, - "Maція". В цілому, термін "інформація" поданий в

квантифікованому виді є закінченою цілісною трійковою системою, яка відноситься до інформаційних систем вищого - атрибутивного рівня. У цій інформаційній системі центральне місце займає викладач, що займається спочатку формуванням інформації, її передачею слухачеві, який отримує, зберігає і відтворює інформацію. Враховуючи повну відсутність атрибутивних систем і моделей для підготовки управлінського персоналу професорсько-викладацьким колективом Донецького державного університету управління (ДонДУУ) МО НМС України сформований комплекс атрибутивних систем і моделей для підготовки управлінського персоналу, з використанням методу структурно-лінгвістичної нумерології (рис.1).

Предмет дослідження розглядається як єдине ціле, абстрагуючись від характеру організації учбового процесу, конкретних суб'єктів механізмів і технологій системи підготовки студентів управлінських спеціальностей. Представлені на мал. 1 десять атрибутивних систем і моделей представляють закінчену систему, а кожна з них - відповідну стадію процесу макро- або підготовки мікрорівня управлінського персоналу. Вони пов'язані між собою таким чином, що інформація однієї системи (моделі) призначена для використання в іншій, а разом вони утворюють суцільне інформаційне поле системи підготовки управлінського персоналу. Використання методу структурно-лінгвістичної нумерології в основу якого покладене слово "управління" дозволяє враховувати процесуальний аспект атрибутивності і ефективно управляти системами і моделями.

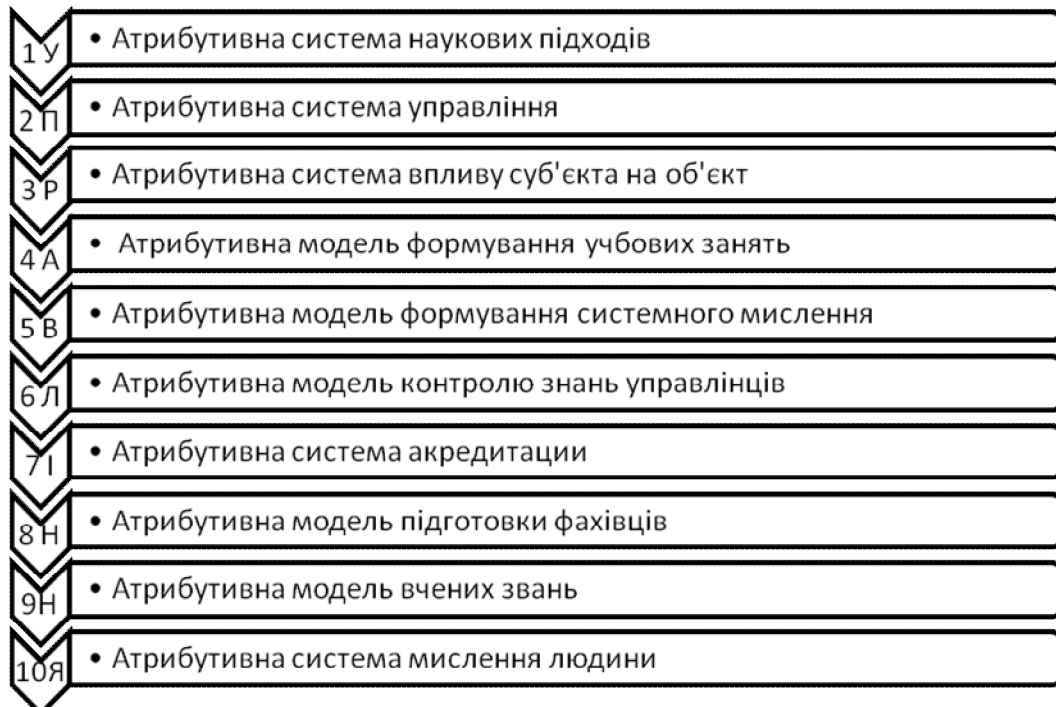

Рис 1. Комплекс атрибутивних систем і моделей для підготовки управлінського персоналу з використанням методу структурно – лінгвістичній нумерології

Таким чином, вдосконаленню системи підготовки управлінського персона-

лу на основі розвитку інформаційних технологій сприяє активне використання атрибутивного підходу, сучасного наукового інструментарію зокрема методів лінгвістичної квантифікації і структурно-лінгвістичної нумерології.

Література

1. Коротков Э. М. Исследование систем управления Учебник. – М.: ООО Издательско-консалтинговая компания «ДеКА». 2000. – 288 с.
2. Освіта і наука України – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К.: Грамота, 2005. – 447 с.
3. Лоранж Питер Новый взгляд на управленческое образование: задачи руководителей/ Питер Лоранж. – М.: Омега – бизнес, 2004. – 400 с.
4. Ніколаєнко С. М. Управління якістю вищої освіти: теорія, аналіз і тенденції розвитку: Монографія. – К.: Київ, нац. торг.екон. ун-т, 2007. – 519с.

Марцева Л.А.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ КОНКУРЕНТОЗДАТНИХ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Проблема підготовки майбутніх фахівців є однією з пріоритетних у сучасному світі. Водночас питання оцінки якості професійної підготовки молодших спеціалістів у коледжах і технікумах, що забезпечує їх конкурентоздатність на сучасному ринку праці, залишається недостатньо вивченою.

Дослідники зазначають, що показниками якісної підготовки фахівців можна вважати кількість часу, необхідного для адаптації на робочому місці, сформовані базові компетенції та кількість спеціальностей, за якими молодий спеціаліст зможе працювати без значних витрат часу на оволодіння.

Під компетенцією розуміють деяку наперед задану вимогу до освітньої підготовки студента, а під компетентністю – вже складену його особистісну характеристику [1, 2].

Науковці поділяють компетенції відповідно до змісту вищої освіти на ключові, базові та спеціальні.

Перелік ключових компетенцій для студентів вищих навчальних закладів збігається з відповідним переліком для учнів загальноосвітніх навчальних закладів:

- суспільно-політичні компетенції;
- загальнокультурні компетенції;
- навчально-пізнавальні компетенції;
- інформаційні компетенції;
- комунікативні компетенції;
- соціально-трудові компетенції.

На нашу думку, базові компетенції, якими повинен оволодіти випускник технічного коледжу, можна подати в такому переліку:

- фахова компетенція (теоретичні знання та можливості їх практичного використання);
- методична компетенція (здатність самостійно вирішувати проблеми);
- соціальна компетенція (здатність до ефективної взаємодії та конструктивного спілкування в колективі);
- особистісна компетенція (самооцінка фахівця відповідно до певних посадових вимог).

Нині у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації (коледжі і технікуми) студенти здобувають практикоорієнтовану професійну освіту, що дає можливість стати гнучким, конкурентоспроможним фахівцем. Однак вирішенню цього завдання перешкоджають певні протиріччя:

- між традиційними критеріями оцінки якості підготовки фахівців та оновленим ринком освітніх послуг;
- між вимогами сучасного ринку праці до фахівця та готовністю викладачів підготувати конкурентоздатного молодшого спеціаліста;
- між сформованою системою оцінки рівня підготовки молодших спеціалістів та орієнтацією студентів на адекватну оцінку своїх професійних якостей;
- між традиційним способом навчання через набуття знань та особистісним розвитком майбутнього фахівця.

Дослідники сучасної професійної підготовки молодших спеціалістів наголошують на необхідності переходу від особистісно-орієнтованої до особистісно-розвиваючої професійної освіти, де студент розкривається як творча особистість, здатна сприймати, накопичувати та використовувати знання для формування фахових компетенцій.

Вивчення досвіду професійної підготовки компетентних фахівців у зарубіжних вищих навчальних закладах засвідчує про необхідність:

- широкого використання в навчальному процесі електронних ресурсів і нових інформаційних технологій, візуалізацію навчальної інформації на заняттях із спеціальних предметів;
- упровадження гнучких освітніх програм, що сприяють високому рівню професіоналізму фахівців та диференційованих до потреб ринку праці;
- автоматизацію процесів інформаційно-методичного забезпечення;
- використання сучасних Internet-технологій;
- створення електронних навчальних комплексів;
- використання інформаційних та медіа-технологій у процесі викладання навчальних предметів;
- створення в навчальному закладі внутрішнього мережевого середовища та можливість користування електронною бібліотекою.

Орієнтація студентів на творчий підхід до вирішення завдань – це цілеспрямований процес підвищення рівня своїх творчих можливостей згідно із сучасними соціальними вимогами та умовами майбутньої професійної діяльності молодших спеціалістів технічного профілю. Заслужує на увагу постійна

активізація процесу підготовки молодших спеціалістів, яка передбачає пошук управління діяльністю студентів, спонукання їх до енергійного, цілеспрямованого навчання, подолання пасивності та стереотипності студентів за рахунок професійної орієнтації викладання загальноосвітніх та спеціальних дисциплін. Під час підготовки дипломних проектів, виконання розрахунково-графічних робіт студенти повинні користуватися реальними вихідними матеріалами та новітніми інформаційними технологіями. Досвід багаторічної роботи в технічному коледжі доводить, що завдяки автоматизації нетворчих, рутинних операцій пошуку необхідної інформації зростає творчий компонент, ефективність та продуктивність професійної підготовки молодших спеціалістів. На жаль, упродовж останніх років вищі навчальні заклади I-II рівнів акредитації дедалі менше виконують функцію якісної підготовки конкурентоздатних кадрів для суперсучасних, найновіших технологій, хоча зростає кількість підготовлених економістів, менеджерів, правників. Частково це можна пояснити сучасним станом економіки країни, що призводить до щорічного поповнення армії безробітних молодшими спеціалістами технічного профілю.

Практика свідчить, що система освіти завжди оперативно реагувала на поточні, нагальні вимоги суспільства. Сучасні тенденції розвитку економіки України, майбутня європейська асоціація вимагають підготовки компетентних молодших спеціалістів технічного профілю з високим рівнем фахової підготовки, які здатні працювати в нових умовах економічного і соціального розвитку країни.

Література

1. Хуторской А.В. «Ключевые компетенции. Технология конструирования» - Народное образование, №5, 2003 г.
2. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты // Интернет-журнал «Эйдос». – 2002. – 23 апреля. <http://eidos.ru/journal/2002/0423.htm>.

Немцева Н.С.

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Згідно із Національною доктриною розвитку створення України, головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку і самореалізації кожної особи як громадянина, формувати покоління, здатне навчатися упродовж усього життя, створювати і розвивати цінності громадянського суспільства. Реалізація ідей Доктрини потребує створення відповідного культурного середовища в освітніх закладах.

Слід зазначити, що питання про зміст і сенс поняття середовища останнім часом активно обговорюється ученими В. Козиревим, Н. Криловою, В. Петровою, О. Шахматовою та ін. Так, гуманітарне середовище вnz у розумінні В. Козирева може бути розглянуте як цілісність, що розвивається, містить пере-

думови, які сприяють ціннісно-смісловому входженню людини в культуру і, в даному випадку, сприяючі продуктивній підготовці фахівця. Із цим визначенням не можна не погодитися, оскільки в ньому відбитий цілісний характер середовища, а також його роль у професійному становленні майбутнього спеціаліста. У зв'язку із цим вважаємо необхідним звернути увагу на висловлювання В. Левіна про те, що освітнє середовище - це система впливів і умов формування особи за заданим зразком, а також можливостей для її розвитку, що знаходяться в соціальному і просторово-предметному оточенні.

Освітнє середовище, на думку В. Петрової, поступово переростає в життєвий повсякденний устрій (звичні культурні стосунки), яке включає: буття (звичне вживання) культурних неписаних норм життєдіяльності співтовариства, традицій і прийнятих співтовариством вnz правил, зразків поведінки, що найчастіше реалізується на рівні спілкування; дія встановлених норм самоорганізації і самоврядування (закони громадян співтовариства вnz, спільно розроблені і прийняті суб'єктами освітнього процесу для регулювання усієї життєдіяльності у вnz); ці норми і закони працюють на рівні забезпечення діяльності навчальних колективів, асоціацій, майстрових і окремих груп; захід - звичка культурних форм індивідуальної і спільної діяльності викладачів і студентів, які відповідають їх спільним інтересам і спрямовані на підтримку культурного самовизначення, культурної ідентичності, їх творчої самореалізації.

Як показує аналіз психолого-педагогічної літератури, можна навести як приклад два явища нашого життя - культуру і освіту - у вигляді взаємозв'язку: культура є умова освіти, освіта є умова культури. Ця позиція дозволяє нам вважати за доцільне використання терміну "культурно - освітнє середовище вnz", підкреслюючи тим самим їх постійну єдність.

У рамках нашого дослідження особливу актуальність набуває наступна позиція. Пов'язана з розглядом середовища (К. Абульханова-Славська, Л. Виготський, Н. Крилова, Н. Селіванова, Р. Серезникова та ін.) як складної і неоднозначної системи умов розвитку особистості, з одного боку, супротивна їй, а з іншого боку, змінювана діями і вчинками самого студента. При аналізі системи "студент-середовище" положення студента розглядається як центральне. Як відмічає Г. Щедровицький, у взаємовідношенні організму з середовищем "два члени відношення вже рівноправні"; суб'єкт є первинним і початковим, середовище задається за відношенням до нього як щось, що має ту або іншу значущість для організму.

Висловлена позиція доповнюється думкою Н. Криловою про те, що опозиція "середовище-людина" розрізняється за характером і формам - вона може бути непрямую і малопомітною, може маскуватися і приймати абсурдні форми, проте вона завжди стимулює потребу кожного члена співтовариства зберігати і охороняти свою індивідуальність, свободу і суверенність свого буття і його постійну активність.

Ці висловлювання вказують, що середовище має певну значущість для кожної людини, від якої багато в чому залежить його розвиток в ній.

Сучасна філософія освіти не розглядає середовище як вирішальний чинник

індивідуального розвитку. Середовище представляється складною системою, що включає людину, яка своїми діями і вчинками активізує, будує ті або інші елементи середовища і тим самим ніби створює її для себе шляхом проб і помилок. Йдеться про складнішу і різноманітнішу, суперечливішою, взаємозалежною і, головне, не площинною, а просторово-об'ємному зв'язку індивіда із оточенням.

Вивчення літератури з цієї проблеми (В. Андрєєв, Г. Батищев, Н. Бердяєв, Т. Георгієва, М. Коул, Н. Крилова, В. Розін, В. Ясвін ін.) дозволило виділити основні напрями дослідження культурно-освітнього середовища :

- визначення сенсу культури, що є теоретичною основою вивчення культурного середовища внз;
- вивчення різних аспектів освіти, що є теоретичною основою вивчення освітнього середовища.

Це, у свою чергу, визначає логіку методологічного аспекту дослідження : культура - культурне середовище, освіта - освітнє середовище, сенс і компонентний склад культурно-освітнього середовища внз як чинника професійного становлення студентів. Ефективне рішення створення культурно-освітнього середовища внз неможливо без глибокого розуміння того, що таке культура, без розробки культурологічного метапринципу в дослідженні. І це не випадково, бо навіть саме поняття "культура" дуже близько таким основним поняттям педагогіки, як освіта і виховання. Як вказують автори (А. Арнольдів, Б. Гершунський, М. Мід, Е. Орлова та ін.), культура - також набір культурних засобів і технологій діяльності, що передаються з покоління в покоління, розвиваються ними; основна умова і процес включення людей в співтовариство. Культура - це і картина світу, особливості світосприйняття і світопояснення. Н. Крилова пропонує наступне філософське розуміння: культура - це сума духовних досягнень і пам'ять людства; творче самовираження людей (результат і процес творчості); сукупність загальнозначущих сенсів, знаків і символів; система норм і зразків поведінки, що існують в суспільстві; основа соціальної поведінки, успадкована від попередніх поколінь (мова, теоретичні ідеї, повсякденні культурно організовані види діяльності); спосіб життя або життєдіяльності, а також їх контекст; сукупність матеріальних і духовних цінностей; щільність досвіду; досягнення особи, що залучаються нею і що залучають її до суми загальнолюдських досягнень .

Важливим, як показує аналіз теорії культури (А. Арнольдів, В. Козирєв, Н. Крилова, В. Лекторський, С. Моложавий та ін.), є питання про її основні функції . Серед них учені виділяють головні:

- 1) перетворююча, та, що відповідає необхідності пристосовувати природу, включаючи і природу самої людини, до потреб суспільства;
- 2) організаційна, та, що відповідає необхідності створення моделі майбутнього;
- 3) пізнавальна, та, що забезпечує накопичення і поглиблення знань про об'єктивні закони буття;
- 4) ціннісно-орієнтаційна, та, що відповідає необхідності консолідації суспільства єдиними ідеалами, оцінками, нормами;

5) комунікативна необхідність забезпечувати спілкування людей усіма доступними для цієї культури засобами, що має на увазі;

6) соціальна, та, що відповідає потребам кожної соціальної системи формувати людей по її образу і подібності;

7) регулююча, дозволяє корелювати громадські стосунки і поведінка людини відповідно до норм, прийнятих в цьому соціумі;

8) гуманістична, припускає формування особи у відповідних умовах;

9) адаптивна, така, що відповідає необхідності встановлювати відповідність між собою і умовами зовнішнього середовища в цілях самозбереження.

Як доведено ученими (Г. Батищев, А. Валицька, Л. Виготський та ін.) в усіх варіантах освіта в тій або іншій мірі поєднуються з культурою або ж складає її органічну частину. Освіта можна, загалом, визначити як процес, систему і інститут, що забезпечують засвоєння знань, орієнтацій і досвіду, накопиченого в суспільстві. Освіта носить різноманітний характер - від домашнього навчання дитини грамоті до самоосвіти через читання книг, подорожі та ін. Проте його найбільш суттєвим компонентом є соціальний інститут, що створюється системою освіти, різними навчальними закладами.

Усе це дозволяє нам стверджувати, що вищий навчальний заклад є тим середовищем, в якому відбуваються все вище названі процеси.

Зупинимось дещо детальніше на загальнопедагогічних основах освіти, що визначаються його культурологічним початком.

Освіта – це процес передачі накопичених поколіннями знань і культурних цінностей. Зміст освіти черпається і поповнюється із спадщини культури і науки, а також з життя і практики людини. Тобто освіта є соціокультурним феноменом і виконує соціокультурні функції.

Існують різні погляди на зміст терміну "освіта". И. Лернер констатує: "Освіта, чіткого визначення якої в літературі немає, але яке в той же час різноманітно, є явище діяльності за визначенням і формуванням образу людини і його місця у світі (є багато інших близьких визначень)". Це розуміння суті освіти точно відповідає семантиці це слова і, як видно, включає смислові структури, безпосередньо пов'язані з культурою суспільства. Слово "освіта" охоплює такі семантичні поля: а) процес створення, породження чогось нового, б) формування чого-небудь згідно із заданим зразком. За відношенням до звичного слововживання типу "шкільна освіта", "народна освіта", "система освіти" і ін. воно перетворилося на номіналізацією, за якою вже майже не недоглядає первинний сенс процесу, що розгортається.

Дійсно, в Законі України "Про освіту" акцент поставлений прагматично: під освітою розуміється "цілеспрямований процес виховання і навчання на користь людини, суспільства, держави, що супроводжується констатацією досягнення громадянином (що навчається) встановлених державою освітніх рівнів (освітніх цenzів)".

Різні значення слова "освіта" розглядаються також І. Богдановою: "Коли ми говоримо про освіту, маємо на увазі:

- відбиток на людині слідів повчальних і виховних технологій, практик і

ситуацій, через які він пройшов під час свого життя;

- освіту як особливу сферу, що існує в суспільстві разом із іншими сферами, : господарства, проектування і тому подібними, - і що забезпечує відтворення цього суспільства, підготовку нових його членів.

- освіта як особливий метод в педагогічній роботі;

- освіта як особливий історичний тип культурного змісту".

При цьому важливо пам'ятати, що цей "зразок" завжди носить соціально обумовлений характер. Як відмічає К. Ушинський: "В основі особливої ідеї виховання у кожного народу лежить, звичайно, особлива ідея про людину, про те, який має бути людина за поняттями народу у відомий період народного розвитку. Кожен народ має свій власний ідеал людини і вимагає від свого виховання відтворення цього ідеалу в окремих особах" .

Таким чином, підводячи підсумок, зазначимо, що культура і освіта виступають провідними чинниками громадського прогресу, розвитком цивілізації і особи. Така їх взаємозв'язок дозволяє нам надалі говорити про взаємозв'язок культурної і освітньої середовищ у рамках вищого навчального закладу, інтегрувати їх в одну культурно-освітнє середовище внз.

Павлова В.А.

ПРО ПРАКТИЧНУ ПІДГОТОВКУ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ НАПРЯМІВ

Одне з основних завдань вищого навчального закладу полягає у підготовці студентів до майбутньої трудової діяльності. З одного боку – це озброєння їх основами знань, необхідними в роботі, а з іншого – формування професійних умінь та навичок. Тому практична підготовка студентів-економістів у Дніпропетровському університеті імені Альфреда Нобеля полягає у поєднанні сформування знань, умінь і навичок щодо специфіки тієї чи іншої професії та проходження різного виду практик на підприємствах і організаціях.

Звичайно, кожна професія потребує оволодіння специфічними вміннями. Для економічних напрямів підготовки, де робота фахівця пов'язана в основному з вирішенням практичних завдань і прийняттям певних рішень в тих чи інших ситуаціях, а успіх полягає у здатності використовувати набуті знання у мінливих умовах виробництва, практична підготовка особливо важлива. Економіст як аналітик повинен уміти планувати свою діяльність, приймати оперативні рішення на основі аналізу ситуації, контролювати хід результатів праці. Уміння формуються в процесі повторення багато разів відповідних завдань з певних дисциплін. Для вирішення цієї проблеми в університеті у минулому навчальному році було затверджено навчальні плани нового покоління, де практична складова займає більше 50%.

Для відпрацювання умінь і навичок кафедри мають відповідні потребам підготовки фахівців спеціалізовані кабінети; викладачі використовують активні методи навчання для закріплення навичок; є навчально-методичні матеріали для

самостійної роботи студентів. Студенти залучаються до різного роду творчих конкурсів і турнірів, виконують індивідуальні завдання, що викликають необхідність пошуку нових знань, а відтак розвиток професійного мислення.

Проте звичайно, уміння переходять в навички лише в ході виробничої практики. Концепція практичної підготовки фахівців за економічними напрямами відповідає вимогам «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» та здійснюється за Положенням про проведення практики студентів у Дніпропетровському університеті імені Альфреда Нобеля.

Студенти економічних напрямів мають можливість протягом п'яти років пройти навчальну, виробничу та переддипломну практику.

У минулому навчальному році для проходження практики було залучено близько 200 різних підприємств і організацій.

За основну мету практика має оволодіння студентами відповідних напрямів сучасними методами і формами організації праці у своїх сферах діяльності, закріплення теоретичних знань, одержаних в процесі навчання, формування у майбутніх спеціалістів професійних умінь і навичок роботи в реальних умовах, прищеплення потреб систематично поповнювати свої знання і творчо використовувати в практичній діяльності, формування професійного уміння приймати самостійні рішення.

Перелік необхідних практичних знань і умінь та рівень їх достатності відображається в програмах практики, а їх досягнення визначаються звітом студента. Важливим моментом практичної підготовки випускника є його участь в ярмарках вакансій, тренінгах, семінарах, круглих столах з участю представників бізнес структур, проходження стажувань. Часто суттєву роль відіграє уміння скласти резюме. Саме це питання в університеті вирішується шляхом ефективної співпраці кафедр з центром кар'єри.

Одержання відповідної практичної підготовки в перспективі стає запорукою успішної трудової діяльності, оскільки її база створюється саме в університеті. Проте є достатньо велика кількість проблем, що пов'язані насамперед з умовами розвитку ринку праці та вимогами до молодого фахівця, які він в принципі з перших трудових кроків не може задовольнити. Так, опитування випускників 2011 р. показало, що за економічними напрямами з магістрів на момент закінчення університету працювало від 41% до 73% випускників за різними спеціальностями. З них за спеціальністю від 75% до 100%. З бакалаврів працювало від 27% до 79% випускників цього освітньо-кваліфікаційного рівня. З них за спеціальністю від 75% до 95%.

На обліку в центрі кар'єри університету на початок навчального року знаходиться 105 заявок на вакансію, з них від випускників економічних напрямів 29,5% від загальної кількості заявок. За останні три місяці до центру кар'єри університету надійшло 37 пропозицій від роботодавців, з них 25 стосувалися випускників економічних напрямів.

Такі характеристики дозволяють констатувати наявність проблем щодо потреб та працевлаштування випускників на момент закінчення університету.

В свою чергу, підприємства-бази практики практично не створюють умов для формування у практикантів відповідних умінь, часто практика носить формальний характер, підприємства у своїй більшості не зацікавлені в результативності проходження практики.

Це змушує професорсько-викладацький колектив університету шукати шляхи підвищення конкурентоспроможності випускників за рахунок їх достатньої практичної підготовки та підвищення ефективності її проведення у ланцюгу «практичні заняття – практика – працевлаштування».

З цією метою викладачі університету особливу увагу приділяють забезпеченню формування умінь та навичок студентів в процесі в процесі проведення практичних занять, застосовуючи активні методи, технічні засоби навчання, практикують проведення занять у форматі віртуального підприємства, імітаційних вправ, екскурсій на виробництво, з залученням фахівців-практиків тощо, що відображається у технологічних картах занять. Суттєвий ефект має практика запрошення керівників практики від підприємств на захист звітів студентів про практику та представників підприємств і організацій на державну атестацію з метою забезпечення відбору майбутніх фахівців для роботи та працевлаштування. Зв'язки з випускниками університету передбачають не тільки констатацію їх кар'єрного зростання, але й тісну співпрацю з тими випускниками, які працюють за фахом, таким чином збільшуючи перелік підприємств, які можуть бути потенційними базами практики та місцем для працевлаштування майбутніх випускників. Важливою є робота центру кар'єри щодо підвищення рівня працевлаштування студентів університету та його випускників шляхом ознайомлення їх з сучасними методами підготовки до трудової діяльності, навчання складати резюме, своєчасного інформування про вакансії, можливості стажування, проведення різних заходів сумісно з кафедрами та роботодавцями, у тому числі міжнародних компаній і організацій.

Певну позитивну роль відіграють позаурочні заходи кафедр та напрямів підготовки, спрямовані на формування у студентів професійного самовизначення, їх конкурентних переваг за рахунок набутих навичок у сфері майбутньої спеціальності у формі проведення професійних конкурсів, зустрічей з роботодавцями, засідань «круглих столів» з актуальних питань бізнесу і інших сфер діяльності, залучення студентів до науково-дослідної роботи з конкретними результатами дослідження реальних виробничих процесів і напрямів їх удосконалення тощо.

Таким чином, ефективна підготовка майбутнього фахівця, характеристики якого могли б задовольнити сучасний ринок праці, можлива за умови бажання самого випускника відповідати вимогам та поєднання зусиль різних підрозділів вищого навчального закладу щодо забезпечення якісної практичної підготовки.

Рязанцева А., Моисеенко Л.Н.

БОЛОНСКИЙ ПРОЦЕСС В УКРАИНЕ И ПРИНЦИПЫ РАЗРАБОТКИ МОДЕЛИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ

Высшее образование в современных условиях приобретает все большую значимость как инструмент экономического, социального и культурного развития на региональном и национальном уровнях. Мировой опыт свидетельствует, что без опережающего развития системы образования и профессиональной подготовки ни у одной из стран нет шанса на успех: путь в будущее лежит через образование. Существенной особенностью высшего образования и профессиональной подготовки становится усиление их системной ориентации во всех сферах общественной жизни. При всех различиях между системами профессионального образования в их построении и функционировании обнаруживаются сходные тенденции, обусловленные необходимостью соотнесения профессиональной подготовки с потребностями социально-экономического развития.

Украина официально является членом единого образовательного пространства и уже не первый год работает в режиме локальных экспериментов по внедрению элементов Болонского процесса и реформации образования. В связи с четкой ориентацией нашего государства на интеграцию с Европой вопрос Болонского процесса приобретает особую актуальность.

Решениями вопросов внедрения в образовательную систему и освоения Болонского процесса занимались многие авторы, в том числе В. Байденко., Ю. Давыдов, М. Добрынин, В. Касевич, В. Кремень, А. Панков и др. [1]

Целью статьи является рассмотрение теоретических и практических принципов построения модели профессиональной подготовки студентов в рамках Болонского процесса.

В странах с развитой рыночной экономикой широко обсуждаются как концептуальные проблемы, так и более частные, связанные с реформированием системы профессиональной подготовки выпускников вузов, способных быстро адаптироваться на рынке труда. Идет постоянный поиск моделей, направленных на совершенствование образовательных программ и технологий подготовки специалистов. В Украине реформирование образования и системы подготовки специалистов связывают с реализацией принципов Болонского процесса [2].

Болонский процесс – процесс сближения и гармонизации систем образования стран Европы в рамках Болонского согласования, с целью создания единого европейского высшего пространства высшего образования.

Целями Болонского процесса, достижение которых ожидалось к 2010 году, являлись:

- построение европейской зоны высшего образования как ключевого направления развития мобильности граждан с возможностью трудоустройства;
- формирование и укрепление интеллектуального, культурного, социального и научно-технического потенциала Европы; повышение престижности в ми-

ре европейской высшей школы;

- обеспечение конкурентоспособности европейских вузов с другими системами образования в борьбе за студентов, деньги, влияние; достижение большей совместимости и сравнимости национальных систем высшего образования; повышение качества образования;

- повышение центральной роли университетов в развитии европейских культурных ценностей.

То есть, каждый Вуз единой образовательной зоны, как автономная единица должен формировать в своих учащихся профессионалов, дипломы которых будут цениться, как в своей стране, так и за рубежом.

Болонская система предполагает мобильность студентов, преподавателей, выпускников. Создание условий, когда участникам учебного процесса было бы легко переезжать из одной страны в другую с целью дальнейшего обучения и трудоустройства.

Для практического осуществления подобных возможностей участникам отечественного учебного процесса необходимо иметь экономические возможности, интеллектуальные способности и внутреннюю мотивацию. Обязательным условием является также знание субъектом языка той страны, в которой он намерен получать высшее образование.

Каждый из европейских Вузов имеет лимит на прием иностранцев, и поэтому если же есть намерения получать стипендию, а количество грантов и стипендий также строго ограничено, поэтому лентяям и троечникам даже нечего надеяться на их получение.

Несмотря на то, что бесплатное обучение проводится, преимущественно, на языке той страны, где находится Вуз, иногда случаются и исключения из этих правил. Например, в Швеции, Финляндии или Норвегии вы можете совершенно бесплатно получить желаемое образование на английском языке.

Но в основном обучение на английском языке платное, как, например, в Чехии и Польше. Гуманитарная природа образования в свете Болонского процесса ставит конкретную задачу широкомасштабной подготовки студентов, готовых к обучению в рамках образования европейских университетов. Такая подготовка подразумевает не только традиционное, фактическое владение всеми аспектами языка, но и, прежде всего, формирование понятийного аппарата обучаемых, дающего возможность культурно-образовательной ориентации и деятельности в Европейских высших учебных заведениях [3]. В связи с этим главной задачей представляется внесение радикальных изменений в существующую программу общего курса иностранного языка. Оставляя неизменными основные цели и задачи подготовки студентов по иностранному языку, нам кажется, следует значительно расширить тот раздел, который связан со страноведческой и культурологической подготовкой.

Не секрет, что наиболее трудным является для студентов первый год обучения. Во – первых, студент-первокурсник проходит довольно жесткий период трансформации понятия своей роли в образовательном процессе. Во- вторых, недостаточное владение иностранным языком является тормозом в отношении

образовательных перспектив. С другой стороны, обучение иностранному языку облегчается в связи с возникновением новых мотивационных условий, при которых студент видит реальную возможность достижения своих образовательных целей, где язык является самим собой разумеющимся компонентом расширения образовательного поля.

Следующей проблемой, которую мы решили выделить, является идея создания Зоны европейского высшего образования и параллельно создание Зоны европейских научных исследований [4].

Украина, как правопреемница СССР имеет опыт организации научной работы, ведь наука в СССР была одной из наиболее развитых отраслей народного хозяйства. В научных организациях работало 0,3 % населения СССР (1 млн человек) [5]. Наиболее были развиты технические науки и естественнонаучные дисциплины, имелись значительные достижения и в гуманитарных науках (6-7 место в мире по нобелевским лауреатам, 1/4 часть всех научных работников мира) [6]. Научные сотрудники работали как в Академии наук СССР, так и в отраслевых и республиканских академиях в различных предприятиях Министров. Однако Украине еще нужно работать над превращением вузов в научные лаборатории, где основная и главная задача сотрудников – научные исследования, а не чтение лекций.

Центрами же науки в Европе и США продолжают оставаться университеты. Основная их задача научно-исследовательская работа.

«Университет на Западе – это в первую очередь своего рода мозговой центр, говорит Роберт Миллер, эксперт по международному дистанционному образованию. – Место, где скапливается интеллектуальный потенциал». Задача сотрудников не только в том, чтобы читать максимум лекций, а в том, чтобы проводить исследования. По словам Миллера, посвящают себя преподавательской работе лишь немногие из ученых. Большинство стремится прежде всего к научной работе» [7]. Интересно, что из 10-ти Вузов, которые подготовили максимальное количество Нобелевских лауреатов, шесть из них расположены в США, два – Великобритании, и по одному во Франции и Германии.

К примеру, Колумбийский университет выпустил 88 нобелевских лауреатов, Чикагский университет – 81, Кембриджский – 80, Массачусетский технологический институт – 79, Гарвардский университет – 71, и заканчивает список нобелевских лауреатов Геттингенский университет – 42.

Материально-техническое обеспечение и инфраструктура кампусов этих Вузов, как правило, находятся на самом высоком уровне. К услугам студентов – отличные библиотеки, интернет, лаборатории, оборудованные по последнему слову науки и техники. Именно поэтому учеба в США и Европе с каждым годом привлекает все больше иностранных студентов.

Важным нам кажется также и опыт американских и европейских Вузов в праве определять содержание образования, соотносясь с такими факторами, как: контингент обучающихся, финансовые возможности, уровень научной и педагогической квалификации преподавательского состава, потребностей рынка труда. Так, например, в США изучаемые в Вузе дисциплины делятся на обще-

обязательные, специальные и предметы по выбору, которых в вузах США достаточно много – более 30. Не исключается возможность создания индивидуальных программ обучения. Вся система организации учебного процесса, в частности, элективность изучаемых дисциплин, способствует подготовке специалистов широкого профиля.

Полезным для наших студентов была бы и практика университетов Германии, в которых обязательным условием получения высшего образования является необходимость овладеть второй специальностью (по выбору, но с учетом потребностей рынка).

Таким образом, в условиях рыночной экономики выпускник вуза является активным субъектом на рынке труда, свободно распоряжающийся своим капиталом – квалификацией. Государство не выступает гарантом трудоустройства выпускника. Вопросы поиска рабочего места и определение релевантности полученной специальности запросам работодателя теперь приходится решать самому индивиду. Способность выпускника вуза воспользоваться свободой самоопределения будет определяться в конечном счете содержанием его профессиональной подготовки и активностью самой личности. Высокая подвижность конъюнктуры рыночной экономики обуславливает то обстоятельство, что человеку приходится не только часто менять место работы, но со временем приобретать все новые квалификации, а возможно, и кардинально сменить профессию. Узкопрофильная подготовка специалистов, идеально приспособленных к требованиям раз и навсегда выбранной профессии, в данном случае не отвечает ни современным реалиям, ни потребностям самих обучающихся.

Сложные и противоречивые социально-экономические процессы, происходящие в современном обществе, породили потребность кардинальной смены парадигм в образовательной сфере и необходимость внедрения Болонского процесса. В качестве концептуального принципа этого процесса выделена идея о приоритете в системе высшего образования интересов личности, адаптивных современным тенденциям общественного развития. При этом особое внимание уделяется реализации принципиально новых целей высшего образования, которые должны создать условия как для определенного развития отдельной личности, так и общества в целом.

Література

1. Бурик М. Болонский процесс в мире и на Украине // Пропаганда. – 2009. – [Электр. ресурс] – <http://propaganda-journal.net/1151.html>
2. Меле Ф., Школьников В., Хертриш В., Валлен Ж. Население & общество. От чего умирают в России и во Франции? (рус.) // Мир России. — 1997. — № 4. — С.12-18.
3. Кремень В. Болонский процесс: сближение, а не унификация // Зеркало недели. – 2003. – № 48 (473) [Электр. ресурс] – <http://www.mirror.kiev.ua>.
4. Поляков Н.В., Савчук В.С. Болонский процесс в Украине и России: болевые точки // Информационно-Аналитический Портал. – 2009. [Электр. ресурс] – <http://www.ia-centr.ru/expert/4261/>

5. Никита Мендкович. Наука в СССР и в России (рус.). «Полярная звезда» (4 сентября 2007).

6. Фирсов А.Д. Болонский процесс в Украине: точка зрения // Траектория. – 2007. [Электр. ресурс] – http://www.trajectory.org.ua/analytics/education-viewpoint/bolon_proc.html

7. Корсак К. Мифы о Болонском процессе// Зеркало недели . –2005. – № 39 (567) [Электр. ресурс] – <http://www.zn.ua/3000/3300/51424/>

Самофалова Т.В., Олизько В., Шамшурова Т.

СТИПЕНДИЯ СТУДЕНТА: ПОТРЕБНОСТИ И ДОХОДЫ

Каждый год жизнь некоторых людей кардинально меняется: из беззаботных школьников они превращаются в студентов. И почти все рады этим переменам. Ведь, студенчество – самая лучшая, самая весёлая пора. Это не только учёба, посещение института. Ещё это посиделки в кафе, походы в клуб в поисках приключений. Вот только за все эти удовольствия приходится платить из своего кармана... а как пополнить этот карман? Как ни странно, при помощи стипендии. Она хоть и маленькая, но всё же, это деньги, которые студент получает за свои честно заработанные оценки. И нам как первокурсникам стало интересно: что такое стипендия, за что она начисляется и как изменялась с течением времени?

Стипендия – это постоянное денежное пособие, выплачиваемое учащимся высших и специальных учебных заведений. Назначается на основании Порядка назначения и выплаты стипендий, утверждённого Постановлением Кабинета Министров Украины №165 от 5 марта 2008 года. Стипендия начисляется студентам, которые по результатам семестрового контроля имеют средний бал успеваемости «4,0-4,99» по пятибалльной шкале оценивания. Размер стипендии для студентов направления подготовки «Горное дело» на 01.09.11. составляет 645,40 гривен, направления подготовки «Экономика и менеджмент» - 530 гривен. Кабинет Министров Украины установил для студентов высших учебных заведений III – IV уровня аккредитации, которые учатся за образовательно-квалифицирующимися уровнями «Бакалавр», «Специалист», «Магистр» минимальную ординарную академическую стипендию в размере 530 гривен в месяц, социальную стипендию для студентов, лишённых родительской опеки – 1060 гривен, академическую стипендию Президента Украины – 1000 гривен. Нам кажется, что каждый ученик, который хочет стать студентом, мечтает о стипендии. Но, к сожалению, когда желание осуществляется и романтично настроенный абитуриент перевоплощается в студента-первокурсника с пластиковой карточкой у банкомата, то он уже иначе смотрит на сложившуюся ситуацию. И вот здесь возникает вопрос: можно ли прожить на стипендию, которую нам сейчас платят? А ведь было время, когда студент мог не только прожить, но и отложить деньги на более крупные покупки.

Например, в 70-е годы стипендия студентов составляла 25 рублей. Вы мо-

жете подумать, что это мало, но по расценкам того времени, такая сумма считалась приличной. Ведь хватало: на обеды в столовой, которые стоили 40 копеек; заплатить 3 рубля за месяц проживания в общежитии; на проездной билет – 5 рублей; ещё и на развлечения деньги оставались: в кино сходить - 20-30 копеек или на дискотеку - 35 копеек. В это время у студентов был большой стимул для хорошей учёбы – ведь если получил стипендию, не надо было больше ни о чём беспокоиться.

Студенческая жизнь такая интересная, что о ней сняли множество фильмов. Без сомнений, самая известная кинокартина о студентах, снятая в СССР, – это комедия Леонида Гайдая «Операция Ы, и другие приключения Шурика». И пусть студентам посвящена лишь одна новелла – «Наваждение», мы знаем всё наизусть: и автомат с газировкой, и совместное поедание сосисок за тетрадкой с конспектом. Было бы неправильно обделить вниманием такой яркий фильм 70-х годов как «Баламут», в котором главный герой Пётр Горохов меняет обучение в вузе на солдатскую форму.

А вот в 80-е годы вопрос стипендии немного обострился. Конечно, она повысилась до 40 рублей в месяц, но и цены росли вверх. Поэтому студентам приходилось экономить на развлечениях, чтобы хватало на обед в столовой - 60-70 копеек, оплатить общежитие - 5 рублей в месяц, проездной билет - 6 рублей. В 40 рублей не уложишься, но можно было сэкономить и пойти в кино, билет на сеанс стоил 50 копеек, или на дискотеку (концерт «Алисы») - 2 рубля. А если не хотелось себе ни в чём отказывать, студенты были вынуждены подрабатывать.

К ярким фильмам данного периода можно отнести кинокартину о несостоявшемся студенте Иване из «Курьера» (1986) и о студенте-историке Косте из «Покровских ворот» (1982).

Можем написать километры текстов, из которых умеющие считать, сравнивать и думать люди поймут, что 25-40 рублей в СССР для студента не были «завалывшейся в кармане мелочью, на которую всё равно ничего не купишь», а средствами, на которые можно было жить и учиться.

Стипендия в 90-е годы безнадежно отстала.

С 10.01.1992 года на территории Украины были введены в обращение украинские банкноты, имевшие название купон, и номинированные в рублях. Официально они назывались карбованцы, так же встречалось название купон-карбованцы.

С 2.09.1996 года начался обмен купон-карбованцев на гривны в соотношении 100000 купон-карбованцев = 1 гривне. С этого дня в банках выдавали только гривны. И эта процедура продолжалась до 1998 года.

Параллельно тому, как изменялась денежная единица Украины, развивалась инфляция. Так за 4 года хлеб подорожал с 20-ти копеек до 600 рублей. В довершение объявили деноминацию – деньги лишились трех нулей. В эти годы стипендия была очень не стабильная.

На что хватало этой стипендии: цены на продукты менялись в одночасье. В 1990-м году обед в Макдоналдсе стоил 4 рубля. А в 1993-1994 годах сумма в 10 тысяч стала символической. Бывало, что на эти деньги можно было пару раз

пообедать в студенческой столовой... Более или менее ситуация выровнялась в 1996-1997 годах перед деминацией. На стипендию можно было треть месяца питаться или несколько раз сходить в кино и кафешки. Или накопить на кассетник и ролики. В этот период ярко была видна граница между богатыми и бедными студентами. В чем можно убедиться на примере студента Игоря из фильма «Ворошиловский стрелок»(1999). Таким образом, в 90-е годы студенты все работали, либо полностью сидели на шее у родителей.

На сегодняшний день академическая стипендия для студентов вузов III – IV уровня аккредитации составляет 530 гривен. Если подсчитать на что ее хватает, то можно сделать весьма печальные выводы:

- Общежитие: 150 гривен в месяц (в КИИ ДонНТУ).
- Проезд: от 120 до 250 гривен.
- Питание: если тратить в день от 20грн(+/- 10грн), то выходит до 150 гривен в неделю.

Что уж говорить о развлечениях! На них надо либо заработать, либо потратить всю стипендию на несколько походов в кино, концерты и остаться ни с чем. А чтобы поехать куда-нибудь отдохнуть на недельку нужно еще и откладывать! Так что на стипендию современного студента без слез не взглянешь. Что поделывать, каждый крутится, как может.

По мнению авторов, студенты, желающие достойно жить, должны работать, а не рассчитывать только на стипендию. Считаем, что целью государства не может быть выплата стипендий, на которые студенты могут более или менее безбедно жить. У государства нет таких возможностей и, если говорить откровенно, таких стипендий нет ни в одной стране мира. Для Украины важным вопросом является последовательное реформирование системы образования. Нужно использовать лучший опыт других стран, а не просто копировать их по этому вопросу. Так, например, в США студенты получают бесплатную помощь как от государства, так и от университетов. Но этой помощи тоже не достаточно для достойной жизни. Зато они могут получить заем, который постепенно отдадут. Стипендия – это не форма материальной поддержки, а помощь для решения каких-то частных задач.

Література

1. Л. Давыдова «История одной стипендии», ж. «Кампус» №9(35), ст. 46-47
2. Постановление №165 от 5 марта 2008 г.

Шульженко В.В., Зубенко Ю.Д.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ УНІВЕРСИТЕТУ

Актуальність. Автоматизація роботи вузів, як і будь-яких інших структур науки і бізнесу досить актуальна. Вона дозволяє зосередити зусилля на першочергових справах, а інші перекласти на техніку. В результаті непроста робота виконується швидко і ефективно.

Постановка проблеми. Автоматизація організації дає гарний ефект, але зазвичай використовується автоматизація робочих місць, це дозволяє певному співробітнику працювати більш ефективніше. Але в глобальному масштабі ефективність залишається досить малою, так як АРМи не можуть обмінюватись між собою даними. Щоб роботу зробити більш ефективною, потрібно всі робочі місця об'єднати в єдину систему. Така система називається єдиний інформаційний простір. Інформація, яка потрапила в систему буде доступна кожному підрозділу, який їх потребує. [1, с. 12]

Для реалізації поставленої задачі потрібно створити єдину базу даних, для роботи з нею створити АРМи, які б дозволили розподілити виконання задач між працівниками і при цьому дозволяли доступ тільки до тих даних, які необхідні даному співробітнику для вирішення його задачі. Тобто створити систему безпеки, яка б з одного боку захищала від несанкціонованого доступу, а з іншого дозволяла виконувати поставлені задачі закріпленим за ними особам. Дана система повинна бути мережною з базою даних на головному сервері.

Оскільки система буде побудована на єдиній базі даних, то її можна умовно розділити на дві частини. На головну, дані якої будуть використовуватись в усіх або майже у всіх АРМах. До таких даних відносяться дані про студентів і дані відділу кадрів, так як студенти, викладачі, працівники кафедр, деканатів і т.д. безпосередньо приймають участь в навчальному процесі. На основі цих даних організовується навчальний процес і система доступу. До іншої частини будуть віднесені специфічні набори таблиць призначені для збереження даних конкретних АРМів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широке коло питань, пов'язаних з дослідженням перспектив розвитку принципів єдиного інформаційного простору організації, відображено в роботах вітчизняних і зарубіжних дослідників, таких, як Сілін А.Л., Сладкова О.Б., Столяров Ю.Н., Нісневич ЮЛ., Берестова Т.Ф.

Функції програми, які повинні бути реалізовані: 1) збереження найрізноманітніших даних (загальні дані студентів і викладачів, дані про успішність (журнали, залікові книги), навчальні плани, розклад, дані контрольні тощо); 2) введення і редагування даних; 3) статистична обробка даних; 4) віддалений доступ до даних (так як навчальний заклад має 3 корпуси); 5) призначення обмежень на доступ до даних; 6) захист даних від несанкціонованого доступу; 7) резервне копіювання. [4, с. 29]

Така система може не обмежуватись тільки роботою вузу, до неї можна включити і контрольно-пропускну систему, систему відео спостереження і навіть такі системи, як система автоматичного поливу клумб і газонів та інше.

Метою дослідження є розгляд принципів побудови єдиного інформаційного простору університету, створеного на архітектурі Клієнт-Сервер та економічних аспектів його розробки та впровадження.

Викладення основного матеріалу. Для єдиного інформаційного простору, однією з вимог якого є не прив'язаність працівника до робочого місця найдоцільнішим вибором є архітектура "Клієнт-Сервер". Такий вибір обумовлений тим, що для роботи такої системи потрібен централізований підхід збереження даних. Це означає що СУБД і сама база даних повинні зберігатися на окремому сервері, а клієнт повинен мати можливість доступу до цих даних віддалено. Сам підхід "Клієнт-Сервер" має багато видів реалізації, але зважаючи на те, що фізично локальна мережа нашого університету побудована на основі витої пари, то навіть при встановленні високошвидкісних мережних карт на машини клієнтів мережа буде перевантажена. Така ситуація виникає із за особливостей роботи такої архітектури. Наприклад якщо БД і СУБД встановлені на сервері, а ПК клієнта встановлене на віддаленому ПК, то клієнт відправляє запит до сервера отримуватиме дані по каналу зв'язку. А зважаючи на об'єми цих даних і кількість користувачів, які одночасно працюють в системі, то швидкість обміну буде дуже низькою. А значить користувачі більше чикатимуть на обробку даних аніж працюватимуть. Було прийнято рішення організувати архітектуру "Клієнт-Сервер" за принципом: "Товстого і тонкого клієнтів". В даному випадку СУБД, БД і ПК клієнта встановлюються на сервері, а клієнт зі свого терміналу або персонального комп'ютера з'єднується з сервером і працює на ньому. В даному випадку мережне обладнання фактично передає зображення для клієнта, який працює за терміналом, що суттєво розвантажує мережу. [1, с. 120]

Крім вирішення проблеми з перевантаженням мережі, така система дає можливість використовувати застаріле обладнання, ресурсів якого замало, щоб використовувати його як персональний комп'ютер. А в подальшому дозволить економити на комп'ютером обладнанні. Так як комп'ютер-термінал значно дешевший ніж персональний. А зважаючи на те, що більшість комп'ютерів використовуються як друкарські машинки, то більшість відділів без проблем перейде на термінали.

Що до обладнання сервера, то до нього досить специфічні вимоги. Він повинен реалізовувати RAID - масиви, які збільшують стійкість до відмови обладнання, що захищає інформацію від виходу з ладу накопичувачів інформації. А також на сервері повинно бути встановлене високошвидкісне мережне обладнання. Для визначення інших параметрів а також оптимального співвідношення ціни - продуктивності проводиться дослідження ринку серверів. [3, с. 78]

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, можна сказати, що на етапі розробки і тестування, досить апаратного забезпечення яке вже закуплено університетом. Для цього буде досить одного з серверів, які вже працюють і машини клієнта. А для впровадження єдиного інформаційного простору потрібно закупити

серверне обладнання, так як можливостей вже існуючого серверного обладнання недостатньо. Особливо це відноситься до таких моментів, як резервне копіювання інформації. Так як серверне обладнання, яке використовується побудовано на архітектурі персонального комп'ютера. А така система не захищає дані від фізичного виходу з ладу носіїв інформації і не призначена для безперервної роботи, що дуже важливо для роботи обраної архітектури. Особливо зважаючи на те що деякі відділи навчального закладу працюють значно довше ніж основні. Що до програмного забезпечення то на сервері і персональних комп'ютерах які будуть клієнтами для даної системи буде використовуватися операційна система Windows (Windows Server 2003-для сервера і Windows XP для персональних комп'ютерів), таке рішення прийняте тому, що дані системи закуплені університетом. Ще одним аргументом на користь цього рішення є те, що система єдиного інформаційного простору буде написана під ці операційні системи. А от, що до терміналів то на них можна використати операційну систему Linux, головною перевагою такої системи є її безкоштовність.

Що до розробки програмного забезпечення, то було проаналізовано багато продуктів, які дозволяють створювати БД і реалізувати програмне забезпечення клієнта. Обрано три продукти, а саме: Microsoft Visual Basic 2005, Microsoft SQL Server 2005 Express Edition, Microsoft Office Access 2003, багато інших продуктів відкинуті по причині моральної застарілості і закінчення ліцензії [2, с. 36]. Отже, як видно, така система дає багато переваг як суто практичних, так і економічних.

Перше, що дає така система, це можливість перегляду і редагування даних, відповідно до допуску, з будь-якого робочого місця, або загального терміналу (для студентів, так як вони постійного робочого місця не мають). Зменшується час підготовки стандартних звітів, так як ця операція автоматизована і для їх підготовки потрібно натиснути відповідну кнопку. Ще однією можливістю є отримання статистичних даних і оцінок роботи, як навчального закладу в цілому так і окремих його частин. Це дасть можливість корегувати роботу навчального закладу.

Друге, що дає така система, це зменшення впливу людського фактору на роботу, збільшення конфіденційності і безпеки даних. Так, як система дозволяє обмінюватися даними в електронному вигляді. А це в свою чергу унеможливає втрату даних, або перегляд їх сторонніми особами, що можливо при паперовому зберіганні. Централізоване збереження даних на сервері, дозволяє їх ефективно захищати від несанкціонованого доступу. Крім того реалізується функція резервного копіювання, яка дуже ускладнена, якщо система складається з окремих АРМів, бази даних яких знаходяться у кінцевого користувача.

Література

1. Кириллов В.В. Основи проектування реляційних баз даних / Володимир Володимирович Кириллов. - М.: Видавництво «Вільямс», 2005. - 305 с.

2. Інформаційні системи і технології в економіці. Посібник для студентів вищих навчальних закладів / [За редакцією Пономаренка В.С.] – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. – 544 с.
3. Липаев В.В. Оценки затрат на разработку программных средств.– М.: Финансы и статистика, 2001 -348 с.
4. Новоженев Ю.В. Объектно-ориентированные технологии разработки сложных программных систем. –М.: Наука, 1999. – 242 с.

Якушев О.В., Романій С.М.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ПОКАЗНИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МЕНЕДЖЕРІВ-ЕКОНОМІСТІВ

Фізична культура відіграє важливе значення в режимі праці студентів та процесі формування професійних здібностей майбутніх фахівців. Згідно з цим визначенням, використання засобів фізичної культури для підготовки студентів до майбутньої професії вимагає певного акцентування фізичного виховання до потреб вибраної спеціальності. Саме тому в навчальних закладах важливе значення надається професійно-прикладній фізичній підготовці, в основі якої закладено процес розвитку фізичних якостей і оволодіння необхідними навичками. Фізична підготовка є комплексом прикладних знань, фізичних і спеціальних навиків та здібностей, які спрямовані на забезпечення ефективної адаптації організму людини до професійної діяльності.

Актуальність обраної теми обумовлена необхідністю формування висококваліфікованих та професійно перспективних фахівців економічних спеціальностей шляхом впливу фізичної культури на майбутню працездатність та стан здоров'я.

Фізичне виховання – це педагогічний процес спрямований на фізичний розвиток, функціональне удосконалення організму, навчання основним життєво важливим руховим навичкам, вмінням і зв'язаних із ними знаннями для успішної наступної професійної діяльності [1].

Головним завданням щодо підвищення якості підготовки спеціалістів є вдосконалення навчального процесу в вищих навчальних закладах. Однак, повноцінне використання спеціальних знань, професійних навиків можливе тільки при доброму стані здоров'я та високій працездатності спеціалістів, що можуть бути набутими під час регулярних і спеціально організованих занять з фізичної культури. Мета фізичної підготовки у процесі фізичного виховання студентів полягає у зміцненні здоров'я, підвищенні рівня професійної фізичної і психологічної підготовленості та стійкості організму до різних змін навколишнього середовища; формуванні професійно-прикладних навичок та вмінь; вихованні соціальної активності; поглибленні теоретичних знань з фізичного виховання і суміжних наук, що мають професійно-прикладне значення. У здійсненні основних своїх функцій в сучасному виробництві кожному менеджеру потрібні не тільки фундаментальна економічна підготовка, отримані професійні знання і

розрахунково-аналітичні уміння, але й високі особисті якості.

За висновками А. Файоля, засновника адміністративної (класичної) школи менеджменту [2], всякому виду діяльності та будь-якій групі функцій повинна відповідати своя професійна кваліфікаційна установка або підготовка, яка ґрунтується на необхідній сукупності наступних якостей: фізичні якості (здоров'я, сила, спритність); розумові якості (легке засвоєння, розважливість, сила і гнучкість розуму); моральні якості (впевненість, стійкість, усвідомлення відповідальності, ініціатива, почуття обов'язку, такт, почуття гідності); та знань: загальний розвиток (ерудиція); спеціальні знання (належать винятково до однієї функції - технічної, фінансової і т.д.); досвід (знання, що впливають з практики; спогади про уроки, особисто витягнутих з фактів).

На думку автора, формування професійних здібностей першочергово залежать саме від розвитку фізичних якостей, які в свою чергу спонукають до розвитку й інші вищенаведені показники. Адже сукупність особистих якостей, професійних знань і виробничого досвіду, що характеризують здатність людини до економічної діяльності, являє собою трудоий потенціал. Рівень розвитку трудоого потенціалу людини визначається двома основними компонентами: природними здібностями і набутими знаннями. Основою людського капіталу є розумові та фізичні здібності людей, їх моральні та інтелектуальні якості та інші особисті характеристики або компетенції людини.

На будь-якому сучасному підприємстві досить важко знайти людину, яка поєднувала б у собі різноманітне знання і різні розумові та душевні якості, необхідні для виконання всіх обов'язків, які покладаються на керівників-менеджерів. Найважливіші якості, якими повинен володіти майбутній менеджер-економіст – це освіта, розум, професійно-спеціалізоване знання, фізична вправність, рішучість, впевненість, сила, такт, здоровий глузд, розсудливість, чесність та здоров'я. Люди, що володіють трьома з перерахованих якостей, завжди можуть бути найняті в якості робітників-виконавців. Поєднавши разом чотири з цих здібностей, можна отримати кращого працівника-фахівця. Особу, що об'єднала в собі п'ять якостей, дуже важко знайти, а людей з шістьма, сім'ю і вісьма видами здібностей майже неможливо добути. Дослідження динаміки працездатності людини в процесі різних видів робочої діяльності показали, що вона є одним із факторів, які визначають конкретний зміст фізичної підготовки студентів. Підбираючи засоби фізичної культури, майбутні фахівці повинні знати, як правильно враховувати добові коливання працездатності, коливання її протягом робочого дня і тижня, характер та умови праці.

Відповідно до Державних освітніх стандартів всі майбутні менеджери-економісти повинні отримувати необхідний мінімум загальної та професійної підготовки [3] за чотирма основними циклами дисциплін: гуманітарних та соціально-економічних, математичним і природничо-наукових, загальним і спеціальним. Вивчення характеру та умов праці, динаміки працездатності, які супроводжують різні види професійної діяльності, дозволяє визначити конкретний зміст фізичної підготовки студентів, правильно підібрати методи і засоби фізичної культури та спорту для ефективного використання в майбутній

роботі за фахом.

Розвиток загальної витривалості має найбільше значення для вирішення завдань фізичної підготовки. Згідно з теорією фізичного виховання, для розвитку професійно важливих якостей потрібні впливи, що за своїми фізіологічними діями переважають характеристики виробничої активності. Всі види спорту є найбільш адекватними засобами в вихованні необхідних трудових якостей. В будь-якому виді спорту особливості діяльності визначаються специфікою вимог до її виконання. В одних видах спорту основні вимоги спрямовані на точність і техніку виконання, в других - на часові, просторові або силові параметри виконання, в третіх - на взаємодії, в четвертих - змішані вимоги. Вони активізують психічну діяльність у різних напрямках; вимоги до технічної точності виконання активізують контрольні функції уваги, вимоги до регулювання параметрів рухових дій - чуттєво-руховий контроль; вимоги, що пов'язані з передбаченням дій партнера - інтелектуальні функції, вимоги максимальної напруги - прояву вольових зусиль. Такі вищенаведені показники, на думку автора, найбільш ефективно формують професійні здібності менеджерів-економістів.

Розвиток прикладних якостей фізичної культури допоможе вирішити сучасні питання з приводу зростаючої потреби підприємств і фірм у відборі здібних спеціалістів; економічної необхідності формування та дбайливого використання рідкісних людських здібностей; реальної можливості досягнення необхідної професійної освіти та подальшого розвитку трудового потенціалу менеджерів у процесі економічної діяльності.

Література

1. Вікіпедія // Вільна енциклопедія. – [Електр. ресурс] – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>
2. Скібіцька Л.І. Еволюція вимог до менеджерів. – [Електр. ресурс] – Режим доступу: http://zaochka.net/catalog_p_5_p__p_88.html
3. Торган М.М. Аналіз стану підготовки менеджерів освіти до виконання професійних функцій. – [Електр. ресурс] – Режим доступу: http://www.nbuuv.gov.ua/e-journals/Vnadps/2010_1/10tmmvvpf.pdf

12. Фундаментальні та прикладні дослідження в технічних науках і їх зв'язок із напрямками сучасної економічної теорії

Антонюк М.О., Ганза А.І.

НАПРЯМКИ РЕСТРУКТРИЗАЦІЇ СИСТЕМИ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ

Розвиток ринкових відносин в Україні значним чином впливає на принципові підходи до виробки та споживання усіх видів енергії. В умовах постійного зростання цін на енергоресурси та їх неминучого наближення до світових, проблема енергозбереження стає дійсно актуальною та визначною у майбутньому вітчизняної економіки.

Питання розробки енергозберігаючих технологій та обладнання завжди займали значне місце у теоретичних та прикладних дослідженнях вчених та інженерів, але на практиці в енергетику передові технічні рішення впроваджувались не достатньо активно. Державна система штучно занижених цін на паливо (вугілля, мазут, газ) та неправдиві уявлення про необмежені запаси дешевого, природного палива привели до того, що вітчизняна промислова продукція у теперішній час є найенергоємнішою у світі, а наші комунальні господарства економічно збитковими та технічно відсталими.

Мала енергетика комунальних господарств стала заручником великої енергетики. Раніш прийняті кон'юнктурні рішення про закриття малих котелень (з міркувань їх низької ефективності та технічної і екологічної небезпеки) сьогодні перетворились у надцентралізацію теплопостачання, коли гаряча вода проходить від котельні до споживача шлях у 25-30 км, коли відключення джерела тепла внаслідок ненадходження платежів або аварійної ситуації призводить до замерзання міст зі значним населенням.

Більшість індустріально розвинених країн рухалося іншим шляхом: удосконалення теплогенеруючого обладнання за рахунок підвищення рівня його безпеки та автоматизації, ККД газогорілочних пристроїв, санітарних, гігієнічних, екологічних, ергономічних та естетичних показників; створення системи урахування енергоресурсів всіма споживачами; приводили нормативно-технічну базу у відповідність з вимогами доцільності та зручності споживача; оптимізували рівень централізації теплопостачання; перейшли до широкого використання альтернативних джерел теплової енергії. Результатом такої роботи стало реальне енергозбереження в усіх сферах економіки, включаючи комунальні господарства.

Наша держава знаходиться на початку складного шляху реконструкції комунальних господарств, яке потребує втілення в життя багатьох непопулярних рішень.

Енергозбереження є магістральним напрямком розвитку малої енергетики, та рух у цьому напрямку може значно пом'якшити негативні для більшої частини населення наслідки від росту цін на комунальні послуги.

Поступове збільшення частини децентралізованого теплопостачання, максимальне наближення джерела тепла до споживача, урахування споживачем всіх видів енергоресурсів дозволить не тільки створити комфортні умови споживачу, але й забезпечити реальну економію газового палива.

Традиційна для нашої країни система централізованого постачання теплом через котельні та магістральні теплопроводи, відома та має низку переваг. У загальному, об'ємі джерел теплової енергії на централізовані котельні доводиться 68%, децентралізовані – 28%, інші – 3%. Крупними теплофікаційними системами виробляється близько 200 тис. Гкал на рік. Об'єми виробництва теплової енергії мають тенденцію зростання приблизно на 2-3% на рік. Але в умовах переходу до нових механізмів господарювання, економічної нестабільності та слабкості зв'язків між регіонами та відомствами, багато з переваг централізованої системи теплопостачання перетворюються на недоліки. Головним з яких є протяжність теплотрас та їх зношеність. Середній відсоток зношеності оцінюється у 70-80%. Питома ушкоджувальність теплопроводів у теперішній час зросла до 200 ушкоджень на рік на 100 км теплових мереж. За експертною оцінкою 15% теплових мереж потребують невідкладної заміни. Для того щоб зупинити процес старіння теплових мереж та зупинити їх середній вік на теперішньому рівні, необхідно щороку прокладати до 4% трубопроводів. На додаток до цього, за останні 10 років в наслідок недофінансування практично не оновлювався основний фонд галузі. Таким чином, витрати теплової енергії під час виробництва, транспортування та споживання досягають у окремих випадках 70%, що призводить до низької якості теплопостачання та великих неефективних витрат.

Організаційна структура взаємодії споживачів та теплопостачальних підприємств не стимулює останніх до економії енергетичних ресурсів. Система тарифів та дотацій не відображає реальних витрат на теплопостачання.

Критичне положення, в якому опинилась галузь, передбачає найближчим часом виникнення крупної кризової ситуації у сфері теплопостачання для вирішення якої необхідні колосальні фінансові вкладення.

Насущне питання часу – розумна децентралізація теплопостачання, поквартирне теплопостачання. Децентралізація теплопостачання (ДТ) – найрадикальніший, ефективний та дешевий спосіб усунення багатьох недоліків. Обґрунтування використання ДТ у поєднанні з енергозберігаючими заходами під час будівництва та реконструкції будівель дасть значну економію енергоресурсів в Україні.

Ось вже чверть століття у розвинених країнах не будуються квартальні та районні котельні. У цих складних умовах єдиним виходом є створення та розвиток системи ДТ за рахунок використання автономних теплових джерел.

Поквартирне теплопостачання – це автономне забезпечення теплом та гарячою водою індивідуального дома чи окремої квартири у багатоповерховій будівлі. Основними елементами таких автономних систем є: теплогенератори –

опалювальні прилади, трубопроводи опалювання та гарячого водопостачання, системи подавання палива, повітря та димовловлення.

Сьогодні розроблені та серійно випускаються модульні котельні установки, які призначені для організації автономного ДТ. Блочно-модульний принцип побудування забезпечує можливість спрощеного будування котельної необхідної потужності. Відсутність необхідності прокладання теплотрас та будування котельної знижує вартість комунікацій та дозволяють суттєво підвищити темпи нового побудування. Крім того, це дає можливість використати котельні для оперативного забезпечення теплопостачанням в умовах аварійних та надзвичайних ситуацій в період опалювального сезону.

Блочные котельні представляють собою повністю функціональний закінчений виріб, який обладнано всіма необхідними приборами автоматики та безпеки. Рівень автоматизації забезпечує безперервну роботу всього обладнання без постійної присутності оператора.

Автоматика відслідковує потребу об'єкту у теплі залежно від природних умов та самостійно регулює роботу всіх систем для забезпечення визначених режимів. Цим досягається якісне дотримання теплового графіка та додаткова економія палива. У випадку виникнення позаштатних ситуацій, витоків газу, система безпеки автоматично припиняє подачу газу та попереджує можливість аварій. Багато підприємств відходять від централізованого теплопостачання, від віддалених та енергоємних котелень.

Якщо брати до уваги недолік автономного опалення від невеликих котелень та відносно невеликих димових труб та пов'язані з цим порушення екології, то значне зменшення витрат газу, впровадження програм децентралізації джерел тепла дозволяє вдвічі зменшити потреби у природному газі та у кілька разів знизити витрати на теплопостачання кінцевих приймачів.

Принципи енергозбереження, які закладені у діючій системі теплопостачання міст, стимулюють появу нових технологій та підходів, здібність вирішити цю проблему в повній мірі, а економічна ефективність ДТ робить цю сферу досить привабливою для інвестицій.

В. И. Чернышев

ЭКСПЛУАТАЦИЯ МНОГОДВИГАТЕЛЬНЫХ ЭЛЕКТРОПРИВОДОВ ГОРНЫХ МАШИН С ПРИМЕНЕНИЕМ УСТРОЙСТВ ДИАГНОСТИРОВАНИЯ

Пропонується організація планово-попереджувальних ремонтів за даними діагностування. Прогресивна система планово- попереджувальних ремонтів потребує проведення організаційних заходів, нових наукових та технічних рішень

В угольной промышленности Украины в последние годы наблюдается тенденция к увеличению единичной мощности электроприводов горных машин и стационарных установок. Вследствие этого увеличиваются капитальные затраты на их приобретение. Вынужденный простой оборудования в связи с отказом

электропривода сказывается на увеличении эксплуатационных расходов, затрат на его техническое обслуживание и потерь продукции. Надёжность работы электроприводов определяется не только проектными решениями при их изготовлении, но в значительной степени качеством эксплуатации.

Существующая на угольных шахтах система технического обслуживания и ремонта электрооборудования регламентируется требованиями правил безопасности и правил технической эксплуатации угольных шахт, положением о планово-предупредительном ремонте оборудования угольных предприятий и директивных указаний вышестоящих организаций.

Как показывают статистические данные, для электрооборудования шахтных подъемных установок только 43,5 % отказов предотвращается техническим обслуживанием, а большинство отказов происходит в рабочие смены [1].

Выходом из создавшейся ситуации, одним из направлений является эксплуатация многодвигательных электроприводов с применением современных устройств диагностирования.

Существующие в настоящее время методики и устройства позволяют оценивать техническое состояние электроприводов любого горного оборудования по следующим основным признакам отказа[2,3,4].

1.Общий и местный перегрев элементов и узлов электроприводов.

2.Выявление короткозамкнутых витков в катушках и обмотках.

3.Проверка правильности выполнения обмотки якоря электропривода постоянного тока.

4.Неуравновешенность вращающихся узлов и деталей.

5.Качество питающего напряжения.

6.Увеличение эксцентриситета воздушного зазора электропривода.

7.Износ подшипниковых узлов.

8.Нессимметричные режимы работы асинхронного электропривода.

Существующие устройства диагностирования имеют различную физическую природу, а выходные сигналы имеют разные формы и величины. Каждый диагностируемый параметр должен иметь свой собственный комплект оборудования. Такие обстоятельства снижают точность, увеличивают время и стоимость диагностирования. На практике, эти недостатки, приводят полному пренебрежению к проведению диагностирования электроприводов.

Выходом из создавшейся ситуации, одним из направлений является эксплуатация многодвигательных электроприводов с применением современных устройств диагностирования.

При управлении техническим состоянием с помощью диагностирования, полученную информацию о техническом состоянии электроприводов, обрабатывают и анализируют, подготавливают решения. Основная информация о техническом состоянии электроприводов поступает при измерении диагностических параметров. Полученные при диагностировании сигналы преобразуют в цифровую форму, удобную для передачи на расстояние. С помощью компьютерных программ производится обработка полученных сигналов. Информация, полученная при диагностировании электроприводов, при анализе, сравнивается

с допустимыми и номинальными значениями. Принятие решения о действиях на электропривод проводят на основании сравнения результатов измерения диагностических сигналов с их допустимыми значениями. По этим данным определяют, каким конкретным ремонтным или другим действиям необходимо подвергнуть электрооборудования и в какие сроки. Унифицированная телекоммуникационная система диспетчерского контроля и автоматизированного управления горными машинами и технологическими комплексами УТАС (в дальнейшем «Система УТАС») производства ГП «Петровский завод угольного машиностроения» позволяет решать задачи контроля и управления на новом, более современном уровне. УТАС выполняет полный объем функций, обеспечивающих безопасные условия ведения горных работ и повышение производительности шахты со всеми вариантами горно-геологических условий.

Данная система предназначена для контроля параметров работы ГШО и окружающей среды в горных выработках шахт и автоматизированного управления машинами и технологическими комплексами, а также передачи данных о состоянии ГШО и рудничной атмосферы диспетчеру на поверхность.

Основная область применения системы – это угольные и горнодобывающие предприятия, в том числе, опасные по газу и пыли, с оборудованием, расположенным на поверхности и под землей, а также другие предприятия, где требуется контролировать и передавать на удаленные расстояния параметры работы оборудования.

Функциональным назначением системы УТАС является:

- сбор данных о параметрах работы ГШО и окружающей среды в выработках шахт;
- первичная обработка полученной информации;
- передача данных диспетчеру на поверхность;
- анализ собранной информации по заранее разработанному алгоритму;
- выдача команд управления к ГШО либо рекомендаций горному диспетчеру.

Сигналы о состоянии горных машин, механизмов, оборудования и окружающей среды поступают от соответствующих датчиков, установленных в шахте и на поверхности. Эти сигналы поступают на программируемые контроллеры для их регистрации, анализа, выполнения отключения оборудования при превышении предельных значений параметров, а также для передачи сигналов по телекоммуникационному каналу связи в диспетчерскую. В диспетчерской, при помощи программного обеспечения, информация анализируется, регистрируется, отображается на экране диспетчера и, в зависимости от ситуации, управляющие команды передаются на оборудование, установленное под землей, либо даются рекомендации диспетчеру для принятия решений. Применительно к электроприводу в системе УТАС можно использовать такие датчики:

- датчики тока предназначены для измерения тока потребителей питающихся от сети переменного тока промышленной частоты 50 Hz;
- датчики вибрации используются для контроля вибрации горных машин, ГШО и их составляющих частей (насосы главного водоотлива, вентиляторы главного проветривания, подшипниковые узлы добычных и проходческих ком-

байнов и др. оборудование).

- датчики температуры предназначены для измерения температуры окружающей среды, а так же температуры подшипников барабанов и редукторов, корпуса двигателей, поверхностей колодок тормозов. Контроль температуры производится с упреждающим режимом для предотвращения пожаров и других аварийных ситуаций. В дальнейшем сигнал подается на отключение оборудования.

Система УТАС не полностью учитывает требования приспособленности до диагностирования электроприводов.

Чем лучше электропривод приспособлен к диагностическим работам, тем меньше времени и средств будет затрачено на получение достоверной информации в заданных условиях.

Для повышения приспособленности к диагностированию необходима модернизация измерительных элементов электроприводов:

- увеличить шаг квантования телекоммуникационной системы до 0.5 мс;
- установить тепловые датчики непосредственно в обмотках электродвигателей;
- разработать измерительный токовый комплект;
- разработать измерительный комплект линейных напряжений;
- установить датчики скорости вращения непосредственно на валу электродвигателя.

Организация планово-предупредительных ремонтов по данным диагностирования требует проведения организационных мероприятий, технических и научных решений. У энергомеханической службы шахты появится новый вид работы - диагностирование. Затраты времени и средств на диагностирование окупаются в несколько раз вследствие снижения затрат на проведение поточных и капитальных ремонтов электроприводов. Разработка современных устройств диагностирования, ориентированных на обнаружение зарождающихся дефектов и прогнозирования оптимальных сроков проведения технического обслуживания (ТО) и планово-предупредительного ремонта (ППР), позволит обеспечить максимально возможный экономический эффект за счет бесперебойной работы в рабочие смены.

Література

1. Макаров М.И.Кърцелин Е. Надежность шахтных подъемных установок. –Донецк.: ДонГТУ, 1996-310с.
- 2.Техническое обслуживание и текущий ремонт стационарного оборудования /В.М.Бирюков, В.А.Пристром, В.И. Матвеев, Н.Г.Картавый / М: Недра, 1998-318с.
- 3.Дідик Р.П., Забара В.М., Шилов П.М. Технологія виробництва і ремонт гірничих машин: Підручник.- Дніпропетровськ: Наука і освіта, 1999.-470с.
4. Захарченко П.И., Ширшин И.Г., Ванев Б.Д., Готищев В.М. Обеспечение надежности асинхронных двигателей. – Донецк.: УкрНИИВЭ, 1998-324с.

5.НПАОП 10.0-1.01-05. Правила безпеки у вугільних шахтах. – Луганск: ДП ЛЭТЦ, 2005.-399с.

6.СОУ 10.1-00185790-002-2005. Правила технічної експлуатації вугільних шахт.-К.: Мінвуглепром України, 2006. -353с.

7.<http://www.itras.com.ua>

Вірич С.О., Бабенко М.О.

КВАЛІМЕТРІЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ КОРПУСНИХ ДЕТАЛЕЙ НА СТАДІЇ ПРОЕКТУВАННЯ

Випуск більш сучасної продукції, як правило, пов'язаний з крупними затратами на налагодження виробництва, у зв'язку з чим період підготовки виробництва іноді займає декілька років. Тому виникає ризик, викликаний небезпекою понести більші збитки, якщо продукція не буде користуватися достатнім попитом. Подібний ризик може бути значно зменшений, якщо якість наміченої до випуску продукції буде визначено раніш, тобто ще на перших стадіях проектування. Прагнучи підвищити якість товарів та послуг, виробники втілюють на підприємствах статистичні методи та системи менеджменту якості.

Оцінювання якості доцільно проводити вже при розробці технічного завдання (ТЗ), що передбачено нормативною документацією, яка встановлює порядок розробки та постановки продукції у виробництво. Для попереднього оцінювання можливості реалізації вимог технічного завдання в рамках підприємств вводиться етап технічного проекту (ТП). На даному етапі розглядується ряд варіантів структурних схем конструкції та виконується відбір допустимих конструктивних рішень. В теперішній час такий аналіз проводить розробник продукції, який засновує своє рішення на базі власного опиту, або за допомогою моделювання та функціонального аналізу, а також лабораторного експериментування. Таким чином, актуальною задачею для виробника є розробка нових методів оцінювання продукції на стадії проектування, які дозволяють споживачу самостійно приймати рішення про її якість. Перспективним напрямком реалізації вказаної задачі в рамках підприємств є розробка науково заснованого підходу до оцінювання якості проекту, який базується на застосуванні методів кваліметрії. Результатом використання таких методів є зрозуміла для споживачів кількісна характеристика якості проекту. Для отримання адекватної оцінки рівня якості, номенклатура показників повинна відображати як експлуатаційні, так і виробничо-технічні властивості продукту, що створюється. Але на рівні технічного проекту оцінка ряду важливих загальноприйнятих показників може бути ускладнена недостатньою кількістю даних. Прикладом можуть бути такі показники надійності як безпека, довговічність, ремонтпридатність та ін. Отримання точних кількісних оцінок показників можливе виключно після їх експериментального підтвердження на етапах проектування. Таким чином, для застосування кваліметричної оцінки на ранніх

стадіях проектування вимагається введення нових одиничних показників якості, які відобразатимуть усі важливі характеристики створеного продукту та можуть бути оцінені без застосування експериментальних методів.

В умовах насичення ринку ідентичної по функціям продукції машинобудування принцип спадкоємності конструкторських, технологічних та організаційних рішень є фундаментальним для проектування виробів меншої серійності та більшої функціональної гнучкості, які мають більший потенціал конкурентоздатності. Компенсувати втрати та забезпечити стабільність виробничої програми при нееластичних цінах вдається за рахунок максимальної уніфікації базових елементів (деталей, складальних одиниць та блочних модулів) у сполученні зі збільшенням можливих варіантів конструкції приводу. Високий ступінь уніфікації може привести також до збільшення відносної матеріалоемності та трудомісткості нового модельного ряду, до росту доходів, та, в результаті до віднімання позитивного ефекту, якщо при проектуванні не застосовувати системні методи кваліметричного аналізу.

Для геометрично подібного модельного ряду редукторів ступінь виробничого ризику залежить не тільки від технічного вдосконалення усіх елементів конструкції, але й від їхньої функціональної ефективності у складі механічної системи (МС): вали-опори-корпус, ядром якої є силова передача зчепленням. Корпусні деталі формують несучу компоненту МС, яка поєднує функції забезпечення головних параметрів передачі та монтажно-встановлювану у складі агрегату або окремого механізму. Наряду з вихідними валами вони є найбільш уніфікованою компонентою та визначають до 30% усіх витрат на виготовлення та 50-65% загальної маси. У зв'язку з геометричною складністю форм, просторовим характером навантаження та конструктивною одноманітністю проектування подібних деталей вельми консервативно та засновується на інформаційних базах даних, які систематизують опит виготовлення, випробувань та експлуатації аналогів. При розширенні функціональних можливостей корпусних деталей та одно часовому підвищенні їх навантаження проектування ведеться в умовах недостатності інформації, що уповільнює отримання оптимальної конструкції.

На основі технічної інформації [1] сформовано схему для вкладання топологічної моделі у вигляді змішаного графу (рис.1). На основі топологічної моделі за кожним з показників розробляється методика аналізу корпусних деталей редукторів.

Наведемо приклад багатofакторної моделі, яка адекватно відображає трудомісткість виготовлення та матеріалоемність корпусів редукторів під'ємно-транспортного обладнання [2]:

$$P_1 = P_{1.1.1}^{-0,39} \cdot P_{1.1}^{0,25} \cdot P_{1.2} \cdot P_{1.3}^{0,15}, \quad (1)$$

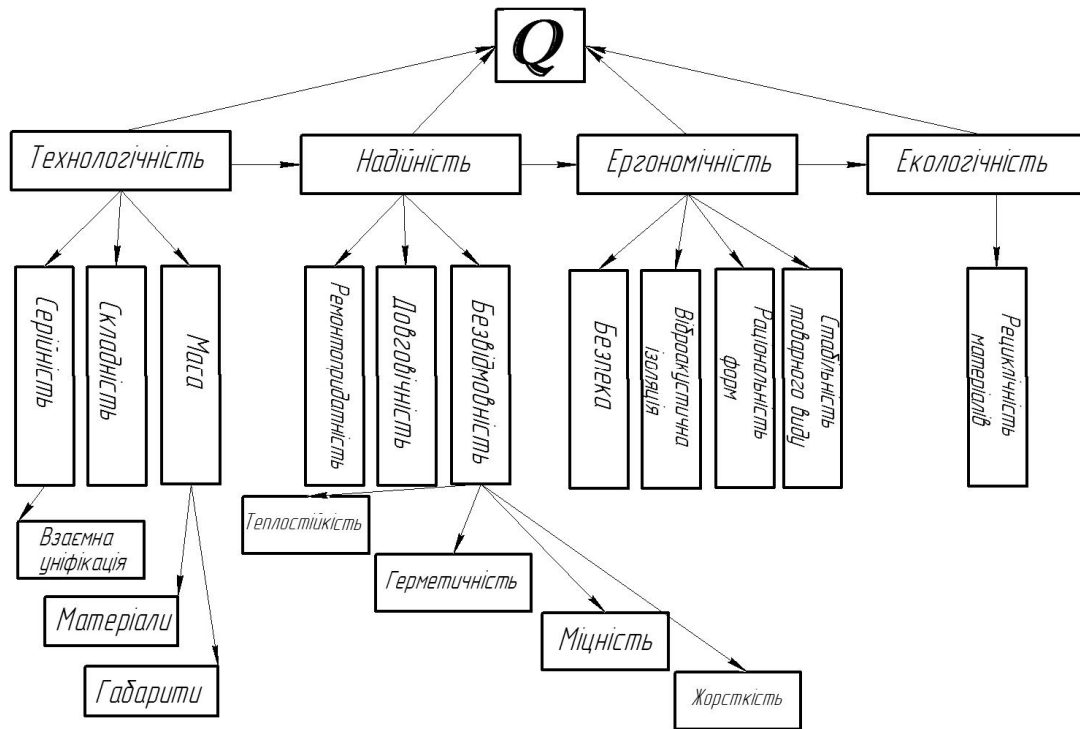

Рис.1 – Топологічна модель якісних властивостей корпусних деталей: змішаний граф основних показників

де $P_{1.1.1} = L/L_B$; $P_{1.1} = q/q_B$; $P_{1.2} = K/K_B$; $P_{1.3} = M/M_B$; $L = 0,25(2l + b + h)$ - приведений габарит; l, b, h – розміри корпусу; $q = m/T$ - показник технічного рівня редуктора (m - маса редуктора, T - номінальний обертальний момент навантаження на тихоходному валу); K – коефіцієнт складності виробу; M – серійність виробництва деталі; індекс «Б» відповідає значенню параметра для базового аналога.

Коефіцієнт конструктивно-технологічної складності корпусних деталей описується рівнянням (2).

$$K = a^{-0,56} \cdot d^{-0,13} \cdot f^{0,32}, \quad (2)$$

де a – мінімальний квалітет механічної обробки корпусу; d – число проходів при обробці; f – кількість поверхонь, які обробляються.

Рівняння (1) та (2) дозволяють кількісно зіставляти різні конструктивно-варіанти проекту та аналітично розв'язати задачу оптимізації корпусних деталей за єдиним критерієм $P_1 \rightarrow \text{extr}$.

Таким чином застосування кваліметричної оцінки рівня якості технічних проектів дозволяє обрати найкраще технічне рішення, яке задовольняє вимогам споживачів шляхом обґрунтування значень одиничних показників якості продукції. Додаток номенклатури одиничних показників якості, які характеризують надійність та функціональну досконалість проєктованого продукту, приведе до підвищення якості машинобудівельної продукції.

Література

1. Гутьря С.С. Оценка конкурентоспособности редукторов при проектировании//Наука - производству. -М.: Виразж-Центр, 1998. - № 1(3). - С. 2 - 6.
2. Михельсон-Ткач В.Л. Повышение технологичности конструкций. - М.: Машиностроение, 1988. – 204 с.

Глушак О.В., Шведченко С.С., Свічкарь Т.С., Вірич С.О.

ВПЛИВ ГІРНИЧИХ РОБІТ НА ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРИ

Людське життя має нерозривний зв'язок з навколишнім середовищем. На ранніх етапах свого становлення людина, користуючись продуктами природи, не завдавала помітної шкоди природним ресурсам. Але з посиленням практичної діяльності, пов'язаної з винаходом знарядь праці, вплив людини на природу неухильно зростає і наприкінці ХХ століття у зв'язку із високими темпами науково-технічного прогресу, небувалим розширенням сфер матеріального виробництва він став особливо значимим і великомасштабним.

Гірничовидобувні комплекси як вельми суттєва частина господарських перетворень беруть у зміні балансу речовини, структури і енергії планетарних сфер виключно активну участь.

Природні зміни рельєфу і рельєфоутворюючих відкладів є передумовами виникнення екологічних і природоохоронних проблем.

Найхарактерніші риси сучасного гірничого виробництва з точки зору екології:

— розробка сировини у таких масштабах і темпах, що ставиться під загрозу існування людини (ріст вироблених просторів, просідання поверхні, вилучення земель під відвали, порушення гідрологічного режиму ґрунтових і підземних вод, їх мінералізація понад допустимого вмісту та ін.).

— концентрація гірничих підприємств і організацій у крупномасштабні комплекси.

За останні 20 років у вугільній промисловості України число діючих вугільних шахт скоротилось майже у 2 рази, а середньодобовий видобуток вугілля на одну шахту зріс у 1,7 рази. Звичайно, створення гірничих підприємств – гігантів має ряд позитивних сторін : ріст механізації і автоматизації робіт, продуктивність праці, зниження питомих капітальних вкладень і собівартості видобутку. Але може виявитися, що надмірна концентрація виробництва призведе до такого порушення екологічного стану і забрудненню навколишнього природного середовища, що призведе до негативних наслідків.

Територія України характеризується складними і різноманітними природними і інженерно - геологічними умовами. Багато районів відносяться до категорії техногенно навантажених. Дія різних галузей промисловості, сільського господарства, житлового будівництва, закритої і відкритої розробки родовищ

корисних копалин на одиницю площі у 10 – 15 разів вище аналогічних показників у інших регіонах. Подальший неконтрольований і некерований розвиток і дія господарського комплексу на природні об'єкти вже у близькому майбутньому може призвести до незворотних змін середовища життя людини.

Найбільшого перетворення зазнають верхня частина літосфери, атмосфера і гідросфера, трансформується або знищується основа продуктивного ландшафту — ґрунтовий покрив. Наприклад, тільки в Криворізькому залізорудному басейні під кар'єрами і шахтами знаходиться більше 30 тис. га. В Україні під розробку корисних копалин відведено до 150 тис. га, хвостосховищами зайнято 40 тис. га, полями фільтрації і ставами (відстійниками) – 30 тис. га.

Все більшої гостроти набувають питання повноти використання природних ресурсів, залучених у господарський обіг. Сьогодні тверді відходи складають 1,5 млрд. т / рік, у відвалах їх нагромаджено більше 10 млрд. т, а для їх складування зайнято більше 230 тис. га родючих сільськогосподарських земель. Крім того, у водні об'єкти щорічно скидається 20 млрд. куб. м стічних вод (в тому числі 3,2 млрд / куб. м забруднених).

Регіональна оцінка техногенної завантаженості території України не виконується у повній мірі. Складність її полягає у тому, що до теперішнього часу відсутні нормативи припустимої техногенної завантаженості території, показники потенційної здатності природного (геологічного) середовища до самовідновлення.

Гірничі розробки порушують гідрогеологію ґрунтів, ведуть до збільшення обсягу стоку рудничних і шахтних вод, які несуть значні кількості забруднювачів : хлористі сполуки, сірчану кислоту, розчинні солі заліза, марганцю, міді, цинку, нікелю та ін. Особливо небезпечні для людини важкі метали : кадмій, молібден, нікель, цинк, ванадій, телур, берилій, а також метали – отрути : ртуть, селен, миш'як, свинець.

Характерно, що важкі метали, які випали на ґрунт, вільно переміщуються разом з водою і часто концентруються у донних відкладах.

Забруднення атмосфери під час ведення гірничих робіт відбувається головним чином за рахунок пилу і газів, які утворюються під час вибухів, а також природного газовиділення на шахтах і копальнях. Підраховано, що в середньому у світі щорічно під час проведення вибухів виділяється близько 8 мільйонів тонн газів, що значно менше природного газовиділення, оскільки тільки на вугільних родовищах в атмосферу потрапляє більше 90 мільйонів тонн метану.

На території України розробляється понад 4500 родовищ корисних копалин, діє близько 2000 підприємств з видобутку, збагачення та переробки різноманітної мінеральної сировини. В процесі виробничої діяльності підприємств гірничорудної, вугільної, хімічної, металургійної промисловості, теплоенергетики та ін. Утворюються різноманітні і не рідко багатотонажні промислові відходи, як-то : золошлаки, металургійні шлаки, породи скельної та м'якої вскриші, вмісні породи і породи вуглевидобутку, відходи вуглезбагачення, хвости сухої і мокрої магнітної і немагнітної сепарації, кам'яні відсівни, карбонатний пил, фосфогіпс, дефекат, відходи збагачення нерудних матеріалів, стічні води,

відходи виробництва будівельних матеріалів.

Відходи за методами переробки розподіляються на наступні групи :

- відходи, які підлягають повторному використанню у власному і суміжному виробництві ;
- відходи, які направляються для одержання інших цінних продуктів;
- відходи, що підлягають попередній обробці перед складуванням або зхованням ;
- відходи, які складуються або скидаються в навколишнє середовище без попередньої обробки.

Всього в Україні в теперішній час у відвалах промислових підприємств знаходиться 7 – 7,6 млрд. куб. м всіляких відходів, в тому числі : 4,8 млрд. куб.м золошлаків, порід вуглевидобутку і вуглезбагачення ; 11,6 млрд. куб. м металургійних шлаків, розкривних порід гірничорудних і гірничодобувних комбінатів ; 0,6 млрд. куб. м відходів хімічної і харчової промисловості ; 0,5 млрд. куб. м відходів видобутку та виробництва будівельних матеріалів.

Радикально вирішити проблему прогнозу і боротьби з раптовими викидами і вибухами у вугільних та інших шахтах і виробках можна на засадах нової моделі. Геолого – геохімічна (вибухова) модель раптових викидів і вибухів у своїй основі відрізняється від відомих тим, що причина провокування і розвитку процесу розглядається у зв'язку із самовільним розкладанням критичних концентрацій в шарі і забої ненасичених енергомістких сполук, перш за все ацетилену. Розроблена і запропонована для гірського масиву, вона також може пояснити причини катастроф, пов'язаних із вибухами і пожежами на нафтових і газових свердловинах, на нафто - і газопроводах.

Література

1. Лісіцин Ю.П. Спосіб життя і здоров'я населення. - М., 1982.
2. Доклад государственного управления экологической безопасностью в Донецкой области «О состоянии окружающей природной среды в Донецкой области за 1999 год. — Донецк, 2000.

Гого В.Б., Попов А.А.

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ МЕРОПРИЯТИЙ ПО ОХРАНЕ ТРУДА В УГОЛЬНЫХ ШАХТАХ

Актуальность темы обусловлена ускоренным развитием угольной промышленности Украины, как основы для национальной энергетической независимости, которая немыслима без решения особо важных задач по охране труда. Тревожной является статистика о профессиональных заболеваниях шахтеров вызванных рудничной пылью, а также последствий от взрывов пылевоздушных смесей. По данным Государственного Макеевского научно-исследовательского

института по безопасности работ в горной промышленности страна ежегодно несет потери от указанных причин на сумму более 1,5 млрд. гривен.

В условиях угольных шахт основными источниками пыли в горных выработках являются процессы очистных и проходческих работ, транспортировки горной массы и т.д. Анализ научных исследований и технических решений, показал, что основным способом борьбы с пылью является гидрообеспыливание (орошение), т.е. улавливание пыли каплями воды или специальной жидкости. Наряду с определенными успехами, достигнутыми в реализации этого способа, сохраняется важная научная проблема в раскрытии специфических механизмов и закономерностей процесса гидрообеспыливания, позволяющих повысить его эффективность, в частности, импульсно-волновым воздействием капель жидкости на частицы пыли. При этом не решены важные задачи о «структурности» системы турбулентного дисперсного потока «газ - капли жидкости - частицы пыли», что сохраняет устаревшие подходы к выбору обеспыливающих мероприятий и препятствует более широкому применению гидропылеулавливания для создания нормативных условий труда рабочих в угольной шахте. Анализ научных исследований показывает, что для повышения эффективности обеспыливания рудничного воздуха капельной жидкостью следует решать комплексную задачу с использованием гидродинамических, в частности импульсно-волновых, и термодинамических эффектов, к примеру, с применением охлажденного или сжиженного воздуха (азота) в процессах гидрообеспыливания.

Характерным для гидрообеспыливания является то, что диспергированная жидкость (вода) создает систему капель в газе (воздухе) бесструктурной организации ее компонентов (капель жидкости и частиц пыли, движущихся в воздухе). Связи между каплями жидкости и частицами пыли в газе проявляются, как столкновения и слияния, которые носят случайный (вероятный) характер. В связи с этим возникает необходимость управлять этим процессом и увеличить эффективность столкновений капель и частиц пыли путем создания гидрогазодинамических структур дисперсного потока, повышающих вероятность динамической коагуляции аэрозольных компонентов потока.

В экспериментальных исследованиях Г.А. Позднякова установлено, что эффективность подавления (связывания) тонких фракций пыли в основном (до 85%) зависит от степени турбулентности потока воздуха (газа), в котором взаимодействуют частицы пыли и капли жидкости. Весомость составляющей турбулентного фактора порядка 92-98% для фракции пыли менее 5 мкм [1, с. 87]. Следовательно, гидродинамическое подавление пыли диспергированной жидкостью в основном происходит за счет турбулентности газопылевого потока, в котором частицы пыли испытывают силовые воздействия от турбулентных пульсаций потока воздуха (среды) через жидкие капли. Интересно в связи с этим проанализировать уравнение для определения составляющей турбулентного фактора [2, с. 193]:

$$K'_T = 4\pi r_i \left(\frac{\lambda}{l} \right)^4 \frac{D^3}{v_b^2},$$

где r_i - размер частицы пыли, м;

λ - расстояние между двумя частицами пыли, м;

l - линейный масштаб турбулентности, м;

D - коэффициент турбулентной диффузии, м²/с;

v_b - кинематическая вязкость газа, в котором перемещаются частицы пыли и капли жидкости, м²/с.

Приведенное уравнение позволяет утверждать, что рост коэффициента турбулентной диффузии ведет к увеличению турбулентного фактора в процессе повышения эффективности коагуляции частиц пыли каплями жидкости, что возможно путем формирования специальной турбулентности потока «газ - частицы пыли - капли жидкости» конфигурацией каналов течения или конструкций оросителей (устройств подачи и диспергирования жидкости) с пульсирующим воздействием на пылегазовый поток.

С увеличением турбулентности в потоке возрастает «захват» частиц пыли каплями жидкости, о чем свидетельствуют данные исследования В.К. Журавлева. Электризация капель жидкости и частиц пыли значительно повышает захват пылинок каплями турбулентного потока. Этот естественный процесс происходит в результате того, что отрицательные и положительные заряды (ионы) являются составляющими диспергированной водовоздушной среды. Отрицательные ионы определяют отрицательный заряд капель жидкости, что повышает эффективность пылеулавливания, т.к. угольная пыль при разрушении и электризации в воздухе приобретает положительный заряд.

Значительный интерес для борьбы с пылью представляет применение пены для целей гидрообеспыливания. Пена как структурированная дисперсная система имеет значительно больший активный объем пылепоглощения, чем диспергированная в таком же количестве жидкость. Это позволяет увеличить поверхность для контактов частиц пыли с пенной жидкостью при значительно меньшем количестве жидкости, что важно для того, чтобы не увеличить влажность угля. Кроме того, такой способ гидрообеспыливания позволяет изолировать источник пыли, препятствуя поступлению ее в атмосферу горной выработки. Частицы пыли, соприкасаясь с жидкостью пленок пузырей пены, и теряют возможность взвешенного перемещения в воздухе.

Гидрообеспыливание пеной происходит путем адгезионного прилипания частиц пыли к жидкой поверхности пузырьков пены. В зависимости от свойств частиц пыли и жидкости пленки пузырьков пены происходит или внедрение частицы пыли в пленку с полной заменой границы раздела «частица пыли - газ» на среду «частица пыли - жидкость», или адгезионное соединение их с частичной заменой границы раздела фаз. Процесс зависит от соотношения энергий частицы пыли и потенциальной энергии пузырька пены, которая зависит от поверхностного натяжения жидкости, краевого угла смачивания, температуры и др.

и может привести к разрушению пенного пузырька. Интенсивность разрушения пузырьков пены увеличивается с уменьшением размеров частиц пыли при возрастании их кинетической энергии. Наиболее существенным для гидрообеспыливания пеной является структурность пенной среды. Системная связь между пузырьками пены создается жидкостью и поверхностно-активным веществом. Устойчивость пены (газовых пузырьков, стенками которых являются жидкость и поверхностно-активное вещество) зависит от адсорбционных свойств пленки (границы раздела фаз) и физико-химических свойств пенообразователя. Для эффективного гидрообеспыливания пеной она должна быть: высокодисперсной (диаметр пузырьков порядка $5 \cdot 10^{-3}$ м), достаточно устойчивой во времени (не менее 60 с) [2, с. 54-59].

Наиболее эффективно применение гидрообеспыливания в области стационарных источников пыли у угольных шахтах (дробилки, грохота, бункеры, места перегрузки и др.) при ограниченном по каким-либо причинам расходе воды на орошение при заданных показателях норм охраны труда в угольной промышленности.

В работе [2, с. 88] подчёркивается, что целесообразность выбора системы гидравлического обеспыливания определяется по коэффициенту совершенства системы - K_c :

$$K_c = \frac{(C_{ост} - C_{ПДК}) A_n (T + T_b) \rho_n q_n}{C_{нач} A_B T P_B q_B},$$

где $C_{ост}$ - остаточная запыленность воздуха, $м^2/м^3$;

$C_{ПДК}$ - запыленность по ПДК, $м^2/м^3$;

$C_{нач}$ - начальная запыленность воздуха, $м^2/м^3$;

A_n, A_B - затраты, соответственно, на предлагаемую и базовую системы пылеподавления, грн/т;

T - время наработки на отказ системы, ч;

T_b - время восстановления системы, ч;

P_n, P_B - давления жидкости (воды) у оросителей предлагаемой системы и базовой, МПа;

q_n, q_B - удельный расход жидкости (воды) предлагаемой и базовой систем пылеподавления, л/т;

ρ_n - плотность пылевой частицы.

Система гидрообеспыливания считается более совершенной для заданных условий при наименьшем значении K_c , что обеспечивает выполнение требований охраны труда по пылевому фактору.

Для эффективного пневмоорошения необходимо создавать монодисперсный факел тонкодисперсной жидкости. С увеличением размера капли жидкости эффективность ее столкновения с частицей пыли снижается. Существует предельный размер частиц пыли, которые не могут быть захвачены данной каплей. По исследованиям [2, с. 263], например, капля радиусом 100 мкм при скоростях

ее движения (5 - 20) м/с не захватит пылинки радиусом (1,5-3) мкм, в то время как капля радиусом 10 мкм захватывает их полностью. Вместе с тем излишнее уменьшение капель не всегда эффективно, т.к. такие капли, смочив пылинку, незначительно увеличивают ее массу, что не приводит к быстрому выпадению ее из воздушного потока. Кроме того, мелкие капли могут сноситься воздушным потоком, испаряться, ухудшая условия труда на рабочих местах. Экспериментально определено, что рациональными параметрами для капель при гидрообеспыливания являются диаметры (20-50) мкм [2, с. 340-342].

Важной характеристикой процесса гидрообеспыливания выступает линейная скорость капель, от которой зависит эффективность их столкновений с пылью. Степень улавливания взвешенной в рудничном воздухе пыли пропорциональна скорости капель. С ее возрастанием увеличивается активная часть пространства, в котором происходит воздействие капель на пылинки, витающие в воздухе. Для «улавливания» пыли скорость капель должна быть не менее (20 - 30) м/с. При более низких скоростях осаждение взвешенной в воздухе пыли характеризуется относительно низкой эффективностью процесса, что обусловлено малой частотой встреч пылинок с каплями. При этом возникает эффект «обтекания», когда у капель недостаточно кинетической энергии для столкновения с пылинками в воздухе, «покрытых» оболочкой адсорбированных газов. Поэтому для улавливания каплями взвешенной пыли необходимы специальные форсунки, которые бы обеспечивали получение не только высокой плотности диспергирования жидкости, но и необходимой скорости движения капель. Учитывая, что для применяемых в орошении форсунок расход воды составляет (3-10) л/мин, а угол раскрытия от (60-90)° до 180° при формах факелов - зонтичной или плоской, можно сделать вывод, что еще нет «универсальной форсунки», пригодной для применения в различных условиях пылеподавления в шахте [3, с. 512].

Поэтому для повышения эффективности орошения при работе очистных и проходческих комбайнов применяют диспергирование воды сжатым воздухом, т.е. пневмогидроорошение, или создают давление воды до 15 МПа (высоконапорное орошение). Однако применение такого типа орошения ограничено из-за отсутствия на многих шахтах необходимых источников сжатого воздуха.

Эффективными гидродинамическими средствами борьбы с рудничной пылью в угольных шахтах показали себя гидравлические эжекторы, которые позволяют увеличить скорость капель жидкости и дальность факела орошения при необходимом давлении воды. Для повышения коагуляции частиц в процессе гидроорошения применяют гидроакустический способ воздействия на пылевой аэрозоль. Акустические колебания создает струя жидкости до ее распада на капли. Акустическая мощность воздействия на витающую пыль составляет 25 Вт/м² при частоте (3 - 4) кГц [1, с. 73].

Основным функциональным элементом системы орошения, от которого зависит эффективность пылеподавления, является ороситель. Наибольшее применение на шахтах получили унифицированные оросители: зонтичные, конус-

ные, плоскоструйные, тангенциальные, а также системы пневмогидроорошения. Важными являются результаты исследований, проведенных в Рурском угольном бассейне, которые показали, что существует прямая зависимость между частотой заболеваний шахтеров пневмокониозом и пылевой нагрузкой на рабочих местах [3, с. 475-476]. Установлено, что при регулярном увлажнении угольного массива запыленность воздуха, а, следовательно, и пылевая нагрузка снижаются примерно в 3 раза. Это приводит к тому, что заболеваемость пневмокониозом уменьшается приблизительно в (3,5-4) раза. Следовательно, необходимо регулярно применять гидрообеспыливание, как эффективный способ борьбы с пылью.

Выводы. Таким образом, существующие теоретические и практические разработки по гидрообеспыливанию с переходом на глубокие горизонты будут требовать решения задач по совершенствованию гидродинамического пылеподавления в связи с повышением температуры горного массива и возрастающей интенсивностью проветривания горных выработок. Для этого необходимо решить задачи по математическому моделированию процессов гидродинамической борьбы с пылью и определить характеристики процессов, повышающих эффективность взаимодействия капель жидкости и частиц пыли при орошении и гидропылеулавливании; обосновать параметры и конструктивные особенности технических средств пылеподавления с учетом нормативных требований охраны труда; выполнить синтез элементов и обобщение экспериментально-аналитических зависимостей для расчета гидродинамических средств защиты от пыли в различных условиях технологических процессов угольного производства.

Література

1. Борьба с угольной и породной пылью в шахтах / [П. М. Петрухин, Г. С. Гродель, Н. И. Жиляев и др.]. – М : Недра, 1981. – 271с.
2. Ищук И. Г. Прогнозирование запыленности рудничной атмосферы и обоснование комплекса эффективных способов и средств обеспыливания очистных забоев угольных шахт: дис. на соиск. учен. степ. докт. техн. наук. / И.Г. Ищук. – М., 1989. – 421 с.
3. Теория и практика охраны труда на угольных шахтах / [Медведев Э. Н., Мартовицкий В. Д., Кашуба О. И. и др.]. – Макеевка, МакНИИ : ООО «Промдрук», 2006. – 600 с.

Горячева Т. В., Вірич С.О., Сабегатулін Р.Р.

ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБРОБКИ КОМПОЗИЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРЕСИВНИХ МЕТОДІВ

Однією з головних складових ефективного виробництва в наші дні є вибір раціональної технології.

Вибір оптимального виду механічної обробки так само непростий, як і правильний вибір матеріалу.

В результаті стрімкого вдосконалення технологій, широкого поширення всюди набувають високотехнологічні композитні матеріали і сплави, що використалися раніше украй обмежено. Істотно виріс відсоток застосування подібних матеріалів для підвищення експлуатаційних якостей у звичних конструкційних матеріалів: надання додаткової твердості, термальної стабільності, зносостійкості. Технічно, більшість цих виробів мають бути виготовлені з прецизійною точністю і мати найвищу чистоту поверхонь, що має на увазі комплексну механічну обробку, зв'язану зі значним підвищенням собівартості і технологічного часу.

Усі ці чинники послужили рушійним механізмом досліджень, націлених на розробку рішень, що підвищують економічну і технологічну ефективність процесів механічної обробки.

Фінішну обробку з високою точністю і якістю оброблюваної поверхні нині здійснюють за допомогою фрезерування, точіння і поліровки. Проте більшість композитних матеріалів і сплавів є важкооброблюваними, а в деяких випадках їх обробка за допомогою традиційних технологій практично неможлива.

Однією з найбільш ефективних технологій, що дозволяє здійснювати ефективну обробку композитних матеріалів і сплавів, і має при цьому невисоку вартість, являється механічна обробка з використанням лазера (МОИЛ).

На сьогодні можливості МОИЛ застосовуються для обробки різних матеріалів, наприклад, таких як металокераміка, високотемпературні сплави, композити. Під час обробки лазер проводить інтенсивний локальний нагрів ділянки перед різальним інструментом, при цьому розмір зони нагріву і температура в ній регулюються площею плями контакту лазерного променя і його потужністю (рис.1). Високі температури, що створюються лазером в зоні різання, ведуть до зниження опірності матеріалу механічній обробці, що призводить до збільшення швидкості обробки, поліпшення якості оброблюваної поверхні, практично не впливаючи на структуру оброблюваного матеріалу (зона термічного впливу незначна). Ключем до успіху МОИЛ є можливість точного контролю температурного поля заготівлі під час операції. Це може бути досягнуто двома методами:

- використанням точних термальних моделей при комп'ютерній симуляції процесу, з підбором необхідних параметрів роботи лазера;
- використання інструменту для виміру температури заготівлі в реальному часі.

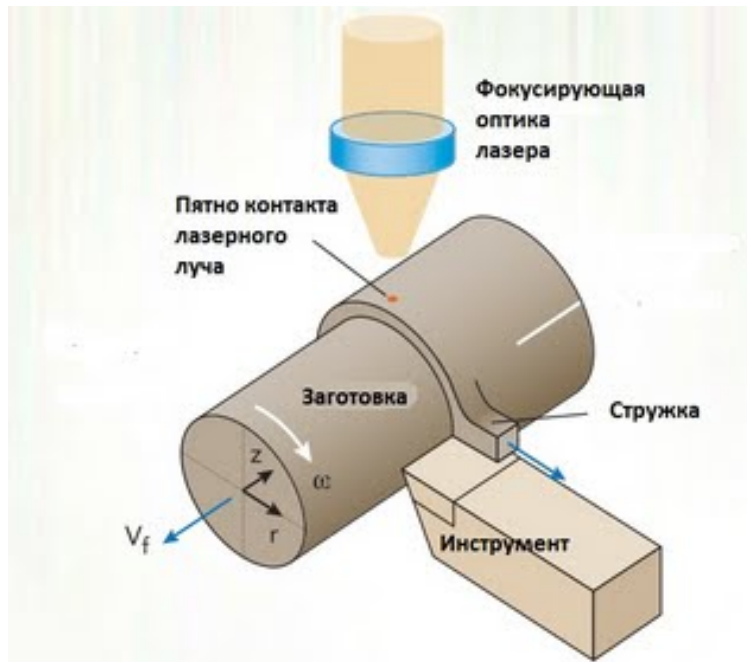

Рисунок 1 – Схема механічної обробки з лазерним нагрівом.

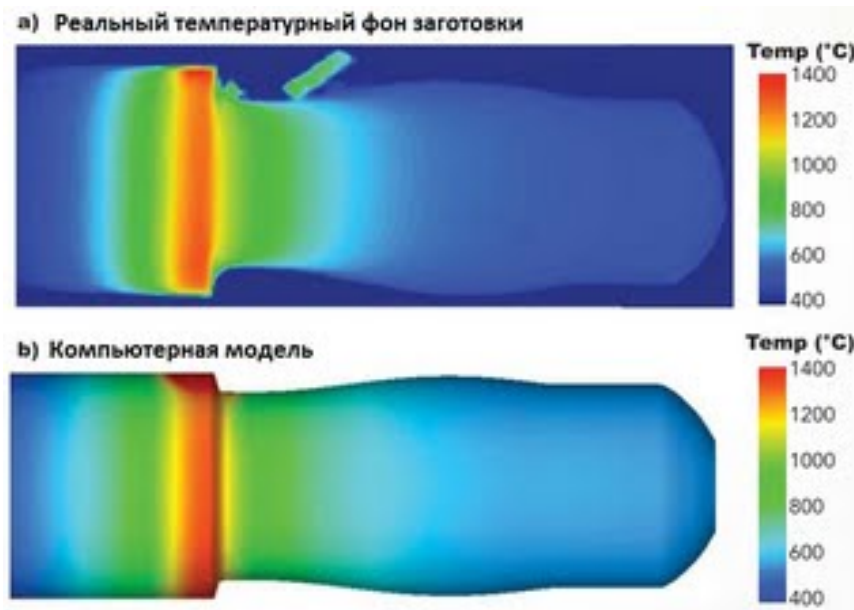

Рисунок 2 – Комп'ютерна модель температурного фону в зоні лазерного нагріву

Проте застосування цього методу на вітчизняних підприємствах скрутне через відсутність на них технологів і програмістів, здатних вирішувати данні задачі. Другий метод заснований на постійному вимірі температурного фону заготовки за допомогою високоточних пірометрів. Дані, отримані в процесі, аналізуються пристроєм, зв'язаним з системою ЧПУ верстата (мал. 3). Таким чином, робочі параметри лазерного генератора коригуються безпосередньо в процесі обробки на підставі технологічного алгоритму.

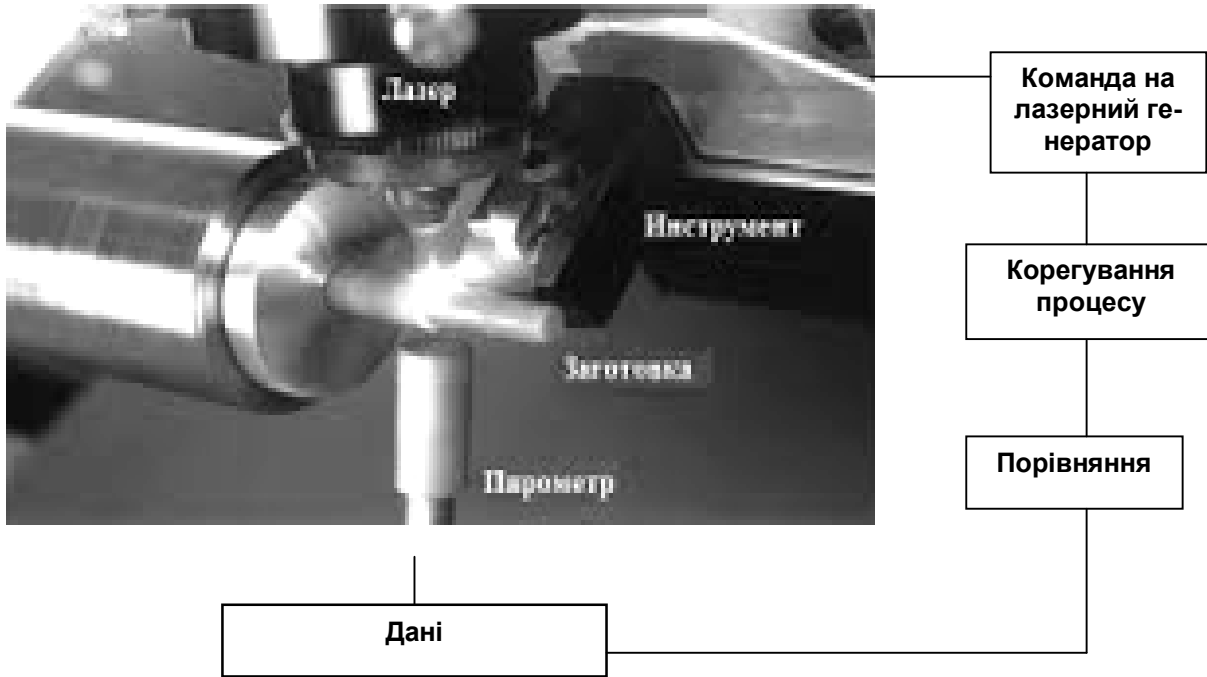

Рисунок 3 – Схема методу виміру і контролю температури заготовки.

Цей метод цілком застосовний для українських підприємств завдяки відсутності необхідності в складному комп'ютерному моделюванні - процес контролю нагріву заготовки повністю автоматизований.

Токарна обробка деталей з кераміки.

На сьогодні технологія МОИЛ відпрацьована для трьох типів конструкційної кераміки : нітриду кремнію (Si_3N_4), двоокису цирконію (ZrO_2) і муллита (65% оксиду алюмінію і 35% SiO_2). Для їх механічної обробки використовуються наступні параметри:

- подовжнє подання: 0,1-0,2 мм/о.;
- заглиблення: 0,5-1 мм;
- швидкість різання 1-2 м/с;

Для нагріву заготовки використовуються оптоволоконні лазери потужністю 300-600 Вт.

Завдяки нагріву енергія, що витрачається на 1 мм² різку знизилася до 3– 6 Дж (при класичних методах обробки витрати енергії складають 40– 100 Дж/мм²). Менші витрати механічної енергії також обумовлюють зменшення структурних ушкоджень поверхневого шару після обробки.

В результаті проведених після МОИЛ досліджень встановлено:

- В результаті обробки із застосуванням лазера у досліджуваних зразків було відмічено меншу кількість мікротріщин на обробленій поверхні;
- В результаті рентгеноструктурного аналізу встановлено, що залишкова напруга у досліджуваних зразків співвимірні з результатами зразків, оброблених алмазним інструментом;
- Також рентгеноструктурний аналіз підтвердив відсутність структурних

або фазових змін обробленого матеріалу.

Дані досліджень чітко показують, що термічний вплив на заготівлю не тягне небажаних наслідків.

Окремо слід розглянути вплив нагріву заготівлі на знос різального інструменту. При обробці нітриду кремнію методом МОИЛ використовувалися ельборові різці. Стійкість цих різців склала 40 хвилин безперервної роботи, що може вважатися нормою навіть для обробки нелегованих сталей, і є відмінним результатом при обробці кераміки. Знос інструменту локалізований по задній поверхні, без слідів виразкового зносу.

Розрахунок економічної ефективності показав, що завдяки збільшенню продуктивності, зниженню витрати інструменту і відсутності необхідності в додаткових операціях (шліфовка) МОИЛ дозволяє понизити виробничі витрати на обробку металокераміки на 60-70%.

Токарна обробка деталей з металів і композитів.

На відміну від кераміки, обробка таких сплавів як загартована сталь, ущільнений сірий чавун і композити з металевою матрицею (КММ), Інконель 718, Тi6Al4V, Waspaloy (Ni - 58%, Cr - 19%, Co - 13%, Mo - 4%, Ti - 3%, Al - 1,4%) успішно проводиться металорізальним інструментом без застосування лазера, проте процес обробки цих матеріалів досить дорогий.

Розглянемо економічну ефективність МОИЛ при обробці сплаву Тi6Al4V. При класичних методах обробки основними проблемами являються низька швидкість обробки (<60 м/мін), і низький ресурс інструменту. Для досягнення максимального ефекту при обробці цього сплаву з використанням лазерного нагріву також використовують постійне криоохолодження інструменту.

Спільне використання МОИЛ і криоохолодження дозволило збільшити швидкість обробки до 150-200 м/мін і добитися збільшення ресурсу інструменту в 2-3 рази. Мікроструктурний аналіз показує відсутність ушкоджень і змін в обробленій поверхні. Отриманий економічний ефект - зниження вартості обробки на 30-40%. Дані для інших матеріалів наведені в таблиці 1.

Таблиця 1 –

Техніко-економічні показники використання МОИЛ

Матеріал	Зміна різального зусилля	Якість обробленої поверхні	Ресурс інструм.	Вартість обробки	Мікроструктура
Інконель 718	-25%	+ 200%	+200%	-50-66%	Незначне осьове остаточне напруження (стиск)
Титан	-20%	+30%	+170-200%	-40-42%	Без змін
Waspaloy	-20%	+600%	+40-60%	-	Без змін
Гартована сталь	-20%	+5-60%	+30-40%	-30%	Без змін
Високохромиста сталь	-30-36%	+240-300%	+30-100%	-30-90%	Без змін
P550	-25%	+30-40%	+200%	-20-50%	Без змін
CGI	-15%	+5%	+160%	-20%	Без змін

МОИЛ дозволяє істотно понизити вартість обробки за рахунок зниження необхідного для різання механічного зусилля, збільшення терміну служби різального інструменту і поліпшення якості оброблюваної поверхні.

Таким чином, технологія механічної обробки деталі за допомогою лазерного нагріву зони обробки дозволить підприємствам, активно працюючим з керамікою, високолегованими і зміцненими сталями, композитними матеріалами, титаном і ін. помітно понизити собівартість продукції, при цьому поліпшивши її якість.

Горячева Т.В. Бабенко М.О.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОБРОБКИ ІНСТРУМЕНТУ НАДТВЕРДИМИ МАТЕРІАЛАМИ

Проблема інструменту останніми роками стала особливо актуальною із-за дефіцитності вольфраму, кобальту і танталу. У зв'язку з цим важливо збільшити випуск синтетичних алмазів, впровадити в машинобудування і інструментальне виробництво нові передові технологічні процеси виготовлення інструменту, що забезпечують ріст продуктивності праці, поліпшення якості і підвищення терміну служби інструменту, збільшення коефіцієнта використання інструментальних матеріалів і скорочення їх витрати. Особливо важливе впровадження сучасних технологій в інструментальне виробництво, де використовуються дорогі і дефіцитні матеріали.

Велика роль в прискоренні науково-технічного прогресу, збільшення темпів росту продуктивності праці, підвищення ефективності і якості продукції, що випускається, належить синтетичним алмазам і кубічному нітриду бору (КНБ). Саме завдяки прогресивності надтвердих матеріалів виробництво і застосування їх в нашій країні активно розвивається.

Спочатку синтетичні алмази і КНБ застосовували для чистового шліфування і чистового заточування (доведення) інструменту після попередньої обробки кругами із звичайних абразивних матеріалів - карбіду кремнію зеленого (КЗ) і електрокорунду білого (ЭБ). Подальші роботи багатьох наукових інститутів і заводів країни показали, що надтверді матеріали (СТМ), що мають великі потенційні можливості, доцільно застосовувати при зніманні значних припусків, тобто при заточуванні і шліфуванні інструменту без попередньої обробки його кругами з КЗ.

Це стало можливим завдяки вдосконаленню синтезу, поліпшенню якості і організації промислового виробництва надтвердих матеріалів з широким діапазоном фізико-механічних і експлуатаційних властивостей, створення високопродуктивних кругів на нових зв'язках, освоєнню нових методів шліфування, заточування і устаткування для їх здійснення. Надтверді матеріали стали важливим чинником підйому технічного рівня і прогресу інструментального виробництва, вдосконалення існуючих і створення нових знарядь праці і технологіч-

них процесів, економії трудових і матеріальних ресурсів, зокрема таких цінних матеріалів, як вольфрам і кобальт.

Завдяки синтетичним надтвердим матеріалам успішно вирішується проблема підвищення продуктивності праці, якості і терміну служби інструменту, вживаного в машинобудуванні і металообробці, а також в чорній і кольоровій металургії, вугільній, лісовій і деревообробній, целюлозно-паперовій, легкій, харчовій, радіо і телевізійній промисловості, в приладобудуванні, точній механіці, електроніці, медицині і так далі. Надтверді матеріали підвищили культуру виробництва і поліпшили умови праці робітників, дозволили механізувати і автоматизувати процеси, понизити рівень шуму і вібрації. При роботі кругами з надтвердих матеріалів різко скорочується кількість абразивного пилу і шламу, що зменшує запилену повітря в цеху, підвищує надійність роботи устаткування і оснащення.

Проте ці значні резерви економії інструментальних матеріалів і підвищення ефективності СТМ використовуються ще не повною мірою. Одним з важливих чинників дослідження і реалізації таких резервів є комплексний аналіз і оцінка економічної ефективності нової техніки. Впровадження нових процесів обробки відносно дорогим шліфувальним інструментів з алмазів і КНБ замість раніше вживаних процесів шліфування, заточування і доведення кругами із звичайних абразивних матеріалів, вартість яких порівняно низька, вимагає чіткого знання показників ефективності обробки інструменту і методики їх розрахунку. Це тим більше необхідно зараз, коли технічне переозброєння виробництва, підвищення його ефективності є найважливішим завданням нашої економічної політики.

В останні десятиліття значно розширилося застосування синтетичних алмазів в інструментальному виробництві. Освоєно масове виробництво кубічного нітриду бору, впроваджені і широко застосовуються технологічні процеси повної алмазної, кубонітової і ельборової обробки інструменту, виявлені нові ефективні сфери застосування надтвердих матеріалів, і вони широко використовуються не лише в шліфувальному, але і в лезовому інструменті. У цих умовах підвищилося значення методично правильної економічної оцінки заходів по новій техніці, обґрунтування ефективності окремих варіантів з метою впровадження у виробництво прогресивних технологічних процесів.

Ця стаття повинна допомогти інженерно-технічним працівникам в їх практичній роботі при оцінці економічної і технічної ефективності нової техніки при впровадженні і порівнянні різних варіантів технологічних процесів обробки інструментів.

Література

1. Лоладзе Т.Н. Прочность и износостойкость режущего инструмента. – М.: Машиностроение, 1982. – 320с.
2. Мойсеенко О.В. Инструментальные материалы. – К.: В.Ш., 1982. – 195с.

3. Прогрессивные режущие инструменты и режимы резания металлов. Справочник./ В.И.Баранчиков. – М.: Машиностроение, 1990. – 399с.
4. Суворов А.А. Металлорежущие инструменты. – М.: Машиностроение, 1979. – 64с.

Дика К.Ю., Немцев Е.М.

ПРИСТРІЙ ЗАХИСТУ І КОНТРОЛЮ ПРОВИСАННЯ СТРУНИ КАНАТУ ШАХТНОЇ ПІДЙОМНОЇ УСТАНОВКИ

Одним з найвідповідальніших технологічних об'єктів вугільних шахт є підйомні установки. Від їх працездатності залежить не тільки об'єм видобутку корисних копалин, але і нормальне функціонування та безпека роботи всієї шахти в цілому. Надійна і безвідмовна робота підйомної установки, в свою чергу, залежить від якісної наладки і правильного обслуговування електромеханічного комплексу підйомну. Так, для забезпечення безпечної експлуатації підйомних установок, своєчасного виявлення порушень в режимах роботи і прийняття необхідних заходів з попередження аварій застосовують систему захисту і блокування. Засоби захисту з'явилися одночасно з появою шахтних підйомних установок (ШПУ) і удосконалювалися паралельно з ними.

Значних досягнень з удосконалення конструкції шахтних підйомних машин і апаратури управління проводяться на заводах ім. 15-ти річчя ЛКСМУ (м. Донецьк), НКМЗ (м. Краматорськ), "Червоний металіст" (м. Конотоп), "Шахтна автоматика" (м. Прокоп'євськ) й ін. За кордоном дослідженнями з удосконалення і розробки шахтного підйому зайнято ряд найбільших фірм і підприємств: АЕГ, "Сименс" (Німеччина), "Дженерал-електрик" (Англія), АСЕА (Швеція) й ін.

Дані по гірничорудній промисловості за останні роки говорять про те, що вугільна і гірничорудна промисловість залишаються небезпечними та високоаварійними. Головною причиною аварій, згідно з висновками Держтехнагляду, є незадовільний технічний стан устаткування, зношення якого у ряді випадків складає 90%. Шахтні підйомні установки на більшості гірничих підприємств повністю відпрацювали свій ресурс, а третина вимагає негайної заміни. Однією з причин аварій, що найчастіше зустрічається на підйомі, є зависання в шахтному стволі підйомної посудини, що опускається, при подальшому обертанні барабана це призводить до змотування канату на посудину – напуск канату. Це небезпечно тим, що при раптовому звільненні посудини, що зависла, різко вибирається напуск канату, що утворився, і це може призвести до його обриву, аварії, простою підйому, а на людських підйомах – до загибелі людей. Якщо навіть зависла посудина і не зірветься, то канат, що продовжує змотуватися, може потрапити у відділення сусідньої посудини і з'являється небезпека обриву останньої.

Причинами зависання посудини в стволі можуть бути: незадовільний стан направляючих пристроїв, порушення армування ствола, обмерзання розвантажувальних кривих і устя ствола шахти, попадання елементів кріплення гірни-

чих виробок у вантаж, що транспортується, помилкове спрацювання парашута.

Пристрої захисту від напуску канату, які застосовуються в даний час, контролюють момент зависання підйомної посудини за зміною зусиль в окремих частинах підйомної установки, положенню посудин в стволі, швидкості обертання (руху) окремих елементів, прогину струни канату.

Провисання струни канату 1 (рис. 1а) відбувається, коли посудина 2, що опускається, зависає в стволі на глибині ($l_{зав}$) меншій за величину довжини струни канату ($l_{стр}$) від барабана 3 до шківів 4. Тобто вага струни канату не дозволяє канату змотуватися через шків в ствол.

При напуску канату (рис. 1б) посудина зависає на глибині більшій за величину довжини струни канату ($l_{зав} > l_{стр}$). Тобто вага підйомного канату, від місця зависання до шківів, дозволяє йому змотуватися з останнього і опуститися на посудину утворюючи напуск.

Явище зависання небезпечно тим, що при раптовому звільненні посудини різко вибирається провис, що утворився, або напуск канату, що може привести до його обриву. Тому необхідно контролювати момент зависання посудини і у разі його появи подавати сигнал на включення запобіжного гальма і зупинку підйомної машини.

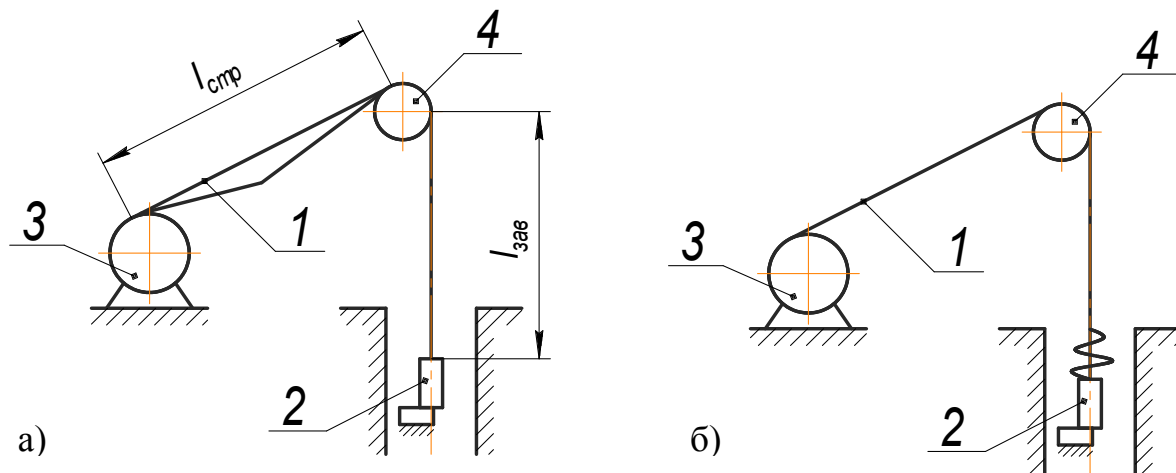

Рис. 1 – Утворення: а) провисання струни каната; б) напуску каната
1 - струна каната, 2 - підйомна посудина, 3 - барабан, 4 - шків

Контроль моменту зависання підйомної посудини в стволі шахти може здійснюватися наступними вимірюваннями: провису струни канату між барабаном і копровим шківом; швидкості обертання (руху) окремих елементів, зусилля в окремих елементах, положення підйомної посудини в стволі, струму якоря приводного двигуна барабана.

Практика шахтного підйому показала, що, часто ослаблення канату відбувається в результаті зависання підйомної посудини в розвантажувальних кривих. При цьому обертання підйомної машини у бік тієї посудини, що зависла в

кривих, завжди супроводжується провисанням струни канату і визначається за принципом механічної дії струни на спеціальну конструкцію встановлену під нею. Такі пристрої, які називаються "підканатна рейка", вимірюють прогин струни канату між барабаном і копровим шківом. Їх можна поділити на дві групи:

- а) з жорстким елементом, що сприймає вагу канату;
- б) з гнучким елементом, що сприймає вагу канату.

До першої групи відноситься пристрій "Горлівського налагоджувального управління" (рис. 2), яке набуло найбільшого поширення.

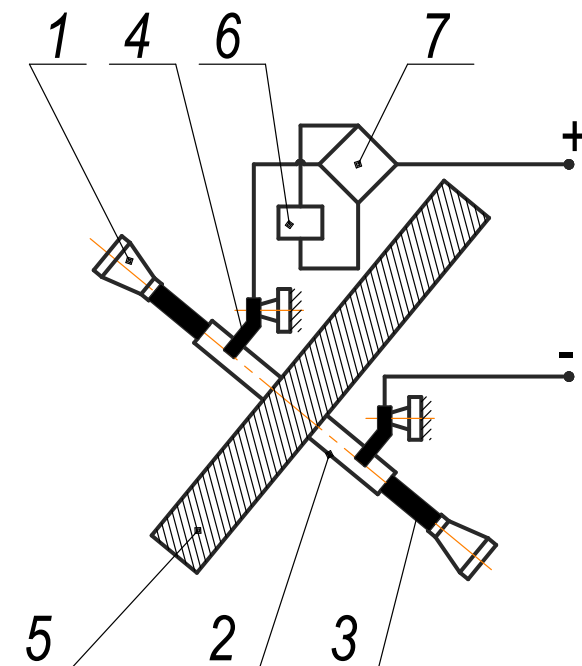

Рис. 2 – Пристрій захисту від провисання струни канату з жорстким елементом

- 1 - ізолятори, 2 - провідник, 3 - пружинні ланки, 4 - пластини,
5 - підйомний канат, 6 - реле часу, 7 - випрямний міст

Пластини 4 включають в послідовний ланцюг, який складається з котушки електромагнітного реле часу 6 і випрямного мосту 7. При провисанні канат 5 лягає на провідник 2 і віджимає його від пластин 4. В результаті розмикається ланцюг живлення реле 3 і включається запобіжне гальмо. Реле захисту має витримку часу, що запобігає помилковому спрацюванню захисту при коливаннях підйомного канату. Комплект захисту складається з двох підканатних конструкцій, що встановлюються під кожним з підйомних канатів в отворах будівлі. Застосування захисного пристрою "Горлівського налагоджувального управління" різко скоротило число аварій, пов'язаних із зависанням посудини в розвантажувальних кривих. У той же час мають місце випадки відмови захисту з наступних причин:

- неправильною установкою підканатної конструкції опущеною дуже низько, внаслідок чого при напуску канат лягає на отвір не впливаючи на підканатну конструкцію;

- малою витримкою часу і частих помилкових спрацьовувань захисту через коливання канату;
- деформація і вигин труби-провідника через удари канату в результаті коливань при запобіжному гальмуванні.

Недолік, пов'язаний з останнім пунктом привів до створення підканатної конструкції з гнучким елементом (рис. 3).

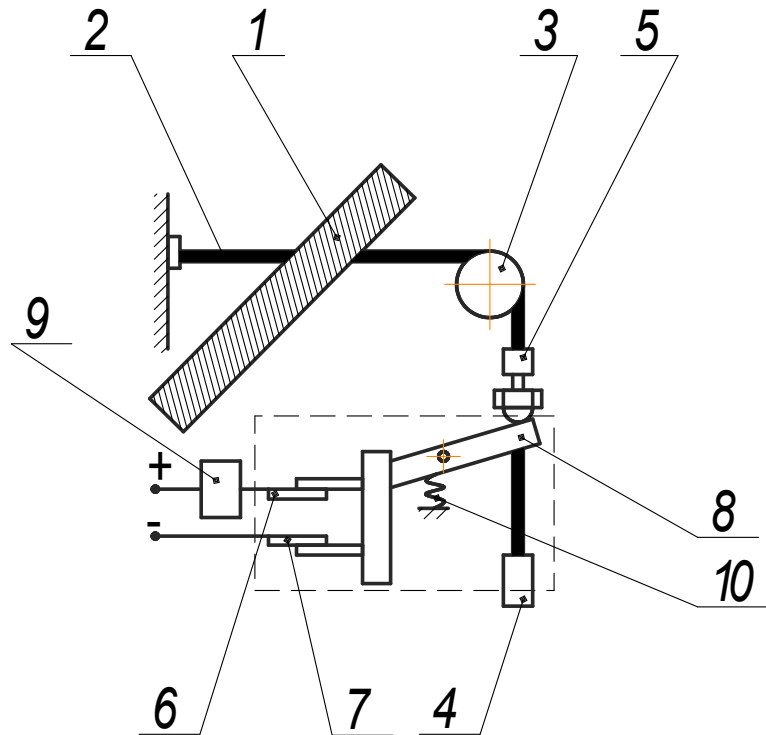

Рис. 3 – Пристрій захисту від провисання струни каната з гнучким елементом

- 1 - підйомний канат, 2 - трос, 3 - шків, 4 - вантаж, 5 - втулка з упором, 6, 7 - гнучкі контакти, 8 - важіль, 9 - реле часу, 10 - пружина

Провисання струни канату 1, контролюється за допомогою троса 2, перекинутого через шків 3. На нижньому кінці троса закріплений вантаж 4, а також наскрізна втулка 5 з упором. Спеціальне реле містить два послідовно сполучених гнучких контакти 6 і 7. У робочому режимі важіль 8, встановлюється в проміжному положенні і контакти 6 і 7 замикають ланцюг живлення реле часу 9. Якщо підйомний канат лягає на трос, то втулка з упором 5 переміщається вгору. Важіль 8 під дією пружини 10 піднімаючись розмикає контакт 6 в ланцюзі живлення реле часу 9, яке з витримкою часу (для захисту від помилкового спрацьовування) розімкне свої контакти в ланцюзі управління.

У даному пристрої принципово продумано питання його самоконтролю. Так, якщо трос обривається вище за втулку, то під дією вантажу 4 важіль реле зміщується вниз і розмикає контакт 7. При обриві троса нижче за втулку під дією пружини 10 розімкнеться контакт 6.

Крім того, даний пристрій не ускладнює заміну підйомного канату, оскільки для виведення його з роботи досить скинути трос зі шківів, а після заміни канату знову надіти трос на шків (контакт реле на цей час шунтується).

Позитивними якостями даної конструкції підканатного захисту є:

- висока надійність (вірогідність її пошкодження при сильному битті струни канату дуже незначна);
- простота налаштування й обслуговування;
- повний самоконтроль;
- висока чутливість (для впевненого спрацьовування достатньо прогину горизонтальної ділянки троса на 0,5-1,0 см);
- можливість включення контактів реле безпосередньо в ланцюг захисту або комутування ланцюгів напругою 220 В.

Застосування даного пристрою дозволить скоротити число аварійних випадків на підйомних установках, підвищити надійність роботи підйомів, впровадити прогресивні методи контролю їх роботи.

Калиниченко В.В., Димарчук О.І.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ ВИДОБУВНИХ ДІЛЬНИЦЬ

Зроблено короткий аналіз ефективності енергоживлення видобувного обладнання; надані рекомендації для підвищення ефективності електропостачання, поліпшення якості напруги живлення та зменшення її втрат в трансформаторах й кабельній мережі дільниці.

Збільшення навантаження на очисної вибій викликало різке підвищення енергооснащеності видобувного обладнання, насамперед видобувного комбайна та скребкового конвеєра. Значний інтерес представляють системи електропостачання високопродуктивних вуглевидобувних дільниць і визначення параметрів джерел електропостачання для забезпечення їхньої надійності, економічності і безпеки. Передові підприємства України застосовують високопродуктивну видобувну техніку, яка потребує великої енергооснащеності; наприклад на ПАТ “Шахтоуправління “Покровське” працюють дванадцять лав, які забезпечують загальний добовий видобуток до 37 тис. т. Створені ряд уніфікованих електродвигунів високої надійності потужністю 160 – 500 квт для привода видобувних комбайнів і скребкових конвеєрів. Більша потужність двигунів потребує збільшення напруги живлення (щонайменше до 1140В). Вибухозахисне електроустаткування на напругу 1140 В створювалося у 1970-і роки з метою істотного збільшення енергооснащеності нових високопродуктивних вуглевидобувних комплексів для поліпшення якості електропостачання (зниження питомої витрати й економії електроенергії, міді), а також для підвищення надійності і терміну служби гірничої техніки. Необхідність розробки обумовлювалася тим, що при

потужності комплексів 400 – 500 кВт неможливо забезпечити задовільне енергопостачання при номінальній напрузі 660 В. Ця тенденція – загальна для світової вугільної промисловості: енергопостачання основних механізмів видобувних дільниць здійснюється від комплектних трансформаторних підстанцій (КТП) потужністю до 3000 кВА при напрузі до 6600 В, в Україні – до 1140 В включно.

При потужностях приводів комбайна більш 200 кВт і скребкового конвеєра більш 110 кВт, довжині лави понад 200 м і відставанні від неї розподільного пункту більш ніж на 100 м перехід на електропостачання напругою 1140 В – єдино можливе і ефективне рішення проблеми енергозабезпечення сучасних високопродуктивних вуглевидобувних комплексів. З зазначеної точки зору становить інтерес аналіз деяких прийнятих в експлуатації схем електропостачання видобувних дільниць для перевірки відповідно до вимог Довідника ефективності використання головного двигуна вугільного комбайна у високопродуктивній лаві і видачі рекомендацій з удосконалювання всіх елементів схеми: КТП, кабелів і т.д.

Представляється цілком своєчасною постановка питання про розробку вибухозахисних пересувних трансформаторних джерел живлення видобувних дільниць потужністю понад 1000 кВА з урахуванням останніх досягнень у цій і суміжній галузях, у тому числі новітніх інформаційних технологій. Для вугільних шахт ВАТ “Донецький енергозавод” серійно випускає вибухозахисні комплектні пересувні трансформаторні підстанції типу КТПВ потужністю до 1000 кВА.

Використання на ділянці декількох підстанцій, що серійно випускаються, потужністю 1000 кВА або менш спричиняє збільшену витрату усіх видів ресурсів. При цьому варто вказати, що в реальних умовах експлуатації в деяких випадках треба передбачати на дільниці визначені резервні потужності. Так на шахті “1/3 Новогродівська” Державного підприємства “Селидіввугілля” для видобутку вугілля використовували комбайн КДК-500 із двигунами ЭКВ4-250 (два на комбайні). Цей комбайн укомплектовано також двома серійними двигунами ЭКВ2,5-30 для механізму подачі й одним двигуном потужністю 4 кВт для систем гідроприводу.

Схемою електропостачання дільниці (рис. 1) передбачене живлення комбайна від трансформаторної підстанції КТПВ-1000-6/1,2-У5 із вторинною номінальною напругою 1140 В по двох паралельно прокладених гнучких кабелях КГЭШ перетином 70 мм². У систему зрошення комбайна й охолодження двигунів ЭКВ подавалася вода із шахтного пожежно-зрошувального трубопроводу. Від другої однотипної підстанції, що знаходиться на дільниці, були підключені також інші механізми лави і вентиляційного штреку (лавний конвеєр КСД27, насосні станції СНД300/40, перевантажувач ПТК1000 і ін.) з установленою потужністю 785 кВт. Номінальна потужність дільничної підстанції визначається за формулою [1]:

$$S_p = \frac{K_C \cdot \sum P_n}{\cos \varphi_{cp}} \quad (1)$$

де $\sum P_n$ – сумарна потужність споживачів очисного вибою, кВт;

K_C – коефіцієнт попиту електроспоживачів очисного вибою, значення якого при черговості пуску визначається за формулою:

$$K_C = 0,4 + 0,6 \cdot \frac{P_{n.k}}{\sum P_n} \quad (2)$$

де $P_{n.k}$ – номінальна потужність найбільшого двигуна (двигуни комбайна), кВт.

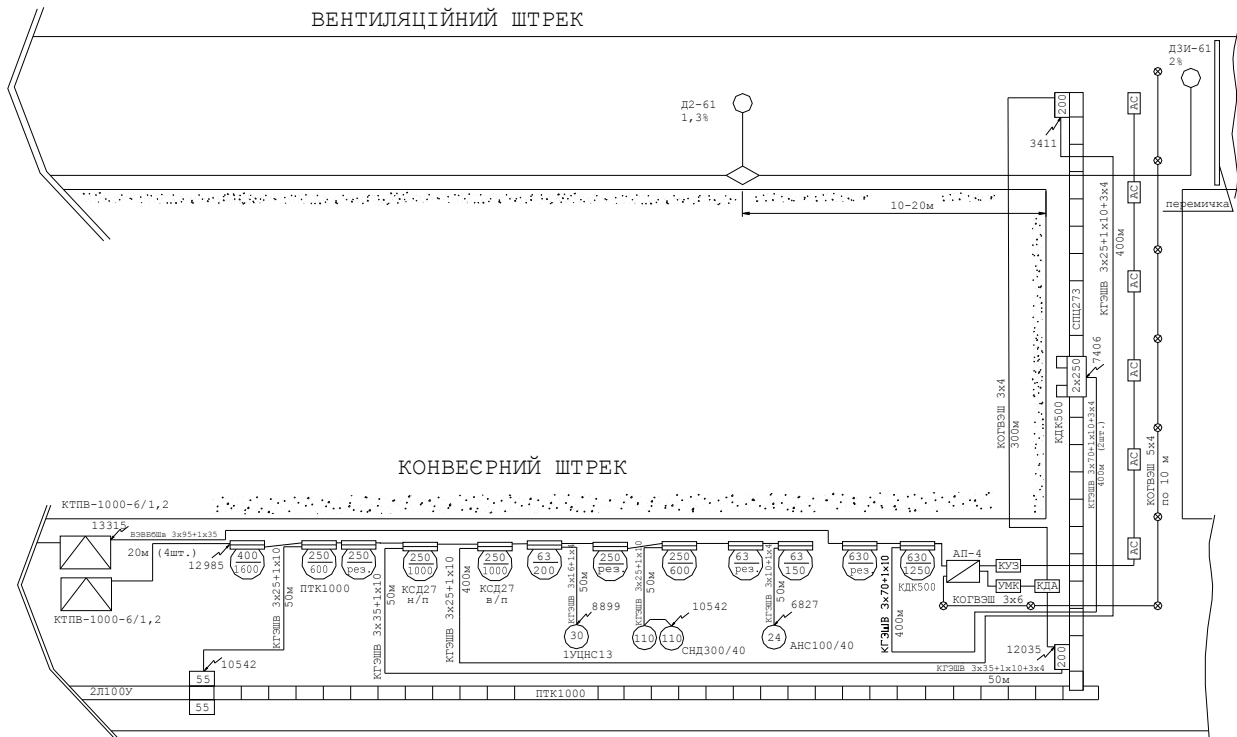

Рисунок 1 – Схема електропостачання видобувної дільниці

Для оцінки напруги на затисках електродвигуна механізму різання комбайна в одному з режимів його роботи (пуск, перекидання) використовується вираження:

$$U_{\text{пуск.}\phi} = \frac{U_{xx} - \Delta U_{n.p}}{1 + \sqrt{3} \frac{I_{\text{пуск}}}{U_n} \cdot (\sum R \cdot \cos \varphi_{\text{пуск}} + \sum X \cdot \sin \gamma_{\text{пуск}})} \quad (3)$$

де $\Delta U_{n.p}$ – втрата напруги в мережі при нормальній роботі всіх інших споживачів дільниці, В;

$\cos \varphi_{\text{пуск}}$ – коефіцієнт потужності при пуску комбайнового двигуна, значення
 $\sin \varphi_{\text{пуск}} = \sqrt{1 - \cos^2 \varphi_{\text{пуск}}}$;

ΣR і ΣX – відповідно суми активних і індуктивних опорів від трансформатора до споживача, що запускається, Ом.

При навантаженні двигунів комбайна більше номінального значення трансформаторна підстанція номінальною потужністю 1000 кВА працює в номінальному режимі. Умова пуску двигунів видобувного обладнання виконується для всіх споживачів. Однак, з метою зменшення втрат напруги, підвищення її якості і відповідно забезпечення високопродуктивної роботи бажано передбачити в схемі електропостачання дільниці від однієї КТП підвищеної щодо розрахункової потужності з одночасним наближення її до вибою та збільшити перетин основних жил кабельної мережі.

Один з актуальних і перспективних напрямків підвищення ефективності електропостачання, поліпшення якості напруги живлення та зменшення її втрат в КТП й кабельній мережі дільниці – це перехід на наступну ступінь напруги живлення забійного устаткування 3000 В, що вже було виконано для видобувного обладнання шахт Західної Європи. Як випливає з викладеного, перехід на напругу 1140 В або більше може рекомендуватися при протяжних кабельних мережах для живлення потужних електроспоживачів дільниць шахти. Таким чином, з метою забезпечення якісного енергопостачання видобувних дільниць, укомплектованих сучасним електроустаткуванням, зменшення собівартості 1 т вугілля за складовою енерговитрат необхідні підземні дільничні трансформаторні підстанції потужністю до 2500 – 3000 кВА з напругою обмоток низького боку 1140 В и вище.

Література

1. Медведєв Г.Д. Електрообладнання та електропостачання гірничих підприємств. – М.: Недра, 1988. – 356 с.: іл.
2. Дзюбан В.С., Риман Я.С., Масный А.К. Справочник энергетика угольной шахты. – М.: Недра, 1983.
3. Алексеев Г.М., Алексеенко А.Ф., Гармаш И.Л. Сборник задач по горной электротехнике: Учебник для техникумов. – М.: Недра, 1988, 271с.: ил.

Лисенко В.А.

НАДІЙНІСТЬ РОЗПОДІЛЬЧИХ ЕЛЕКТРИЧНИХ МЕРЕЖ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕЛЕКТРОПОСТАЧАННЯ

Постановка задачі. Завдання надійного та безперебійного електропостачання постійно перебуває в полі зору як господарюючих суб'єктів, так і відповідних державних органів управління, а також наукових організацій.

Так, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 7 вересня

2011р. № 942, одним із пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2015 року є «Технології електроенергетики».

Згідно зі спільним наказом Міністерства освіти і науки України і Національної академії наук України від 26.11.2009 року за № 1066/609 «Про затвердження основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук на 2009 – 2013 роки», проведення яких передбачено за рахунок видатків Державного бюджету України затверджено, зокрема, такі напрями, як: 1.7.4. Інформаційні технології та системи в енергетиці (1.7.4.2. Моніторинг, діагностика та управління енергетичними процесами та обладнанням); 1.7.5. Міжгалузеві проблеми і системні дослідження в енергетиці (1.7.5.3. Енергетична ефективність та енергозбереження).

Відповідно до «Концепції розвитку електроенергетичної галузі Донецької області», яка розроблена Донецькою обласною державною адміністрацією в 2010 році, однією з основних проблем енергетичного комплексу Донецької області вказана недостатня ефективність виробництва і передачі електроенергії, а серед технологічних інноваційних напрямків технічного переозброєння електричних мереж вказано на забезпечення надійності електропостачання споживачів, якості електричної енергії, безпеки і ефективності експлуатації мереж. Також в даному джерелі проаналізовано структуру фізичного і морального зносу електричних мереж і мережевого обладнання і зроблено висновки, що 88% ліній електропередач напругою 35 кВ і 84% ліній електропередач напругою 6 - 20 кВ перебувають у незадовільному стані, при чому загальна довжина вказаних ліній в Донецькій області складає 23 413 км.

Актуальність розв'язання задачі підвищення ефективності виробництва і передачі електроенергії пов'язана з науковою проблемою всебічного врахування витрат і вигод, що несуть усі сторони цього процесу, а також треті особи.

Аналіз останніх досліджень. Оскільки впровадження наукових розробок, які впливають на надійність електропостачання споживачів проводиться підприємствами, які таке електропостачання здійснюють, аналіз економічної ефективності спирається на втрати підприємств електропостачання від перерв в своїй роботі, а також витрат на поновлення роботи. Тобто з позиції постачальника електроенергії втрати полягають у зменшенні обсягів реалізації електроенергії та у витратах на ремонт або заміну пошкодженого обладнання. Зрозуміло, що перераховані втрати є досить незначною частиною суспільних витрат, загальні підходи до аналізу яких висвітлено авторами Р. Біллінтоном, Р. Алланом в [1]. В [2] Салоїдом С.В запропоновано методику розрахунку економічних збитків з позиції споживачів електроенергії (підприємств) і пропонується стягувати ці збитки з постачальника електроенергії через суд. Але в умовах приватизації державних електропостачальних підприємств для більш адекватної оцінки енергоефективності слід враховувати втрати не окремих суб'єктів ринку, а розглядати проблему комплексно.

Мета роботи полягає у розкритті методологічних засад визначення суспі-

льної енергетичної ефективності на основі аналізу втрат від перерв електропостачання з боку всіх суб'єктів процесу передачі та споживання електроенергії.

Виклад основного матеріалу. За суб'єктами, які несуть втрати внаслідок перерв в електропостачанні, ці втрати можна розділити на:

1. Втрати підприємства електропостачання;
2. Втрати споживача електроенергії;
3. Втрати третіх осіб.

Втрати підприємства електропостачання включають:

а) зменшення обсягу реалізації;

б) витрати на ремонт або заміну пошкодженого обладнання;

в) витрати, пов'язані з прискореним зносом електрообладнання постачальника, який звичайно виникає при перервах електропостачання. Аналіз прискореного зносу обладнання, зокрема кабельних ліній, наведений в роботі С.О. Филімонова [3]. Висновки автора полягають у тому, що неправильне налаштування систем компенсації ємнісних струмів замикання на землю в розподільчих електричних мережах напругою 6 – 10 кВ прискорює знос ізоляції кабельних ліній на 92%. Також виявлено, що автоматичні системи налаштування компенсації ємнісних струмів дозволяють знизити частоту відмов кабельних і повітряних розподільчих ліній електропередач на 30-35% ;

г) втрати репутації підприємства і потенційне скорочення ринку. Ці втрати не мають загально визнаної вартісної оцінки, але їх неврахування призводить до спотворення реальної картини ефективності роботи і стратегічного розвитку підприємств - постачальників електроенергії.

Втрати споживача електроенергії є складовою суспільних втрат ефективності електропостачання, але, здебільшого, не враховуються підприємствами. Тут відкривається дуже широке поле для досліджень. По-перше, на величину втрат впливає час, протягом якого відсутнє електропостачання. Звичайно, при збільшенні часу втрати збільшуються не лінійно, а прискорюються [1, с.235]. Дуже велике значення має технологія підприємства, галузь промисловості або сільського господарства. Також має значення масштаб підприємства - для великих і малих підприємств питомі втрати суттєво різняться.

Якщо аналізувати втрати домогосподарств, то до традиційних втрат, які легко піддаються вартісній оцінці та пов'язані зі псуванням продуктів харчування в холодильниках, останнім часом додаються втрати, що виникають у зв'язку з поширенням автономних систем опалення. При цьому можливе не тільки порушення температурного режиму, але і пошкодження систем опалення при достатньо довгій перерві в електропостачанні.

Окремою статтею втрат домогосподарств може бути втрата комфорту і інші нематеріальні втрати, вартісна оцінка яких ускладнена.

Втрати третіх осіб пов'язані із ймовірністю отримання шкоди особами, які не є безпосередніми постачальниками, або споживачами електроенергії. До них можна віднести загрозу здоров'ю і життю людей, яка звичайно виникає при пошкодженнях електричного обладнання та ліній електропередач.

Все вище викладене стосується не тільки випадку, коли постачальник елек-

троенергії і споживач є різними суб'єктами, а також і випадків, коли на одному підприємстві ми маємо підрозділ, який займається електропостачанням і власне виробничі підрозділи.

Урахування перелічених втрат від ненадійного електропостачання дозволить більш повно оцінити рівень суспільної економічної ефективності такої визначальної для України галузі, як виробництво та передавання електроенергії та рухатися в напрямку державних пріоритетів науково-технічних розробок в царині енергетичної ефективності та енергозбереження.

Висновки. 1. Проблема надійності електропостачання набула особливої актуальності в умовах сучасної української економіки, що пов'язано з високим ступенем зносу електричного обладнання.

2. Ця проблема має не тільки технічний, але і соціально-економічний аспект. Ефективність її розв'язання залежить від адекватного і повного врахування всіх витрат і вигод як виробників і постачальників електроенергії, так і споживачів та третіх осіб.

3. Велике значення для розробки методик оцінки повних витрат та вигод з погляду суспільства має не тільки вартісна оцінка, але і характеристики безпеки життя і здоров'я людей. Цей напрямок є перспективним для подальших досліджень з огляду на пріоритети державної політики в сфері енергетичної ефективності та енергозбереження.

Література

1. Биллinton, Р. Оценка надежности электроэнергетических сетей / Р. Биллinton, Р. Аллан. М.: Энергоатомиздат, 1988. - 288 с.
2. Салоїд С.В. Основи оцінки економічних збитків від зменшення виробничої потужності підприємства в наслідок ненадійності системи електропостачання/ Салоїд С.В. Економічний вісник НТТУ КПІ, 2011 (8). [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://economy.kpi.ua/files/files/43_kpi_2011.doc
3. Обеспечение эффективности функционирования систем электроснабжения на основе компенсации однофазных замыканий на землю: Автореф. дис... канд. техн. наук: 05.09.03 / С.А.Филимонов, Липецкий гос. тех. ун-т. – Липецк, 2010. – 19с. – рус.

Лопашов Є.М., Ланно І.М.

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕОРІЇ КВАЛІМЕТРИЧНИХ ВИМІРЮВАНЬ

В даній статті розглядаються методи оцінювання якості продукції, зокрема кваліметричні методи – диференціальний і комплексний – стосовно машинобудівної галузі.

В умовах розвитку сучасного світового ринку товарів та послуг досить актуальною є проблема розроблення методологічних та прикладних аспектів оці-

нки якості та конкурентоспроможності товарів. Оцінювання якості продукції передбачає вибір показників якості, визначення їх значень і співвідношення з аналогічними показниками, які прийняті за базові. Кількісне оцінювання якості продукції є предметом вивчення розділу метрології, який має назву - кваліметрія. Кваліметричні вимірювання складаються із двох основних етапів:

– вимірювання різних властивостей продукції – механічних, електричних, магнітних, теплових, просторових та ін. – це експериментальна частина, яку можна означити як технологічні вимірювання;

– оцінювання якості продукції шляхом визначення рівня якості на основі отриманих результатів вимірювань відповідних характеристик – це опрацювання результатів з метою визначення рівня якості продукції.

Для розрахунку рівня якості продукції застосовують диференціальний і комплексний методи.

Диференціальний метод полягає у порівнянні одиничних показників якості досліджуваного і базового (еталонного) зразків продукції. Однак оскільки різниця між отриманим і базовим значеннями показників якості для одних властивостей продукції може бути більшою, а для інших – меншою, то зробити висновок щодо рівня якості продукції як цілісного об'єкта неможливо, і це є недоліком даного методу.

Більш досконалим методом оцінювання якості продукції є комплексний метод, який ґрунтується на використанні комплексних показників якості, що характеризують декілька властивостей продукції.

Так якість складної продукції, наприклад очисних комбайнів для виїмки вугілля, визначається великою кількістю одиничних показників. Крім того, в переважній більшості випадків, властивості, що визначають якість продукції, не рівнозначні по своїй важливості. Це ускладнює ухвалення рішення про якість порівнюваних зразків техніки. Тому доцільним є підхід, при якому якість складної продукції оцінюється за допомогою одного комплексного показника, побудованого на основі одиничних. Комплексні показники якості найчастіше виражають двома способами:

1) функціональною залежністю визначального абсолютного показника якості продукції P_v від вихідних одиничних абсолютних показників якості P_i , тобто $P_v = f(P_i)$.

2) як середній зважений (арифметичний або геометричний) відносний показник якості продукції K_o із вихідних одиничних показників її якості q_i .

Значення середніх зважених показників визначають усереднюванням сукупності відносних показників q_i з коефіцієнтами вагомості M_i по формулах:

– для середнього зваженого арифметичного показника:

$$K_o = \sum_{i=1}^m M_i q_i \quad (1)$$

– для середнього зваженого геометричного показника:

$$K_o = \prod_{i=1}^m (q_i)^{M_i} \quad (2)$$

$$\sum_{i=1}^m M_i = 1; M_i \geq 0 \quad (3)$$

де m - число одиничних властивостей продукції, що об'єднується в комплексний показник її якості.

Середні зважені абсолютні значення показників якості визначаються по аналогічних залежностях:

$$K_o = \sum_{i=1}^m M_i P_i \quad (4)$$

$$K_o = \prod_{i=1}^m (P_i)^{M_i} \quad (5)$$

Тут слід зробити одне зауваження. При усереднюванні одиничних показників якості, що мають різну розмірність, їх слід привести до однієї розмірності, тобто зробити операцію трансформації шкал, або показники коефіцієнтів вагомості повинні мати розмірність, зворотну розмірності відповідного показника.

Вказані комплексні оцінки (середня арифметична і середня геометрична) мають досить широке поширення, хоча і мають ряд недоліків. Так, середньоарифметичний показник дає значущу похибку за наявності великого розкиду оцінок одиничних показників, а середньгеометричний показник взагалі може стати рівним нулю за умови, що хоч би один з одиничних показників виявився рівним нулю.

Залежністю, що займає проміжне значення між середньоарифметичною і середньгеометричною, є середня гармонійна залежність визначення комплексного показника якості:

$$K_o = \frac{\sum_{i=1}^m M_i}{\sum_{i=1}^m \frac{M_i}{q_i}} \quad (6)$$

При оцінці рівня якості продукції одного виду необхідно враховувати умови її експлуатації (споживання). При цьому показники якості продукції об'єднуються в єдиний комплексний показник, для розрахунку якого також використовують середні зважені показники.

Середній зважений геометричний показник, що враховує різні умови використання продукції, визначається по залежності:

$$K_o = \prod_{j=1}^n (P_j)^{\beta_j} \quad (7)$$

де P_j - значення початкового показника якості продукції, що використовується в j -ій групі умов; β_j - коефіцієнт вагомості j -ої групи умов (відносний об'єм продукції, що використовується в j -ій групі умов); n - число груп умов.

Коефіцієнт вагомості β_j визначають по формулі:

$$\beta_j = \frac{V_j}{\sum_{j=1}^n V_j} \quad (8)$$

де V_j - обсяг продукції, що використовується в j -ій групі умов, в натуральних або грошових одиницях.

У тих випадках, коли є вся необхідна інформація, використовують перший спосіб. Однак на практиці встановити функціональну залежність $P_V = f(P_i)$ вдається досить рідко, оскільки одиничні показники мають різну фізичну природу і їх практично неможливо пов'язати функціональною залежністю. Тому у більшості випадків під час оцінювання якості продукції зазвичай використовують другий спосіб.

Розглянемо приклад застосування комплексного способу для розрахунку рівня якості металорізального верстата. Необхідно оцінити рівень якості токарного верстата з ЧПУ. Як комплексний показник якості прийнята продуктивність верстата D , дет/год. Розглядаються чотири верстати: А, Б, В, Г. Кожен верстат може бути використаний в трьох групах умов: I, II, III. Доли числа верстатів, що використовуються у відповідних групах умов (коефіцієнти вагомості), : $\beta_1 = 0,29$; $\beta_2 = 0,24$; $\beta_3 = 0,47$. Дані по продуктивності верстатів приведені в таблиці 1.

На першому етапі необхідно оцінити можливість заміни середнього зваженого геометричного показника середнім зваженим арифметичним для k -го верстата:

$$K_{ok} = \sum_{j=1}^m \beta_j \cdot P_{kj} \quad (9)$$

Так, середній зважений арифметичний показник для верстата А:

$$K_{oA} = 0,29 \cdot 20 + 0,24 \cdot 30 + 0,47 \cdot 25 = 24,75 \text{ дет/год.}$$

Максимальна похибка ε_{\max} заміни середнього зваженого геометричного середнім зваженим арифметичним показником для верстата А визначається по залежностях:

$$\begin{aligned} \Delta 1_A &= D_{A\max}/K_{oA} - 1 = 30/24,75 - 1 = 0,21; \\ \Delta 2_A &= 1 - D_{A\min}/K_{oA} = 1 - 20/24,75 = 0,19; \\ \Delta_{\max A} &= \max\{\Delta 1_A, \Delta 2_A\} = 0,21; \\ \varepsilon_{\max} &= 0,5 \cdot \Delta_{\max A}^2 = 0,22. \end{aligned}$$

Аналогічно визначаються похибки і для інших верстатів. Оскільки для верстата В $\varepsilon_{\max} > 0,1$, то для нього визначимо середній зважений геометричний показник:

$$K_{oB} = (D_{IB}) \cdot \beta_1 + (D_{IIB}) \cdot \beta_2 + (D_{IIIB}) \cdot \beta_3 = 15 \cdot 0,29 + 25 \cdot 0,24 + 50 \cdot 0,47 = 29,7 \text{ дет/год.}$$

Аналізуючи отримані дані, робимо висновок, що найкращим є верстат В, для якого значення комплексного показника якості є максимальним і перевищує аналогічні параметри для інших верстатів на 12%.

Таблиця 1. –

Вихідні дані і результати розрахунку при обліку умов використання верстатів з ЧПУ

Верстат	D_k , дет/год			K_{ok} дет/год	$\Delta 1_k$	$\Delta 2_k$	ε_{max}
	I	II	III				
А	20	30	25	24,75	0,21	0,19	0,022
Б	25	20	30	26,16	0,14	0,24	0,029
В	15	25	50	29,7	0,48	0,46	0,115
Г	30	25	20	24,10	0,17	0,17	0,029

Таким чином, перевагою комплексного методу є врахування впливу окремих властивостей продукції на її якість, але недоліком є усереднення одиничних показників якості різної природи без індивідуального порівняння однорідних показників. У ряді досліджень розглядаються шляхи вдосконалення комплексного методу, однак зазначений недолік ще не усунено. Тому питання комплексного оцінювання якості продукції потребує подальшого дослідження.

Література

1. Аналіз основних проблем теорії кваліметричних вимірювань. В.Мотало, А. Мотало //Стандартизація, сертифікація, якість. – 2011. - №1. – с.60-64.
2. Комбінований метод оцінювання якості продукції. М.Микийчук, Т.Бубела //Стандартизація, сертифікація, якість. – 2011. - №2. – с.52-55.
3. Система оцінювання якості продукції з використанням віртуальної міри якості. Б. Стадник, В.Мотало, А. Мотало //Стандартизація, сертифікація, якість. – 2009. - №2. – с.48-55.
4. Болтян А.В., Горобец І.А. Прогнозирование параметров продукции – Донецк: ДонНТУ, 2004 – 137 с.

Шведченко С.С., Свичкарь Т.С., Глушак О.В., Вирич С.А.

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ ПОВЫШЕНИЯ НАДЕЖНОСТИ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО ОБОРУДОВАНИЯ

Одним из путей стимулирования повышения надежности на этапе проектирования и производства технологического оборудования является включение в стоимость оборудования затрат на его гарантийное обслуживание и ремонт на возможно длительный срок эксплуатации, с учетом конкретных условий, в которых будет работать технологическое оборудование.

Организационно – экономические методы на этапе эксплуатации и тех-

нического обслуживания технологического оборудования заключаются в разработке эксплуатационного обеспечения, правильной установке и подключению оборудования, обучению персонала навыкам работы с новым оборудованием, количественной оценке оптимальных сроков и объемов проведения регламентных работ.

Высокая надежность технологического оборудования является одним из основных факторов обеспечения высокой эффективности промышленного производства. Любой отказ в работе технологического оборудования приводит к возникновению потерь, связанных как со стоимостью недополученной продукции, так и с дополнительными затратами на восстановление оборудования и устранение всех последствий его останковки. В связи с этим легко проследить связь между надежностью технологического оборудования и экономическими аспектами его использования.

Можно выделить следующие направления повышения надежности технологического оборудования:

1. Организационно-экономические методы повышения надежности на этапе проектирования и производства технологического оборудования;
2. Структурно-функциональные методы организации и технического обеспечения технологических процессов;
3. Конструктивные методы повышения технического уровня оборудования;
4. Организационно-экономические методы на этапе эксплуатации и технического обслуживания технологического оборудования.

Одним из путей стимулирования повышения надежности на этапе проектирования и производства технологического оборудования является включение в стоимость оборудования затрат на его гарантийное обслуживание и ремонт на возможно длительный срок эксплуатации. В этом случае разработчики и проектировщики заинтересованы в получении точных оценок потенциальной надежности и долговечности оборудования, а производители оборудования заинтересованы в повышении качества выпускаемой продукции. Важным фактором повышения надежности оборудования является учет при проектировании конкретных условий, в которых будет работать технологическое оборудование. Обычно учитываются следующие эксплуатационные факторы, влияющие на надежность оборудования:

1. Рабочие условия. Необходимо учитывать наличие агрессивной химической среды, сильные вибрации, ударные воздействия, наличие радиации, электромагнитные воздействия, стандарты и качество электропитания, водоснабжения, канализации, вентиляции, химических реагентов и т.п. Особенно актуально в условиях Украины при покупке импортного оборудования учитывать украинские стандарты электропитания и электромагнитной совместимости.

2. Климатические условия (температура, влажность, загрязненность воздуха химическими веществами и т.п.). При покупке импортного оборудования необходимо учитывать суровые местные климатические условия. В частности, известно, что при больших морозах нефтегазодобывающих регионах нашей страны оказывается непригодным для эксплуатации на открытом воздухе импо-

ртное оборудование систем автоматического регулирования и управления.

3. Биологические факторы (насекомые, грызуны, плесень, грибки и т.п.).

Важно иметь в виду, что часть биологических факторов, отсутствующих на данный момент в нашей стране, могут быть привезены в нашу страну вместе с импортным оборудованием (колорадский жук, тараканы из США и т.п.).

Структурно-функциональные методы повышения надежности включают в себя использование таких схем построения технологических процессов, при которых отказ в работе отдельных элементов не нарушает функционирование технологического процесса. Это достигается за счет избыточности аппаратных, программных и информационных средств, использования аппаратных и программных средств оперативного обнаружения неисправностей и компенсации последствий отказов отдельных элементов.

Конструктивные методы повышения технического уровня оборудования включают в себя: оптимальный подбор элементов, выбор оптимальных режимов работы элементов, облегчение диагностики обнаружения неисправностей, сокращение времени и повышение удобства их устранения.

Организационно-экономические методы на этапе эксплуатации и технического обслуживания технологического оборудования заключаются в разработке эксплуатационного обеспечения, правильной установке и подключению оборудования, обучению персонала навыкам работы с новым оборудованием, количественной оценке оптимальных сроков и объемов проведения регламентных работ.

На все поставляемое технологическое оборудование должна быть подготовлена сопроводительная документация по техническому обслуживанию, правилам эксплуатации, правилам проведения настройки, регулировки и поверки как всего оборудования в целом, так и отдельных составляющих.

Література

1. Надежность технических систем: Справочник / Ю.К.Беляев, В.А.Богатырев, В.В.Болотин и др.; Под ред. И.А.Ушакова. М.: Радио и связь, 1985. 608 с
2. Надежность и эффективность в технике. справочник в 10 т. Ред. совет В.С. Авдуевский (пред.) и др. Т. 1. Методология. Организация. Терминология. Под. ред. А.И. Рембезы. М.: Машиностроение, 1989. - 224 с.
3. Надежность и эффективность в технике. Справочник в 10 т. Ред. совет В.С. Авдуевский (пред.) и др. Т. 2. Математические методы в теории надежности и эффективности / Под. ред. Б.В.Гнеденко. – М.: Машиностроение, 1987. 280 с.

Шведченко С.С., Свічкарь Т.С., Глушак О.В., Вірич С.О.

ПІДВИЩЕННЯ НАДІЙНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ТРАНСПОРТНОЇ СИСТЕМИ НА ГІРНИЧОВИДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Промисловість в Україні отримала великий розвиток через присутності в надрах величезної кількості корисних копалин. Економіка країни безпосередньо залежить від промислового потенціалу країни, тому саме промисловість відіграє величезну роль у розвитку України.

Вугілля в Україну є основним енергоносієм, тому від роботи вугільної промисловості залежить стан економіки держави.

У технологічному процесі видобутку корисних копалин в шахті підземний транспорт є одним з найважливіших ланок. Призначенням його є транспортування гірської маси по гірських виробках від вибою до стовбура шахти, перевезення обладнання та матеріалів від стовбура до місця виробництва робіт, а також перевезення людей по підземних гірничих виробках до місця їх роботи.

Різноманітність експлуатаційних та технологічних умов на гірничодобувних підприємствах висуває специфічні вимоги до транспортної системи та коригування нормативів надійності транспортного комплексу.

Зростання вартості вантажно-розвантажувального і транспортного обладнання потребує істотного збільшення ефективності їх експлуатації, встановлення раціонального рівня експлуатаційної надійності транспортних машин і в цілому транспортного комплексу вугільних шахт.

Аварії, які, на жаль, дуже часто відбуваються на шахтах, мають великий вплив на весь процес: роботу транспортного комплексу, видобуток вугілля і т.д. Скорочення кількості аварій призведе до збільшення видобутку, зниження травматизму та зменшення кількості простоїв транспортного устаткування шахти.

Для того щоб скоротити кількість аварій потрібно виконати великий обсяг роботи, проаналізувати величезну кількість даних, що в свою чергу дозволить здійснювати прогноз працездатності транспортної системи вугільної шахти з певним ступенем надійності.

В даний час більшість дослідницьких організацій займаються удосконаленням схем транспорту та розробки заходів щодо підвищення надійності транспортного обладнання та комплексу в цілому. Важливу роль у розробці цих питань зіграли роботи наступних вчених і дослідників: Бережного В.І., Воскресенська Т.П., Некрасова А.Г., Зайцева Є.І. та інші.

В Україні науково-дослідними та навчальними закладами, в числі яких ДонВУГІ, МакНДІ, ДонНТУ, проводяться роботи по розробці нових прогресивних методик вибору і визначення надійності систем транспорту та впровадження їх у життя. Роботи, спрямовані на обґрунтування заходів щодо підвищення надійності транспортного комплексу шахти технічно і економічно виправдані. Для отримання найбільшого економічного ефекту потрібно враховувати не тільки гірничо-геологічні та гірничо-технічні умови, ступінь і режим навантаження

транспортних засобів, а також своєчасно застосовувати заходи щодо запобігання виникненню аварійних ситуацій. Також необхідно обґрунтування заходів підвищення надійності роботи транспортного комплексу шахти на основі прогнозування відмов обладнання, яке забезпечить підвищення ефективності роботи шахти в цілому.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити наступні завдання:

- 1) провести аналіз вантажів та вантажопотоків;
- 2) проаналізувати тривалість роботи виїмкового устаткування;
- 3) проаналізувати аварійність і побудувати розподіл аварій;
- 4) обґрунтування заходів підвищення надійності транспортного комплексу шахти;
- 5) зробити висновки за результатами дослідження.

Реалізація запропонованих задач управління підземним транспортним комплексом шахти дозволить підвищити ефективність його роботи за рахунок підвищення надійності, збільшення ресурсу та терміну служби технологічного устаткування; зменшення часу простоїв; істотного зниження витрат електроенергії на транспортування корисних копалин за рахунок оптимізації навантажень. Із вище переліченого можна зробити висновок: удосконалення транспортної системи та виведення її на ефективний рівень на вугільних шахтах значною мірою сприятиме зниженню рівня аварійності і травматизму працівників.

Література

1. О.М. Рябич. Економіко-екологічна бізнес-стратегія впровадження проектів з утилізації метану в Україні / Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки / Донецький економіко-гуманітарний інститут МОН України; Інститут економіко-правових досліджень НАН України. – Вип. 2(26). – Донецьк: ДЕГІ, 2008. – 195 с.
2. Т.И. Гречко. Использование модульной технологии при обучении технике безопасности// Уголь Украины. – 2008. - №5. – С.27-28.

Шведченко С.С., Свічкарь Т.С., Глушак О.В., Вірич С.О.

ТЕХНИКО–ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ГОРНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Горная промышленность относится к весьма капиталоемким и трудоемким отраслям промышленности. Стоимость средств производства в горной промышленности в расчете на 1 ден. ед. выпускаемой продукции в 2 раза и более выше аналогичного показателя по промышленности в целом. Доля затрат на заработную плату (при подземной добыче) достигает 50% всех издержек производства.

Уровень себестоимости 1 т полезного ископаемого, добываемого различными горными предприятиями, существенно отличаются. Даже при использо-

вании одного и того же способа разработки себестоимость добычи может отличаться в несколько раз.

Наряду с причинами, зависящими от уровня эффективности работы коллективов горных предприятий, показатели работы каждого из них являются и следствием наличия объективных различий в условиях формирования эксплуатации конкретной шахты или карьера.

Среди этих особенностей отметим следующие:

В отличие от предприятий обрабатывающей промышленности предметом труда для предприятий горной промышленности являются не сырье и основные материалы, поставляемые со стороны, а полезное ископаемое, извлекаемое из недр земли этими предприятиями. Его наличие, качество, глубина залегания, мощность пластов и другие горно-геологические условия залегания и эксплуатации месторождения предопределены природой. Они существенно (и для различных предприятий различно) влияют на уровень технико-экономических показателей, характеризующих их работу.

Горные предприятия нельзя строить в оптимальных с точки зрения наличия трудовых, материальных, энергетических и других ресурсов географических районах страны. Эти предприятия строят лишь там, где есть запасы полезного ископаемого. В ряде случаев эти месторождения расположены в малообжитых, географически удаленных районах, где строительство новых горных предприятий сопряжено с необходимостью производства больших затрат на благоустройство района, развитие смежных и обслуживающих производств и транспортной сети. Эксплуатация этих горных предприятий повышает себестоимость добычи полезного ископаемого и увеличивает затраты у потребителей на его транспортирование.

Срок службы горных предприятий – шахт, карьеров, отдельных их горизонтов и частей – определяется сроком извлечения определенных и конечных запасов полезного ископаемого. Как правило, этот срок существенно меньше срока физического износа зданий, сооружений и других средств труда предприятия. Следствие этого – необходимость использования специальных методов погашения износа средств труда в процессе их производственного использования за счет себестоимости производимой продукции.

Горное производство характеризуется непрерывным перемещением рабочих мест и значительными затратами на поддержание необходимого фронта добычных работ. С целью обеспечения непрерывности производственного процесса к моменту отработки одного очистного забоя необходимо подготовить следующий; при отработке запасов конкретного участка месторождения (горизонта) необходимо подготовить новый участок (горизонт).

Подготовка нового фронта работ требует значительных затрат на проведение новых капитальных и подготовительных выработок, оборудование рабочих мест, сооружение и оснащение транспортных коммуникаций и др. Поэтому на горных предприятиях в отличие от предприятий обрабатывающих отраслей постоянно, параллельно с добычными, ведутся работы по воспроизводству рабочих мест. Затраты на выполнение этих работ весьма значительны и для освое-

ния требуют большего календарного периода времени. Все это вызывает необходимость применения специальных методов отнесения подобных затрат на себестоимость добычи полезного ископаемого.

Условия работы на горных предприятиях, в особенности на шахтах, отличаются от условий работы на предприятиях обрабатывающей промышленности. Горные предприятия несут значительные расходы по охране труда, созданию на рабочих местах необходимых санитарных условий. В результате повышается себестоимость добычи полезного ископаемого, и их величина зависит от индивидуальных условий производства каждого конкретного предприятия.

Література

1. Волков О.И., Скляренко В.К. Экономика предприятия: Курс лекций. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 280 с. – (Серия «Высшее образование»).
2. Головин С.Д. Оценка результатов хозяйственной деятельности промышленных предприятий. – М.: Финансы и статистика, 1986. – 64 с., ил.
3. Грибов В.Д., Грузинов В.П. Экономика предприятия: Учебник. Практикум. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 336 с.
4. Смирницкий Е.К. Экономические показатели промышленности. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Экономика, 1980. – 432 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

1. *Алексеевко Олена Володимирівна* - Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, студентка
2. *Андрусів Сергій Васильович* - ВАТ «Івано-Франківськцемент», начальник контрольно-ревізійної служби
3. *Андрусів Уляна Ярославівна* - Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, кафедра управління управління галузевим і регіональним економічним розвитком, асистент
4. *Анікеєва Ганна Миколаївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. ЕПР-08
5. *Атаєва Елена Алимовна* – доцент кафедри економіки підприємств і менеджмента УНППІ УИПА, канд. екон. наук, г. Артемовск
6. *Бабенко Марина Олегівна* – асистент кафедри "Інженерної механіки", Красноармійський Індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ
7. *Баранцева Світлана Михайлівна* - кандидат економічних наук, доцент, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, доцент кафедри "Прикладної економіки"
8. *Берковська Тетяна Юрївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний університет», Красноармійськ, студентка групи ЕПР– 10м
9. *Берозкіна Анна Юрївна* – Національний гірничий університет, м. Дніпропетровськ, аспірантка кафедри «Менеджменту виробничої сфери»
10. *Білега Олена Вікторівна* – аспірант, Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса, асистент кафедри менеджменту і управління проектами
11. *Білоножко Марина Михайлівна* - Харківський національний технічний університет будівництва та архітектури, студентка групи рЕП-41
12. *Блохіна Інна Сергіївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МОА – 11м

13. *Боднар Аліна Валеріївна* – асистент кафедри „Інформаційні системи в економіці”, Автомобільно-Дорожній Інститут Державного Вищого Навчального Закладу Донецький Національний Технічний Університет, м. Горлівка
14. *Боднар Тетяна Володимирівна* - студент гр. МО-08а факультету „Економіка і управління”, Автомобільно-Дорожній Інститут Державного Вищого Навчального Закладу Донецький Національний Технічний Університет, м. Горлівка
15. *Болотіна Ганна Олегівна* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. МОА-11м
16. *Бужинська Євгенія Дмитрівна* - Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, студентка гр. ОА-08
17. *Бурова Ольга Миколаївна* – викладач, Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського, м. Миколаїв, викладач кафедри «Обліку та економічного аналізу»
18. *Василенко Анатолій Іванович* - Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «ДонНТУ», старший викладач кафедри СГП КІІ ДонНТУ
19. *Васютик Наталія Миронівна* – Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, магістрант кафедри менеджменту
20. *Ведерніков Михайло Данилович* - доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України, академік Академії праці та зайнятості Російської Федерації. Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, завідувач кафедри Управління персоналом і економіка праці
21. *Великочий Володимир Степанович* – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри туризмознавства і туристичних спеціалізацій, Інституту туризму Прикарпатського національного університету, директор, м. Івано-Франківськ
22. *Вискребець Ольга Валентинівна* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. ЕПР-11м
23. *Вірич Світлана Олександрівна* – кандидат технічних наук, зав. кафедри "Інженерної механіки", Красноармійський Індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ

24. *Вітер Тетяна Олександрівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. ЕПР-09
25. *Власов Віталій Олександрович* – аспірант Донецького державного університету управління
26. *Власова Наталія Олексіївна* - Харківській державний університет харчування та торгівлі, завідувач кафедри економіки підприємств харчування та торгівлі, кандидат економічних наук
27. *Водолаженко Оксана* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. ЕПР-10
28. *Волкова Кристина Ігорівна* -Донецький Національний Технічний Університет, м. Донецьк, студентка гр. БМ-08
29. *Вороніна Алевтина Вікторівна* – кандидат економічних наук, доцент, Дніпродзержинський державний технічний університет, м. Дніпродзержинськ, доцент кафедри «Менеджмент організацій і адміністрування»
30. *Гамуга Олена Борисівна* - Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, м. Миколаїв, студентка гр.Е-219
31. *Ганза Артем Іванович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу "Донецький національний технічний університет", Красноармійськ, старший викладач кафедри "Електромеханіки і автоматики"
32. *Герусова Ольга Юріївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», студентка групи гр.МО-10
33. *Гетьманський Володимир Олександрович* – аспірант інституту Економіки та Фінансів, Львівська Комерційна Академія, Львів
34. *Глушак Ольга Володимирівна* - Красноармійський Індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр.ЕМС – 11с
35. *Гого Владимир Бейлович*- Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, доктор технічних наук, завідувач кафедри "Природничих наук"
36. *Головко Оксана Юріївна* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький

- національних технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. ЕПР-11с
37. *Головчанська Катерина Олексіївна* – Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган - Барановського, м. Донецьк, студентка гр. ЕП – 07 – МА
38. *Гончаренко Яна Сергіївна* – Первомайський політехнічний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Первомайськ, студентка гр. 55-УЕП
39. *Горбовська Аліна* - Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, студентка гр. ОА-08
40. *Горошкова Лідія Анатоліївна* – кандидат фізико-математичних наук, докторант кафедри економіки та управління підприємством Дніпропетровського національного університету
41. *Горячева Тетяна Володимирівна* – старший викладач кафедри "Інженерної механіки", Красноармійський Індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ
42. *Григораши Оксана Володимирівна* – Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, асистент кафедри «Економіка підприємства»
43. *Гринів Любов Володимирівна* – кандидат економічних наук, доцент, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, доцент кафедри менеджменту та маркетингу;
44. *Грушевський Роман Євгенійович* – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, ДВНЗ, м. Івано-Франківськ, викладач кафедри економічної кібернетики
45. *Грязнов Ігор Олександрович* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи ЕПР-09
46. *Губарев Вячеслав Володимирович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу „Донецький національний технічний університет”, кафедра «Економіка і менеджмент», кандидат економічних наук, доцент
47. *Губіна Світлана Володимирівна* – Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків, студентка гр. ЕП-51

48. *Гуменюк Андрій Ігорович* - аспірант Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України
49. *Давидюк Ірина Валеріївна* – Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, аспірант
50. *Данильчук Оксана Миколаївна* – старший викладач, кафедри «Природничі науки» Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ
51. *Данильчук Світлана Миколаївна* – відмінник освіти України, вчитель початкових класів, с.м. т. Вендичани школа-гімназія I-III ст., Могилів-Подільський р-н, Вінницька область
52. *Дзюбенко Надія Олександрівна* – Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, магістрант кафедри менеджменту
53. *Дика Катерина Юріївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу "Донецький національний технічний університет", м. Красноармійськ, студент
54. *Дмитрієва Наталія Сергіївна* – Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, студентка гр.УПЕПмб-07-1, магістр
55. *Донець Любов Іванівна* - кандидат економічних наук, доцент, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, професор кафедри прикладної економіки
56. *Донець Любов Іванівна* - кандидат економічних наук, доцент, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, професор кафедри прикладної економіки
57. *Доценко Юрій Миколайович* - Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, студент гр. ЕП-07-Г
58. *Драч Олександр Іванович* – Хмельницький національний університет, здобувач
59. *Дутчак Олена Іванівна* – кандидат історичних наук, викладач кафедри туризму і краєзнавства Інституту туризму Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
60. *Дяченко Наталія Іванівна* – кандидат історичних наук, доцент, Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу „Донецький

- національний технічний університет”, завідувач кафедри „Соціально-гуманітарної підготовки”
61. *Жидок Вікторія Вікторівна* – методист відділу методичної роботи, акредитації та ліцензування Чернігівського державного технологічного університету, м. Чернігів, здобувач
 62. *Загорулько Валентин Миронович* – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедрою маркетингу та ресурсозабезпечення, Національний авіаційний університет, м. Київ
 63. *Загуменна Юлія Євгенівна* - Харківський національний університет будівництва та архітектури, студентка гр. рЕП-41
 64. *Задорожний Дмитро Богданович* – Львівський національний університет імені Івана Франка, економічний факультет, кафедра менеджменту, студент
 65. *Зайкіна Валентина Володимирівна* - м. Хмельницький, доцент кафедри математики, статистики та інформаційних технологій
 66. *Звір Віра Володимирівна* - Львівський національний університет імені Івана Франка, економічний факультет, кафедра менеджменту, студентка
 67. *Зелена Марія Іванівна* – здобувач, Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, викладач кафедри «Управління персоналом і економіки праці»
 68. *Зибарева Оксана Василівна* – кандидат економічних наук, доцент, Інститут регіональних досліджень НАН України, м. Львів, докторант
 69. *Зубарев Сергій Володимирович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент гр. ЕПР-09
 70. *Зубенко Юрій Данилович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу „Донецький національний технічний університет”, старший викладач кафедри «Економіка і менеджмент», кандидат економічних наук, доцент
 71. *Іваненко Лілія Вікторівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри «Економіка і менеджмент»
 72. *Іляш Ольга Ігорівна* - Львівська комерційна академія, кандидат економічних наук, доцент, м. Львів, доцент кафедри «Економіки підприємства»

73. *Йорданова Галина Валеріївна* – Донецький національний технічний університет, кафедра фінансів, м. Донецьк, студентка групи ЕФ10-м
74. *Ісаєнков Олександр Олександрович* – Красноармійський індустріальний інститут ДВНЗ «ДонНТУ», директор Центру підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів, старший викладач кафедри геотехнологій і охорони праці
75. *Іщенко Денис Вікторович* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи ЕПР-08
76. *Каїра Людмила Григоріївна* – кандидат технічних наук, доцент, Дніпродзержинський державний технічний університет, м. Дніпродзержинськ, доцент кафедри «Економіки та організації виробництва»
77. *Калініченко Валерій Вікторович* – Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри ЕМА.
78. *Кальченко Ольга Миколаївна* - Чернігівський державний технологічний університет, м. Чернігів, ст. викладач кафедри фінансів
79. *Карімов Геннадій Іванович* - кандидат економічних наук, доцент, Дніпродзержинський державний технічний університет
80. *Кирієнко Дар'я Миколаївна* – Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, студентка гр. ЕП-07-МА
81. *Кіщак Іван Теодорович* - Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, доктор економічних наук, доцент, декан факультету
82. *Ковалев Валерій Николаевич* – зав. кафедрою економіки підприємств і менеджмента Учебно-научного професійно-педагогічного інститута (УНППІ) Української інженерно-педагогічної академії (УІПА), доктор економічних наук, професор
83. *Коваленко Ольга Василівна* – кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу та ресурсозабезпечення, Національний авіаційний університет, м. Київ
84. *Коваленко Сергій Іванович* - Ізмаїльський державний гуманітарний університет, зав. кафедрою економіки підприємства, кандидат економічних наук, доцент

85. *Ковальова Ірина Вікторівна* – старший викладач кафедри «Економіки підприємства» Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк
86. *Колос Ксенія Вікторівна* - Дніпродзержинський державний технічний університет, м. Дніпродзержинськ, студентка гр. МіА-11-1дм
87. *Колчкова Ольга В'ячеславівна* - Харківській державний університет харчування та торгівлі, старший викладач кафедри економіки підприємств харчування та торгівлі
88. *Комар Юлія Анатоліївна* - Харківська національна академія міського господарства, аспірантка 1 року навчання за спеціальністю 08.00.05. – Розвиток продуктивних сил та регіональна економіка
89. *Коніщева Наталія Йосипівна* – доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту економіки промисловості Національної академії наук України (м. Донецьк); академік Академії економічних наук України, Української екологічної Академії наук та Міжнародної Академії інформатизації
90. *Коновалова Анастасія Олександрівна* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. ЕПР-11м
91. *Корнева Наталя Олександрівна* – Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів та кредиту
92. *Коробський Руслан Владиславович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри «Економіка і менеджмент»
93. *Короткіна Людмила Анатоліївна* – Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. МОА – 11 С
94. *Костирева Анастасія Андріївна* - Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, студентка гр. ОА-10-А
95. *Кострійчук Карина Віталіївна* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального

- закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. ЕПР-10
96. *Кравець Анна Андріївна* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи МО-09
97. *Кривоберець Борис Іванович* – професор, Донецький національно-технічний університет м. Донецьк, професор кафедри "Фінанси і банківська справа",
98. *Кушнір Таміла Борисівна* – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств харчування та торгівлі Харківський державний університет харчування та торгівлі, м. Харків
99. *Лазарева Олена Володимирівна* – кандидат економічних наук, доцент, Інститут державного управління Чорноморського державного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, доцент кафедри державної політики та менеджменту
100. *Лаппо Ірина Миколаївна* – асистент кафедри "Інженерної механіки", Красноармійський Індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ
101. *Ласкіна Наталія Іванівна* – Вінницький торговельно-економічний інститут Державного вищого навчального закладу «Київський національний торгово-економічний університет», м. Вінниця, студентка гр.ДФК-32
102. *Левик Людмила Іванівна* - Дніпродзержинський державний технічний університет, магістрант
103. *Левченко Роман Вітальйович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. МОА-11с
104. *Лизунова Олена Миколаївна* – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри «Економіка і менеджмент», Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет»
105. *Лисенко Віктор Анатолійович* – Красноармійський індустріальний інститут державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», асистент кафедри електромеханіки і автоматики
106. *Лисенко Світлана Миколаївна* – Красноармійський індустріальний інститут державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет»,

- завідувач кафедри «Економіки і менеджменту», кандидат економічних наук, доцент
107. *Лисенко Тетяна Юріївна* - Донецький національно-технічний університет м. Донецьк, студентка гр. ЕФ-10м
108. *Лихацька Оксана Володимирівна* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. МОА-11с
109. *Ловчикова Дар'я Юріївна* - Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, студент факультету менеджменту гр. 3618-2-2
110. *Лопашов Євген Миколайович* - - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент гр. ЕМ-09
111. *Ляшок Наталія Юріївна* – Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри «Економіки і Менеджменту»
112. *Ляшок Олександр Ярославович* – Димитровський міський ліцей, м. Димитров, учень 11-го фізико-математичного класу
113. *Ляшок Ярослав Олександрович* – директор Красноармійського індустріального інституту ДВНЗ «ДонНТУ», завідувач кафедри «Геотехнологій і охорони праці», кандидат технічних наук, доцент
114. *Манеров Геннадій Миколайович* – кандидат економічних наук, доцент, Донецький національний технічний університет, м. Донецьк, доцент кафедри «Фінанси і банківська справа»
115. *Манн Руслан Владимирович* – кандидат економічних наук, доцент, Донецький інститут залізничного транспорту Української державної академії залізничного транспорту
116. *Маринчук Северин Георгійович* – Національна Металургійна академія України, м. Дніпропетровськ, здобувач
117. *Марцева Людмила Андріївна* - кандидат педагогічних наук, Вінницький технічний коледж, м. Вінниця, викладач
118. *Матвиенко Елена Дмитриевна* – Донецький національний університет, аспірант
119. *Матвійчук Вікторія Іванівна* – Донецький Національний технічний університет, м. Донецьк, доцент кафедри «Фінансів та банківської справи»
120. *Менчаков Вячеслав Олександрович* - Красноармійський Індустріальний інститут Державного вищого навчального

- закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент гр. ОПГ – 08
121. *Моїсєєва Юлія Юрїївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри Економіки і менеджменту
122. *Моїсєєнко Лариса Миколаївна* – Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, доцент кафедри Соціально-гуманітарної підготовки, кандидат історичних наук
123. *Мороз Інна Вікторівна* - Київський славістичний університет, кандидат педагогічних наук, доцент, м. Київ
124. *Морозова Аліна Анатоліївна* – Донецький національний технічний університет, студентка
125. *Москвінова Валентина Володимирівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. ЕПР-10
126. *Мурашко Ірина Сергіївна* - викладач Придунайської філії МАУП, місто Ізмаїл
127. *Нагуляк Марія Юрїївна* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. ЕПР-10
128. *Нагуляк Марія Юрїївна* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. ЕПР-10
129. *Немцев Едуард Миколайович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу "Донецький національний технічний університет", м. Красноармійськ, старший викладач кафедри "Електромеханіки і автоматики"
130. *Немцева Наталія Сергіївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу "Донецький національний технічний університет", м. Красноармійськ, асистент кафедри соціально-гуманітарної підготовки
131. *Ніколаєнко Сергій Сергійович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент гр. ЕПР-09

132. *Новицька Оксана Вікторівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», студентка групи ЕПР-10м
133. *Олійник Наталія Ігорівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. ЕПР-08
134. *Олійник Олександр Миколайович* - кандидат філософських наук, Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, доцент кафедри теорії та практики менеджменту
135. *Омельченко Ольга Євгенівна* - Київський славістичний університет, кандидат економічних наук, доцент, м. Київ.
136. *Онищенко Катерина Олександрівна* - Харківський національний університет будівництва та архітектури, студентка гр. рЕП-41
137. *Оніщенко Лариса Володимирівна* - кандидат економічних наук, доцент, Дніпродзержинський державний технічний університет
138. *Опанасюк Юлія Анатоліївна* - Сумський державний університет, асистент кафедри управління
139. *Павлова Валентина Андріївна* - доктор економічних наук, професор, Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпропетровськ, проректор з науково-педагогічної роботи та організації навчально-виховного процесу
140. *Павловская Виктория Анатольевна* - аспірант, Донецький університет економіки і права
141. *Пасерба Мирослава Ігорівна* – Львівська комерційна академія, м. Львів, аспірант
142. *Пашкевич Марина Сергіївна* – кандидат економічних наук, Національний гірничий університет, м. Дніпропетровськ, доцент кафедри «Економіки підприємства»
143. *Передерко Віталій Петрович* – кандидат історичних наук, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ, доцент кафедри туризму
144. *Перечосова Ганна Валеріївна* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. МО-09
145. *Перечосова Ганна Валеріївна* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. МО-09

146. *Петрикiна Олена Володимирiвна* – Донецький Національний технічний університет, м. Донецьк, студентка гр. ЕФ-10 зм
147. *Пещті Аліна Петрівна* – Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, студентка гр. УПЕПмб-07-1
148. *Плакида Світлана Іванівна* - Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, студентка гр. ЕП-07 МБ
149. *Погромська Ірина Василівна* – Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. МОА – 11 М
150. *Погромська Оксана Василівна* – Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. МОА – 11 С
151. *Поліщук Наталя Олександрівна* – асистент кафедри „Економіки і менеджменту”, Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу ”Донецький національний технічний університет”
152. *Попов Александр Александрович* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент гр. ГС-10А(1)
153. *Попов Юрій Вікторович* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», Красноармійськ, студент гр. ЕПР-10
154. *Присяжнюк Ольга Володимирівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», Красноармійськ, студентка групи МО-09
155. *Приходченко Тетяна Анатоліївна* - ПІНЗ «Донецький інститут соціальної освіти», кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки та географії ДІСО
156. *Пророчук Надежда Юрьевна* - Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, студентка гр. ОА-08
157. *Рак Юлія Ігорівна* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи ЕПР-08

158. *Рибалко Наталія Володимирівна* - Запорізький національний університет, слухач магістратури, група 8.34211-1
159. *Ривак Наталія Орестівна* - аспірант кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів
160. *Рижой Ольга Сергіївна* – Красноармійський навчально виховний комплекс, місто Красноармійськ, учениця 11-А класу
161. *Родіна Юлія Володимирівна* - Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Івановича Туган-Барановського, м. Донецьк, студентка групи ОА-08
162. *Ролдугіна Юлія Віталіївна* – Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, студентка гр. ФІН-08
163. *Романенко Надія Григорівна* - Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, старший викладач кафедри прикладної економіки
164. *Романій Світлана Миколаївна* – асистент кафедри ГіОП, Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ
165. *Ромашко Олександра Михайлівна* - Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, асистент кафедри фінансів, м. Івано-Франківськ
166. *Рубан Тетяна Євгенівна* – кандидат економічних наук, доцент. Донецький національний технічний університет, м. Донецьк, доцент кафедри «Фінанси і банківська справа»
167. *Рустамова Гунель Матлаб Кызы* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», студентка групи МП-08-Б
168. *Рябов Сергій Анатолійович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент гр. ЕПР-11м,
169. *Рягузов Миколай Андрійович* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», Красноармійськ, студент гр. ЕПР-10
170. *Ряднова Інна Володимирівна* – Первомайський політехнічний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Первомайськ, студентка гр. 55-УЕП

171. *Рязанцева Анастасія Олександрівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», студентка групи ГС-10Б
172. *Сабегатулін Рінат Рінатович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи ІМ-10
173. *Савченко Ольга Ростиславівна* - кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту РДГУ, м. Рівне
174. *Самофалова Тетяна Володимирівна* – Красноармійський індустріальний інститут державного вищого навчального закладу ДонНТУ, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної підготовки
175. *Свічкарь Тетяна Сергіївна* - Красноармійський Індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр.ЕМС – 11с
176. *Сєбко Христина Сергіївна* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. ЕПР-10м
177. *Сенишин Оксана Степанівна* – кандидат економічних наук, доцент, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, доцент кафедри менеджменту
178. *Сергєєва Юлія Іванівна* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. МО-09
179. *Сергієнко Людмила Григорівна* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», декан ФТІОВ, кандидат педагогічних наук, доцент, м. Красноармійськ
180. *Сердюк Інна Володимирівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», студентка групи МО-09
181. *Сидоров Артем Андрійович* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», Красноармійськ, студент гр. ЕПР-10

182. *Сиром'ятникова Аліна Геннадіївна* - Харківський національний технічний університет будівництва та архітектури, студентка групи рЕП-41
183. *Скалозуб Олена Миколаївна* – Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри "Соціально-гуманітарної підготовки"
184. *Скалозуб Олена Миколаївна* – Красноармійський індустріальний інститут державного вищого навчального закладу ДонНТУ, асистент кафедри соціально-гуманітарної підготовки
185. *Скидоненко Н.В.* - Національний авіаційний університет, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, м. Київ
186. *Скидоненко Н.В.* - Національний авіаційний університет, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, м. Київ
187. *Скорик Анна Тарасівна* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка групи ЕПР-09
188. *Скорик Анна Тарасівна* — Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет» м. Красноармійськ, студентка гр. ЕПР-09
189. *Скрипка В'ячеслав Михайлович* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу „Донецький національний технічний університет”, м. Красноармійськ, старший викладач кафедри „Економіки і менеджменту”
190. *Смачило Валентина Володимирівна* – кандидат економічних наук, доцент Харківського національного університету будівництва та архітектури, м. Харків, доцент кафедри економіки
191. *Смірнов Віктор Вікторович* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, асистент кафедри «ЕiМ»
192. *Смірнов Павло Костянтинівич* – Дніпродзержинський державний технічний університет, м. Дніпродзержинськ, студент гр. МЕО-08
193. *Смірнова Віталіна Олександрівна* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального

- закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. МО-10
194. *Соколенко Сергій Ігорович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний університет», м. Красноармійськ, студент гр. МО-10
195. *Сорокіна Лариса Вікторівна* - кандидат економічних наук, доцент, Донецький Національний Технічний Університет, м. Донецьк, доцент кафедри "Фінанси та банківська справа"
196. *Стельмах Анастасія Олександрівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. МО - 10
197. *Суворов Юрій Олександрович* – Міжрегіональна Академія Управління Персоналом, викладач, докторант
198. *Супоніна Анжеліка Олегівна* - Донецький національний технічний університет, м. Донецьк, студентка гр. ЕКІ-08
199. *Сухоруков Артем Михайлович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент групи МОА – 11м
200. *Табачкова Наталя Анатоліївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу „Донецький національний технічний університет”, старший викладач кафедри «Економіка і менеджмент», кандидат економічних наук, доцент
201. *Татарикова Діана Анатоліївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. МП-08 Б
202. *Тимофеев Володимир Олександрович* – доктор технічних наук, професор, Харківський національний університет радіоелектроніки, зав. каф. Економічної кібернетики
203. *Томашик Ліліана Степанівна* – кандидат економічних наук, доцент, Львівська комерційна академія, м. Львів, доцент кафедри економічної теорії
204. *Тюренкова Катерина Юріївна* – Донецький національний технічний університет, м. Донецьк, студентка гр. ЕФзм-10
205. *Федорець Альона Віталіївна* - Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, студентка гр. ОА-10-А
206. *Финагіна Олеся Валентиновна* – доктор економічних наук, професор, завідує кафедрою менеджмента

- Донецького інститута залізничного транспорту
Української державної академії залізничного
транспорту
207. *Фролова Лариса Володимирівна* - доктор економічних наук, професор, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган - Барановського, м. Донецьк, директор інституту економіки та управління
208. *Харковець Юрій Петрович* – Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, магістрант кафедри менеджменту
209. *Хацько Дар'я Сергіївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», студентка групи МО-11
210. *Хижнякова Надія Олександрівна* - кандидат економічних наук, доцент, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, доцент кафедри менеджменту
211. *Ходова Ганна Олександрівна*, студентка гр. Фін-08-Д(4 курс) спеціалізація «Фінанси» Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського
212. *Холодок Євген Іванович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний університет», м. Красноармійськ, студент гр. МО-10
213. *Хомин Ірина Петрівна* – Львівський національний університет імені Івана Франка, економічний факультет, кафедра менеджменту, студентка
214. *Худяк Ольга Олексіївна* - Донецький національний технічний університет, м. Донецьк, студентка гр. ЕФ – 10м
215. *Цветнова Оксана Володимирівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», асистент кафедри «Економіка і менеджмент»
216. *Цибульська Елеонора Іванівна* – кандидат економічних наук, доцент, Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»,
217. *Циганок Сергій Іванович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний університет», м. Красноармійськ, студент гр. МП-10м
218. *Черенков М. Н.* – доктор філософських наук, професор кафедри культурології Інституту філософського образования

- и науки Национального педагогического университета имени М.П. Драгоманова
219. *Чернишев Віктор Іванович* – Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Електромеханіки і автоматики
220. *Чеснокова Анастасія Ігорівна* – Донецький Національний Університет, м. Донецьк, студентка 4 курсу, гр. 0505 А
221. *Чеховська Валерія Олександрівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», Красноармійськ, студентка гр. МП-08
222. *Чопко Наталя Степанівна* - Львівський національний університет імені Івана Франка, економічний факультет, кафедра менеджменту, асистент
223. *Чорна Вікторія Олександрівна* - Чорноморський Державний Університет імені Петра Могили, викладач-асистент
224. *Чуб Ольга Ігорівна* – Харківський національний університет радіоелектроніки, аспірантка
225. *Шарко Анастасія Романівна* - Львівський національний університет імені Івана Франка, економічний факультет, кафедра менеджменту, студентка
226. *Шведченко Світлана Сергіївна* - Красноармійський Індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. ЕМС – 11м
227. *Шебанова Людмила Олегівна* – Донецький національний технічний університет, м. Донецьк, студентка групи ЕФ м – 10
228. *Шебанова Ольвія Олегівна*-Харківський Національний Технічний Університет Сільського Господарства імені Петра Василенка. м. Харків, старший викладач кафедри економіки та маркетингу
229. *Шепель Наталія Григорівна* - Дніпродзержинський державний технічний університет, кандидат економічних наук, доцент
230. *Шилепницький Павло Іванович* – кандидат економічних наук, доцент, Інститут регіональних досліджень НАН України, м. Львів, докторант
231. *Шинкаренко Ірина Валентинівна* - Красноармійський індустріальний інститут ДонНТУ ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, старший викладач кафедри Соціально-гуманітарної підготовки. викладач-методист, «Відмінник освіти України»

232. *Школяренко Ольга Олександрівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», Красноармійськ, доцент кафедри «Економіки і менеджменту»
233. *Штогрин Ольга Петрівна* – Львівський національний університет імені Івана Франка, економічний факультет, кафедра менеджменту, студентка
234. *Шульженко Віталій Віталійович* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студент гр. МОА -11с
235. *Щербакова Катерина Олександрівна* - Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. ЕПР-09
236. *Якушев Олександр Володимирович* – студент гр. МОА-11м, Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ
237. *Янченко Ганна Вікторівна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. МП-08А
238. *Яремко Анна Миколаївна* - Донецький національний технічний університет, м. Донецьк, асистент кафедри «Фінанси та банківська справа», аспірант
239. *Ярощук Юлія Юріївна* – Красноармійський індустріальний інститут Державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», м. Красноармійськ, студентка гр. ЕПР-10
240. *Ястребцева Анастасія Валеріївна* – Государственный университет – Высшая школа экономики, г. Москва, кандидат философских наук, доцент кафедры истории философии факультета философии

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО
РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**всеукраїнської науково-практичної конференції
присвяченої 90-річчю**

**ДЕРЖАВНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ»**

м. Красноармійськ, 16 грудня 2011р.

ТОМ II

Мовою оригіналу